

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1

Class No. 294.382

Book No. F 27 J

Accession No. 6808

V. 5

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1.

Cl. No. 294.382

F 27 J v.5

~~Ac. No. 6808~~

Date of release for loan

This book should be returned on or before the date last stamped below.
An overdue charge of 0.6 P. will be charged for each day the book
is kept overtime.

[illegible]

JĀTAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOI. V.

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC AND COMPANY, LTD.
46 GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C.1
1963

First edition (Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., Ltd.) 1891
Reprinted (Pali Text Society) 1963

All rights reserved

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., *Professor,*

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. **RICHARD MORRIS,**
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. — āha.

Bā. — Bārāṇasī.

Bhi. — bhikkhave.

Dh. — dhammaṃ.

J. — Jetavane.

Ta. — tattha.

Dh. d. — dhammaṃ desesi.

G. ā. — gātham āha.

J. s. — jātakam samodhānesi.

T. a. — tass' attho.

I. v. h. — idaṃ vuttam hoti.

T. a. p. S. — tam attham pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. — kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l 29 read , idha āvātam khaṇitvā tasmiṃ etc
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹⁵⁶/₆) after tathā.
 — 67 l. 24 read Indassa vākyena hī Samvaro
 — 93 l 24 read paridevamānam
 — 109 l 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282
 — 123 l 15 cfr Mahāvastu I p 281
 — 140 l 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹⁵⁶/₁₇.
 — 180 l. 21 read karunā
 — 354 l. 9 read Samyamassa for Seyyassa
 — 364 l. 24 read Baranasīrāṇā pana Samyamena
 — 372 l 25 read baddhabhavam
 — 384 l 27-29 read „Samī, panduvarṇo sī jato, kin nu te kāci cintā atthi,
 udahu rāja -- tanha uppanna -- tanhā -- nam (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l 12 cfr Mahāvastu II p 49 sq.

- Vol IV Page 5 l 36 ^{11. 14} read Ck.
 — — 48 l. 16 read maddhapaye, cfr ⁴¹/₂₆, III ⁹⁹/₆
 — — 57 l 2 read na asmase
 — — 64 l 8 cfr Feer, Samyutta- I p 18 sq.
 — — 71 l 18 cfr. III ⁵¹⁸/₁₀.
 — — 89 l 1 read rājā satim
 — — 95 l 14 read ekadā
 — — 132 l 15 read ayapatten eva, cfr V ³⁵⁹/₄.
 — — 141 l 1 read patidissati
 — — 163 l 11 read modathavho
 — — 166 l 1 cfr Mūludap p 422.
 — — 177 l 5 read gamakūtakammam va pīsuṇakammam va
 — — 192 l 27 read appativakkhivā
 — — 239 l 22 read sammantam
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsenti
 — — 357 l 24 read vedayittho.
 — — 398 l 6 cfr Samyutta- I p 2.
 — — 499 l. 26 read : ¹ Bā Ck

XVI. TĪMSANIPĀTA.

1. Kimchandajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne
„uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhu vo kataṃ uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ 'ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭo dhammena r. kārento saddho²
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi³. Purohito pan' assa para-
piṭṭhimaṃsiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
'ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha naṃ divā
lañcam gahetvā kūṭattam⁶ katvā upaṭṭhānam āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ 'ti musāvādam katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjīmi,
geham pana gautvā mukham vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bā -u. ² Bā su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bā adds viya. ⁵ Ck Bā ku-. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā omit pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmi, rattim sīlaṃ rakkhissāmi¹, evaṃ me upaḍḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasaṃ tasmim vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭaṃ karonti⁵ gharaṃ gantum

5 alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmi“⁶ upakaṭṭha-kāle⁷ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmiṃ khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁸ ambapiṇḍi⁹ āhariyittha¹⁰. So tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ¹¹ khāditvā uposathikā hohīti“¹² adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-

10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosikigaṅgāya¹³ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suttappa-

buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-sahassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim

15 anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammassa sarikkhako¹⁶ vipāko ahosi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁷ ambavanaṃ pavisati, pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbatbhāvo antaradhāyati, asītī-tālahatthappamāṇo¹⁸ attabhāvo nibbattati¹⁹, sakalasarīraṃ jhāyati, supupphitakimsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va

20 aṅguli, tattha²⁰ mahākuddālappamāṇā²¹ nakhā honti, tehi nakhehi attano piṭṭhimamsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto vedanāmatto²² mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye atthamente²³ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati, alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁴ nānāturīyāni gahetvā pari-

25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane dibbapāsādaṃ abhirūhati²⁵. Iti so uposathikāya itthiyā ambaphaladānassa²⁶ nissandena tiyojanikaṃ²⁷ ambavanaṃ paṭilabhi, lañcaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimamsaṃ

¹ B^d - mā ti. ² C^k omit so. ³ all three MSS. - i. ⁴ B^d - kaṭhe-. ⁵ B^d ambaphalānaṃ. ⁶ C^k - im, B^d - i. ⁷ C^k - riyitta, C^s - rayittha, B^d - ra-. ⁸ B^d imāni. ⁹ C^k - sa-. ¹⁰ C^s kammassasariikkhako, C^k kammassari-, B^d - sarikkhiko. ¹¹ B^d upaga-. ¹² B^d asīthattatālakkhandhappa-. ¹³ B^d nippatti ¹⁴ B^d batthā. ¹⁵ B^d - ṇa. ¹⁶ B^d - nappatto. ¹⁷ C^k - mante, B^d atthaṅgamite tam. ¹⁸ B^k - kitthiyo. ¹⁹ B^d - hi. ²⁰ C^k - naṃ, C^s - na. ²¹ C^k - kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattiṃ
 rattiṃ² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmiṃ kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamaṇaṃ ambapakkaṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantāṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmiṃ
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkihi, rasa-
 taṇhāya bajjhivā „tam eva ambapakkaṃ khādissāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alabhitvā na utṭha- 15
 hissāmīti“¹¹ sannitṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇcachadivasāni¹² vātāta-
 pena parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkaṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssā¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapaṇṭi paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammāsīti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasāṃ
 ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kiṃ cinto kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmiṃ Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisīno ti.

30

¹ Ck omits pana -- nissandena. ² Bd only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bd -si, C parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bd -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bd -re. ¹¹ Bd upaṭha-. ¹² Ck dvepi nīṇja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bd tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmaṇḍaṃ
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamaññhime
5 pāṇīhi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppiṇāsaṃ² ahāsi me. 4
5. So³ 'haṃ apetaḍḍharatho⁴ vyantibhūto dukkhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci'. 5.
- 10 6. So setvā nūna⁵ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahiṇṇa
ambam y'assa⁶ phalaṃ sādum⁷ [yam uddharim⁸] vuyhamānaṃ
[udadhismā⁹] mahañṇave. 6.
7. Akkhātaṃ te mayā sabbam yasmā upavasāma¹⁰ aham,
rammaṃ pati nisinna¹¹ 'smi, puthulomāyutā puthū¹². 7.
- 15 8. Tvaṃ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāṇi, kissa vā tvam sumajñhime. 8.
9. Ruppapaṭṭapalimaṭṭhiva¹³ vyagghiva girisānujā
yā santi¹⁴ nariyo¹⁵ deveṣu devānaṃ paricārīkā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹⁶ anvāgatitthiyo¹⁷ —
20 rūpe te sadiṣi¹⁸ n' atthi
deveṣu¹⁹ gandhabbamanussaloke²⁰,
putṭhāsi me, cārupubbañgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭṭo, supariṇāmaṇḍaṃ ti susaṇ-
25 ṭhito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvāna
'ti disvā, amalamaññhime ti nimmalamajñhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanamaḥarim ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi paṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti taṃ jivhagge thapitamattam eva sattarasaharānisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Ck -pi. ⁵ Ck sositvā nūna, Bḍ
so setvā nanu. ⁶ Bḍ passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bḍ
-sammā. ¹⁰ Bḍ -u. ¹¹ Ck -palimaṭṭhiva, Bḍ rūpapaṭṭaplamatti, Bḍ rupa-
mattaplamattiva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bḍ nā-. ¹⁴ Bḍ rūpenānvā-. ¹⁵ Ck
devesi. ¹⁶ Bḍ gandhabbesu-. ¹⁷ Bḍ -sañṭhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bḍ -ṇisa-
hassāni.

mama khudañ ca pīpāsañ ca hari, apetaḍaratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhōjanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathan apāhari, vyanti-bhūto ti tassa ambapakkaṣa vīgatañto jāto, parikkhīpaambapakko hutvā ti attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cīttakkhamena¹ ca samaunāgato, aññesu² kadalīpanasādīsu phalesu parittakam pi assādañ³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya tthapitamattāni tittān' eva sampajjan-tīti dīpeti, sosetvā⁵ ti nīrahāratāya sosetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti tañ mamañ⁸, yaṣṣā⁹ 'ti yañ aṣṣa, yañ⁹ ahoṣīti attho, idañ vuttañ hoti: yañ phalañ mama sādurañ ahoṣi yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-samkhāte mahaṇṇave vuyhamānañ tato uḍadhismā uddharim¹¹ ambañ mama 10 maraṇaṃ āvahiṣsatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhañtassa jīvitañ na-ppa-vattīṣsatīti, upavaṣāmi ti khuppiṇāsi upagato¹³ vaṣāmi¹⁴, rammañ pati nisīnno smi'ti ramaṇiyañ nadiñ pati ahañ nisīnno, puthulomāyutā puthū ti ayañ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi¹⁵ bhavēyyā¹⁶ 'ti adhīppāyo, apalāyini'ti apalāyitvā mama sam-mukhe¹⁶ thite ti devatañ ālapati, apalāpiñti¹⁷ pi pātho, palāparahite¹⁸ ana-vajjasarīre ti attho, kiṣṣa vā ti kiṣṣa vā kāraṇā idhāgato sīti pucchati, ruppapaṭṭapalimattthivā¹⁹ 'ti sutthupalimattthakāñcanapaṭṭasadiṣā²⁰, vy-agghivā²¹ 'ti līlāvīlāsena taruṇavyagghapotikā viya, devānañ ti channañ²¹ kāmāvacaraḍevānañ, yā ca manussalokaṣmiñ ti yā ca manussaloke, rū- 20 penanvāgatitthiyo²² ti rūpena anvāgatā²³ itthiyo, natthīti attano sam-bhāvañāya evaṃ āha, tava rūpasadiṣāya nāma na bhavitabbañ ti hi 'ssa adhip-pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādīnissītesu²⁴ gandhabbesu ca manussaloke²⁵ ca, cārupubbañgīti cāruṇā pubbañgena varalakkaṇena²⁶ samaunāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano uāma gottañ ca bandhave 25 ca mayhañ akkhañti vadati.

Tato²⁷ devatā attha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisīnno si rammañ brāhmaṇa Kosikim sāhañ²⁸ bhusālayā vuttañ²⁹ varavāriyahoghasā. 11.

12. Nānāḍumagañākīṇṇā bahukā³⁰ girikandarā mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12. 30

¹ Ck^s cittakīlamathena. ² B^d adds pana. ³ Ck^s B^d -da. ⁴ B^d adds me. ⁵ Ck^s soṣitvānā, B^d soṣitvā. ⁶ all three MSS. soṣi-. ⁷ Ck^s man. ⁸ B^d mama. ⁹ Ck^s omits yañ. ¹⁰ B^d -ra. ¹¹ B^d -ritam. ¹² B^d mayhe. ¹³ Ck^s upā-. ¹⁴ Ck^s -miti. ¹⁵ B^d sutthi. ¹⁶ B^d samukhañ. ¹⁷ so B^s; B^d apalāsinīti. Ck^s apalā-yiti, C^s apalāyini'ti. ¹⁸ B^d malāyarahite. ¹⁹ B^d rūpapaṭṭaplamattthivā, B^s ruppe-pattaplamattthivā. ²⁰ Ck^s -sañ, B^d -si, B^s -sī. ²¹ Ck^s cha. ²² B^d -nānāvā-. ²³ Ck^s -ta. ²⁴ B^d -khandhā-. ²⁵ B^d -esu. ²⁶ B^d urulak-. ²⁷ B^d add sā. ²⁸ B^d ahañ. ²⁹ B^d vuttañ, B^s vutta. ³⁰ B^d adds na. ³¹ B^d -se.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayāṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugāṁ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha janādhipa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammam Kosikigaṇgaṁ patini-
15 sinno, bhūsālayā vutthā⁸ ti bhuse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṁ addhivattā, Gaṇḍaṭṭhakavimānavāsiniṭi attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgata, pamukkhā ti tā vuttappakārā givikandarā
maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tāsāṁ pāmokkhā homiṭi dasseti, abhisandan-
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṁ Kosikigaṇgaṁ pavisantīti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavisanti¹³, nīlavārivahindharā ti mani-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasaṁkhatē vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānaṁ vittakarena¹⁴ vanasaṁkhatena¹⁵ udakena samannāgata,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārina va abhisandanti pūrentiṭi dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogathe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṁ, āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchantīti attho, evaṁ upagatāni
pana mama sotaṁ pavisantīti adhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbaṁ taṁ mama sotasa' eva vasānugāṁ
30 hoti, n atth' ettha saṁsayo ti, evaṁ ambapakkassa nadisotena āgamanakāraṇaṁ
kathesi, medhavi puthupañña 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocayā 'ti
evaṁ taṇhābhisaṅgaṁ mā rocaya¹⁷, paṭisedhā 'ti paṭisedha¹⁸ naṁ ti rājānaṁ
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṁ paṇḍitabhāvaṁ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, Ck vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ Ck cāhaṁ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ Ck tattha. ⁶ Bā adds pi, Ck vi. ⁷
Bā saṇhabhūtā ⁸ Bā vuṭṭhā. ⁹ Ck bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ Ck -jā.
¹² Ck vanamānā. ¹³ Ck tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, Ck vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, Ck adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 ācīyanto¹ vaddhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājjisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nīrahāratāya sussaṃāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmi, tassā
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇa ca saddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayāṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyūṃ: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesaṃ bhāsaṃānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesaṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārikā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegā upapādentī evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ lokyā¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayāṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ sīlaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā ṭhitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbāṃ sucaritadhammaṃ,
 tividhaṃ sucaritaṃ hi idaṃ sabbadhammo ti adhippetāṃ. viddhamsanāṃ
 ti bhaṇṇaṃ, cavanaṃ ti cutim, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā ṭhitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jāna-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na cīyati na vaḍḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkham gatassa parapuggalaṃ vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, abaṇ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāsi¹⁹ katvā Gaṅgaṃ olokento 30
 nisīno, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kiṃ nāma akusalaṃ passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, C* ajīyanto. ² Cks vaddhanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bds hotīti puna. ⁶ Bā paṇḍitabhūtā. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS. vacanaṃ. ¹⁰ Ck nāciyati, Bā najīyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā viditā ti. ¹³ Cks jigimsati, Bā jigīsasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Cks -katvāsi, Bā pakvatthāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Cks puggalaṃ pissa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck āsāsiṃ katvā. ²⁰ Bds add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
 pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satīti² sati³ sobhane uttame
 ti ālapanam etam, anariyapaṇisambhāse ti tassa jñānti pitaro ti ādikāya⁴
 asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigīṃsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pi
 5 maṃ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjuhekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
 gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussosīti puthulāya sunda-
 rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhitvā paralokaṃ gate,
 mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
 attānaṃ ambaṃ ca dadāmi te taṃ
 yo duccejae kāmaguṇe pahāya
 santiṃ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā samyojane ṭhito
 15 adhammaṃ c' eva¹ carati pāpaṃ c' assa pavaddhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ¹³ appossuko bhava,
 upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
 koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusālīyā
 20 kūjītā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakhalasannibhā
 kosumbhasalaḷānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
 vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā nītaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussahaṃ
 25 sahaṇtīti¹⁶ tena naṃ ālapanāti evam āha, attānaṃ ti taṃ ālīngitvā ambavanaṃ
 nayanāti attānaṃ ca te dadāmi taṃ ca ambaṃ, kāmaguṇe ti kaṇṇanamāla-
 setacchattapaṭimaṇḍite vatthukāme, santiṃca dhammaṃcā 'ti dussīlyapasā-
 mena¹⁷ santisamākhātāṃ silāṃ c' eva sucaritadhammaṃ cā 'ti, adhiṭṭhitosīti
 yo¹⁸ tvaṃ ime guṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
 30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsamyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttan
 hoti: ambho tvam tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patīti. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck jigīṃsasīti, Bā jigīssatīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā ca paramaraṇaṃ. ⁹ Ck -na, Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā- ¹³ Bā komaṇi. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyana. ¹⁶ Bā sahaṇti. ¹⁷ Bā dussilavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhivā vātātaṇaṃ agaṇetvā naditīre sussaṃsāno
 nīśidati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasaddiso, yo puggalo
 rasataṇhāvasiko adhammaṃ c' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sā tāpasasā garahantī evaṃ āha, kāmaṃ appossukko
 bhavā² 'ti ekamsen' eva ambapakke nīrālayo hohi³. sītale ambavane etan ti 5
 evaṃ vadamānā devatā tāpasasā āliṅgitvā ure nipajjāpetvā ākāse pakkhanta⁴,
 tiyojanikaṃ dibbaṃ ambavanānaṃ disvā sakūṇasaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhantī ehi tan⁵ ti⁶ āha, puppharasamattehi⁷ti puppharasehi matthehi,
 vakkaṇṇegehi⁸ti vakkaṇṇegehi sakūṇehi abhināditan ti attho, idāni te sakūṇe
 ācikkhantī koṇā⁹ ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā¹⁰, koyatṭhimadhusā- 10
 liyā¹¹ ti koyatṭhisakūṇā¹² ca nāma suvaṇṇasālikasakūṇā¹³ ca ete dibbasakūṇā
 ettha vasantīti dasseti, kūjitaṃ haṃsapūgehi¹⁴ti haṃsagaṇehi upakūjita¹⁵
 virāvasaṃghatita¹⁶, kokilethha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip̐pa-
 sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹⁷, palālakhalaṣaṇṇibhā ti 15
 pupphasannicayena sālipalālakhalaṣasaddisā¹⁸, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁹, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanānaṃ vaṇṇeti

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasasā tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpasasā ambāni khāditvā taṇhaṃ pūretvā vissamitvā 20
 ambavane vicaranto taṃ petāṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite²⁰ taṃ nāṭaka-
 parivāritaṃ dibbasampattiṃ anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tirīṭi kāyūrī aṅgaḍi candanussado 25
 rattim tvaṃ paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28.
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā²¹ paricārīkā,
 evaṃ mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kim kammaṃ akarī pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha māliṭi dibbamālādharo, tirīṭiṭi dibbaveḷḷhanadharo²², kāyūrīti
 dibbābharaṇapattimaṇḍito, aṅgaḍiṭi dibbaṅgadasamaṇṇāgato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adds evaṃ. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosaṭṭhi-, Bā kopaṭhi-. ⁸ Cks kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghāṭika, Bā saṃghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṭaṅgamite. Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmaṭe. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavissayesu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passanti tesāṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahan,
 5 manussesū² 'ti yaṃ³ manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na⁴ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahoṣim, idam me rattiṃ sukhānu-
 bhavanam tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddham, divā dukkhānubhavanam pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁵, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭam karitvā lañcaṃ gahetvā parapitṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammassa nissandena idam dukkhaṃ anu-
 bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni paṭiggayha kāmesu gathito⁶ ahaṃ,
 acarim digham addhānam paresam ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁷ hoti evaṃ ukkacca khādati
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, paṭiggayhā⁸ 'ti paṭiggahetvā adhīyitvā, acarin
 20 ti paṭṭapajji, ahitāyahan ti⁹ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresam piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā¹⁰ 'ti ukkantitvā¹¹.

Idaṇ ca pana vatvā tāpasam pucchi: „tumhe katham
 idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbaṃ vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadam yeva gamissānīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
 vo⁹ nibaddham ambapakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā“ 'ti patiññam gahetvā gato¹⁰. Tato paṭṭhāya
 nibaddham ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kaṣiṇaparikkammaṃ jhānābhiññam¹¹ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahoṣi.

¹ Bā vicā-. ² Bā omits yaṃ. ³ Ck maṃ nana, Bā ma na. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā giddhito. ⁶ Bā -iko. ⁷ Bā adds ahitāya. ⁸ Bā ukkantitvā. ⁹ Bā te. ¹⁰ Ck omits gato. ¹¹ Bā -ā.

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saocapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-vaṇṇā ahosi, tāpaso aham evā² ‘ti. Kimchandaajātakāṃ.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya sahāyikā surā-
pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhasuram paṭi-
yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāmā⁶ ‘ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
„sahāyike chaṇaṃ kilissāmā⁷ ‘ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, aham
suram na pivissāmi⁹“ vutte „tumhe Sammāsambuddhassa dānaṃ
detha, mayam chaṇaṃ karissāmā¹⁰ ‘ti āhamsu. „Sādhū¹¹ ‘ti sam-
paṭicchitvā tā¹² uyyojetvā S-ram nimantāpetvā mahādānaṃ datvā
bahum¹³ gandhamālāṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṃ sotum tāhi
parivāritā¹⁴ Jetavanaṃ agamāsi. Tā pan¹⁵ itthiyo suram¹⁶ pivanamānā¹⁷
va¹⁸ tāya saddhim gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi¹⁹ suram pivitvā va
tāya saddhim Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimsu
ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni²⁰ ekaccā
kalaṇaṃ akamsu. S. tāsāṃ saṃvegā²¹ janantathāya²² bhamukalo-
mato rāmsim²³ vissajjesi, andhakāratimisā²⁴ ahosi. Tā bhītā²⁵ ahesuṃ
maraṇabhayatajjitā, tena tāsāṃ surā jīri²⁶. S. nisinnapallamke
antarāhito²⁷ Sinerumuddhani ṭhatvā uppalomato rāmsim vissajjesi,
candasahassuggamanam²⁸ viya ahosi. S. tattha ṭhito va tāsāṃ saṃ-
vegajanantathāya

Ko nu hāso kim ānando niccam pajjalite sati, (Dhp. p. 146.) 25

andhakārena onaddhā padīpaṃ na gavessathā ‘ti

imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpattiphale
paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabbedanaṃ surā-
pānaṃ nāma kadā²⁹ uppannaṃ ‘ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bđ devadhītā. ² Bđ surāpitā. ³ Bđ saṃghuṭṭhe. ⁴ Bđ pati-. ⁵ Bđ gatvā. ⁶ Cks taṃ. ⁷ Ck -u. ⁸ Bđ -vutā. ⁹ Ck -raṇ. ¹⁰ Ck pivamānā, Cc pivamānā corr. to pivamānā, Bđ pivamānā. ¹¹ Bđ ca. ¹² Bđ omits pi. ¹³ Cks -ccā-pāda-, Bđ -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Cc -ga, Bđ savega. ¹⁵ Bđ janantathāya. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bđ -ssā. ¹⁸ Ck Bđ bhi-, Cc si- corr. to bhi-. ¹⁹ Bđ jīri. ²⁰ Bđ -hino. ²¹ Bds candasurlyasahassa-. ²² Bđ adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako bhaṇḍapariyesanattāya Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa tinnaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamaṇo² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Taṃ parivāretvā harīṭaki⁴ āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesāṃ pakkāni phalāni⁵ chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmiṃ rukkhe nisīditvā khādanti, tesāṃ khādamānānaṃ patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹² udakaṃ suriyātapena¹³ paccamānaṃ¹⁴ salohita-vaṇṇaṃ¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsitā sakunagaṇā¹⁶ taṃ pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rukkhamūle thokaṃ niddāyitvā vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭṭādisu pi es' eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ visāṃ bhaveyya
 15 ime mareyyuṃ²⁰, ime pana thokaṃ niddāyitvā yathāsukhaṃ gacchanti²¹, na idaṃ²² visan²³ ti²⁴ sayāṃ pivitvā matto hutvā maṃsaṃ²⁵ khādītukāmo ahosi, tato aggim katvā²⁶ rukkhamūle patite²⁷ tittirakukkuṭṭādayo²⁸ māretvā maṃsaṃ aṅgāresu pacitvā ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ²⁹ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³⁰ tassa santikaṃ gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idaṃ pānaṃ³¹ tāpasena saddhiṃ pivissāmi³² so ekaṃ vejunālīkaṃ³³ pūretvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³⁴ paṇṇasālāṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² B^d sucāṭi-. ³ B^ds pūrito. ⁴ B^d harittaki. ⁵ C^ks vaṇṇā. ⁶ B^ds add tattha. ⁷ B^ds sayāṃ jāta. ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā. ¹⁰ B^d haritvā. ¹¹ C^ks -tāya, B^d patita. ¹² C^ks tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasantā-pena. ¹⁴ B^d -na. ¹⁵ C^ks sasalo-, B^d lo-, B^s rasamlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷ B^d adds upari, B^s upariśākhā. ¹⁸ C^ks paṭipatitvā. ¹⁹ C^s viku-, B^d vikuṇca-. ²⁰ B^d mā-. ²¹ B^s kūjitvā uṭṭhāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² B^d yidam. ²³ B^d adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ B^d maṃsādi, B^s maṃsāni. ²⁵ B^d adds nippajji, B^s pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^ks tittura-, B^d titthira-. ²⁸ B^d omits ma-. ²⁹ B^d aññe divase. ³⁰ C^k pana. C^s pana corr. to pānaṃ, B^d pipānaṃ. ³¹ C^k -nalakam, C^s -nālīkam corr. to -nalakam. ³² B^d gahetvā

pānaṃ¹ pivathā² “’ti vatvā ubho pi maṃsaṃ khādantā pi-
 vimṣu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa
 „surā“ ti ca „vāruṇīti“³ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth’
 eso⁴ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁵ paccantana-
 garam gantvā „pānāgārikā⁶ nāma āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. ⁵
 Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo
 vāre pivitvā majji, tassa taṃ⁷ ekāhadvihamattam eva ahosi.
 Atha ne „aṇṇaṃ pi atthīti“⁸ pucchi, „atthi devā“ ’ti, „kuhin“
 ti, „Himavante devā“ ’ti, „tena hi ānethā“ ’ti. Te gantvā⁹
 ekadvevāre¹⁰ ānetvā „nibaddhaṃ¹¹ gantuṃ na sakkhissāma“ ’ti ¹⁰
 sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādim katvā
 sabbasambhāre¹² parikkhipitvā¹³ nagare suraṃ karimsu. Nāgarā
 suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṃ, nagaraṃ
 suṇṇaṃ viya ahosi. Te pānāgārikā¹⁴ tato palāyitvā Bārānasīṃ
 gantvā „pānāgārikā¹⁵ āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. Rājā ¹⁵
 pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akāmsu, taṃ
 pi nagaraṃ tath’ eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam¹⁶ Sāke-
 tato Sāvattihīṃ agamamsu¹⁷. Tadā Sāvattihīyaṃ Sabbamitto
 nāma rājā ahosi¹⁸, so tesam saṃgahaṃ katvā „kena vo
 attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c’ eva sālipiṭṭhena“ ²⁰
 pañcah’ eva ca¹⁹ cāṭisatehīti“ vutte sabbam dāpesi. Te pañ-
 casu cāṭisatesu suraṃ saṇṭhāpetvā²⁰ cāṭirakkhanatthāya²¹ eke-
 kāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam²² bandhimsu, te²³ paccitvā²⁴
 uttarāṇakāle²⁵ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā
 niddāyimsu²⁶, mūsikā āgantvā tesam²⁷ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- ²⁵
 guṭṭhe khāditvā agamimsu²⁸. „Bilālā²⁹ suraṃ pivitvā matā“

¹ Ck naṃ, C^o naṃ corr. to pānaṃ. ² B^d varuṇo ti. ³ B^d eko. ⁴ B^d kāje-.

⁵ B^d pānaṃkārikā. ⁶ B^d omits taṃ. ⁷ B^d atthinatthīti. ⁸ C¹ āg-. ⁹ B^d ekadvevāraṃ. ¹⁰ B^d nibandhanā. ¹¹ B^d -raṃ. ¹² B^d pakkhi-. ¹³ B^d pānakā-
 guṇā. ¹⁴ Ck -ke, C^o -ko, B^d pānakārikā, B^s pānakārikā. ¹⁵ Ck -ta, B^d omits
 sāketam. ¹⁶ B^d āg-. ¹⁷ B^d hoti. ¹⁸ B^d add ca. ¹⁹ Ck pañcameva, omitting
 ca, C^o pañcameva ca, B^d pañcahi, omitting eva ca. ²⁰ C^o B^d saṇṭha-, B^d add
 mūsikā bhayena. ²¹ B^d -ṇa-. ²² Ck bilā-, C^o bilā corr. to bilā-, B^d bilāraṃ.
²³ B^d bilārā te. ²⁴ Ck paṇḍitvā, B^d pacitvā, B^s muñcitvā. ²⁵ B^d uttarāna-,
 B^s uttānakāye. ²⁶ B^d nicāṭiyam. ²⁷ B^d ne-. ²⁸ āg. ²⁹ B^d rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesuṃ. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha¹, madhuraṃ dethā²“ ‘ti vadentā³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“ ‘ti āṇāpesi. Bilālāpi⁵ surāya⁶ jinṇāya utṭhahitvā kilantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesuṃ⁷. Rājā „sace visam assa ete mareyyuṃ, madhuren⁸ eva⁹ bhavitabbaṃ, pivissāma¹⁰ nan“ ti nagaraṃ alamkārapetvā¹¹ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹² alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹³ rājapallamaṃke nisīditvā amaccaganaṇaparivuto suraṃ pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādīsu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“ lokam volokento¹⁴ taṃ rājānaṃ suraṃ pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac¹⁵ āyaṃ suraṃ pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹⁶ tathā naṃ karissāmīti“ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ¹⁷ hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇatha imaṃ kumbhaṃ kiṇathā“ ‘ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena saddhiṃ sallapanto¹⁸ tisso gāthā abhāsi:

- 10   1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
             obhāsayaṃ saṃvarim candimā va,
             gattehi te rasmiyo niccharanti
             sateratā¹⁹ vijju-r-iv²⁰ antalikkhe. 33.
- 25   2. So chinnavātaṃ²¹ kamasī aghamhi²²,
             vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,
             iddhī nu te vatthukatā²³ subhāvitā
             anaddhagūṇāṃ api²⁴ devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ saṃkammāgamma²⁵ tiṭṭhasi
             ‘kumbhaṃ kiṇāthā’ ‘ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bd viravantā. ⁴ Bd mā-. ⁵ Bd bilār-. ⁶ Bd -cāpesuṃ. ⁷ Ck^s -renekena. ⁸ Bd -mī. ⁹ Bd -karetvā. ¹⁰ Bd kārāpetvā. ¹¹ Bd omits seta. ¹² Bd olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bd -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck^s jinṇa-, Bd channa-. ¹⁷ Bd agghasmi. ¹⁸ Ck^s -thā. ¹⁹ Bd andhagṇamasi. ²⁰ Ck^s saṃtamamāg-, C^s saṃkamamāg-, Bds saṃgammamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidiṇṇā
nabhamhīti kim Tāvatisasabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṇo jāto
sīti pucchati, saṃvarin ti rattin, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n'
atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghamhīti⁵ appaṭṭighe ākāse,
vatthukatā⁶ ti vatthu viya paṭiṭṭhā viya katā, anaddhagūṇāma⁷ pi⁸ deva-
tānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁹ anaddhagūṇaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi
yā api¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vehāsayaṃ saṃkammāgammā¹² ti 10
ākāse pavattapadaṇṭhibhāraṃ¹³ paṭicca nissāya ca¹⁴ tiṭṭhasi¹⁵, imassa ko vā
tuvan¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yam
etamattham ti yam¹⁸ etaṃ¹⁹ vadasi imissa²⁰ kiṃ'na vatāyaṃ ti iminā
sambandho, yaṃ etaṃ kumbhaṃ kiṇāthā²¹ ti vadasi²¹ kissa vā te ayaṃ kum-
bho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²² suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²³ pītvā²⁴ pate papātāṃ
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁵
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasmi²⁸ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, Cs catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bds -ri-. ⁴ so Cks;
Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapi, Bā anantagūṇamasi.
⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, Bs addhāgamanena. ⁹ Ck anañḍabhū-
naṃ, Cs anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūṇaṃ, Bā anandhagūṇaṃ. ¹⁰ Ck
devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃ-
kamamāgammā, Bds saṃgammamāgammā. ¹³ Bds pavattāmpa-. ¹⁴ Bā omits ca.
¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bds nāma. ¹⁸ Bs paraṃ. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā
imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck gaḷeyyam, omitting yaṃ, Bā gaḷeyyaṃ,
omitting yaṃ. ²⁴ Bds pītvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pītvā,
Bs ve pītvā. ²⁸ Cks -smiṃ. ²⁹ Cks -sāvī.

anāthamāno¹ upagāti² naccati³

tassā punṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 38.

7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo

careyya gāme visikhantarāni

5 sammūlharitto ativelasāyī⁵

tassā punṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 39.

8. Yaṃ⁶ pītvā⁷ utthāya pavedhamāno

sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanto

so naccatī dārukataḷlako va etc. 40.

10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti

atho sigālehi pi⁹ khāditāse

bandhaṃ vadhaṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.

10. Yaṃ⁶ pītvā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ

sabhāyaṃ āsīno¹¹ apetavattho

15 sammakkhito vantaḡato vvasanno etc. 42.

11. Yaṃ⁶ pītvā¹² ukkaṭṭho āvilakkho¹³

mam' eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe

na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.

12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷

20 dubbaṇṇinī naggayinī palāyinī

corāna¹⁸ dhuttānaṃ gatī niketo etc. 44.

13. Iddhāni phītāni kulāni assu

anekasāhassadhanāni¹⁹ loke

ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.

25 14. Dhaññaṃ dhaṇaṃ rajataṃ jātarūpaṃ

khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti

ucchedanī vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ Bđ adds va. ² Bđ -gāyati. ³ Bđ adds ca. ⁴ Cks yañce. ⁵ Cks -sāsi. ⁶ Cks yam. ⁷ Bđ pivitvā, B ve pivitvā. ⁸ Bđ bāhuṇ. ⁹ Cks -lepihi, Bđ atho pisiṅgalehi. ¹⁰ Bđ yaṃ ve pivitvā. ¹¹ Cks āsi-, Bđ abhāsamāsīno. ¹² Bđ ve pivitvā, adding bhāseyya. ¹³ Bđ ava-. ¹⁴ Bđ patha-. ¹⁵ Bđ māpātimāno. ¹⁶ Cks kalahā. ¹⁷ Bđ paresunī, B pesunī. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ Ck -sasāhassahananāni, C -sāhassagananāni, Bđ -sahassāni dhanāni, B -sāhassadhanāni. ²⁰ Bđ vattataṃ.

15. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo va² poṣo
akkosati pītaraṃ mātarāṇ ca
sassum pi³ gaṇheyya atho pi suṇhaṃ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nārī
akkosati sasuraṃ sāmikaṇ ca 5
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poṣo
dhamme t̥hitaṃ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tatonidānaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ dūccaritaṃ caranti 10
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayaṃ vajanti⁷ dūccaritaṃ caritvā etc. 50.
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuṃ hiraññam pi pariccajantā
so taṃ pītvā alikaṃ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pītvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇīyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā, 20
dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti etc. 53.
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkaṇ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pāttakkhandhā [sayanti] 25
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹

¹ Bđ yañ ve pītvā. ² Bđ ca. ³ Bđ sassurampi. ⁴ Bđ yañ ve pītvā. ⁵ Cks -ṇa. ⁶ Bđ -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck yā yācamānā, C² yā yācamānā, Bđ yañ yoca-. ⁹ so Bđ; Cks yampītvā. ¹⁰ Cks posi-. Bđ pīsi-, Bs pesa-. ¹¹ Bds -te. ¹² Cks -pātuk-. ¹³ Bds madanāya. ¹⁴ Bđ yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pītvā. ¹⁶ Bđ -thupā. ¹⁷ Bs -sana. ¹⁸ Ck -yya, Bđ -yyaṃ. ¹⁹ Cks -kkā, Bđ ayyasayyaṃ. ²⁰ Bđ yañ ve pītvā. ²¹ Bđ -ṭariva.

na hi vāruṇiyā vego¹
narena susaho-r-iva². 55.

24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappaṁ ghoravisam⁴ iva⁵

5 taṁ loke visasamānaṁ
ko naro pātum arahati. 56.

25. Yaṁ ce pivitvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayantā
upakkamuṁ musalehi⁸ aññamaññaṁ etc. 57.

10 26. Yaṁ ce pītvā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam imaṁ niratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya⁹. 58.

27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹⁰ dadhi vā madhuṁ vā
15 evaṁ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānāti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gaḇchanto pade pade pari-
vatṭeyya¹¹, yaṁ pītvā¹² pate ti yaṁ pīvitvā pateyya, sobbhaṇ ti āvāṭaṇ,
20 candaniyoḷigallaṇ ti candanikaṇ¹³ ca oḷigallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyaṇ ti
bhuñjituṁ ayuttaṁ, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁵ purāṇakasatākhādako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkhaṇ¹⁷ sampari-
yesanto āhiṇḍati¹⁸ evaṁ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti nīravassayo anātho
viya, upagāyati¹⁹ aññaṁ gāyantaṁ disvā upagantvā va²⁰ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānāti antaravīthiyā, ativelasāyīti²¹ aticīram²²
pi niddaṁ okkameyya, ativelacārīti pi pāḥo, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukaṭṭallako vā 'ti dārumayāntarūpakaṁ viya, bhogajāniñcupentīti
bhogajāniñ ca upenti pāpātīpātādīni katvā daṇḍapīḷitā dhanaajāniñ ca aññaṁ
c' eva²³ vadhabandhādīdukkhaṁ pāpuṇatīti attho, vantaḡato ti attano²³

¹ B^s sañvego ² B^s naṛaḇesussābhoriva. ³ B^d -jjanti. ⁴ B^d ghoramvi-. ⁵ C^k
cīva, C^s mīva, B^d -visamiva. ⁶ B^d yaṁ ve p.vitvā. ⁷ C^s -kāveṇṇu-, C^k -ka-
veṇṇu-, B^d -kāveṇha-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh'? ⁹ B^d s pive-.
¹⁰ B^d na himasmi kumbhamhi, C^k s na imasmiñ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B^d paripateyya. ¹² C^k pīvitvā, B^d pītvā. ¹³ B^d s -yañ. ¹⁴ C^k oli-. ¹⁵ C^k
-sāvīti. ¹⁶ C^k s surākasate-. ¹⁷ B^d -ā. ¹⁸ B^d omits āh-. ¹⁹ B^d omits va. ²⁰
C^k -sāsīti. ²¹ B^d atīrekatarāma. ²² C^k s aññaṁ. ²³ C^k -nā.

vantasmīm gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pātho, tasmiñ
 vante caanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayam mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi
 evaṃ ukkamsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā
 paṭhavi, sabbā puthavīti pi pātho, cāturanto ti catusamuddantāya⁵ paṭha-
 viyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gatīti 5
 nipphatti⁷, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇam⁸
 yattha vināsayantīti yaṃ nissāya yattha paṭiṭṭhitā evaṃ bahum pi dhaññā-
 disāpateyyam⁹ nāseṇti kapaṇā¹⁰ honti, iddhānīti samiddhānī¹¹, phīṭānīti
 vatthālāṇikārabhaṇḍehi¹² pupphitāni, ucchinnadāyajjakatānīti ucchinna-
 dāyajjāni niddhanāni katāni¹³, dittarūpo ti gabbitarūpo¹⁴, gaṇheyyā 'ti 10
 bhariyasaññāya¹⁵ kilesavasena hattena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano
 dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, duc-
 caritaṃ caritvā ti evaṃ tili dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yaṃ
 yācamānā ti yaṃ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññāṃ paricca-
 jantāpi musāvādaṃ karohīti yācamānā na labhanti, pītva¹⁶ ti pivitvā ṭhito 15
 nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁷ gatosīti vutto sāsanassa duggahitattā¹⁸
 tam¹⁹ attham²⁰ na jānāti, hirimaṇāpīti bhiyyuttacittāpi, ekathūpā²¹ ti
 sūkarapotakā viya hīnjaccehi²² saddhiṃ ekarāsī hutvā, anāsakā ti nirāhārā²³,
 thaṇḍiladukkhaseyyan ti bhūmiyaṃ dukkhaseyyaṃ sayanti, āyasakka²⁴
 ti garahaṃ, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahata²⁵ ti gīvāya bad- 20
 dhena kūṭena hatā²⁶ gāvo viya²⁷, yathā tā²⁸ tipaṃ akhādantiyo pāṇiyaṃ api-
 vantaṃ sayanti tathā sayanīti²⁹ attho, ghoravisammivā³⁰ ti ghoravisaṃ
 viya, visasamānaṃ ti visasadisāṃ, Andhakaveṇhuputtā³¹ ti dasabhātika-
 rājāno, upakkamun ti paharimsu, pubbaḍevā ti Asurā, tidivā ti Tāva-
 timsadevalokā³², sassatiyā ti sassatā³³ dighāyukabhāvena³⁴ niccasammata³⁵ 25
 devalokā³⁶ ti attho, samāyā ti saddhiṃ asuramāyāhi³⁷, jānaṃ ti evaṃ ni-
 ratthakaṃ etaṃ³⁸ ti jānanto tumhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ piṇḍe³⁹, kum-
 bhagatā mayā⁴⁰ ti kumbhagataṃ mayi⁴¹ ayaṃ eva vā pātho, akkhātā-
 rūpan ti sabhāvato akkhātāṃ.

Tam sutvā rājā surāya ādinavaṃ ṇatvā⁴² tuṭṭho Sakkassa 30
 thutiṃ karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccannā. ² Bā viphanno, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck
 -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā
 puṇṇam wanting in Cks. ⁹ Cks yaṃnādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā.
¹² Bā -kāraṇapabbhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-.
¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivitvā vā. ¹⁷ Bā tenarthenā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Cks naṃ.
²⁰ Ck omits attham. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nira-
 bhārā. ²⁴ Bā -saṇṇan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭabātā. ²⁶ Bā haṭā. ²⁷ Bā omits
 viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck
 -vennu-, Ck -veṇhu-, Bā -veṇḍu-. ³² Cks -ke. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena.
³⁵ Ck tiḍasamatā? Bā niccasamatā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cks patan.
³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā māyā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājanñayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo tcehi-
10 tabbo samvaccare sataṣaṣaṭṭhānake tuyham pañca gāme dadāmīti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato ṭhite kañcanavicittarathe² dassento evam āha.

Tam sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse ṭhatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rāja³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājanñayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānam indo. 62.
31. Maṃsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi ṭhānan ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tiṇi ducceṇitāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatṭhānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatṭhānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakam.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bā sapūve. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cs -hīti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātīposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātaka vatthusadisam.
Tadā pana S. „porānakapaṇḍitā kañcanamālaṃ setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.: 5

Atite³ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamahesī gabbhaṃ paṭilabbhitvā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajāṃ khāditaṃ samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanam ṭhapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsaṃ labhitvā 10
tassā passantiyā va⁶ taṃ allamaṃsapesivannaṃ kumārakaṃ⁷
gahetvā murumurā⁸ ti khāditaṃ pakkāmi. Punavāre⁹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharaṃ pavitṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹⁰ ārakkaṃ akaṃsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna 'dārakaṃ gahesi'¹¹. Devī „yakkhinīti“ 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹² yakkhiniṃ anubandhimsu. Sā khāditaṃ okā-
saṃ alabbhanti palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹³ tassā thanaṃ¹⁴ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇhaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene¹⁵ katvā¹⁶ paṭi- 20
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditaṃ vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁷ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyitaṃ na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi. 25
So mūlanubhāvena antaradhāyitvā¹⁸ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā¹⁹ tatth' eva kālam akāsi. Devī pi catutthe²⁰ vāre aññaṃ

3. Cfr. Carlyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² B² mātu-. ³ B² adds kira. ⁴ B² omits kā. ⁵ B² bhavēyanti. ⁶ B² ga. ⁷ B² -raṃ. ⁸ B² murumurā, C² murū corr. to murumurā. ⁹ B² dutiyavāre. ¹⁰ B² dalhaṃ. ¹¹ B² agga-. ¹² B² dinnāya sa-, C² diyādinnasaññāya. ¹³ B² mātā ti saññāya. ¹⁴ B² thaññaṃ. ¹⁵ B² -lepe. ¹⁶ B² kapetvā, B² ṭhapetvā. ¹⁷ Ck asaṃñāya. ¹⁸ B² -yi. ¹⁹ B² gantvā. ²⁰ B² -a.

puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattiṃ patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa
 5 aggamaheṣiyā kucchimiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i⁹ 'ssa nāmaṃ kariṃsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi¹⁰ yakkhinīputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyituṃ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ disvā bhīta
 10 āgantvā rañño upakkosiṃsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamānarūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetuṃ¹² vaṭṭatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „gaṇhatha¹³ nan“ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.
 15 Yakkhinīputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁶. So ekaṃ mahāvattaniāṭaviṃ¹⁷ nissāya maggaṇṇipānnesu manussesu
 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
 25 yanto khānuna¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattāme divase Jayaddisarājā migavaṃ²⁰ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ B^d mutattā, B^e vuttattā. ² B^d a-. ³ B^d -sīti. ⁴ B^d tissa. ⁵ B^d kariṃsu.

⁶ B^d -āni. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -imhi. ⁹ B^d omits pi. ¹⁰ B^d ārocesi. ¹¹ C^k -rūpena. ¹² B^d ga-. ¹³ B^d -hā-. ¹⁴ B^d ubbhiggatarū-, B^e uggata-. ¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^e āgañji, B^d āgacchi. ¹⁷ C^k -viyaṃ, B^d -vi, B^e mahāaṭaviṃ. ¹⁸ B^d add pāde. ¹⁹ C^k ja-, B^d chaṭṭe-. ²⁰ B^d adds vadhāya. ²¹ C^k naṃ.

eva¹ Takkasila-vāsī² Nando nāma mātiposakabrāhmaṇo³ catasso
 satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
 „suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
 „yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
 eko pasadamigo uṭṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
 Amaccā parihāsaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
 anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
 khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
 naṭṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatīnesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
 gantuṃ ārabhi. Atha naṃ so uṭṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
 bhakkho me sī¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamaṃ gāthaṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
 bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
 kuto si ko vāsi tad imgha brūhi,
 ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
 pāṭipadato paṭṭhāya nirāhārassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
 yitum nāsākkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
 gātham āha:

20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
 Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
 carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāham,
 pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhattāya²¹ raṭṭhā nikkhanto, 25
 kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²²

¹ Bḍ nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bḍ mātu-. ⁴ Bḍ adds taṃ. ⁵
 Bḍ nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bḍs gantvā. ⁹ Bḍ kājenaādāya,
 Bḍ kājenādāya. ¹⁰ Bḍs nipanna-. ¹¹ Bḍs si me. ¹² Cks omit ti. ¹³ so all
 three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bḍ -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bḍ viditvā. ¹⁶
 Ck ūrukamhaṃ, Bḍ urukammaṃ. ¹⁷ Bḍ katvā. ¹⁸ Bḍ pavittho. ¹⁹ Bḍs ga-
²⁰ Cks visa-. ²¹ Bḍ migamvādāya. ²² Bḍ pappatapassāni, adding pasadanti
 sarabhamigam.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

a. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno',
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ' vadesi,
taṃ khādiyānaṃ' pasadaṃ dighaṇṇaṃ'

5 khādissaṃ' pacchā, na vilāpakālo' ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkipasi, sassamāno¹⁰ ti himsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
maṃ¹³ khāditvā, pasadaṃ ti pasadamigaṃ, dighaṇṇaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵, khādissaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissaṃti, na vilāpakālo ti
10 mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmanam saritvā catuttham
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁶ paṇhe¹⁷
15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthāti na²⁰ ce mayham nikkayena vinimayena²¹ makkho
atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante ajja imaṃ migam²² khāditvā mama nagaram
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātārāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiñṇam gaṇhā 'ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanam te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgamo¹⁸ kato, taṃ tassa datvā imaṃ mayā vuttam saccam
anurakkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁶ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamaṃ gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappatī taṃ²⁷
25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkuṇemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Cā sasmāno, Bā sayamāno. ³ Cā pasadayam, Bā pasadayam,
read pasado, omitting yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighaccham? ⁶
Bā -disam. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsiti. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā ssamāno, Bā sa-
yamāno. ¹¹ Bā vihisayamāno. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamamsam. ¹⁴ Bā si.
¹⁵ Cā vilapa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Cā pañhe. ¹⁸ Bā sañka-. ¹⁹ Bā
-passasampadāya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi in the place of vi-. ²² Bā
migamamsam. ²³ Cā pañhe, Cā pañhe. ²⁴ Cā su, Cā omits ti. ²⁵ Bā
padose. ²⁶ Bā punāga-. ²⁷ Bā tvaṃ. ²⁸ Cā Bā rājā.

Tattha kammameva kammajātaṃ, anutappatitī¹ anutappatī, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakuṇeṃū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānitum sakuṇeyyāma² 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā³ brāhmaṇassa dhanāsā⁴, 5
taṃ saṃgaram⁵ paṭimokkhaṃ⁶ na muttaṃ,
taṃ saṃgaram⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁸
saccānurakkhī punar āvajissan⁹ ti. 69.

Tattha paṭimokkhaṃ na muttan ti catasso satārahā gāthā sutvā
dhanan te dassamīti paṭiññāya mayā attani paṭimuṇcivā ṭhapitaṃ na pana 10
muttaṃ dhanassa adinnattā.¹⁰

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹¹
taṃ saṃgaram¹² paṭimokkhaṃ¹³ na muttaṃ,
taṃ saṃgaram¹⁴ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁵ 15
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁶ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹⁷ 'ti puna āgacchassu¹⁸.

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena viṣaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹⁹, ahaṃ pāto va āgamiṣsamīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā 20
balaparivuto nagaraṃ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā²¹ brāhmaṇaṃ uyyojetvā²² dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi. 25

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa²³ hatthā
gantvā sakāṃ mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bā tappatitī. ² Bā mahā. ³ Cks -sa; read: -ṇassa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-.

⁵ Bā paṭi-. ⁶ Bā -ṇassasampadāya. ⁷ Cks -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bā -mukkaṃ.

¹⁰ C -jissu, Ck āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Cks -jassu, Bā punarājavassu. ¹²

Ck āgacchessum. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Cks datvā. ¹⁵ Ck uyyedetvā, C uyyodetvā,

Bā uyotvā. ¹⁶ Cks purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttāṃ Alīnasattun³: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāma⁶ ahaṃ porisādassa ṇatte⁷ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakaṃ kumārakaṃ⁸ Pāliyaṃ⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitaṃ, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṃ abhisekaṃ abhisecayassu¹¹, ṇatte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

10. Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayaṃ, tad icchāmi sotuṃ
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

15. Tattha kubbaṃ ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhana¹⁸ kammena
ajja maṃ rajjamhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁹ tam me ācikkha, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjam pi na icchāmi ti attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

25. Tattha aparādhito²³ ti aparādhama²³ ito. tuyhaṃ ti²⁷ tava santakaṃ²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
appiyaṃ aparādhama²² na sarāmi: i, sandhiṃ ca katvā ti maṃ pana mi-

¹ B^d saṅka-. ² B^d -ṇassa sampadāya. ³ B^d aliṇnasuttan. ⁴ B^d care. ⁵ B^d sesa. ⁶ C^s ṇatetta, B^d ṇante, B^s dassu sante. ⁷ B^d alinna-. ⁸ B^d -raṇ. ⁹ C^k pāliyaṃ, C^s pāliyam. ¹⁰ C^s ādīnasattan, B^d arindasattun, B^s adinna-sattun. ¹¹ C^k abhiseka abhisekaca, C^s abhisekaṃ abhisekañcayam, B^d abhisekaṃ abhisecassu, B^s abhiseceyyuṃ. ¹² B^d ṇante, B^s sante. ¹³ C^s ṇante, C^k omiṭṭa ti tyante. ¹⁴ B^s udi-. ¹⁵ C^k tvaṃ, C^s tvā. ¹⁶ C^k na iccheyya. ¹⁷ C^s -dhane, B^d -dhanam. ¹⁸ B^d ussayāpesi, C^k assasāpesi. ¹⁹ B^d ahañhi. ²⁰ B^d -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² B^d ca. ²³ C^k ava-. ²⁴ B^d yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ B^d saddhiṃca. ²⁶ C^k puñāham, B^d punarā. ²⁷ B^d hantuviyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ B^d -ti-. ²⁹ B^d adds tava santikaṃ.

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādisamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā aye tava pātārāsakāle āgamiṣsamīti tena purisāḍakena sandhīm² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamiṣsamīti³ tvaṃ rajjaṃ karehīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamiṣāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkho,
sace tuvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idheva 'u tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkho nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁵ ubho pi na bhaviṣṣāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁶ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

13

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabhāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-
taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikkhinarukkha-
sūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyyā 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ñatte¹⁷,
evaṃ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti. 77.

25

Tattha nimissan ti¹⁹ ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhāṃvānaṃ. ² Ck saddhīm, Bā saddhīm saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Ck
tvaṃ. ⁵ Ck omit ubho ti evaṃ sante. ⁶ Ck sutanessa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā
pasayha. ⁹ so Ck; C hitarukkha-, Bā bhīdarukkha-, B hitārukkha-. ¹⁰ Bā
add ekaṃsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metaṃ. ¹³ C hitarukkhamūle, B
bhīdarukkhamūle. ¹⁴ C tinarukkha-, B tikkhaṇesukkarukkhasūle. ¹⁵ Bā
bhītvā. ¹⁶ Bā omits pa-. ¹⁷ Bā ñante. ¹⁸ Bā etaṃca. ¹⁹ Bā -eyyaṃ. ²⁰ C
yatasmā, Bā omits ti yasmā. ²¹ C omit tasmā.

tava jīvitassa¹ atthāya mama maraṇam² vaṇṇemi, maraṇam eva vāremi³
icchāmīti attho.

Tam sutvā rājā puttassa balaṃ⁴ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampañcchi. So mātāpitāro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam attham pakāseto S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto

vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitāro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhiṃ yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitaram maggaṃ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānam
ovādam datvā asambhīto kesarasīho viya maggaṃ āruyha
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī paṭhaviyaṃ papati¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi attham pakāseto S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,

pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitārā payuttaṃ āsiṃsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāseto aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Tam gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā

parammukho vandati pañjalī so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā

Pajāpati candimā sūriyo ca¹⁸ —

etehi gutto purisādakamhā

anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tāta. 79.

¹ Bḍ matam. ² Bḍ omits maraṇameva vāremi. ³ Bḍ phalam. ⁴ Cks bha-.

⁵ Cks -tva, Bḍ -tvā. ⁶ Bḍ -parijanāpi. ⁷ Bḍ űeva. ⁸ Ck Bḍ -tta-, C -tva- corr.

to -ttha-? ⁹ Bḍ yakkha-. ¹⁰ Bḍ sandhāretum. ¹¹ Bḍ pati. ¹² Cks -tā, Bḍ -ti.

¹³ Cks -sa, Bḍ tāsīsavādam, B -āsiṃsavāda. ¹⁴ Bḍ mātā-, C -yāya, Ck mati-

yāya. ¹⁵ Ck katā, C katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks teva. ¹⁸ Cks

va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bḍ muñcehi.

17. Yam Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
Rāmass' akā² sotthānaṃ suguttā³
tan te⁴ ahaṃ sotthānaṃ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
nāhaṃ sare jātum Alīnasatte⁸,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi
na cāpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82. 10

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
viditvā¹⁵, pañjalīti tasmim kāle sirasi añjalim thapetvā vandati devatā na- 15
massatī, purisāḍakamhā 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthina
paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāṇasivāsi¹⁸ Rāmo
nāma mātīposako¹⁹ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇṇo
vijite Kumhavaratnagaram gantvā navavidhena vassena sakalaraṭṭhe vināsiya-
māne mātāpitunnaṃ²⁰ guṇaṃ sari, aha naṃ mātūpaṭṭhanadhammassa²¹ balena²² 20
devatā sotthina ānāyitvā mātu adāsi, taṃ kārāṇaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
āha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karimsu mātūpaṭṭhanāna
nissāya nibbattatā pana mātā akāsi vuttam, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotu 'ti
attho, aha vā karomīti icchāmi, etena saccena 'ti sace devatāhi tassa 25
sotthina ānītabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁸ sarantu devā, Rāmaṃ
viya tam pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā
'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthim²⁹ paṭijagaccha puttā 'ti vadati,
jātumālīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Alīnasatte³² mama bhātike ahaṃ sammukhā
vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
pubbo pi³³, evaṃ assa kaniṭṭhā saccam akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bḍ -kīraṇṇo-. ² Bḍ akosi, Bḍ akāsi. ³ Bḍ sugutto, Bḍ suguttā. ⁴ Bḍ bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ Bḍ muñcehi. ⁷ Ck puttā. ⁸ Ck jāmadina, Bḍ jātum-
alinasatte. ⁹ Bḍ -āto. ¹⁰ Bḍ muccehi, Ck paṇḍehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bḍ -māno.
¹³ Bḍ pi. ¹⁴ Bḍ mañceti. ¹⁵ Bḍ adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ
taṃ puramṃmukha gacchantam puttā dīsva in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
Bḍ muñcehi. ¹⁷ Bḍ -kāsiri. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bḍ mātu-. ²⁰ Bḍ -tu.
²¹ Bḍ -kamassa. ²² Bḍ phalena. ²³ Bḍ suta-. ²⁴ Bḍ add tam. ²⁵ Bḍ bhan
te. ²⁶ Bḍ tameva sotthinaṃ. ²⁷ Bḍ tattheva. ²⁸ Bḍ mamapiputtā. ²⁹ all
three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādina-, Bḍ jātumandalisatte. ³¹ Bḍ add ekaṇṇesena.
³² Ck ādi-, Bḍ alīnasatte. Bḍ alina-. ³³ Bḍ ti.

s i sāmīti mama sāmī Alinasattu¹ yasmā tvaṃ adhimāno² maṃ³ adhibhavitvā⁴
atikkamitvā aññāṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasamvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

- 5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā mañño āgamanam¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantam disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayan“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ ñatvā purisādako ti

- 15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānamidhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyya¹⁶, ājānanto āgato mañño ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,

- 20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhaheṭṭu²⁰, ahaṃ pitu jivitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khādā 'ti attho.

- 25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,

tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ Bā alinda-. ² Bā anadhimāno. ³ Bā nāma. ⁴ Bā abhibha-. ⁵ Bā pathesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Bā adds evaṃ ciutesi. ¹⁰
Bā ga-, Bā āgamanamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -tīti. ¹³ Bā athassa, Bā
atha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bā add tvaṃ. ¹⁷
Cks Bā omit na. ¹⁸ Bā ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Cks tvaṃ. ²² Bā si.

sudukkaraṃ c' eva kataṃ tavêdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubbinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

5

23. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gamya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvītapariccāge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvam kasmā na bhāyasīti“ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyam
āvi¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātimaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvam adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekamsen' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājāti-
maraṇohamasmi²¹ ahaṃ nānena supari hinna-jātimaraṇo jātasatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthi ti jānāmi. yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ B^d mattam. ² B^s pamukkhā. ³ C^ks ca. ⁴ B^d matthum. ⁵ so all three MSS.
for matuc-? ⁶ B^d -kaṃ gantvā. ⁷ B^d pamukkhā-. ⁸ B^s adds pitu vā. ⁹ B^d
atthāya. ¹⁰ B^d sukha saggenā ti. ¹¹ B^d nippatita-. ¹² B^d matumicche ti. ¹³
C^ks abhā-. ¹⁴ C^k B^d avi. ¹⁵ C^ks cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ C^s pi-
patāmi, B^d omits pi. ¹⁸ so C^ks; B^d chādayamāno. ¹⁹ C^ks me ya, B^d mayhaṃ.
²⁰ C^ks omit na. ²¹ C^ks -jāti- asminti, B^d -jātimaraṇo, omitting hamasmi.
²² B^d ti attho in the place of jā-. ²³ C^ks tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāṇena suparicchinnaṃ, karaṇsu kiccānīti iminā sarīrena kattaḃbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissaṭṭhaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ mainasaṃ adesi⁸ khādeyya-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṇi khādituṃ, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

96. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājaputta:

10 cajāsi¹⁰ pāṇaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmiṃ hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhaṇja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggin ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹³ araṇṇaṃ pavisitvā sāradaṛūni āharitvā aggin jaletvā¹³
 niddhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādessāmīti dipeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājaputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantaṃ aggin¹⁷
 sandīpayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādipito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggin katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa-sīho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kālāṃ evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsa-jāto kumāraṃ punappuna²³ oloketto nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṃ dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C yantvaṃ madesi-, Bā mayhaṃ tvaṃ madesi mainasaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhī-, Bā sanni-. ¹⁹ Ck -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggiti. ²¹
 Bā -sosiho viya. ²² Bā haraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā inaddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhuṃ ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyhaṃ tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesī khādisasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

99. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme ṭhitaṃ saccavādiṃ vadaññuṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadha

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92.

10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvam
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānayaṇiyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānaṃ parigaṇhituṃ¹³ na¹⁴
adāsin“ ti vatvā 15

a. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññamāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93.

20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññamāno ajja imaṃ sarīraṃ khāditvā idha vasū 'ti²² evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²³ vāsāpesīti²⁴ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasāṃ pīletvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasīti evaṃ sa-
satthuto²⁵ lokassa kāmduho²⁶ pemavaddhano²⁷ ajja²⁸ yakkho viroceti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ²⁹ paṭihāriyaṃ ti. 25

¹ Bā khāda-; read chādamāno? ² Ck^s omit one tathā. ³ Bā adds kiṃ. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, B^s adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, C^s vipha-, Bā
phaleyyum. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Ck^s karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C^s; Bā idaṃ, Ck na idaṃ.
¹⁶ B^s -no. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck Bā ā-, C^s ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa ²¹ C^s indaṃ corr. to idaṃ, Bā idaṃ, Ck na idaṃ. ²² Bā hi.
²³ Ck āva-, C^s āvā-. ²⁴ C^s va. ²⁵ Ck sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍḍhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṇhetāṃ, Ck^s kappaṭṭhiyaṃ-.

Taṃ sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tvaṃ¹ porisādā pamutto

5

viroca Kampilla mahānubhāva²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātipakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto

10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva 'ti, nandatū 'ti tussatu⁶

„Gaccha mahāvīra“ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanaṃ katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhīni rattāni honti animi-

15

sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhītā honti, nāyaṃ yakkho, manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya⁹ dve khādītā bhavissanti eko¹⁰ puttasinghena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbaṃ, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti¹² cintetvā

20

„evam¹³ bho, na tvaṃ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehiti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddhasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹⁴“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁵“ pitāputtā

25

araññe carathā¹⁶ 'ti vatvā tesam nātibhāvaṃ kathesi. So¹⁷ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁸ attabhāve dvidhā¹⁹ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāma' ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjaṃ pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Ckṣ tvaṃ. ² Ckṣ -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ckṣ pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adda vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck eke, Cṣ eke corr. to eko. ¹¹ Bā -tūti. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -khhukatā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ Cṣ duvidhā. Ck dvi- corr. to dvi-, Bā duvidho.

Tam atthañ pakāśento S.¹

32. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjali paggayha³ porisādañ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alīnasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādīhi katakiriyañ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānam vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyam yakkho, tumhākañ jetṭhabhātā⁸ esa mayham petteyyo“
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyam daṭṭhum
vaṭṭatīti“ āha. Rājā tam khaṇam nēva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānam santikañ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhādītvā positakāraṇaṇ ca
yakkhabhāvākāraṇaṇ ca¹² tesam nātibhāvāñ ca sabbam vitthā-
rena katesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehīti“ āha.
„Alam mahārājā“ ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
aham vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekañ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhitvā mahantañ taḷākam
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassam ānetvā²⁰
mahāgāmañ²¹ nivesetvā²² tāpasānam bhikkhāhāram²³ patṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ Bā adds āha. ² Ck bha-. ³ Bā -hā, Cks pariyagā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Bā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Cks rāja. ⁸ Bā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ko. ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha. ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, Ck na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ Ck
pabbatattaram? Bā pappautaram. ¹⁸ Cks omit khan-. ¹⁹ l'd mahantañ. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassam. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā -ācāram. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

somanahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatto⁴ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesum.
5 tāpasso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kanitṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁵ aham evā⁶ 'ti. Jayaddisa-
jātakam.

4. Chaddantajātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekam daharabhikkhunim
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyāṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunihi saddhim dhammasavanāya gantvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammam desetassa Dasabalassa
aparimāṇapuṇṇāppabhāvanibbattaṃ uttamarūpasampattiyuttaṃ atta-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁷ nu kho me bhavamhi carantiyā⁸
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā⁹ 'ti cintesi. Ath' assā taṃ khaṇaṃ
nēva jātissaraṇṇāṇaṃ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham imassa
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā¹⁰ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṃ hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikanāṃ hitajjhāsaya¹¹ hi¹²
20 appakā¹³ ahitajjhāsaya¹⁴ va bahutarā, hitajjhāsaya¹⁵ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya¹⁶ 'ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakam¹⁷ dosam hadaye ṭhapetvā vīsamratanasatikam Chaddanta-
mahāgajissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena¹⁸
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesin¹⁹ 'ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahoṣi, sā sokaṃ sandhāretum asakkonti
assasitvā passasitvā²⁰ mahāsaddena parodi. Taṃ disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²¹ „ko nu kho bhante hetu²² sitassa pātukammāyā²³ 'ti
bhikkhusamghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhikkhuni pubbe
mayi kataṃ aparādhaṃ saritvā rodīti²⁴ vatvā a. ā.:

¹ B^s adds pana. ² B^s -dammanigamo ³ B^d mātu-. ⁴ B^d alina-. ⁵ C^k
-cīṇṇā-, C^s parimāṇā-, B^d paricīṇṇam-, B^s paricīṇṇa. ⁶ B^d vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ B^d omits hi. ⁹ C^k omits appakā. ¹⁰ B^d -kampi.
¹¹ B^d visayantena sallena. ¹² C^k -sen, B^d -sī. ¹³ B^d omits pa-. ¹⁴ B^d pātum-.
¹⁵ B^d adds ko paccayo. ¹⁶ B^d rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
 hassā hatthināgā vasimsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
 Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
 rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
 hatthubbedho ahosi viśaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhapannāsahatthāya 5
 rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
 parikkhepato pannaṇasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
 chabbaṇṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
 hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
 aggamaheśiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
 Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kañcanaguhāyaṃ vasati.
 So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
 yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
 vā paṇakāṃ⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
 santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthataṃ suddhaṃ kalla- 15
 hāravanaṃ⁹ taṃ udakam parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ
 yojanavitthataṃ eva suddhaṃ¹⁰ niluppalavanaṃ taṃ parikkhi-
 pitvā ṭhitam, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
 rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
 rikkkhipitvā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ 20
 sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹¹ omissakavanaṃ yojana-
 vitthataṃ eva tāni parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ nā-
 gānaṃ patiṭṭhappamāṇe¹² uḍake yojanavitthataṃ eva rattasāli-
 vanaṃ. Tadanantaraṃ udakapariyante nilapīṭalohitodātasura-
 bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanaṃ. Iti 25
 imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddaka-
 rājamahārājamāsamuggavanaṃ. Tadanantaraṃ tipusaelāḷukalā-
 bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁴
 ucchuvanaṃ. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadaliphalaṃ

¹ Bđ -vante. ² Bđ vehāsaiṃ-. ³ Bđ vuḍhi-. ⁴ Bđ viśa ra- ⁵ Bđ casa-. ⁶ Bđ
 rasmihi. ⁷ Bđ pañcasate pacceka-. ⁸ C^k pāna-, C^k panna-. ⁹ Bđ kallā-. ¹⁰
 C^k suddha ¹¹ Bđ kallahārādīnaṃ vasena. ¹² Bđ^s kaṭippa-. ¹³ Bđ -vanaṃ.
¹⁴ C^k puga-, Bđ pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭippamāṇa-phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam. Tato kaviṭṭhavanam². Tato omissako mahāvanasaṇḍo³. Tato veṇuvanam. Ayam assa tasmiṃ kāle sampatti, Samyuttaṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhira-
 tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udaḥapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapassapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimapaṇṇaṃ
 suvaṇṇavaṇṇaṃ, tato nikkhantena obhāsenā Chaddantadaho
¹⁵ samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimappabbatesu¹⁰ pana eko
 ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
²⁰ janikā, uddham ugghatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānaṃ orimantato yāva
 pārīmantā dvādasayojaniko¹² aṭṭhahi pārōhasahashehi¹³ paṭi-
 maṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasamāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
 ratte aṭṭhasahassanāgaparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-
 hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasam „mahāsālavanam
 pupphitan“ ti ārocayīmsu, so saparivāro „sālākīlaṃ kilissāmīti“

¹ C^k -ṇam-. ² B^d kapītha-, B^e kapittha-. ³ B^d saṇḍo. ⁴ B^d tato veḷuvanam.

⁵ B^d -rantarato. ⁶ C^e -kāla-, B^d cu'la-. ⁷ C^e -kāla-. ⁸ C^k udakapassapab-

⁹ C^e B^d omīti tato. ¹⁰ so C^k; B^d bāhīrapa-. ¹¹ B^d add atthi. ¹² B^d -kā.

¹³ C^k roha-, B^d poro-. ¹⁴ C^k B^d vilā-, C^e villa- corr. to vilā-. ¹⁵ C^e B^d -ge.

¹⁶ B^d add nāma. ¹⁷ B^d poro-.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁḁhaṃ kum-
 bhena pahari. Tada¹ Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
 tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni² purānapaṇṇāni c' eva
 tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovāta-
 passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇakkhapattāni patimsu. 5
 Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
 jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni
 purānapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jānissāmīti“
 Mahāsatte veram bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
 parivāro nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
 nāgā soṇḁeli usirakalāpe gahevā Kelāsakūṭam majjantā viya
 nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ,
 tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
 nāgā saram otaritvā udakakīlam kīlitvā sarato nānapupphāni
 āharitvā rajatathūpaṃ alamkarontā⁷ viya M-am alamkaritvā 15
 pacchā dve kaṇeruyo⁸ alamkarimsu. Ath' eko hattbi sare
 vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁹ labhitvā āharitvā M-assa
 adāsi. So taṃ soṇḁāya gahevā reṇuṃ kumbhe okiritvā
 jeṭṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Tam disvā itarā „idam pi
 sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
 na mayhan“ ti puna pi tasmim veram bandhi. Ath' eka-
 divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḁālāni¹¹ ca
 pokkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹²
 Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalam paccekabuddhānam
 datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25
 rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamahesibhāvam
 patvā tassa piyā manāpā taṃ attano rucim kāretum samatthā
 hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakam¹³ pesetvā imam hat-
 thim visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Cks omit ta-. ² Bḁ rukka -- missakāni. ³ Cks omit pana. ⁴ Bḁ cūla-. ⁵
 Bḁ adds pātesi. ⁶ Bḁ kaṇerukāyo. ⁷ Bḁ -to, C -tā corr. to -to. ⁸ Bḁ
 -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ Ck jeṭṭhitā ti, C jeṭṭhitā ni. ¹⁰ Bḁ -yamamahā-.
¹¹ Bḁ -mūlāni. ¹² C -to corr. to -te. Bḁ -jante. ¹³ Bḁ luddam.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti“ patthanam t̐apesi. Sā tato patthāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass’ eva kālam katvā Maddarat̐the rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti ’ssā nāmam
 5 karimsu. Atha nam vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānam jeṭṭhikā,
 jātissaraññānam patilabhi. Sā cintesi: „saniddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīram
 telena makkhetvā kiliṭṭhavattham nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhim Subhaddā“² ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham pavisitvā mañcake nisiditvā
 tassā piṭṭhim parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi³, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁴ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti batthehi parimadditapadumamāi viya

Tam sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten’ upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinanten upaccagā supinam passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayham pana
 tam⁵ alabhantiyā jīvitanū n’ atthīti avoca⁶.

Tam sutvā rājā gātham āha:

n. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmim nandane
 25 sabbe te pacurā mayham, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tatthā pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Tam sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 nam idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ B^d adds sirigabbham pavisitvā. ² B^d cūlasu-. ³ B^d -caṅgi. ⁴ B^d -caṅgiti.

⁵ B^d tañca. ⁶ B^d -casi. ⁷ B^d add bhadde subhaddā idhalokasmi manussā
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratana mandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthī sabbe te vatthukāmakilesakāme aham te tuyham dadāmi

⁸ B^d te.

sannipātāpetha¹, tesam majjhe kathessāmīti²“ dipentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti³. 100.

Rājā „sādhū“⁴ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā⁵ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁶ sannipātentū' 'ti'
bheriṇ carāpethā⁷“ 'ti amacce āṇāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁸ luddā yathābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁹ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesum, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesum. Rājā tesam āgatabhāvaṃ űatvā vāta- 10
pāne ṭhito hattham pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te¹⁰ cattajīvita ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvam sannipātesīṃ ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalaṃ susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca 'ti vanaññū ca mige ca jānanti, mama te¹¹ ti sabbe pi te mama¹²
cattajīvita, yam aham¹³ iecchāmi taṃ karontīti.

Tam sutvā devī te āmantetvā itaram g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā: 20
chabbisāṇaṃ¹⁴ gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' aham¹⁵,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitān ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbapṇavisāṇaṃ.

Tam sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnam na pitāmahānaṃ 25
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ B^d -pātetha. ² B^d add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosiṃsu aham yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissam akkhissāma tam. ³ B^d -vattakā. ⁴ B^d sam. ⁵ B^d sanni-
pātathāya in the place of san-. ⁶ B^d kāsikaraṭṭha-. ⁷ B^d add āgantvā. ⁸
C^e omits te, B^d has hatthe. ⁹ C^e mama te corr. to mamatthe, B^d mamatte.
¹⁰ B^d pi ca ete mamatte. ¹¹ B^d -tā yam ayaṃ. ¹² C^k B^d -naṃ. ¹³ B^d
supine aham.

yam addasā¹ supine rājaputti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo² ti bhāsimsu. 103.

Tattha pitunnaṃ ti karaṇatthe sāmivacaṇaṃ, i. v. h.: n' eva amhākaṃ
pītūhi na pītūmahehi evarūpo kuñjaro diṭṭhapubbo pāgeva amhehi, tasmā attanā
5 diṭṭhalakkhaṇavasena akkhāhi³ no yādiso tayā diṭṭho hatthināgo ti.

Anantaraṃ gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā:

8. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddhaṃ adho, dasa disā⁶ imāyo,

katamaṃ: disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

10 yam addasā¹ supine chabbisāṇaṃ ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, katamaṃ ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesāṃ
antare patthaṭapādaṃ¹⁰ bhattapuṭasadisajaṃghaṃ¹¹ mahājānaṃ
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbiddha-
15 piṇḍalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānaṃ M-assa pubbe verim Sonuttaraṃ¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātuṃ sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalaṃ āruya uttarasīhapañjaraṃ vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ

atikamma¹⁹ so satta giri²⁰ brahante

Suvaṇṇapasso nāma²¹ giri²⁰ ulāro

supupphito kimpurisaṇuciṇṇo. 105.

25 10. Āruya selaṃ bhavanaṃ²² kinnarānaṃ
olokaya²³ pabbatapādamūlaṃ,

¹ C^s -sā corr. to -saṃ, B^d -sa. ² C^{ks} hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^{ks} gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^{ks} disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disātā. ⁸ B^d disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattapuṭasādisaṃ-, C^s bha--saṃ-, B^d -sadigha-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddhaṃ-. ¹⁴ B^d vibhajjaṃ. ¹⁵ C^s soṇu-. ¹⁶ C^k esa camamaṃ, C^s esa mamamanaṃ? ¹⁷ C^{ks} -ū, ¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^{ks} atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasi meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā 5
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.
12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassā⁹ 'ti. 108. 10

Tattha¹⁰ ito ti imamahā ṭhānā, uttariyaṃ¹¹ ti uttarāyaṃ¹², ulāro ti mahā¹³ itarehi chahi pabbatehi uccataro, olokayā¹⁴ 'ti¹⁵ olokeyyāsi, tatthacchatī ti tasmiṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto¹⁶ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁷ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā nāma¹⁸ 'ti atthīti duppasaho parehi¹⁹, isādantā ti rathisāsamanānantā, vāta- 15
javappahārino ti vātajaveṇa gantvā paccāmitte paharaṇasīlā²⁰, bhīmūlā²¹ ti bhīmanakamahāsaddā nibaddhaṃ²² assasāṃ²³ muñcantā²⁴, eritassā²⁵ 'ti vātassa yaṃ²⁶ saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassa²⁷ pi kuppanti²⁸ evaṃ pharusaṃ, nāssa²⁹ 'ti tassa nāsāvātena³⁰ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka-
tassa³¹ tassa rajo³² pi na³³ bhaveyya. 20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devi

¹ so Cks; fds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bd byāsananantā. ⁶ so Bd for bhīmālā, Cks timūlā. ⁷ Bd
asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, B² nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvam.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya dīsāyaṃ, adding ujuṃ gaccha gacchāhi gamtvāna bra-
hante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathamameva chapabbate atikkamitvā
suvaṇṇapasso nāma gīri kidiso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds ac-
chatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmi nigro-
dhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kimdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd
bhīmūlan, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandhaṃ. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-
cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharītassa yaṃ. ²³ Bd tassā ²⁴
Bd adds te nāgā tattha tasmi ṭhāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd
nassā. ²⁶ Bd nāsāvātena. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pina. ³⁰ Cs Bd soṇu-. ³¹ Bd adds
huvā. ³² Bd pīladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
 udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharāṇāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāstīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
 uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
 karoḥi me luddaka etam atthaṃ,
 10 dassāmi te gāṃavarāṇi pañca 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṃ, anussarantīti tena vāraṇena⁵ mayi kataṃ
 veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmim te atthe nippādite⁶ sañ-
 vacchare sataṣaṣṣuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmiṭi.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka 'ahaṃ etam'⁸
 15 chaddantahatthim mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetum¹⁰
 samatthā homīti¹¹ paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
 ṭhapesim, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹² nāma n' atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti¹³ taṃ samassāsesi¹⁴. So „sādhū ayyo¹⁵“ ti tassā va-
 20 canaṃ sampatīcchitvā „tena hi me pākaṭaṃ katvā tassa
 vasaṇaṭṭhānaṃ kathehīti“ pucchanto

13. Katth' acchatī¹⁶ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
 vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
 kathaṃ¹⁷ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
 kattha tiṭṭhatīti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 kataramaggena nāma¹⁸ gacchatīti¹⁹, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathīte
 mayam kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ Bā piladdhanena, adding māretukāmā kuṇjaraṃ chabbisāṇaṃ. ² Ck^o -nāni, Bā piladdhanā. ³ Bā pucchi. ⁴ Bā uddhacca. ⁵ Bā adda pūre. ⁶ Ck^o Bā nippā-. ⁷ Bā varagāme te tuyhaṃ dassāmi. ⁸ Bā eka. ⁹ Bā māretvā. ¹⁰ C^o -tu. ¹¹ Bā diṭṭhā. ¹² Bā -ssāsīti. ¹³ Bā -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā kattha, C^o kattha corr. to kathaṃ, Bā kathañ. ¹⁶ Bā adda so. ¹⁷ Bā -ati.

Tato sã jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa
acikkhanti dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sã pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sampupphitā bhamaragaṇānucippā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5

17. Sīsam nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarīkattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [san] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chad-
dantadāham sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividdhehi
uppalehi pañcavaṇṇehi ca paḍūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so
nāgarājā ettha Chaddantaḍahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalādīnaṃ
jalajathalajānaṃ pupphānaṃ mālaṃ bharanto⁵, puṇḍarīkattacaṃgīti⁶ puṇ- 15
ḍarīkasadisattacabhāvena⁷ odātena aṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti
āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti
sabbabhaddaṃ⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhaḥhi nēgasahashehi parivuto
attano vasanaṭṭhānaṃ gacchatī.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ 20
māretvā dante āharissāmi“ sampatiṇṇi. Ath' assa sã
tuṭṭhā sahaṃsaṃ datvā „gehaṃ tāva gaccha, ito sattāhacca-
yena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta¹⁰ ambhakaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamuṭṭhika-
veḷugumbacchedanasatthitaṇḍalāyanaasilohadaṇḍakhānukaayasim- 25
ghātakehi attho, sabbāṃ sīghaṃ katvā āharā“ 'ti āṇāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta ambhakaṃ kumbhakāragāhikaṃ¹¹
cammabhastaṃ¹² kātum vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbāṃ sīghaṃ katvā
āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṃ katvā 30

¹ Bđ -dakā. ² read nahāt'? ³ Ck -i, Bđ puṇḍarīkatthacaṃgī. ⁴ Ck Bđ a-. ⁵
Bđ dhārento. ⁶ Ck puṇḍarīkattha-, Bđ puṇḍarīkatthacaṃgīti. ⁷ Bđ puṇḍari-
kasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Cks sabbāṃ-. ¹⁰ Ck tāta, Cs tāta corr. to tāta.
¹¹ Bđ -gāhakaṃ. ¹² Cs cammaṃ bhesaṃ. ¹³ Cks vaṭṭatīti. ¹⁴ Cks yottañca-
ratta-, Cs -upāhanañca cam-, Bđ -yottaṃ varattaṃ - - upāhanaṃ.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ samvidahitvā araṇisa-
hitam ādim katvā¹ sabbaṃ upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikaṃ²
pātheyyaṃ ca sammabhasatthāyaṃ pakkhipi, tam sabbam pi
kumbhabhāramattam ahoṣi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
5 katvā sattame divase āgantvā devim vanditvā atthāsi. Atha
nam sā „niṭṭhitam te samma³ panthūpakaraṇam⁴, imam⁵ tāva
pasibbakaṃ gaṇhā“⁶ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
hatthinaṃ balaṃ dhāreti, tasmā tam pūpapasibbakaṃ⁷ viya
ukkipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahatto viya atthāsi.
10 Cullasubhaddā⁸ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā raṇṇo
ācikkhitvā Sonuttaram uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devim ca
vanditvā rājanivesanā oruḥa rathe ṭhapetvā mahantena pari-
vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ paccan-
tam patvā jānapade¹⁰ nivattetvā paccantavāsīhi saddhim
15 araṇṇaṃ pavisitvā manussapatham atikkamma paccantavāsino
pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹¹
dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹² tulasigahanaṃ¹³
saragahanaṃ¹⁴ tirivacchagahanādini¹⁵ chakaṇṭakagumbaka-
gahanāni vettagahanaṃ omisakagahanaṃ naḷavanasaravana-
20 gahanasadisam¹⁶ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁷ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
pabbatagahanaṃ ti atthārasagahanāni paṭipāṭiyā patvā¹⁸ dabb-
gahanādini asitena lāyitva¹⁹ tulasigahanādini veḷugumbacche-
danasatthena chinditvā rukkhe pharasunā koṭṭetvā²⁰ atimahante
25 nikhādanena vijjhितvā maggaṃ karonto veḷuvane nissenim katvā
veḷugumbaṃ²¹ āruḥa veḷum chinditvā aparassa veḷugumbassa
upari pāṭetvā veḷugumbamatthaken²² eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck^o -sattum-, Bā bandhasatthuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck^o puppasimbakaṃ, Bā tampulapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck^o timsayojana, C^o timsayojanikaṃ maggaṃ corr. to timsayojanaṃ. ¹¹ Bā adda sara-gahanaṃ. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck^o sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasena. ¹⁵ Bā naḷa-gahanaṃ sara-. ¹⁶ C^o omits rukkhaḥagahanaṃ veḷugahanaṃ. ¹⁷ Bā petvā upa-gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck^o koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veḷuvanagumbaṃ.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamivā
 donim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde t̥hatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 laggāpetvā yottenāruya vajiraggena lohadaṇḍena pabbatam 5
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha t̥hatvā simghāṭakam
 ākaḍḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha t̥hito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruya parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakunō viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattarasa-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggahevāna vākyam
 ādāya tūpiṇ ca dhanuṇ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruya selam bhavanam¹⁴ kinnarānam 25
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannam
 nigrodharājām atṭhasahassapādam¹⁶. 115.

¹ Bā sukharukkhapa-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantiti ⁹ Bā abhirūya. ¹⁰
 Bā āvikaronto. ¹¹ so Cks; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Cks; Bā -poram; read pi for atṭha?

20. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasaham parehi¹,
rakkhanti nam atthasahassanāga
isādantā² vātajavappaharino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
rammam sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sampupphitam bhamaraganānucinnaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatim tṭhitiṃ ca
vithi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātam āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādātale
tṭhitāya tassā⁴ vacanaṃ uggahetvā saratūnīraṃ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvannapassapabbato nāmā 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīretī, so evam tīrento Suvanna-
passaṃ nāma girivaraṃ⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayīti tam
kinuarānaṃ bhavanabhūtaṃ⁸ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasaṇṇāvasena⁹
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva taṃ
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tṭhitaṃ, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhasa avidūre¹¹ yattha so nahāyati tam pokkha-
raniṃ addasa, disvāna 'ti gāthāyaṃ Suvannapassapabbatā oruya hatthinaṃ
gatakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇṇo gatattṭhānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānāni¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tṭṭhatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātam āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātaṃ khaṇṭhi uttho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsaṃ
sattamāsādhikehi sattehi samvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasanokāsaṃ sallakkhetvā idha āvātaṃ
30 khaṇṭtvā¹⁸ „tasmim tṭhito vārapādhipatiṃ¹⁹ vijjhivā jīvitakkha-
yaṃ pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇaṃ pavisitvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsā-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adds subhaddāya. ⁵ Cks -tuṇhīraṃ. Bā -tuṇhīṇ. ⁶ so Cks; Bā vitariyati. ⁷ Bā giriulāraṃ. ⁸ Cks -naṃbhū-. ⁹ Bā -saṇṇāyavasena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bā adds patvā. ¹² Bā nibandhaṃ vasanaṭṭhānaṃ. ¹³ Bā nhatvā. ¹⁴ Bā tasmā upātaṃ āgacchi, Cks tassā ovādaṃ āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyaṃ. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa. ¹⁸ Ck Bā -ṇi-, Ck -ni-. ¹⁹ Bā adds visapitena kaṇḍeja. ²⁰ Bā sambhārādīnaṃ.

batthīsu nahānatthāya gatesu tassa thānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapam̐suṃ² bijaṃ vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāṇānaṃ upari thambhe patitthā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
 māṇaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisaṇatthānaṃ katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭṭisakāṃ paṭimuṇcitvā
 kāsāvāṇi paridahitvā saddhiṃ visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvāṭam otaritvā atthāsi.

Taṃ attham pakāsentō S.⁵:

10

23. Katvāna⁶ kāsūṃ phañakehi chādayi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakkammakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹,
 sabbe va¹⁰ nāgā niṇṇadam¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca katthāṇ ca cuṇṇam¹² karontā
 dhāvimsu te atthadisā samantato. 120.

15

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isīnaṃ,
 dukkhena phuṭṭass¹⁵ udapādi¹⁶ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁷ sabbhi avajjharūpo¹⁸ ti ā. 121.

20

Tattha odhāya 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁹ āvāṭassa
 passam āgataṃ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā²⁰ uttinno²¹ tasmiṃ
 mahāvisālamāleke nāma padese atthāsi, ath' assa sarīrato udakaṃ²² nābhippa- 25
 desena ogaḷitvā²³ tena chiddena²⁴ luddassa sarīre pati, tāya saṇṇāya so M-assa
 āgantvā thitabhāvam fiatvā tam²⁵ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁶ vijjhi,
 dukkatakkammakārīti tassa M-assa²⁷ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammasa kāraṇo, koṇcamānādīti koṇcamānaṃ kari, tassa
 kira tam sallam²⁸ nābhiyā pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chinditvā 30

¹ B^d vasaṇokāsaṃ. ² C^s -su, B^d uddhatampamsu. ³ B^d -je. ⁴ B^d adds ca. ⁵ B^d adds āha. ⁶ B^d khaṇitvā. ⁷ C^s B^d omit vatvā. ⁸ so all three MSS. for so? ⁹ C^s ku-. ¹⁰ B^d ca. ¹¹ so all three MSS. for nadum? ¹² C^s raṇam. ¹³ B^d vadhissāminanti. ¹⁴ C^s -yam. ¹⁵ C^s puttḥ-. B^d puṭḥ-. ¹⁶ B^d aharad-dhajo. ¹⁷ C^s avajja-. B^d apajha-. ¹⁸ B^d add ca. ¹⁹ B^d nhatvā. ²⁰ C^s -e. ²¹ C^s B^d -ka. ²² B^d ogaḷitvā. ²³ C^s omit chiddena. ²⁴ B^d omits tam. ²⁵ C^s samappayī, C^s sampayī. ²⁶ B^d omits m-assa. ²⁷ B^d sallena.

piṭṭhibhāgaṃ pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajatam² viya pahāramukhena lohitam pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanam adhivāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbatam ekaninnādam karonto tikkhattum mahantam koṇanādam nadi, sabbevā³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasahasā nāgā tam saddam sutvā maranabhayabhītā ghorarūpaṃ ninnadam⁴, cūṇṇam⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇam vedanāmatam disvā paccāmittam gahissāmā⁷ 'ti tinaṇca kaṭṭhaṃ ca cūṇṇavacūṇṇam karontā dhāvimsu, vadhissametan ti⁷ bhikkhave so chaddantavāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁸ pavesse thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃānāya vedanam adhivāsetvā kaṇḍassa āgataṭṭhānam sallakkhento⁹ sace imam¹⁰ puratthimadisādihi āgataṃ bhavissa¹¹ kumbhādihi pavisitvā pacchimakāyādihi nikkhamissati imam¹⁰ paṇa nābhīm¹² pavisitvā ākāsam pakkhantam tasmā paṭhaviyaṃ ṭhiteṇa vossatṭham¹³ bhavissati upadhāretvā ṭhitaṭṭhānam upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhavissati Subhaddam apanetum vaṭṭatī¹⁴
 15 cintetvā bhadde aṭṭhasahasānāgā mama paccāmittam pariyesantā disā pakkhantā tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tumhe sandhāretvā samassāsevutī¹⁵ ṭhitā khamatha me ti tikkhattum padakkhinam kaṭvā catūsū ṭhānesu vanditvā tāya ākāsam pakkhantāya bhūmim pādanakhena pahari, padaram uppatitvā gataṃ, so¹⁵ chiddena olovento Sonuttaram¹⁶ disvā vadhissam¹⁷etan ti⁷ cittam
 20 rajatadāmaṇṇam soḍḍam pavesetvā parāmasanto Buddhādīnam isīnam dhammānāṃ kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe ṭhapesi, so tam ukkhipitvā purato ṭhapesi, ath' assa tena¹⁷ tatharūpenāpi dukkhena phuṭṭhassa¹⁸ arahaddhajo¹⁹ nāma sabbhi²⁰ paṇḍitehi avajjharūpo²¹ aññadatthu²² sakkātabbo garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhim sallapanto gātha-

25 dḍayam ā :

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vattham paridahessati²³

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-10.

Jāt. II. ^{19.2}/₁. Therag. v. 969.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo indriyadamanena²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyarasa-pītam kāsāvavattham paridahati so²⁶ tam kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁷ so

¹ Ck pāl-, C^s phāl-, B^d padāl-. ² Ck B^d -nam. ³ B^d -cā. ⁴ B^d ninnādam.

⁵ B^d cūṇṇam, Ck^s raṇam. ⁶ B^d -na-. ⁷ B^d vadhissāminanti. ⁸ B^d kaṇeruyā.

⁹ B^d -etvā. ¹⁰ B^d idam. ¹¹ B^d abha-. ¹² B^d -iyā. ¹³ B^d viṣaṭṭham. ¹⁴ Ck^s

-santi. ¹⁵ B^d adds tam. ¹⁶ C^s soḍḍ-. ¹⁷ B^d omits tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ B^d

arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ B^d abajha-. ²² B^d aññamādatthum. ²³ read

paridahassati? ²⁴ B^d -damena. ²⁵ B^d adds apeto. ²⁶ B^d yo. ²⁷ B^d nānu-.

tassa vatthiassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatitthito paripuṇṇasilācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃ nāma⁴ 'ti.

Evam vatvā M. tasmīm cittam nibbāpetvā „samma ki-
mattham tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi. 5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo

aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:

kimatthiyam kissa vā samma hetu

mamam vadhī kassa vāyam payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyan ti āyatiṃ kiṃ patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kārapena, kiṃ nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayam payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsisso rañño mahesi⁸ bhadante,

15

sā pūjitā rājakule Subhaddā

[sā] taṃ addasā sā ca mamam asaṃsi,

dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamahesitthēnena¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira taṃ
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantapadeso 20
evarūpo nāma nāgo asukasmiṃ nāma thāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbaṇṇaraṃsī samujjaladantā¹¹ tehi mam' attho¹² pilandhanam
kātukāmo¹³ 'mhi te me āharā 'ti maṃ avoca.

Tam sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ūtvā
M. vedanaṃ adhiyāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahīṇīti“ dīpento gāthadvayam ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā

ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,

jānāti sā kodhanā rājaputtī,

vadhatthikā veram akāsi bālā. 126. 30

¹ Cks -vaṇ. ² Cks vantatā ³ Bā -kā-. ⁴ Bā vijjasi, adding kiṃ. ⁵ Bā omits
atthena. ⁶ Bā adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddam? ⁸ all
three MSS. -ī ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā -thāne thapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bā adds
atthi. ¹³ Bā kāretukāma. ¹⁴ Bā imam.

31. Utṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanāṃ rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahānaṃ dantā mā vinassīmsū 'ti
guhāya sannicitā, te sandhāya evam āha, jānāttīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
sannicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ pana sā maṃ māretukamā
appamattā³ dosaṃ hadaye ṭhapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacaṃ, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vaddeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakaṃ patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnatṭhānā utṭhāya⁶ kakacaṃ
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato atṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānaṃ na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimaṃsaṃ jānuna¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacaṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ addivāsetvā „kiṃ samma
chinditum na sakkosīti¹³“ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyaṃ¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soṇḍaṃ ukkhi-
pituṃ balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacaṃ gahetvā aparāparaṃ cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
ahaṃ ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakaṃ. ⁴ Bā adda tāva
ime dantā kacchaṃ kakacaṃ pūretvā chinda te gahetvā kāsipuram gaṇitvā de-
viyā datvā taṃ kodhanāṃ rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Cā vajjeyyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adda atṭhāsi. ⁸ Bā -pāti. ⁹ Bā hatthā-. ¹⁰ Bā jaṇṇunā. ¹¹ Cā
sañcārento, Bā sañcaranto. ¹² Cā Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhīti. ¹⁴ Bā omits vu-.
¹⁵ Bā -ti.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādim' patthento, imehi
 pana me dantehi satasahassaguṇena² sabbaññūtañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññūtañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puñṇam
 paccayo hotū⁴ 'ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ
 'kittakena kālena āgato⁵“ ti pucchitvā „sattamāsasattadivasā- 5
 dhikehi sattasamvaccharehīti“ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena sattadivasabbhantare yeva Bārāṇasiyaṃ⁶
 pāpuṇissasīti“ vatvā tassa parittaṃ katvā⁷ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu⁸ yeva tesu nāgesu c' eva Subhad-
 dāya ca⁹ kālam akāsi. 10

Imam atthaṃ pakāseto S.⁵

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128. 15

Tattha vaggū ti vilāsavante, subhe ti sundare, appaṭime ti imissā
 puthuviyaṃ aññehi¹² asadise.

Tasmiṃ pakkante nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto S.¹³

33. Bhayadditā nāgavadhena aṭṭā 20
 ye te nāgā aṭṭha¹⁴ disā vidhāvum
 adisva¹⁵ posam gajapaccamittaṃ¹⁶
 paccāgamum yena so nāgarājā ti āha¹⁷. 129.

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddutā, aṭṭā ti dukkhitā,
 gajapaccamittan¹⁶ ti gajassa paccāmittaṃ, yena so ti yattha mahāvisāla- 25
 mālāke¹⁸ so nāgarājā kālam katvā Kelāsapabbato viya patito taṃ ṭhānaṃ
 paccāgamum ti attho.

¹ B^d sakkasampatti na mārasampatti na brahmasampatti. ² B^d sataguṇena
 sahasaguṇena satasahassaguṇena. ³ C^k omits sabba - - tarā, B^d omits tarā.

⁴ C^k ahato, B^d adds si. ⁵ B^d -sī, C^s -sīm. ⁶ B^d adds taṃ. ⁷ C^k āgatesu.

⁸ B^d omits ceva and ca ⁹ B^d adds āha ¹⁰ B^d kha-. ¹¹ B^d omits āha. ¹²

B^d add dantehi. ¹³ B^d adds āha. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵ C^s adisvā, B^d adisvāna.

¹⁶ B^d parcā - ¹⁷ B^d omits āha. ¹⁸ C^k -mālāke, B^d omits mahā.

- Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
„bhante tumhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā“⁴ ti vadimsu.
5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁷ otarimsu.⁸
Tasmiṃ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
ukkipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁹ jhā-
payimsu. Paccekabuddhā sabbarattim ālāhane¹⁰ sajjhāyam
akamsu. Aṭṭhasahasā¹¹ nāgā ālāhanam¹² nibbāpetvā nahātvā
10 Subhaddam purato katvā attano vasanaṭṭhānam gamimsu¹³.

Etam attham pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditvā¹⁴ nāgā
sīse sake¹⁵ paṃsukaṃ okiritvā
agamamsu¹⁶ te sabbe sakaṃ niketaṃ
15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan¹⁷ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁸ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁹.

Tam attham pakāsento S.²⁰

20. 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
suvaṇṇarājīhi samantamodare
so luddako Kāṇipuraṃ upāgami,
upanesi so rājakañṇāya dante:
25 nāgo hato, handa im²¹ assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhīti suvaṇṇaramsīhi²², samantamodare ti sa-
mantato obhāsente²³, sakalavanasandāraṃ suvaṇṇavaṇṇam viya karonte²⁴,
upanesīti Chiddantavāraṇassa chabbanṇaramsī viya vissajjamāne yamakadante

¹ Ck tena hi. ² Bā -kānaṃpac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
adds pi. ⁶ Ck mā-, Bā visālamālake ⁷ Ck citam āpetvā, Bā cittakam-.
Ck Bā ālā-, Bā adding dhammam. ⁸ Bā -a. ⁹ Ck ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck
-tvā, Bā tvāna. ¹² Ck sisakena, Ck sisakena. ¹³ Bā āgamimsu. ¹⁴ read: katvā
pure sabbabhaddam mahesiṃ? ¹⁵ Ck soṇ- ¹⁶ Bā -nasiyam sampāpuṇi ¹⁷
Bā adds āha. ¹⁸ Ck -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Ck -sento ²⁰ Ck -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsanaṃ pesetvā tāye rañño ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavasi tvā pāsādaṃ āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṃ⁷ dosāṃ hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ lato mato“ ti¹⁰. „Mata-
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbanna-
raṃsivicitte dante maṇitālavanṇena¹² gahetvā ūrūsu ṭhapetvā
purimabhava¹³ attano piyasāmikassa dante olokeṇti „evarūpaṃ
nāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapītena sallena jīvitakkha-
yaṃ pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-aṃ¹⁶ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetuṃ [nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁷, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁸.

Tam atthaṃ-ppakāsento S.¹⁹

26. Disvāna dantāni gajuttamassa
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132. 15
27. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitāṃ akāsi parisāya majjhe,
pucchimsu bhikkhū suvinuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133. 20
28. Yam addasātha²¹ daharim kumārīm
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahoṣi,
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣim. 134. 25
29. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Ck^s ga-. ² B^d -cāpetvā. ³ B^d -raṃ. ⁴ C^s soṇ-. ⁵ Ck^s oruya, B^d āruyhitvā.
⁶ B^d upanāmesi upanāmetvā. ⁷ B^d -ka. ⁸ B^d -ttā ti vadati. ⁹ Ck^s omit mayā.
¹⁰ Ck^s omit matoti. ¹¹ B^d jānāthā ti handa tassa ime ¹² so Ck^s; B^d maṇi-
kālahatthavaṇṇe, B^s maṇitālahatthavaṇṇe ¹³ B^d porāṇaka, B^s porāṇakassa. ¹⁴
B^d add ime. ¹⁵ B^d add sonuttaro. ¹⁶ B^d mahāsuttaṃ. ¹⁷ B^d phalitvā. ¹⁸
B^d -siti. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ B^d ca ²¹ B^d -ssatha ²² B^d anagāriyaṃ.

yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūram cirarattasaṁsitam²
uccāvacaṁ³ caritam idaṁ purāṇam

5 vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Aham vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṁ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇenteḥi dhammasaṁgāyikattherehi
10 ṭhapitā.

Tattha sītam akāśīti āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁵ alaṁ-
katadhammasane parisamajjhe nisīno ekadivasam sītam akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sītam na karonti tumhehi⁶ ca sītam kena nu
kho kāraṇena taṁ katan ti mahākhīṇāsava⁷ bhikkhū pucchimsu, yamad-
15 sāthā⁸ 'ti evaṁ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇam ācikkhanto ekaṁ dahara-
bhikkhunim dassetvā evaṁ āha: bhikkhave yaṁ etaṁ⁹ daharam yobbanap-
pattam kumārīm kāsāyavattham anagāriyam upetaṁ pabbajitvā imasmīm sāsane
carantim addasātha¹⁰ passatha sū tadā visapitasallena¹¹ nāgam¹² gantvā¹³
vadhehīti Sonuttaram¹⁴ pesetvā¹⁵ rājakaññā ahoṣi tena gantva jīvitakkhayaṁ
20 pāpito aham tadā¹⁶ nāgarājā ahoṣim ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁷ ahoṣi, anāvasūram ti na avasuram anattam
gatasuriyam ti attho, cirarattasaṁsitam¹⁸ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake saṁsitam¹⁹ añucinnam, i. v. h: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake saṁsaritam²⁰ pi pubbanhe katarā taṁ divasam eva sāyanhe saranto
25 viya attano caritavasena uccam tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idaṁ purāṇam rāgādīnam darānam²⁴ viga-
tāya²⁵ vītaddaro nātīdhanasokādīnam²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnam
vigatatta²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo ti ettha vo ti
nīpātamattam. bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadāhe ahoṣim ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṁ dhārethā³² 'ti tumhe etaṁ³³ jātakam evaṁ dhā-
rethā³³ pariyaṇuṇātha.

¹ Cks so, Bā ya. ² Bā -rattam saṁsitam. ³ Ck uccāni, Cs uccānicam. ⁴ Bā so. ⁵ Bā adds alaṁkatasabāyam. ⁶ Cks tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṁ, omitting yaṁ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena-. ¹¹ Bā nāgarājāni, adding vijhītvā. ¹² Bā gantvā, Cks hantvā. ¹³ Cs son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Cks pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyamsitan. ¹⁸ Bā saṁsaritam. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sītam. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck Bā son-. ²³ Bā -nicamca-. ²⁴ Cks dā-, Bā purāṇa, Bā ariṇānam. ²⁵ Bā vīgatāya, Cks viha-tāyā. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Cks sokadhanasokā-. ²⁸ Cs viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³ Bā taṁ. ³⁴ Bā upadhāretha, adding gāṇhātha.

Idaṃ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakam.

5. Sambhavajātaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Idaṃ S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañ-
jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahoṣi. Rājā
dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṇ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattayojanike Indapattanagare
rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururaṭṭhe issariyabhāvasamkhātaṃ adhipaccaṇ ca
paṭipannā adhigata, mahattaṇ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhibhavitum ajjhottharituṃ icchāmi,
kicco⁹ va¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaniyatara, rāja-
nuvattako hi loko. so tasmīṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bds mahantaṃ. ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bds cā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add, ~~the~~

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
 anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasaṃ⁵ issariyaṃ sobhaggaṃ pāpuṇey-
 yāma taṃ⁶ kāraṇaṃ kathehīti, yo han ti brāhmaṇo yo ahaṃ phalavipākasaṃ-
 khātāṃ atthaṇ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtaṃ dhammaṇ ca katturū samādāya
 5 vattitum uppādetuṇ ca icchāmi, taṃ tvaṇ ti⁸ taṃ⁹ tassa¹⁰ mayhaṇ tvaṇ
 suken' eva nibbānagāmmimaggāṇ āruya appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ patthentassa taṃ
 atthaṇ ca dhammaṇ ca pucchito akkhāhi me pākataṃ katvā kathehīti brāh-
 maṇaṇ dhammayāgapaṇhaṇ pucchi.

Ayaṃ pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
 10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttaṃ, tasmim asati sabbaññu-
 tañānapariyesakaṃ Bodhisattaṃ. Sucīrato pana attano abodhi-
 sattatāya paṇhaṇ kathetum nāsakkhi asakkonto ca paṇḍita-
 mānaṃ akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
 15 yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
 kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisayo esa mahārāja paṇho mādisānaṃ, ahaṇ hi n' ev'
 assa ādīṇ na pariyoṇānaṃ passāmi. andhakāraṇ¹⁶ pavittḥo viya homi, Bārāṇasi-
 rañño pana purohito Vidhuro nāma brāhmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
 20 taṃ tṭhapetvā yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca kātum icchasi etad¹⁷ akkhātum
 na añño arahatīti.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
 tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāraṃ datvā taṃ pesetukāmo
 6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṃ,
 25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sucīrata,
 abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṇ ti santikaṃ, nikkhaṇ ti pañcadasaṇṇa¹⁹ eko
 nikkho, ayaṃ pana rattasuvāṇṇassa nikkhasahassaṇ datvā evaṃ āha, imaṃ
 dajjā ti tena imasmim dhammayāgapaṇhe kathite tassā²⁰ atthadhammānu-
 30 satthiyā abhihāraṇ pūjaṃ karonto imaṃ nikkhasahassaṇ dadeyyāsīti²¹.

¹ Bā omits ca ² Bā pappe-. ³ Bā mayā ⁴ Bā ma. ⁵ Ck's yaṃ. ⁶ Bā's taṃ
 no. ⁷ Ck's cassa. ⁸ Ck' omits taṃ tvaṇ ti ⁹ Bā omits taṇ. ¹⁰ Ck' omits
 tassa. ¹¹ Ck' evenāṇ, Bā buddhametaṇ. ¹² Ck's naa-. ¹³ Bā vidhūrā. ¹⁴ Ck'
 akko-, Ck' akkho-. ¹⁵ Ck' has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
 khattiyā - - attho. ¹⁶ Bā -ra ¹⁷ Bā etaṃ. ¹⁸ Bā nikkhañci-. ¹⁹ Ck' -e,
 Ck' -o. ²⁰ Bā tassa. ²¹ Ck's dadeyyāti

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāraṭṭhāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā taṃ
 khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasim agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti 5
 sabbāni tāni ṭhānāni upasamkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhivā anupubbena Bārāṇasim patvā
 ekasmiṃ ṭhāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhim pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja- 10
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāseto S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,
 tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucīrato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule uggahitasippo,
 tasmā tena saddhim ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne
 sukhanisino „samma kimatthaṃ āgato sīti“ [putṭho āgama-
 kāraṇaṃ ācikkhanto atṭhamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgamiṃ, pucchesi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayaṛājā maṃ
 dhammayāgapañhaṃ nāma pucchī, ahaṃ kathetuṃ asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhissa-
 sīti ñatvā tassārocesinī¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaṭṭhāya maṃ
 tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa atthaṃ ea
 paḷidhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi. taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇa. ² Bā - raṇatthāya. ³ Bā - yaṇa. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Ck Bā
 āg-. ⁶ Ck -a. ⁷ Bā pañhassa visajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds janehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, Ck -ppagākā ¹² Ck svādhippākā. ¹³ Ck
 adhippāgāhato, Bā adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ Ck
 -vyassa. ¹⁷ Ck pahī-, Bā pāhi-. ¹⁸ Ck taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā-. ²⁰ Bā vidhūra.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-mīti“ Gaṇgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

- 5 9. Gaṃgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

- Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisamkhātāṃ
10 gaṃgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasā kathaṃ so okāso bhavissati yasmim⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekaggataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

- Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā nāṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati⁸, tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

- 20 Tattha oraso ti ure samvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātārāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -aṃ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Ck -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck svādhippakā

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi² me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁵
paradārakakamme³ abhiniviṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṅjayakumāro⁷ mayā⁷ visadañānataro⁸, taṃ puccha, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

13. Maṇsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ' ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjaya nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 151. 15

Tattha maṇsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṇsaṃ kācenā-
jāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṇsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantim¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthim anubandhanto homīti dīpento evaṃ āha.

So tasmim̐ yeva khaṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁰
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ Cks pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāhaṃ. ⁶ Bā
sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativiyañānavantaro. ⁹ Bā -jain. ¹⁰ Bā kaje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā vasavattaniṃ. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ Cks -ppakā. ¹⁵ Ck Bā
parīsati, C parīsitiṃ. ¹⁶ Bā adds pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadiṃ
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikañāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ 'ti.

Tam atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇa⁸ 'ti. 155.

Taṃ sutvā Sucīrato „ayaṃ pañho imasmiṃ loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe"
15 ti cintetvā⁹ dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo¹⁰ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena¹¹ nāma na bhavītabbaṃ, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹²
nāyaṃ amhākaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattaṃ, pitā Vidhuro¹³
putto Bhadrakāro ca Sañjāyo cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijñanti¹⁴, añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kāraṇena jānituṃ sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Sañjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹⁵ vissajjane n' atthi
ko¹⁶ gaccha taṃ pucchā¹⁷ 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāseto dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bā - mīti. ² Ck^o omit me. ³ Bā adds sataḥassaguṇena. ⁴ Bā - nāpataro.
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā pucchāhi. ⁷ Bā - te. ⁸ Bā - hā-. ⁹ Ck^o - ttho. ¹⁰ Bā vada-.
¹¹ Bā - dhū-. ¹² Ck^o viditanti, Bā vidu ti. ¹³ Bā pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ Ck^o gacchā, omitting taṃ pucchā, Bā gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāśadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattani 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹⁰
nisīthe¹¹ pabbataggasmim pahūtedho¹² viroceti 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadrāṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenum jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴, cando ti punṇacando, vimalo ti abbhā-
dimalarabito, evampi daharūpeto ti evaṃ Sambhavaḥkumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bā tārāgaṇe. ⁴ Cks upe-. ⁵ Ck
raññāko. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bs vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemanañcāho, Cs -hevanandāho, Bā -hevandaneho. ¹¹
Ck -te, Bā nisīve. ¹² Bā babutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehīti ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-pātasamaye himayutto ti himavā, gimbhakāle himaṃ vamatīti⁵ himavā, sampatta-janam⁶ gandhena madayatīti⁷ Gandhamādano, maṭṭabhūtaṇaṇālayo ti devagaṇanivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁸ viya karoti, pavātīti gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹¹ sabbadisā¹² bhāti¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kacchasaṃkhāte¹⁶ mahāvane
- 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe āhutivasena¹⁷ āhutam¹⁸ ghatam asanātīti ghatāsano dhūmaketu kiccaṃ assa sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanaṃ vuccati vanaṇḍo, uttamavananaṇḍadaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabbataggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocati
- 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi paññāyogena virocati, bhadrān ti bhadrāṃ assājānīyaṃ jvasampattiya jānanti na sarīrena, vāhiye²⁵ ti vāhitabbe bhāre sati bhāravanatāya²⁶ ayaṃ uttamo ti²⁷ balivaddaṃ jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhīrā ti jānanti, bhāsamānaṃ ti ettha pana²⁸ bhāsamānaṃ jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ
- 20 ti suttaṃ āharitabbam

Sucīrato evaṃ etasmim²⁹ Sambhavaṃ vaṇṇante „pañhaṃ pucchitvā jānissāmīti“ „khaṃ pana te kumārakaniṭṭho“ ti pucchi. Ath' assa so sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā „so esa³⁰ pāsādvāre antaravīthiyaṃ kumārakehi sad-

25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kilati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasaṃkamitvā naṃ puccha³¹, Buddhalīlāya te pañhaṃ kathessatīti“ āha. Sucīrato tassa vacanaṃ sutvā pāsādā oruyha kumārassa santikaṃ agamāsi, kāya velāya 'ti kumārasya³² nivatthasātakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā pirocati, C^s atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati ⁵ Ck himaṃ vatīti, Bā himaṃca vamatī. ⁶ Bā -(taṃ)ja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā- ¹⁰ Ck pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati ¹⁴ Bā -yā yasassimā accchimāhiti accīhi. ¹⁵ Bā vane ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^s āhū-. ¹⁸ C^s āhū-, Bā abutī. ¹⁹ Ck -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dahatīti. ²¹ Ck nisīce, Bā nisive. ²² Ck bahu-, C^s bahū-, Bā bahūtejo, B^s pahūtejo ²³ Bā bahutaiddhino, B^s pahūtaindhano. ²⁴ Ck obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ Ck -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ Ck omīti ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo ³¹ Bā taṃ pucchatha. ³² Ck -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubhohi hatthehi paṁsum gahetvā
ṭhitavelāya.

Tam atthaṁ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṁ,
tam addasa mahābrahmā kīlamānaṁ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṁ āgantvā purato ṭhitaṁ disvā „tāta
ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṁ Jambudī-
patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṁ pañhaṁ kathetuṁ samatthaṁ
alabhitvā tava santikaṁ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṁ āgato, ahaṁ
ñāṇena mahallako“ ti hiriottappaṁ paṭilabhitvā hatthagataṁ
paṁsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṁ ādāya nivāsetvā „puc-
cha brāhmaṇa, Buddhalīlāya te kathessāmi“ sabbaññū pavā-
raṇaṁ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

34. Rañño 'haṁ pahito dūto Koravyassa yasassino,
'atthaṁ dhammaṁ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthaṁ ca dhammaṁ ca
Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṁ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
cando viya pākato ahosi. Atha naṁ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
dhammayāgapañhaṁ vissajjento

35. Taggha⁴ te aham akkhissaṁ yathāpi kusalo tathā,
rājā ca kho naṁ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravithiyaṁ ṭhatvā madhurassarena⁶ dhammaṁ
desentassa saddo dvādasayojanikaṁ sakala-Bārāṇasinagaraṁ⁷
avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṁsu, M.
mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṁ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇthe. ² Ck* -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -rena
sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekamsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo
sabbānñū Buddho ācikkhati tathā ekamsen' eva aham akkhissan ti attho. rājā
ca kho naṃ¹ ti ahaṃ etam² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti
tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā
5 karissati, karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva naṃ² bhavissati mayhaṃ
pana doḍo n' atthīti dipeti.

Evaṃ imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni
dhammayāgapañhaṃ kathento

36. Ajja suve ti saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
37. Ajjhataṃ ñeva saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anathe na yuto⁶ siyā. 175.
15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
sadā⁷ so vadḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Ñātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggāṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
20 raññā ajja dānaṃ dema sīlaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
puṭṭho mahārāja ajja tāva pānaṃ hanāma⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipāma¹⁰
kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa attamahautassāpi
amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yudhiṭṭhilagotto tathārūpe atthe jāte
taṃ divasaṃ pamādena vitināmento mā avasi tassa vacanaṃ akatvā uppannaṃ
25 kusalcittāṃ aparihāpetvā kusalapāṭisaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idaṃ assa
katheyyasīti, evaṃ M. imāya gāthāya 'ajj eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
ṇaṃ suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ pamādo mac-
cuno padan' ti Appamādovādaṃ ca katesi, ajjhataṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavaṇḍito taya dhammayāgapañhe pucchite kiṃ katesīti raññā¹³ puṭṭho
30 samāno tumhākaṃ rañño¹⁴ ajjhataṃ eva saṃseyya niyakajjhattasaṃkhātāṃ¹⁵
khandhapañcakaṃ hutvā abhāvātaya¹⁶ aniccaṃ ti katheyyasī, ettāvātā M. 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppādaya-
dhammaṃ' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ katesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā tani. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve - - attānaṃ wanting in C^s

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ C^s satani. ⁸ C^s karissāmā. ⁹ Bā pākema

¹⁰ C^s Bā pivā-. ¹¹ C^s patata corr. to pana, C^k pana na. ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ C^s -ā. ¹⁴ C^k niyakajjhattasaṃkhātā, C^s tikajjhata-, Bā niyyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsattḥiditṭhigatasamkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevatu 'ti evam assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 tṭhitaṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāṃ adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsattḥisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
 dīṭṭhānugatiṃ āpajjantaṃ janaṃ na otāreyya, anatthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapañhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyysīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātuṃ jānāti so rājā
 sukkapakkhe⁷ cando viya sadā vadḍhati, virocātīti⁸ mittāmaccamajjhe attano
 silācārāṇāpādiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candam utṭhāpento viya Buddhalī-
 hāya brāhmaṇassa pañhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evam khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapaṭṭe
 jātihiṅgulakena pañhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā rañño dhammayāgapañham kathesi. Rājā tasmim
 dhamme vattitvā saggaṇḍam¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā"
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjayarājā Anando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁶, Bhadrakāro Moggallāno¹⁷, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁸, Sambhavaṇḍito aham evā" 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veluvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā apara- 30

¹ Cks -yatṭhitaṃ. ² Cks -kāmagge, Bḍ -kāmasagge. ³ Ck sam, Cc yaṃ. ⁴ Bḍ
 nappakāreyya. ⁵ Bḍ -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck
 -cati. ⁹ Bḍ -dīhigu- ¹⁰ Bḍ -am. ¹¹ Bḍ omits se-. ¹² Bḍ pūjam katvā.
¹³ Bḍ -am. ¹⁴ Bḍ -pūram. ¹⁵ Bḍ adds ahosi. ¹⁶ Bḍ -syam.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa aṇṇe kathite S. „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ silaṃ² pavijjhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
 5 taṃ kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā palāyiṃsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālaṃ ṭha-
 petvā goṇe olokeno adisvā domanassappatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tattha
 10 disāmūlho⁷ sattāhaṃ nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkhaṃ
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
 narakapapāte pati, tatr’ assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṃ purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā taṃ purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa taṃ
 kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākhaḍḍena tuyhaṃ maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmi¹³“ taṃ purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
 ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹⁴ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhi¹⁵ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahoṣi,
 so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārānasiyaṃ Migā-
 ciram¹⁶ uyyānaṃ pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇaṃ attharitvā
 vedanāmatto¹⁷ nipajji. Tadā Bārānasirājā uyyānaṃ gantvā
 tattha vicaranto taṃ disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi ’ssa sabbam vitthārato
 ācikkhi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

1. Bārānassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ,
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi Migāciram¹⁸. 178.

¹ Bḍ -vijhāya-. ² Ck Bḍ si-. ³ Bḍ -gāme. ⁴ Bḍ tināni. ⁵ Bḍ anto aṭavi. ⁶ Bḍ omits anto. ⁷ Bḍ adds hutvā. ⁸ Bḍ tiṇḍukarukkhaṃ. ⁹ Bḍ -ji-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Ck pa-. ¹² Bḍ -yā. ¹³ Bḍ adds pi. ¹⁴ Ck tuṭṭhi. ¹⁵ so Ck; Bḍ migājinaṃ. ¹⁶ Bḍ -patto. ¹⁷ Bḍ -nasyaṃ

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastam kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattaṃ kammāsavaṇṇan te. kilāsabahulo c' asi, 181.
5. Vaṭṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇam⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kammaṃ akara¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamīti. 185.

Tattha Bārāṇassaṃ¹⁵ ti Baranasiyam, mittāmacceparibbūho ti 15
mittehi ca dāhabhattihi amacehi parivuto, Migāciraṇ¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakutṭhena setaṃ kabarakutṭhena citraṃ¹⁷ pabbinnena
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmettaṃ¹⁹ kadalipanne nipannaṃ²⁰
addasa, viddhastam kuviḷāraṃ vā 'ti vanamukhehi patantena²¹ mānsena
viddhastam supupphitakuviḷārasadisāṃ²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu atṭhi- 20
cammamattasāriraṃ²³ sīrajālasantharaṃ²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
puppo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakko nāma 'ti,
vaṭṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvunitvā ṭhāpitā vaṭṭhanāvali-
sadisā²⁹, aṅgā ti kālapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgaṇi, nāṇṇaṃ ti aṇṇaṃ purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi, ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapādo, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkhena passitabbo, appakāro sīti sarirappa-
kārahito, dussanṭhāno sīti attho, kiṃ kammaṃ akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kammaṃ akara³⁵, akāsīti attho, kibbisam³⁶ ti dāruṇakammaṃ.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te ahaṃ akkhissam yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādiṃ hi³⁴ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avaṇca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ so Ck; C vaṭṭhatā-
vali-, B vaṭṭanā-, Bā vaḍḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā ⁷ Bā naṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭha-. ⁹ Ck ātattā-, Bā āditta-. ¹⁰ Ck Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhim-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Ck -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syaṇ. ¹⁶ Bā migājīnaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharāṇaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattāni. ²⁰ C tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bā paggharaṇ- ²² Bā puppitaṃ ko-. ²³
C Bā -mattāni-. ²⁴ Ck -santhavaṃ, C -santhavaṃ corr. to -santhataṃ, Bā
sīrajālasanaṭaṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; C vaṇṭhatāvali-,
B vaṭṭanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukāṭhāne. ²⁹ Ck kāḷavalli-, C kāḷāpavalli-.
³⁰ Bā -saṃ, omitting ca-. ³¹ Bā atittā-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dīmhi, Bā -dī hi.

10. Eko caram gogaveso mūlho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuṇḍjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanattho 'smi kānane,
acarim tattha sattāham khuppiāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukam addakkhim visamatthabubhukkhito
papātam abhilambantam sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimsu me bhusam,
atitto⁴ rukkhā āruhim⁵, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhipatthitam,
10 tato sā bhañjatha⁶ sākha chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sahā va sākha uddhapādo⁷ avamsiro
appatitthe anālambe giriduggasmi pāpatam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasumā na samabhajjisam⁸,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonaṅgulo¹⁰ daricaro
sākha [hi] sākham vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalam,
so maṁ disvā kisaṁ paṇḍum kāruṇṇam akaram¹² mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evaṁ dukkhena atṭito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjalim paṇāmetvā idaṁ vacanam abravim:
manusso 'ham vasam patto. sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³. tvaṁ ca me saraṇam bhava¹⁴. 196.
20. Garusilam¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggam katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvaṁ gaṇhāhi bāluhi¹⁶,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirīmato
piṭṭhim āruya dhīrassa gīvaṁ bāhāhi aggahim. 199.
23. So maṁ tato samutṭhāsi tejasī¹⁷ balavā kapi
30 vihaṇṇamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna maṁ santo nisabho etad abravi:
imgha maṁ sanma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹. 201.

¹ Ck -e, C^s -a ² Cks irine, B^d irane ³ Ck vicīṇe, C^s vicīṇe. ⁴ B^d atito.
⁵ B^d āruhi. ⁶ Cks bhajjitā. ⁷ B^d uddham-. ⁸ B^d sampapajjiyam. ⁹ Ck
gañji, B^d gacchi. ¹⁰ B^d -guttho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ B^d te. ¹⁴ Ck -vaṁ, C^s -ve. ¹⁵ Ck B^d silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷
Ck terasī, B^d tejasī. ¹⁸ Cks passa-, B^d pasu-. ¹⁹ B^d -tti.

25. Sīhavyagghā¹ ca dīpi² ca acchako kataracchayo
te mañ pamattañ himseyyum, te tvañ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāham pāpikam dīthim patilacchim ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayañ manussānam yathā c' aññe vane migā, 5
yan nūn' imañ vadhivāna chāto khādeyya vānaram. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi mamsam ādāya sambalam,
kantāram nittharissāmi, pātheyyami me bhavissati. 205.
29. Tato silam⁶ gahetvāna matthakam sannitālayim⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunñehi nettehi rodanto mañ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ mañ kari¹¹, bhaddan te, tvañ ca nām' edisāni kari,
tvañ ca kho nāma dighāyu¹² aññam¹³ vāretum arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyam¹⁷ mañ amaññatha,
tañ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpam pāpena cintitañ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvañ adhammattha vedanañ kaṭukam phusi,
mā h' eva pāpam kammantañ phalañ velum va tañ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammañ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānam²³, patto si mānusiñ padam,
esa maggo adhammattha, tena gaccha²⁴ yathāsukham. 213.
37. Idam vatvā giricarō rahade²⁵ pakkhalya matthakam 25
assūni sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214.
38. So 'ham tenābhisatto²⁶ 'sni pariāhena atṭito²⁷,
ḍayhamānena gattena vārim²⁸ pātum upāgamim. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bđ sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bđ -ni. ⁴ Ck -tetuna, C^s -tātūna? Bđ -ttātūna. ⁵ Ck āsino, C^s āsito? Bđ asito. ⁶ all three MSS. si-. ⁷ C^s -layiñ, Bđ -layi. ⁸ C^s bhatta-, Bđ -gatta-, B^s -gattam-. ⁹ Bđ -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Ck^s omit kari. ¹² Bđ dighāvu. ¹³ Bđ -e. ¹⁴ Ck -kā, Bđ -rikam. ¹⁵ Bđ -to. ¹⁶ Ck ānito, Bđ anito. ¹⁷ Ck^s dumbheyya. ¹⁸ Ck^s tetani. ¹⁹ Bđ -kammena. ²⁰ Ck^s me. ²¹ Ck^s va kam. ²² Ck^s asaññata. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bđ^s ruhiram. ²⁶ Ck^s tenābhisatto, Bđ tenābhisitto. ²⁷ Ck atṭhi-, Bđ aṇḍito. ²⁸ Bđ -i. ²⁹ Ck^s -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmim nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahattā nivārenti itthiyo purisā ca mañi:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisam idam dukkham sattavassāni dāni me
anubhomi sakam kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Tam vo vadami bhaddam vo yāvant' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
māssu mittānam dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
- 10 45. Kuṭṭhī kilāsī bhavati yo mittānam idha⁹ dubbhati,
kāyassa bhedā mittaddu¹⁰ nirayam [so] upapajjati. 222.

- Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathanā atikkamitvā
15 Himavantam pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, irine¹⁵ ti sukkhakanāre,
vicine¹⁶ ti vitte¹⁷, vippanattho ti maggamūlho, bubhukkhitto ti sañ-
jātabubhukkho chātājhatto, papatam abhilambantaṃ ti papātaabhimukham¹⁸
olambantaṃ, sampannaphaladhārin ti madhuraṃ phaladhārinam, vatasītānāni
paṭhamam tāva vātapatitāni khādini¹⁹, tattha²⁰ hessāmīti tasmim rukkhe
20 suhito bhavissāmīti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
tathhe pasārite sāmāyā abhirulhasākhā²² pharasunā chinṇā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitattāhanarahite²⁴, giriduggasmin ti girivisame, sesin
ti sayito mhi, kapimāgañchīti²⁵ kapi āgacchī²⁶, gonaṅgulo²⁷ tigunnam²⁸
naṅgutthasadisanaṅguttho, gonaṅguttho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaram mayiti akari mayi, ambho ti maharāja so kapiarāja tasmim Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddam sutvā mañi ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchi, vasappatto ti vyasanam patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddam³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddam tum-
hākam hotu, garusilan ti maharāja so kapiarāja maya evam vutte mā bhāyiti
30 mañi assāsetvā paṭhamam tāva garuṇi silam³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha- ³ Cks omit me. ⁴ Bd yena ca ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck onemāgamam, Cs orena-, Bd orena āmāha ⁷ Bd
dubbi-. ⁸ Cks -dubho ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds
add vo. ¹³ Bds natthhe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks araṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bd vivane. ¹⁷ Cks vitte.
¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākā. ²² Bd
-hā sākā. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchīti, Cs -gañjīti? Bd -gacchīti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd
gonaṅguttho. ²⁸ Ck gunṇā, Cs gunṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddam ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bd si-.

viçari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ ¹ thatvā mañ
 etad² abravi, bāhu³hiti³ dvihi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ gañhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirimato ti paññāvantassa, aggahin, ti saṭṭhihatthañ Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otarivā⁶ udakapiṭṭhe ṭhitassa ahañ vegena piṭṭhiñ abhirū-
 hitvā ubbohi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kicchena⁷ 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁸ kilanto⁸ muhuttañ vissamanto passupissam tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādhi¹¹ aññe pi ye imasmiñ
 ṭhāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnañ¹⁴ ti mahārāja eva¹⁵ so kapiṭṭhā mañ attano parittānañ katvā 10
 muhuttañ passupi ayonisomanasikārena, bhakkho ti khāditaḍḍayuttako, āsito
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pātheyyañ, matthakañ sannitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakañ pabarim¹⁸, sannitālayin¹⁹ ti pi pāṭho, dub-
 balo ahū 'ti na balavā āsi²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegena²¹ 'ti mayā
 pahaṭapāsānavegena²¹, udappatto²² ti uṭṭhito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi- 15
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjivā²⁶ olambi, ruhirañ pag-
 ghari, M vedanamatto²⁷ cintesi: imasmiñ ṭhāne añño²⁸ n' atthi, idañ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maraṇabhayaḍḍhito olambantañ camma-
 vattim³⁰ hatthena gaḥetvā uppativā sākhañ abhiruyha tena pāpēna saddhiñ
 sallapanto māyyo³¹ man ti ādim āha, tattha māyyo³² mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo³¹ mañ bhaddante ti³² tañ nivāreti, tvañ nāma eva³³ mayā papāta uddhato³¹
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatū 'ti gara-
 hanto eva³⁴ āha, tāva dukkarakāra³⁵ 'ti mayi aparajjhanena atidukkata-
 kammakāra³⁶, paralokā vā 'ti paralokato viya ānito, dūbheyya³⁷ ti dūbbhi-
 tabbañ vadhitabbañ, vedanañ kaṭukañ ti eva³⁸ sante pi tvañ adhammattha 25
 yādisa³⁹ ahañ phusa⁴⁰ edisa⁴¹ vedanañ kaṭukañ mā phusi, tañ pāpa-
 kammañ phalañ veḷuñ va tañ mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 anukampi, aha nam ahañ etad avoca⁴²: ayya mayā katañ dosañ hadaye⁴³ mā
 kari, mā mañ asappurisañ evarūpe araññe mārayi⁴⁴, ahañ disāmūḷho maggañ
 na jānāmi, attanā katakammañ⁴⁵ mā⁴⁶ nāsetha, jīvitadānañ me detha, araññā 30
 niharitvā manussapathe⁴⁷ ṭhaphethā 'ti eva⁴⁸ vutto so mayā saddhiñ sallapanto
 tayi me n' atthi viśāso ti ādim āha, tattha tayi ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bd etañ. ³ all three MSS, bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -te. ⁶ Cks notarivā. ⁷ Bd omits va. ⁸ Bd kilamanto. ⁹ Bs nam. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātūn, Bd parittānā. ¹⁵ Bd omits e-. ¹⁶ Bd khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bd -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bd -tālan. ²⁰ Bd asi. ²¹ Bd pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Ck -dūbbhi, Bd -dubbi-. ²⁵ Bd paviddhāya. ²⁶ Bd bhijjivā. ²⁷ Bd -ppatto. ²⁸ Bd -e. ²⁹ Bd omits i-. ³⁰ Bds cammabandhañ. ³¹ Ck Bd -e. ³² Bd omits mā - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bd dubbhi-. ³⁵ Bd adds vedanañ. ³⁶ Bd id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bd mā nassa. ³⁹ Bd katañ-. ⁴⁰ so all three MSS for mā mañ? ⁴¹ Bd -am.

- vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahaṃ tayā saddhiṃ magge na gamissāmi
 tvaṃ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahaṃ ruk-
 khaggen' eva ¹ gamissāmīti, mutto sīti atha maṃ so mahārāja araṇṇā niharitvā
 bho purisa mutto si vālamigānaṃ hatthā ², patto si mānusiṃ padan ti
 5 manussupacāraṃ ³ āgato si, esa te maggo etena gaccaā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivanaro, pakkhalyā 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahaṃ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme parinate ⁴ tenābhisatto ⁵ 'smīti maññamāno
 evaṃ āha, atṭhito ⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekaṃ rahadaṃ upagato 'smi,
 samapajjathā ⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upatṭhasi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū ⁸ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pīpasaṃ sandhāretuṃ asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā ⁹ thokaṃ pivitvā sesaṃ saṃre siñci ¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugananāya addhabeluvapakkapamānā ¹¹ gaṇḍā utṭhahiṃsu, tasmā
 evaṃ āha, pabhinna ti te gaṇḍā taṃ divasaṃ eva bhijjitvā kuṇapā ¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitaṃ pagghariṃsu, yena 'ti yena ¹³ maggena, okkhitā ¹⁴
 15 ti ¹⁵ pūtigandhena okkhitā parikkhitā ¹⁶ parivāritā, māssu orena āgamā ti ¹⁷
 dutṭhasatta orena māssu āgamā, amhākaṃ santikaṃ mā agamasi ¹⁸, evaṃ vadantā
 nivārentīti ¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato patṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakaṃ kālam sakakammaṃ anubhomi, iti so attano mittadūbhikammaṃ ²⁰
 vitthāretvā mahārāja maṃ yeva oloketvā evarūpaṃ kammaṃ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā taṃ vo ti ādim āha, tattha taṃ ti tasmā yasmā evarūpaṃ kammaṃ
 evaṃ dukkhavipakaṃ tasmā ti attho, kutthi kilasī bhavati vo mittānaṃ idha
 dubbhati kāyassa bhedā mittaddu ²¹ nirayam so upapajjati ²² ayaṃ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiṃ ²³ loke mittānaṃ dubbhati himsati
 so evarūpo hoti ²⁴ attho
- 25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhiṃ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, taṃ khaṇaṃ nēva cavitvā avicimhi
 nibbatto. Rājā tasmim paṭhaviṃ pavitṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

- S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 silaṃ ²⁵ pavijjhi ²⁶ yevā" 'ti vatvā j. s. : „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto aho si, kapiṛājā ahaṃ evā" 'ti. Mahākapijātakaṃ.

¹ Bā -ggeheva. ² Cks hattha. ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to. ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks atthi-, Bā aṇḍi-. ⁷ Cks sammāp-. ⁸ Cks andu. Bā gaṇḍu. ⁹ Cks
 udakañjalim-, Bā udakañcalikkhipitvā. ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka-. ¹²
 Cks -pa. ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā ¹⁵ Cks add okkhitā. ¹⁶ Ck
 -kkhata. Ck -kkhita, Bā -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks. ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -retti. ²⁰ Bā attanā dubbhi-. ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ Bā omits im-. ²⁴ Cks aho si. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbaṃ Mahāummaggajātaka āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanaṃ ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa ayaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapittṭhe
bhinnāya tṭhapetvā ekaṃ avasesā macchabhattā¹ ahesuṃ. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanaṃ nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmim paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuttṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāraṃ karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo“ ti tesu nivāsanapāpuraṇaṃ⁴ dadantesu⁵ pi na icchi⁷.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasiditvā tassa assamapadaṃ katvā tattha naṃ vāsesuṃ⁶.
So karambiyaacelo⁸ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānaṃ āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evam āha: „bhante amhākaṃ
ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇaṃ¹¹ kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā. ² Bd -vegana. ³ Bd adds neva ⁴ Bd -topāyo.

⁵ Bd -pāruppanaṃ. ⁶ Bd dentesu; ahesuṃ eko - - - tesu wanting in Ck. ⁷ Bd icchati. ⁸ Bd vāsāpesuṃ. ⁹ Bd -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -taniyāmaṃ. ¹¹ Cks guyhaṃ-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bd piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun“ ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante¹ nāgarājassa āgata-kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja supaṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 katham gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ amhākaṃ guyhaṃ² rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa maraṇaṃ ābhataṃ³ hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso 'ayaṃ⁴ aññassa kathessatīti“ evaṃsaññī hosi⁵, nāhaṃ aññassa⁷ kathessāmi, attanā⁸ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁹, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“. Nāgarājā „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasaṃ¹⁰ pi pucchi, tadāpi 'ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā 'ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi, nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā kathayitthā“ 'ti paṭiññaṃ gahetvā „bhante mayaṃ mahante mahante pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgama-kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum
 20 gacchāma¹¹, te āgantvā amhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesāṃ amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ¹² nēva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesāṃ amhe gaṇhantānaṃ kiṃ sīsena gahitena, bālā naṅguṭṭhe¹³ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁴ katvā gahitaḡocaraṃ¹⁵ mukhena chaḍḍāpetvā lahuke katvā gantum¹⁶ sakkontīti“. Iti so attano rahassakāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṃ pakkante supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁷ vanditvā „kiṃ bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵ Bđ kathissāmi, B^o kathissanti. ⁶ Bds ahoṣīti ⁷ Bđ aññānaṃ. ⁸ Bđ -no ⁹ Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamaṇa. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴ Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitaniyāmen² eva
kathesi. Tam sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttam katam³,
ñātīnam nāma nassananiyāmo parassa na⁴ kathetabbo, hotu
ajja mayā supaṇṇavātam⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātam katvā Paṇḍaranāgarājānam⁵ 10
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā hetthāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
chaddāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
hetthāsīsakam olambanto „mayā va¹⁰ mama dukkham ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāram¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyam¹⁵ 15
mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶
tam bhinnaṃantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca asaṃbuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³ 25
vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametum,
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
atītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākam. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, Cā akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay'. ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyha-mattam, Cā guyhamattham for guyhattham? ²² Bā -ṇam. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhattham?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham samsati dukkuline'
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho³ bālo asamsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavitttho
yo samgatissu⁴-m-udireti⁵ vākyam
āsiviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ samyame tādissamhā. 229.
- 10 8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
manāpittthiyo mālāmucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supanna pānupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthāvacanam, anigūḷhamantan⁴ apaticchannamantan, asaṇṇatan ti kāyadvārādini rakkhitum asakkontam, apari-
15 cakkhitāran¹⁰ ti ayan mayā kathitamantan rakkhitum¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalam oloketum upaparikkhitem asakkontam, bhayam tan¹³ ti tam imehi
catūhi āṇehi samannāgataṃ abodham¹⁴ nippaṇṇam puggalam sayamkatam eva
bhayam anveti¹⁵ yathā mam Paṇḍarakam nāgam supanno anvāgato ti, sam-
sati bhāsamāno ti rakkhitum asamattassa pāpapurissassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamatena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānitum nārahātīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asam-
buddham ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto
ti attho, i v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham veditum nārahāt' evā 'ti. samaṇo ayan ti ayan
25 samaṇo ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno aham etasmim
vissāsam āpajjim, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamatttho ti atītattho atikkha-
tattho hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa
brahme ti supannam āapati, samyametun ti idam²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²² rakkhitum guyhitum²³ na²⁴ sakkhiṃ, tappakkhatohīti idāni
30 idam bhayam mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsaro santikā āgataṃ itī
atītattho kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukkha-, Cs rika-
rukkha-. ⁴ Bd -tisu, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā. ⁸ Bd
-ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissati. ¹² Bd nā. ¹³ Bd bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodaṃ, Cs
akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Cks ārocati. ¹⁶ Bd kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
Cs Bd -a. ¹⁹ Bd araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imam. ²² Cks rahassam-. ²³ Bds
rahitum o: gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nice, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃseati so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ 'ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁵ vācam bhāsītukāmo⁶ tassa tirokkha-
 kattā⁷ paṭicchannavāco⁸, asataṃ pavittṭho ti asappurisaṇaṃ antaraṃ pa-
 vitṭho asappurisesu pariyaṇṇo, saṃgatisuṇudīretṭi⁹ saṃgatisu udīreti 5
 yo evarūpo paresaṃ rahassaṃ sutvā parisamajjesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttaṃ vā ti vākyāṃ udīreti taṃ naraṃ āsiviso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisamhā purisā āra¹⁰ āra¹⁰ saṃyame dūradūrato¹¹ virameyya,
 parivajjeyyā¹² 'ti attho, mālamucchādānañcā¹³ 'ti māla¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātigandhaucchādānaṃ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ 'ti etehi¹⁷ dibbaṇṇādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaḍḍetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyamaḥā¹⁸ 'ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse hetthāsīsako olambanto aṭṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tinnāṃ garaḥaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kimkāraṇā Paṇḍaraka-ggahito ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇidhā 'ti idha amhesu tīsu janesu ko nu, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamattaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tāva mā garaḥa, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchī, supaṇṇaṃ pi mā garaḥa, ahaṃ pi tava²¹ pac-
 catthiko, Paṇḍarakaggahito ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kimkāraṇā supaṇṇena 25
 gahito ti cintetvā paṇa attānaṃ eva garaḥa tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^ds -paṃ. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^ks add yā. ⁶ B^d kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^ds apati-. ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^ds arā arā. ¹¹ B^d omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^ks mālaucchā-. ¹⁴ B^d -lam. ¹⁵ B^ds -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^ks -ya. ¹⁷ B^ds omit hi. ¹⁸ B^d amhaṃ. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^ks hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham attham²,
atītamatto kapaṇam rudāmīti. 232.

Tattha sammatatto ti so samaṇo mayham sappuriso ayan ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo⁴ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānam,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesam pi gūyham paramam na samse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesam pi gūyham paramam na samse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi gūyham paramam na samse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amarasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvitahetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, tam
kasmā nindastī, yesaṃ pana paññāvidhānam pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā¹⁵ 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁶ ca indriyadamanena¹⁷ alabbham dullabbham attha-
30 samāpattiphalanibbānaṃkhātā¹⁸ pi¹⁹ viśesaṃ avyāharatī²⁰ āvahati tam

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for gūyhattham? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhicā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ C sabbhāva, Bā sabhāyāva. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck amñāchātīdhammā, Bā aññā-
dhammājāti. ¹⁴ Cks tejasam. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaphala-. ¹⁸ C s hi ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetvā tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ guḷhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nassa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesāṃ mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbaṃ acelassa kathesi ti attho, sabhāya⁸ vā ti suba-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na kathesya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhāpini¹⁴ puttēhi ca rūpena ca yasena ca upetā 'ēvarūpa bhariyāpi
 ce¹⁵ ūcikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

16. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
16. Thiyā¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattim girāṃ nāvelaṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantaṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālārakaṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ C^s B^d nippā-. ² B^d nāharasi. ³ B^d paññāvantatāya. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ C^s
 omit tvaṃ. ⁶ B^d guyha-. ⁷ B^d nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ C^s saparikkhā.
¹⁰ C^s B^d nāti-. ¹¹ B^d etc-. ¹² C^s adds mātāpitunnampi akathetabbaṃ. ¹³
 B^d ce. ¹⁴ B^d adds ti. ¹⁵ C^s me. ¹⁶ B^d adds āha. ¹⁷ C^s -am. ¹⁸
 B^d -to. ¹⁹ C^s piyā, B^d tiyā. ²⁰ C^s -naṃ. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² B^d
 vissaje ²³ C^s -ssati. ²⁴ B^d aya. ²⁵ B^d advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ

evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā

daḷhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi

āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannam, samantakhātā-
parikhāupetaṃ ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵. evampi me ti
10 evam pi mayham te purisā khāyanti katara ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānam upabhogo⁷ paribhogo anto hoti
na abhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāparaṃ sañ-
cāro⁸ chijjati gūḷhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūḷham¹⁰ attano anto
yeva jirāpenti¹¹ na aññassa kathentīti, daḷhā sadatthesū 'ti' attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakam¹² nāgam ālapati, vyavajantīti paṭikkamanti,
15 āsivisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti' nipātamattam, āsivisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti' attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāmā manussā ārā
paṭikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkamanti¹⁷.
upagantum otāram¹⁸ na labhantīti vuttam hoti.

Evam supañṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharam pabbajito acelo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,

tamhī nu kho vivarim²¹ guyham attham²²,

atthā ca dhammā ca avāgat²³ amhā²⁴. 244.

23. Kathamkaro cā hi²⁵ supañṇarāja²⁶

25 kiṃsīlo kena²⁷ vatena vattam

samaṇo caram hitvā mamāyitāni

kathamkaro saggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti' nissiriko kucchipūranattbhāya khādaniyabhojaniyam²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn²⁹ amhā, kathamkaro

¹ B^d dujivā. ² C^k satthu-, B^d satta saṅkhā. ³ B^d āpanādihi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagatam. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyham-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d satta-saṅkhāriyā, B^s santasaṃghā-. ¹⁵ B^d satta-saṅkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsam. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicarim. ²² C^k B^d guyhamattam. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samañābhāvaṃ² ūtvā samaṇapattipattim pucchanto āha. tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarena⁴ vatasaṃmādanena vattanto, samaṇo caraṇa ti⁵ pabbajjāya⁶ sañcarauto⁷ taṇhāmamāyitāni⁸ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggam ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetiti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya daṇeṇa khantiyā
akkodhano pesuṇiyāṃ pahāya
samaṇo caraṇa hitvā mamāyitāni
evaṃkaro saggam upeti ṭhānaṃ ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamuttāhānehi hirottapphehi titikkhāsamkhātāya adbhivāsanaṃ khantiyā indriyadaṇeṇa ca upeto akujjhanaṃ sīlo piṇḍavācāṃ pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādāni ca kusalaṇi karonto saggam upeti ṭhānaṃ ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako
jīvitāṃ yācanto

25. Mātā va⁹ puttāṃ taruṇāṃ tanujjāṃ¹⁰
sampaṇṇa taṃ¹¹ sabbagattāṃ phareti¹²
evam pi me tvaṃ pāturu ahu dijjinda¹³
mātā va puttāṃ anukampamāno ti gātham āha. 247.

20

Tass attho: yathā mātā tanujjāṃ¹⁴ attano sarirajātāṃ taruṇaputtāṃ sampassaṃ diṣvā taṃ¹⁵ ure nipajjāpetvā thaṇaṃ¹⁶ pāyenti puttasaṃphassaṇa¹⁷ sabbāṃ attano¹⁸ gattāṃ phareti na pi¹⁹ mātā puttato bhāyati na putto mātito evam pi me²⁰ tvaṃ pāturu ahu pātubhūto dijjinda²¹ dijjarāja, tasmā²² mātā va puttāṃ mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehitī:

25

Ath' assa supaṇṇo jīvitāṃ dadanto itaraṃ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²³
tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratitī. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bā tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā tanujjāṃ. ¹⁰ Bā -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjāṃ. ¹⁴ Ck saṃphassaṇa diṣvā taṃ, Bā sabbassatā, Bā sampassa tā, omitting diṣvā. ¹⁵ Bā thaṇṇāṃ. ¹⁶ Ck Bā -saṃpassena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bā dijjindā ti. ²¹ Bā tasmā. ²² Cks di-

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcarū², ayam eva vā pātho, dujivhā 'ti tam ālapati,
año ti año catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā ugga-
15 hanto⁴ pañham vā sunanto santike vutto⁵, dinnako ti ayam te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassū 'ti abhiramassu, aññataro sīti tīsu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā tam bhūmiyaṃ
patitthāpesi.

- 10 Tam attham pakāsento S. dve gāthā abhāsi:
27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patitthāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.
15 28. Atamkinaṃ yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānaṃ [udaka] rahado va sīto¹¹
vesmaṃ yathā himasīratthitānaṃ¹²
evam pi te saraṇam ahaṃ bhavāmiti. 250.

Tattha icceva vākyan ti iti evaṃ¹³ vacanaṃ vatvā tam nāgarājānaṃ
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patitthāya dijo tam dujivham
samassāsento mutto ajja tvaṃ ito patthāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohīti āha, ātamkinaṃ ti gilānaṃ, evampi te ti
evaṃ ahaṃ tava saraṇam bhavāmiti

- „Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanaṃ pāvisi.
25 Itaro pi supaṇṇabhavanaṃ gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapaṭham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisaṃ¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ, vimaṃsissāmi naṃ“ ti nāgabhavanaṃ gantvā
supaṇṇavātaṃ akāsi. Tam disvā nāgo „supaṇṇarājā maṃ
gahetuṃ. āgato bhavissatīti“ maññaṃāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvaṃ māpetvā pāsāne ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. ⁴ Bđ -hamāno. ⁵ Ck Bđ vutto. ⁶ tīsu - - - 10 wanting in Cks. ⁷ Ck iccesu, Cs iccesuva. ⁸ Ck visajīm, Cs visapīm, Bds vissajji. ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all three MSS for va? ¹¹ Cks aīno, Bđ sito. ¹² Cks -tthitānaṃ, Bđ himasīratthitānaṃ; read: himasīratthitānaṃ or himasīratthitānaṃ? ¹³ Bđ etain. ¹⁴ Bđ vissajjesi. ¹⁵ Bđ adds nāgarājā. ¹⁶ Bđ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bđ kiindisaṃ. ¹⁸ Bđ -to.

hutvā naṅgutṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II ^{5.3}_{1.8})
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatan ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh'eva⁵ amittasmim, mittasmim pi na vissase, (II ^{5.3}_{2.2})
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ ṭhātabbam, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya na ca naṃ⁸ vissaseyya,
asaṃkito⁹ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatṭhānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannaṃ jīvita- 15
saṃkhātāni mūlāni¹⁴ eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsi yena saddhiṃ
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁵ 'ti niccaṃ paṭiyattena¹⁶, so disamhi
na¹⁷ rajjati¹⁸ so¹⁹ niccayatto tiṭṭhati²⁰, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇīyo²¹ na hoti²² attho, vissāsaya
ti paraṃ attani²³ vissāsaya, taṃ pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā 20
va²⁴ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²⁵ paro bhāvaṃ na jānāti, tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbam eva 'ti dipeti.

Iti te aṇṇamaṇṇaṃ sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam atthaṃ pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇi²⁶ sukhumālarūpā
ubho samā²⁷ sujayo²⁸ puñṇagandhā²⁹

¹ B^d -ri-. ² B^d -jā. ³ B^d -dādhi. ⁴ C^k sasayi, C^s ḍasasi. ⁵ C^k yaṇ-, B^d
saketeva. ⁶ B^d yatthena. ⁷ B^d risappi, B^s risabbhi. ⁸ C^k na, B^d taṃ. ⁹ C^k
ās-. ¹⁰ C^k omit ca. ¹¹ C^k add ca. ¹² C^k -va. ¹³ C^k -nambhūtā, B^d
abhatṭhānabhūtā. ¹⁴ B^d yatthenā. ¹⁵ niccapiyatthena. ¹⁶ B^d so risabbhi ni.
¹⁷ B^d yo. ¹⁸ B^d niccayattena abhitiṭṭhati. ¹⁹ B^d -kāmaṇ-. ²⁰ C^k atthāva,
B^s attanā ca. ²¹ C^k ssa. ²² C^k -i, B^d -ā. ²³ C^k omit samā. ²⁴ so C^k;
B^d -yā. ²⁵ B^d pañṇākhaudhā.

apāgamuṃ kārāmbiyāṃ¹ acelāṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisaṣaṇṭhānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāṭho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
5 gandham viṣajjenta⁷ viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gabetvā kāya-
missībhāvaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supaṇṇarājā
cintesi: ayam nāgarājā acelasā jīvitaṃ na dassati, etaṃ¹² dussilaṃ na van-
dissamīti so bhi tathvā nāgarājānam eva tassa santikaṃ pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha :

84. Tato have Paṇḍarako acelāṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca :
mutt' ajj' ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' amhā ti. 256.

1 Tattha piyambā ti dussilaṃ aggabhoggaṃ musāvādi nūna mayāṃ tava manaso
na-ppiyā abumhā ti taṃ paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha :

85. Piyo hi¹⁵ me āsi supaṇṇarājā
asaṃsayāṃ Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro abosi
saccam etaṃ, so ti so ahaṃ tasmīṃ supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi :

86. Na me piyāṃ appiyaṃ vāpi hoti
sampaṣṣato lokam imaṃ paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññātānaṃ hi viyañjanaena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^o kasambī-, B^d karampi, B^s karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā. ⁴ C^k sumcayo,
B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸
C^{ks} ca. ⁹ B^d dhure-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evaṃ. ¹³ B^d sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omit hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metāṃ. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adds pi. ²¹ C^{ks} piyañjanaena, B^d viyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
 pāpaṃ bahum duccharitaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
 paraṃ ca lokam² sampaṣato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
 paṇa sasaṇṇatānaṃ silavantaṇaṃ vyañjanaena pabbajitaliṅgena asaṇṇato hutvā
 imaṃ lokam vañcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaṇṇato
 ti kāyādihi asaṇṇato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabbhāvo, anariyarūpo
 ti abhikasabbhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti nam⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
 38. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca pisuṇo c' asi⁹,
 etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca pisuṇo
 cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
 phali, nisinnaṭṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
 paṭhaviṃ¹² pavisitvā Avicimhi nibbatti, nāgarājasupannaṛājāno
 pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhaviṃ pavitṭhabbhāvam pakāsentō osānag. ā.: 20
 39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
 mittadubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi aṇṇo,
 āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
 indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikammaṃ¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
 āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
 saṃvaro ti¹⁹ saṃvare ṭhito 'smīti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññāto²¹ ājiviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bd paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bd taṇi. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bd dubbhi, Cks omit dubbhi. ⁸ Bds dubbhi, Ck
 dubbhi, Cs dubbam omitting ca. ⁹ Bc cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bd dubbhi. ¹¹ Bd
 sampas-. ¹² Cc -viyaṇ. ¹³ Bd āgamaṃsu. ¹⁴ Bd mittadubbhā. ¹⁵ Cks
 -ko. ¹⁶ Bd -patto. ¹⁷ Bd -dubbhi-. ¹⁸ Bd patto. ¹⁹ Bd adds ahaṃ. ²⁰
 Cc eva. ²¹ Bd saṇṇāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādāṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ aham pva“ 'ti. Paṇḍara-jātakam².

5

9. Sambulajātaka.

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātaka vittharitam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapiṇḍakānam³ dānānubhāvena tam divasaṃ nēva raṇṇo aggamahesibhāvaṃ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcabi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāṇasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa raṇṇo Soṭthiseno nāma putto ahosi, tam⁵ rājā vayappattaṃ uparajje patiṭṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsam-pannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭthisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭi-sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamaraṇaṃ marissāmīti“ raṇṇo ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaḍḍetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham tam sāmī¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ c. āyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto uṭṭhāya assama-padaṃ sammajjitvā pāniyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -ṇno-. ² Bā paṇḍaranāgarārajā-. ³ Bā -piṇḍi-. ⁴ Bā pubbuṭṭhāyikādīhi, Ck pubbuṭṭhakā-, Cc pubbuṭṭhukāyikā-. ⁵ Ck omī tam. ⁶ Ck jalamā, Cc jalamānā. ⁷ Bā kuṭhi. ⁸ Ck -ri, Cc -rī. ⁹ Ck itthā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹ Bā sulabhamūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāniya, Ck pāniyaṃ. ¹⁴ Ck Bā -niyaṃ.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosadhāni pimsitvā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“ ‘ti vatvā vanditvā² pacchikhanittiam-
 kuse³ ādāya phalāphalathāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni⁴
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cunṇehi ca mattikāhi ca Sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁵ upanāmetvā⁶ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiyaṃ
 upanāmetvā⁷ sayāṃ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁸ saṃvidahitvā tasmiṃ tattha nipanne tassa pāde dhovitvā⁹
 sīsaparikammaṇipitṭhiparikammaṇipadaparikammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji¹⁰, eten’ upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasāṃ araṇṇā¹¹ phalāphalāni¹² āharanti¹³ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratiṇe ṭhatvā¹⁴
 „nahāyissāmīti“ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹⁵ na-
 hātvā¹⁶ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kantara-
 tiṇe aṭṭhāsi. Ath’ assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahosi. Tasmiṃ khāṇe eko dānava gocarathāya caranto taṃ¹⁷
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ 20
 ekā tuvaṃ¹⁸ tiṭṭhasi saññatūru¹⁹,
 putṭhāsi me pāṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ
 kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime, 25
 abhivādemi taṃ bhadde, dānav’ āhaṃ, nam’ atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamatatāya¹⁹ sītabhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁰ ‘ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaūrulakkhaṇe²², pāṇipameyya-

¹ Ck vaṇno Bđ vaṇe? ² Ck adds saṃkappesi. ³ Bđ -kusake. ⁴ Bđ omits phalā.

⁵ Bđ -meti. ⁶ Bđ upanetvā. ⁷ Bđ padarasandharaṃ. ⁸ Bđ -iti. ⁹ Ck -a, Bđ -e.

¹⁰ Bđ -laṃ. ¹¹ all three MSS. -ī. ¹² Bđ ṭhapetvā. ¹³ Bđ uppattitvā. ¹⁴ Ck

nahatvā, Bđ nahāyitvā. ¹⁵ Ck tā. ¹⁶ Ck ekaṃ tvaṃ. ¹⁷ Ck -turu, Ck Bđ -turū.

¹⁸ Bđ adds kā. ¹⁹ Bđ nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Ck -turu, Bđ

-turū. ²² Ck Bđ -uru-.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhivādemīti vandāmi, dānavāhan ti ahaṃ eko dānavo, ayaṃ namakkāro tava atthu, añjalīn te paggaṇhāmiti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 a. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhivādemi taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
tam ahaṃ rogasammattaṃ³ ekā ekaṃ upatṭh' ahaṃ. 273.
- 10 6. Ahañ ca⁴ vanam uñchāya⁵ madhumaṃsaṃ migābilaṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhatīti⁶. 274.

Tattha Vedeha, putto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan⁷ ti rogapīlitaṃ, upatṭhahan ti upatṭhāmi patijaggāmi, upatṭhita⁸ ti pi pātho, vanam uñchāya⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyam caritvā. madhumaṃsaṃ ti
15 nimmakkhikamaduṇṇaṃ ca migābilameṃsaṃ ca sīhavyagghamigeḥi khāditaṃsaṃsato
atirittam¹¹ koṭṭhāsaṃ. taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn' ajja āharāmi alabhamānassa
sarīraṃ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṃ viya nādhati¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

- a. Kiṃ vane rājaputtena āturena karissasi
Sambule paricīṇṇena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokaṭṭāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aṇṇaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramasv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck^s paggaṇh-. ³ Bā sampattarī? ⁴ Ck^s addhāma in the place of ahanca. ⁵ Ck^s uñjāya, Bā uñcāya ⁶ Ck^s nāvatīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Ck^s utṭhita, Bā upaṭṭhihā. ⁹ Ck^s uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a. ¹² Bā adds ahaṃ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck^s omits taṃ. ¹⁵ Bā ātape. ¹⁶ Ck^s nāva-, Bā nādhatīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck^s sokaṭṭhāya. ¹⁹ Ck^s durattāya. ²⁰ Ck^s matussatā, C^s catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakāvaṇṇābhe, B^s bārīta-vaṇṇābhe. ²³ Ck^s ramasajja? C^s ramassajja, Bā rammasvajja.

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tuvaṃ³ pātārāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggaḥi bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ piśācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvasam pattā⁷ patim evānusocati. 281. 5
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II ¹²³/₁₅)
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283. 10

Tattha paricijñenā 'ti tena āturena paricijñena kiṃ karissasi, so-
kaṭṭhāyā 'ti sokāturāyā¹¹, sokaṭṭhāyā ti pi pātho soke thitāyā 'ti attho. du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapaṇabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi maṃ ti mā 15
tvaṃ duratt' amhiti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama gīrīmhi dibbavimānaṃ ehi, imaṃ
gīrīm abhiruḥha, catussatā ti tasmīṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kiñci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharaṇādī-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbān taṃ nanu mayhaṃ pacuraṃ bahuṃ sulabhaṃ, tasmā
kaṇa' amhiti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyaṃ ti 20
bhadde Sambule no ce me tvaṃ mahesibhāvaṃ kāressasi pariyattā tvaṃ mama
pātārāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asarigaṇhanti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ eā 'ti evaṃ vatvā so sattaḥi
jaṭāhi²¹ samannāgato²² dāruṇo nikkhantadanto tasmīṃ vane kiñci²³ attano
nāthaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggaḥesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthaṭṭā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evarūpanaṃ sīlavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevati. 30

¹ Cks tvaṃ. ² Bā -lā. ³ Cks taṃ. ⁴ Cks -a. ⁵ Bā -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bā satthā. ⁸ Cā Bā ca. ⁹ Cā Bā -ca. ¹⁰ Ck paṭime-, Cā paṭice-. ¹¹ so-
kaṭṭhāyā - - - turāya wanting in Cks. ¹² Ck durattāyā. ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bā durattimhiti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā -gaṃ.
¹⁹ Bā --kiṃ, ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā etāhi. ²² Bā adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bā -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthaṭṭā, Cā ajjhotthathā, Bā ajhottaṭṭā. ²⁶ Bā
-tīti. ²⁷ Bā -kujjhā-.

Ath' assā silatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambalasilāsanam unḥākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam nātvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa matthake thatvā itaram g. ā.:

- 5 15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'¹ uggatejā,
tañ ce'² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaññam
muddhā va⁴ hi sattadhā te phaleyya,
mā tvaṃ jahī⁵ muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā nāpasampannā, samā ti kāyavisamādirahitā⁶, adesīti khādasī⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajjrena paḥaṭam bhijjetha, mā tvaṃ jahīti⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya.

- Taṃ sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi „so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare vissajjesi, rājadhītarāṃ appamādena ovaḍitvā sakatṭhānam eva gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. atṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamaṃ āgañchi pamuttā purisāḍakā
nīlaṃ¹² phalinasakuṇīva¹³ gatasimgam¹⁴ va ālayam. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁵ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacarāṇe ise,
25 rājaputtam apassantī tumham hi saraṇam gatā. 287.
19. Vande sihe ca vyagghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indivarīsāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹Ck aggi pi. ²Ck tace, Bđ bhance. ³Cks tvaṃ. ⁴Bđ ca. ⁵Cks -i, Bđ dīhi.
⁶Bđ -divira-. ⁷Cks -ti. ⁸Bđ adds me. ⁹Bđ dahiti. ¹⁰Bđ omits so esa.
¹¹Bđ atthaṅga- ¹²Bđ āgacchi. ¹³Bđ ninnam. ¹⁴Ck palinasakuṇīva, C^s palinasakuṇīva, Bđ palinam sakuni ca. ¹⁵so C^s; Bđ gavāsīṅga, Ck gatasimham.
¹⁶Ck Bđ -vasi. ¹⁷Cks canne. ¹⁸Bđ -tā ca. ¹⁹Ck osadध्ये, C^s -ddhyo, Bđ osabyo. ²⁰Ck indavarām-, C^s indisaram-, Bđ indipari. ²¹Bđ nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgam¹ savantīnaṃ paṭiggahaṃ etc. 291.

23. Vande ahaṃ² [pabbata]rājasetṭhaṃ

Himavantaṃ siluccayaṃ etc. 292,

Tattha nīlaṃ³ phalīnasakuṇīva⁴ 'ti yathā sakunīkā mukhatuṇḍa-
kena rocaraṃ gahetvā kenaci upaddavena sakunapotaṭṭhena phalīnatā⁵ 5
phalīnasakuṇī⁶ nīlaṃ⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṃgaṃ ti⁸ nikkhanta-
vacchakaṃ ālayaṃ suññaṃ⁹ vacchakasālam vacchagiddhinī dhenu āgaccheyya
evaṃ suññaṃ assamaṃ jāgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Sotthiseno Sambulāya
cirāyamaṇāya itthiyo nāma lolā paccāmittaṃ pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
parisaṃkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaraṃ pavisitvā nisīdi, tena 10
vuttaṃ utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ unḥautunā¹² mattalocaṇā¹³,
apassantīti tasmiṃ vane nāthaṃ attano patitthaṃ apassantī ito c' ito ca
sandhāvamaṇā paridevati, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpa-
samaṇabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlāneṃ¹⁵ aṭṭhannaṃ samāpattinaṃ vasaṇa¹⁶ sam-
pannacaraṇe ise vande ti, evaṃ vatvā rājaputtaṃ apassantī tumbhākaṃ sara- 15
ṇaṃ gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnaṭṭhānaṃ jānātha acikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tīṇaḷatāni osadhyo¹⁷ ti anto-
pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imaṃ gāthaṃ tīṇādisu
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarisāmaṇi ti indīvaripupphasamānavannaṃ,
tumbaṃhīti rattiṃ sandhāya taṃ pi ahaṃ pīti²⁰ āha, Bhāgīrathin²¹ ti 20
evaṃpariyāyanaṃmikaṃ gaṅgaṃ, savantīnaṃ ti aññesaṃ²² bahunaṃ nadīnaṃ
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevataṃ²³ sandhāy' evaṃ āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Taṃ evaṃ paridevamaṇaṃ disvā Sotthiseno cintesi: „ayaṃ
atīviya paridevati, na kho paṇ' assā bhāvaṃ jānāmi, sace mayi 25
sinehena etaṃ²⁴ karoti hadayaṃ pi 'ssa phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva naṃ“ ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamaṇā paṇṇasāladvāraṃ gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhiṃ gato si devā“ 'ti āha. Atha naṃ 'so „bhadda tvaṃ

¹ Ck bhāgīrasigaṅgā, C^o bhāgīrasigaṅgā, B^d bhagīrasigaṅgā. ² Ck^s haṃ; read
vande 'haṃ pabbatasetṭhaṃ? ³ Ck līnaṃ, C^s līnaṃ? B^d niddam. ⁴ Ck pā-
līmaṇa-, B^d palīmaṇa-. ⁵ Ck phalīnatthā, C^s phalīnatthā, B^d palīnatthā? ⁶ Ck^s
phalīnasakunaṃ, B^d palīnasakuṇi, Ck^s add vā gatasīṃgaṃ vā. ⁷ B^d niddam. ⁸
so C^s; B^d yathā gavāsigaṅgavanti. ⁹ Ck^s -ā. ¹⁰ B^d āgacchati. ¹¹ B^d -vegena-
saṅjātana. ¹² B^d unḥena-. ¹³ B^d maṇha- or maṇḍa-. ¹⁴ B^d -pāpe samaṇe
brahmaṇe damannacaraṇatī. ¹⁵ B^d sīlana. ¹⁶ B^d adda ca. ¹⁷ Ck^s -ddhyo, B^d
asabyo. ¹⁸ so B^d; Ck^s antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ B^d -ttā. ²⁰ C^s tampi
ahamaḃhīti, B^d tamhi amhīti. ²¹ Ck bhāgīrasaṇa, C^o bhāgīrasaṇa, B^d bhagīrasaṇa.
²² Ck^s aññesaṃ. ²³ B^d -hitaṃ gaṅgāya nibbattaṃ-. ²⁴ Ck ekaṃ, B^d evaṃ.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha :

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaputti yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti⁴. 393.

5 Atha naṃ sā „ahaṃ⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādissāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāya taṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath’ assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse ṭhito dānavam santajjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁰ deva-
samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev’ ahaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin¹² ti āha. Taṃ
sutvā Sotthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha :

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sutvā „ayyaputta¹⁷ ahaṃ taṃ¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen’ eva¹⁹ tikicchissāmīti“ udakalasam
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇcanti

¹ Bā -gacchi. ² Cks nūnāja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā āha. ⁵ Cks -i, Bā gac-
chanti, Bā āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bā ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Ck tujjhāna-, Bā devakujjhāna. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bā add taṃ. ¹²
Bā adds hi. ¹³ Ck Bā -u. ¹⁴ Bā santi. ¹⁵ Ck Bā -inaṃ. ¹⁶ Ck -inaṃ, Bā
-vuddhinaṃ. ¹⁷ Cks -am. ¹⁸ Cks maṃ. ¹⁹ Bā saccaṃ phaleneva.

27. Tathā mañ saccañ pāletu pālayissati ce mamañ
yathāhañ nābhijānāmi aññam piyataram tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mamañ ti iminā saddhiñ yojetabbo, i. v. h.: yathā-
hañ vadāmi tathā mama saccañ, ātha mañ idani pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idani me vacanañ suva²: yathāhañ nābhijānāmiti³, potthakesu pana tathā
mañ saccañ pāletiti likhitañ tañ⁴ Atthakathāyañ n' atthi

Evam tāya saccakiriyañ katvā uduke āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭhañ ambiladhotam viya tambalamañ tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāhañ tattha vasitvā araññato⁶ nik- 10
khamma Bārānasiñ patvā uyyānañ pavisiṃsu. Rājā tesañ
āgatabhāvañ natvā uyyānañ gantvā tatthi⁷ eva Sotthisenassa
chattañ ussāpetvā Sambulañ aggamaheṣiṭṭhāne abhisiñcāpetvā
nagarañ pavesetvā sayam isipabbajjañ pabbajitvā uyyāne
vāsañ kappesi, rājanivesane yeva nibaddhañ bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamaheṣiṭṭhānamattam⁸ eva adāsi, na
pana⁹ koci sakkāro ahosi, atthibhāvañ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiñ saddhiñ abhirami. Sambulā sapattiroseña¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthataḡattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattañ bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikañ gantvā tañ katabhattakiccañ vanditvā eka-
mantam nisīdi. So tañ milātindriyañ¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā

rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³

dhanuggahānañ ca satāni soḷasa

25

kathañvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye amhakañ sattasatā kuñjarā te va
khaggagatānañ¹⁴ yodhānañ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bđ sunātha. ³ Ck Bđ -miti. ⁴ so B²; Ck² likhitāya, Bđ likhi-
tañ. ⁵ Bđ -gacchi. ⁶ Bđ araññā. ⁷ Bđ -ṭhānañ. ⁸ Bđ puna. ⁹ Bđ piṣṣā ni.
¹⁰ Bđ yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantaḡataḡattā? Bđ dhamanisaṇḡataḡattā.
¹² Bđ² milāyati- ¹³ Ck uyyatā-, Bđ uyyuttā-. ¹⁴ Bđ tesañceva khandhagatānañ,
Bđ tesañca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bđ yodhānavasena. ¹⁶ Bđ uyyuttā-.

dhanuggabasatāni rattindivaṃ Bārāṇasīṃ rakkhanti, evaṃ surakkhite nagare
kathaṃ vidhe tvam sattavo passasi¹, yassā tava sāsāṃkā sappatibhayā araṇṇā
āgatakāle² pabbāsampannaṃ sarīraṃ idāni paṇa mlātapaṇḍupalāsavaṇṇā³ ati-
viya kilantindriyāsi, kassa nāma tvam bhāyasitī⁴.

5 Sā tassa vacanaṃ sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā

virāgitā passati haṃsagaggarā,

tāsaṃ suṇitvā mitagītavādināṃ⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30 Suvannaśaṃkaccadharā⁷ suviggaḥā

alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā

senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo

khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ naṃ¹⁰. 299.

15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure

patitā uñchāya,¹¹ punā vane bhare

sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye

ito pi me tāta tato varaṃ¹² siyā. 300.

32. Yaṃ annapāne vipulasmi ohite

20 nārī vimaṭṭhābharanā alamkatā

sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā

ābajja¹⁴ tassā maraṇaṃ tato varaṃ. 301.

33. Api ce daḷiddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶

kālādutiya¹⁷ patino ca sā piyā

25 sabbaṅgupetāya pi appiyāya

ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsaṃ
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasārīrā

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck - paṇḍusālavaṇṇā. ⁴ Bd add pucchī.

⁵ Ck^s suṇitvāmhita-, Bd suṇitvā mitagītivāditāṃ, B^s suṇitvāpita-. ⁶ Ck^s idāni.

⁷ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ C^s taṃ. ¹¹ Ck patitā uñchāya,

Bd patitāṃ uccāya. ¹² Bd paraṃ. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁵

Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināliya. ¹⁷ Ck^s -tiyā, Bd kaṭādutiya. ¹⁸

Ck piyā, Bd miyāyā, B^s piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
 passati, tāsān ti so tava putto tāsān nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
 tāta yathā pure tathā na vattatīti⁴ vadati, suvaṇṇasamkaccadhara ti su-
 vaṇṇamayā⁵ ekaccālamkāradharā, alamkatā ti nānālamkārapatimaṇḍitā, mānu-
 siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
 nan ti taṃ⁸ tava puttān paṭilābhayanti⁹, sace ahaṇ ti tēta yathā pure sace
 ahaṇ puna pi taṃ patim tath' eva kuṭṭharogena vanaṃ pavittān uñchaya
 tasmiṃ vane bhare puna pi maṃ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
 ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇam eva varaṃ siyā ti sapattirosena¹² sussantiyā¹³
 ti dīpeti, yamannapāne ti yaṃ anuapāne, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā¹⁴
 bahvannapānaṃ¹⁵ gharān dasseti, ayaṇ kir' assa¹⁶ adhīppāyo: yā nārī vipu-
 lannapāne pi ghare ekikā va asaṃpattisamānā vimaṭṭhābharaṇā nānāalamkārehi¹⁷
 alamkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁸ gīvāya vallim
 vā rajjūm vā¹⁹ bandhitvā tassa²⁰ tato gharāvāsato [maraṇam eva varataran ti,
 anālhiyā ti na ālhikā²¹, kālādutiya²² ti nīpajjanakakaṭasarakadutiya²³,
 s'eyyā ti kapaṇāpi samānā sū patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
 tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭṭhisena tayi kuṭṭharo-
 gābhibhūte²⁴ araṇṇam pavisante tayā saddhim pavisitvā taṃ
 upaṭṭhahantī attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā²⁵
 te rajjapatitṭhānakāraṇaṃ²⁶ akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
 ṭhitatṭhānaṃ na nisinnatṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṇi,
 mittadūbbikammaṃ nāma etam pāpikaṇ²⁷“ ti vatvā puttān
 ovadanto

24. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā,
 bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁴,
 hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
 janinda dhammaṇ cara Saṃbulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tassa' attho: tāta yā²⁵ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
 bhettā itthiyā hito katagunnān jānāti ubbo pi²⁶ te sudullabhā, ayaṇ ca Saṃbulā²⁷

¹ B^o haṃsā viya madhu-. ² B^o mibitādini, B^o mitagītā. ³ B^o sunitvā. ⁴ B^o vaṭṭa-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^o seno-. ⁷ B^o sotthisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^o nam. ⁹ B^o -lo-. ¹⁰ B^o adds na. ¹¹ B^o mānātimāneyyā, B^o nātimāneyya in the place of na vi-. ¹² B^o sapatidosena, B^o apatidosena. ¹³ B^o bahunnaihpānaṃ. ¹⁴ C^o tirassa. ¹⁵ B^o nānāla-. ¹⁶ B^o abajha. ¹⁷ B^o valliya vājjuvā vā. ¹⁸ B^o tassā. ¹⁹ B^o na alhāka, C^o na anālhikā, C^o na anālhikā. ²⁰ B^o kaṭadu-. ²¹ C^o -to. ²² B^o rajje-. ²³ B^o pāpa. ²⁴ C^o hitāya. ²⁵ C^o tayā. ²⁶ B^o pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, kataguppaṃ jānitvā muducitto hohi, cittaṃ assā paritosehiti.

Evam so puttassa ovādaṃ datvā utthāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālāṃ
 5 mayā katadosaṃ khama', ito paṭṭhāya sabbissariyaṃ tuyhaṃ eva dammīti“ osānagātham āha :

ss. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge

issāvatiṇṇā⁴ maraṇaṃ upesi

ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇhā⁵

10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṃ ratanarasimbi ṭhapetvā abhisin-citvā⁶ aggamahesiṭṭhānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otiṇṇā maraṇaṃ upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇhāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṃ yathādhippāyaṃ imaṃ rajjaṃ vicārehiti sabbissariyaṃ tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni puññāni katvā⁹ yathākammaṃ gamamsu. Tāpaso jhānābhīṇṇaṃ¹⁰ nibbattetvā Brahmaloṇḍakā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhiseno

20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā“ 'ti. Sambulajātakaṃ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādaṃ ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atīte pana Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare
 25 Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto rajjaṃ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīṭā raṭṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā viya carimsu. gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ Bḍ khamatha. ² Ck tvaṃ. ³ Ck vipulama, C- lam? ⁴ Bḍ issācatiṇṇā. ⁵ Bḍ imā rājakaṇhā. ⁶ Bḍ -sittā. ⁷ Bḍ -le-. ⁸ Ck -kaṇhāso, Bḍ rājakaṇhā. ⁹ Bḍ karitvā. ¹⁰ Bḍ -āyo.

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
 kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavi-
 santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
 bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibhatti, anusam-
 vaccharaṃ raṇṇo santikā sahasasagghaṇakaṃ⁴ balikammaṃ 5
 labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
 raṭṭhaṃ vinassati, ṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
 nivesetum samatto nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
 samvaccharaṃ sahasabalinaṃ pūjesi⁶, ovadisāmi na⁷“ ti so
 rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisa kapasse ṭhatvā 10
 obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
 jalamānaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇena gata⁸“ ti pucchi.
 So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
 tuyhaṃ ovādaṃ dassamīti āgato mhitī⁹. „Kim ovādaṃ nāma
 dassasīti“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā 15
 rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhata viluttaṃ⁹ viya vi-
 natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
 raṭṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, ditṭhe va dhamme vināsaṃ
 patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
 pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
 honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitaḥḥan¹² ti
 vatvā dhammadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
 appamattā na miyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
 khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharaṭṭasabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ raṭṭhaṃ pamādino
 atho pi gāmīno gāmā anāgārā agārīno. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti ³ Bā gaṇḍatindukarukkha. ⁴ Bā -nikaṃ.
⁵ Ck aṇṇe maṃ, C^o aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjettvā. ⁸ Bā -na idhā-
 gato si. ⁹ Bā bhata viluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
 Ck -de-. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ Ck -sabhaṃ. ¹⁶ Ck pītā? Bā jinnā, B^o jānā.

4. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativeḷaṃ pāmajjasi,
iddhaṃ¹ phītaṃ² janapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāniyaṃ,
raṭṭhe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijñāṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimitā suhajjā ca na naṃ⁷ maññaṇti khattiyāṃ⁸, 311.
8. Hatthārūhā⁹ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññaṇti khattiyāṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jīṇṇaṃ va urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluṭṭhāyīṃ atanditaṃ —
sabbe bhogābhivaḍḍhanti¹² gāvo sausaḥā-m-iva. 314.
11. Upassutiṃ mahārāja raṭṭhe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amatapadaṇaṃ ti amatassa
nibbānassa padaṇaṃ adhiḡamakāraṇaṃ¹³, maccuno padaṇaṃ ti maraṇassa kāraṇaṃ,
pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appaṭisaudhikabhāvaṃ pattuṃ asakko
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṇaṃ
nāma, na mīyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appaṭisaudhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva dāṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccaśādhanaṭāya tassāpi¹⁷
hi abhāvaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposaṭhakaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi itthi ābhogo¹⁸ vā patthanā¹⁹ vā pariyaṭṭhānaṃ vā n' atthi,
appattaviññānattā²⁰ pamattassāpi appamādaḥhā vā ti, tasmā ubho p' ete ekadivasa
va²¹, madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamaḍāsaniḥkhātā tividdhā madā²² pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādaṃ āpanno paṇātipātādīni pāpakkammāni
karoti, atha naṃ rājāno chindāpentī vā hanāpentī vā sabbassa vā paṇ' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātidhanaṇijīvitakkhaya jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pītaṃ, Bā pītaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Cā jīyati, Cā jīyati, Bā jīyati.

⁵ Cā -junnaṃ, Bā -jinnāṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyaṃ. ⁹ Bā

-ro-. ¹⁰ Bā mantiyaṃ. ¹¹ Cā -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bā -gamaṇa-.

¹⁴ Cā vaḍḍhetvā, Bā vaḍḍhetvā. ¹⁵ Bā adde te. ¹⁶ Cā Bā kasmā. ¹⁷ so Cā;

Bā matassa pi. ¹⁸ Cā a-. ¹⁹ Cā pattaṇā, Cā pattatthanā? Bā paṭṭhaṇā. ²⁰ Bā

aparagata. ²¹ so Cā; Bā ekadivasaṃ. ²² Cā dā, Bā omits madā. ²³ so Cā;

Bā sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Cā yo.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
 duccharitādini karoti, icc-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
 mado² bharatūsaḥha ratthabharanakaḥḥa³ Bharatūsaḥha mā pamajja⁴, mā
 pamāditi⁵ attho, atthaṃ ratthān ti janapadavāsinaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
 ratthān ca bahū pamādiṇo⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattāya Khantivādiḥḥatāka- 5
 Mātāṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiyaḥḥatākādini kathetabbāni, gā-
 mino ti gāmahojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadossena jīnā⁶ parihīnā
 vinatthā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
 vāsato c' eva dhanadhaññādihi ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, taṃ vuccate
 aghaṇ ti mahārāja bhogaparihāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga- 10
 bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
 pāpunāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porāpakarājūnaṃ dhammo na hoti,
 iddhaṃ phitaṇ ti annapānādina hiraññasuvannādina phitaṇ pupphitaṃ, na
 te puttā¹² ti mahārāja pavēnipālakā¹³ te puttā na bhavissanti, ratthavāsino
 hi adhammikarañño esa putto kim amhakaṃ vadḍhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ 15
 dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evam evaṃ¹⁵ tesam pavēnipālakā¹³ puttā na
 bonti nāma, pariḥḥanna¹⁶ ti parihīnaṃ rājānaṃ, cāpiti¹⁷ sacce hi¹⁸ so rājā
 hoti atha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṇ¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
 mānetabbam katvā na māññanti, upajīvanta ti upanissāya jīvantaṃpi ete
 ettakā janā garucittena māññitabbam na māññanti, kimkāraṇā: adhammika- 20
 bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacaṇ²² ti yathā urago jinnam tacaṇ
 jigucchamāno jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jābati, su-
 samāvihitakamantaṇ²⁴ ti kāyadvārādihi pāpakammaṃ akarantaṃ²⁵, abhi-
 vadḍhantīti abhimukhaṃ gacchantā²⁶ vadḍhanti, saṇḥabhāmiṇā²⁷ ti sa-
 usabhā iva, appamattassa hi usabhajetthako²⁸ gogaṇo viya bhoga vadḍhanti, 25
 upassutina ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
 rara, tatthā²⁹ ti tasmiṃ ratthe caranto datthabbaṃ diṇvā sotabbam sutvā
 attano guṇaguṇaṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattiṃ paṭijaggissasi³⁰.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
 pañcaṃ akatvā parigaṇha ratthāṃ, mā nāsayīti“ vatvā sa- 30
 katthānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vācanaṃ sutvā sam-
 vegappatto hutvā³¹ punadivase rajjaṃ amacce paṭicchāpetvā³²
 purohitena saddhiṃ kālass' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bds pamādo ³ Cks rattham-. ⁴ Cks pajja. ⁵ Bā mā pamā-
 damāpajji. ⁶ Bā vuddhicceva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -no, Bā padāmādiṇo. ⁸
 Bā jinnā. ⁹ Bā -bhōjanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi ¹¹ Bds yasabhoga-. ¹² Cks
 vuttā. ¹³ Cks pamēpi-. ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pariḥḥanna. ¹⁷ Bā
 vāpiti. ¹⁸ Bds pi. ¹⁹ Bā mantiyaṇ. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirini-
 yasavibhāvo, Ck sirītiyasavibhāvo, Bā sirīti-. ²² Cks tan. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
 -kamman. ²⁵ Bā -to ²⁶ Cks -taṃ. ²⁷ Bā sa usabho jethako. ²⁸ Bds
 -pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -detvā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 atavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṅgāme saraṃsamappito⁴

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.
 imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanaṃ⁵
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmim̐ pana samaye rājā ca purohito ca aññā-
 takavesena⁶ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jijṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kiṃ attha Brahmadaṭṭassa

yaṇ taṃ maggheyya⁶ kaṇṭako⁷ ti. 317.

Tattha maggheyya⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h : yadi tvaṃ attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmaḍaṭṭassa yo¹¹ haṃ maggo¹² smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmim̐ kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 millenakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan⁷ ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kamsakaṇṭake maggo¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmaḍaṭṭassa dosā²¹, tvaṃ ettakaṃ kālaṃ raṇṇo

¹ Bā kaṇḍakasākhā. ² Bā kaṇḍa-. ³ Bā saraṃsamappito. ⁴ Cks -taṃ. ⁵ Bā -neva. ⁶ Bā yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bā maggeyyā. ⁸ Ck Bā vijjheyya. ⁹ Bā -o. ¹⁰ so C; Ck bhotta, Bā pahettha. ¹¹ Bā so. ¹² so Cks for magge? Bā magga. ¹³ Bā matā. ¹⁴ Bā kuṭa-, B° kūtā-. ¹⁵ Ck māna, C° tāta. ¹⁶ Bā āhatā. ¹⁷ Bā pahvetthā. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bā -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khāḍantīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
piṭṭvā adhammalisādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇño, adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitaṃ ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillena kānīti nīliyanatṭhānāni, vane āhatva⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāni chaḍḍetvā puttadāraṃ ādāya vanam pavi-
sitvā tasmīṃ vane attano nīliyanatṭhānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako taṃ
āharitvā gharāni parikkhipanti, itī raṇño dosen' ev' amhi kantakena viddho mā
eva rūpassa raṇño upatthambho hohīti.

Taṃ sutvā rājā purohitaṃ āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttaṃ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸ „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmaṃ aṇṇaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddaṃ assosum, sā kir' ekā daḍidditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tasmaṃ araṇṇaṃ gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā taṃ divasaṃ ekaṃ gumbaṃ āruya sākaṃ
gaṇhantī pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosantī 20

17. Kadāssu nāmaṃ ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmiṃ jivanti¹¹ appatitā¹² kumārīkā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
syyuṃ, pāparaṇño pana rajje abhāṃ dukkhaṃ anubhomi, kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosī. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnaṃ
bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ Bds add tassa hi ² Bd ku-. ³ Cks -sātakā, Bd adhammena balisādhakā.

⁴ Bd kuṭa-, Bs kūṭa-. ⁵ Bd adds pi. ⁶ Cs āgatva, Bd āgantvā, Ck āhatvā. ⁷

Bd -muñci-. ⁸ Bd gantvā. ⁹ Bd -ggati. ¹⁰ Bd pavatta-. ¹¹ Bd raṭṭhamhi

jivanti. ¹² Bd appatikā. ¹³ Ck Bd appatikā, Cs appatitīkā corr. to appatikā.

¹⁴ Bds tasamsāmikā. ¹⁵ Bd -neva. ¹⁶ Cs -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.

20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāranapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasamsi, dujjīve ti dujjīve ratthas⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhittatasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyā hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū¹⁴ ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

20 22. Adhammena tuvaṃ¹⁴ jamma Brahmadvattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena¹⁶ ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadvattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.

24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s -a. ² B^d kuṭa-, B^s kūṭa-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇe. ⁵ C^s
adda rattham. ⁶ C^s -sse. ⁷ C^s omits ti. ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sālittassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^k tvaṃ. ¹⁵ C^k yapaṃsi, C^s pasamsi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^k omit so. ¹⁷ B^d kuṭa-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahāriṃ¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatīti saññaṃ mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharantī adhammabalisādhakehi Brahmaddattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivissitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chātajjhanto aham tam bhattahāriṃ olokeno goṇam aṭṭhāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkhipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññaṃ mā kari, pāparañño yeva hato nām' esa, mā narass'³ avannaṃ bhanīti. 5 10

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasiṃsu. Punadivase pāto va ekā kūṭadhenu godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁵ pavatṭesi⁶, so Brahmaddattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā daḥam⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavatṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṇ ca himsati
kim tattha Brahmaddattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.

brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmaddattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭanakagāvi¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ' upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanakagāvīti¹⁵ palāyanasilā, khīrakāmeḥīti addhammikaṇaṇṇo purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayaṃ āgaccheyyā 'ti. 30

¹ C^s bhattagāriṃ, C^k -bhāriṃ. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-.
⁵ C^s sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^s pavatṭhi-, B^d pavatti. ⁹
B^d add purohito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^s for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^s aṭakanāgāvi, B^d akatanā-, B^s akatanā-. ¹⁵
C^s aṭakanāgāvīti, B^d akatanāti.

Te „yuttaṃ kathetiti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
maggam āruyha nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiṃ ca
gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekam² taruṇam kabara-
vaccharaṃ³ māretvā cammam gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
5 puttasokena tiṇam na khādanti pāṇiyam⁴ na pivati parideva-
mānā āhiṇḍati. Tam disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandatū Pañcālo viputto vippasukkhato
yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvati g. ā. 335.

Tattha paridhāvati paridevamānā dhāvati.

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
ko n' idha aparādh' atthi Brahmadattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā,
i. v. h.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tiṇam:
15 pi na khādanti pāṇiyam pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmadattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
ti kathaṃ nu kena nāma kārāṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sādhu puttasokena paridevati,
25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosimso yeva.

Te⁹ „kāraṇam vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Athi
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ tṭhānaṃ sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Ck balisādhako. ² Bā -akam. ³ Ck pāni-, Bā pāṇi-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsum. ⁷ Bā kuṭṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰ Ck kākā. ¹¹ Ck Bā -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi¹ araṇṇājo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi¹ gāmaṃvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhim sallapanto: 5
36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke,
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṃtaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇāṃ pavisitvā raṇṇā
taṃ rakkhantaṃ caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya 15
pūjesi rājā⁶ paramappavādim⁷. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ rattham muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassā⁹ 'ti
evārūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāya¹⁰ ti viluppamānāya¹¹, ayam eva vā
pātho, puthuppajāya¹² ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹³ pasaṃsi¹⁴,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹⁵ dasa rājadhamme akopentena¹⁶ 25
rakkhiyamānaṃ sace imaṃ surajjaṃ¹⁷ bhavēya, phītaṃ ti deveṣu¹⁸ sammā
dhāraṇā¹⁹ anuppavacchantesu²⁰ sampannasassaṃ²¹, na mādisaṃ ti²² evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṃtaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu ṭhānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahosi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi. ³ Cks ādheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -dām. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Cs -sayiṃ. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adda raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akam. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Cs khādisaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde t̥hitā
dānādīni puññāni karīmsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā“ aham evā“ 'ti. Gaṇḍatindukajātakam'. Tīm-
sanipātavannanā niṭṭhitā⁴.

¹ Ck^s vāsam-. ² B^d gaṇḍutiṇḍuka-. ³ B^d gaṇḍutiṇḍukajātakam niṭṭhitam. ⁴ B^d
omits timsa - - tā

XVII. CATTĀLĪSANIPĀTA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmi. Idam S. J. Kosalarañño
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja rañña nāma dhammena rajjaṃ karetabbam,
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaḍitvā agati-
gamane ca agamane ca ādīnavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavam vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati
yuddham n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā,
tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ t̐apetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸
aññā⁹ paṭiṭṭhā nāma n' atthi, evaṃ ittarapaccupaṭṭhānaṃ avassaṃ
pahātabbam, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat-
tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ karetum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde t̐atvā dhammena r. karetvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttam vā
dhītaram vā na labhi¹³. So ekadivasaṃ mahantena parivārena
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabha. ² Bā adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bā -vuttanayeneva. ⁴
Ck -ku-, Bā -kūpamā kāmā. ⁵ Bā vivaretvā. ⁶ Bā -sañhi. ⁷ Bā saṃka-. ⁸
Bā katanī-. ⁹ Ck^a aññā. ¹⁰ Ck^a vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck^a
pārānakā. ¹³ Bā -ati.

rukkhamūle sayanam attharāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālārukkhaṃ olovento² tattha sakunakulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā⁶ etasmiṃ⁷ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. So abhirūhitvā⁸ tattha
 tīṇi aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁹ upāri
 nāsāvātaṃ¹⁰ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgotake¹¹ kappāsapicumaṃ
 attharivitvā „tatth¹² etāni¹³ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁴“ ‘ti
 otarāpetvā caṃgotakaṃ¹⁵ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹⁶ nāma¹⁷ etānīti“ amacce pucchi. Te „mayamaṃ na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹⁸, ekaṃ ulūkaṇḍaṃ¹⁹, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍaṃ, ekaṃ sukaṇḍaṃ²⁰“ ti kathayimsu. „Kiṃ pana
 ekasmiṃ kulāvake tinnaṃ sakunikānaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā²¹ „ime mayamaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhukaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyāthā“ ‘ti āha. Te²² sādhukaṃ rakkhimsu. Paṭhamamaṃ²³
 20 ulūkaṇḍaṃ bhijji, amacco ekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahumaṃ²⁴ dhanamaṃ datvā „putta-
 kaṃ²⁵ sādhukaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c’ assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍaṃ bhijji, so pi amacco taṃ nesādena vī-
 mamsāpetvā „itthīti“ sutvā rañño santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi dhanamaṃ²⁶ datvā

¹ B^d attharivitvā. ² B^d -etvā. ³ C^k sineho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmiṃ. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṃgotake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṃkotakaṃ. ¹² C^k -kā. ¹³ B^d adds tesu. ¹⁴ B^d -kaṇḍaṃ. ¹⁵ B^d suvaka-
 aṇḍaṃ. ¹⁶ B^d -detvā. ¹⁷ B^d adds tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^k B^d -u. ²⁰ B^d adds me. ²¹ B^d bahudha-.

„dhītaram me sādhuḥkaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādēna vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhaṇaṃ³ datvā 5
 „puttassa me māhantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tiṇṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 parihārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññamaññaṃ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁷ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaraṭṭi“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ pamāṇaṃ⁸
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākataṃ nesaṃ karissāmīti“.
 Ath⁹ ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁸
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“.¹⁰ 15
 Amacco āgantvā¹¹ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹¹ amaccaṃ pakkhositvā¹²
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹³ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁴ kātum vaṭṭatīti¹⁵“, „kadā āgacchatīti¹⁶“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ 20
 sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁷ rañño ārocesi¹⁸. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanaṃ¹⁹ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṃ²⁰ pi sakkāraṃ kārāpesi²¹. Rājā Vessantarassa- 25
 kuṇassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇḍapaṃ karetvā²² nagare
 bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B^d adds pi. ² B^d suvaṇḍaṃ. ³ B^d bahudha-. ⁴ B^d adds cassa. ⁵ B^d athassa.

⁶ C^k abbasanti. ⁷ B^d maṃa puttānaṃ in the place of pamāṇaṃ. ⁸ B^d -hākaṃ. ⁹ B^d -tūti. ¹⁰ B^d gantvā. ¹¹ B^d -naṃ. ¹² B^d pakkosāpetvā. ¹³ B^d omits maṃ. ¹⁴ B^d -raṃ. ¹⁵ C^k vaṭṭati. ¹⁶ B^d rājā āgacchatūti. ¹⁷ B^d āg-. ¹⁸ B^d ācikkhi. ¹⁹ B^d omits vasana. ²⁰ B^d -kārānaṃ. ²¹ B^d kāresi. ²² B^d kārāpetvā.

„Vessantaram ānetū“ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu amke nisīditvā pitarā saha kīḷitvā gantvā¹ tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
 5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaran taṃ pucchāmi², sakuṇa' bhadam atthu te,
 rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakuṇa' 'ti taṃ ālapati, kiṃ sū 'ti katarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalam rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ³
 10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyam gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁴ tato Kaṃso Bārāṇasiggaho
 pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttam acodayīti. 2.

Tattha tato 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārāṇasiggaho ti catūhi saṃgahavatthūhi Bārāṇasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpanaṃ paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchana pamatto, appamattan ti silādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi tiracchānagate putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādam āpajjitvā cirassam.
 15 20 ajja codesi pañham pucchīti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tisu“ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam⁵ nivāraye,
 25 tato kiccāni kāreyya, taṃ vataṃ⁶ āhu khattiya. 3.
4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
 ratto dutṭho ca yam kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ⁷. 4.
5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana⁸
 sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham. 5.
6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum:
 30 utṭhānaviriye⁹ pose ram' āham¹⁰ anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Ck -ma. ³ Ck -naṃ. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmāsisu. ⁷ Ck hāsam, Cc haṣam. ⁸ Bā vattam. ⁹ Cc Bā puna. ¹⁰ Bā -vaḍḍhana. ¹¹ Bā utṭhāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramāmaham.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjaṇī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhisampanno puriso hi⁴ mahaggaṭṭo
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9. 5
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anūtiṭṭhanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃsa ca⁶ kicesu, nālasa yindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā eṣā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nīvāraye, musāvādino hi rañño ratthānaṃ nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇatthānato sattaratanaṃ mattaṃ beṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhū-
phānitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojābhārahojiṇo¹³ manussa bāvā-
bādhā¹⁴ honti, rattho thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmīṃ anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevake saṃgaṇḍhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇḍhitā rājānaṃ 20
garucittena ōlokeṇti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ eṣa nirojo, so jīvitaheṭṭu pi
na¹⁵ katabbo, sarcaṃ pana sādhuṭaraṃ¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbāṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avīcīparāyanaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have hantitī' Cetiya-
jātakaṃ kathetabbāṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kujjhaṇalakkha- 25
ṇaṃ kodhaṃ pi nīvāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khippaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma [vācāvudhā kujjhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṇti, tasmā rañño aññehi manussehi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbāṃ khantimettānuddayasampannaṃ attano piyaputtaṃ viya lokāṃ
volokentena, tāta atikodhana hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāla-jātakāni
kathetabbāni, Culladhammapāla-jātakasmiṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttaṃ

¹ Bḍ sabbe. ² Ck's -ī, Bḍ -i. ³ Bḍ -i, B's -khyā. ⁴ Bḍ ca. ⁵ C's -no. ⁶ Bḍ's sa. ⁷
Bḍ va. ⁸ Ck's vā. ⁹ Ck's ojo. ¹⁰ so C's; Ck's hassati, Bḍ bhavissati. ¹¹ C's -ro,
Bḍ's -re vā. ¹² Bḍ adds vā. ¹³ Bḍ -janā. ¹⁴ C's bahmā, Bḍ bahvā. ¹⁵ Bḍ na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck's sādhuṭara, C's sādurasam. ¹⁷ Bḍ rājānaṃ. ¹⁸ Bḍ
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷/₁₉ mahāpatāpo.

- ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devīm anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesuñ,
tasmā raññā paṭhamam eva musāvādam vajjetvā dutiyam kodho vajjetabbo,
hāsan⁵ ti hassam⁶, ayam eva vā pāṭho, tesu tesu kiccesu ubbīlāvitacittatāya⁷
5 kelisīlatañ parihāsam nivāreyya, tāta raññā nāma kelisīlena na⁸ bhavitabban,
aparapattiyenā⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātābbāni, ubbīlā-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmīñ
pan' atthe Sarabhañgajātake purohitassa vacanam gahetvā rañño¹² kisavacche
aparajjhivā saha raṭṭhena ucchijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁴ Mā-
10 tañgajātake Mejjharañño brāhmanānam katham gahetvā Mātāngatāpase aparaj-
jhivā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjivā¹³ niraye nibbattabhāvo¹⁴ Ghatajātake dasa-
bhātikarājādārakānam lobhamūlhanam¹⁶ Kanhadīpāyane aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nāsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā¹⁷ 'ti evam tāta
paṭhamam musāvādam dutiyam kodham tatiyam adhammahēsam vajjetvā tato
15 pacchā rājā raṭṭhavasīnam katabbakiccāni kāreyya¹⁷, tam vatañ¹⁸ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yañ mayā vuttam etam rañño vatasamādānam
ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yañ tayā rāgādivasena
pacchātāpakaram kammam katañ hoti tato pubbe katañ tato¹⁹ puna tādīsam
kammam na kayirā²⁰ mā kāreyyāsi²¹ tāta 'ti, vuccate ti tam rañño aghan
20 ti vuccati, evam porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri eā 'ti²² Vessantara-
sakunā²³ pubbe Bārāṇasīyañ pavattitam kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
abravun ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁴ ti
yo poso utṭhāne ca viriye ca paṭiṭṭhito na ca paresam sampattiñ disvā usuyyati²⁵
tasmīñ aham abhiramāmīti²⁶ evam²⁷ tāta Siri katesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā aham parasampattiusuyyake duccite²⁹ kalyāṇakammadussake,
yo³⁰ kalyāṇakammam dussento³¹ appiāyanto aṭṭiyanto³² na karoti tasmīñ
abhiramāmīti āha, evam sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādinō
kusalacakkassa bhañjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā³³ 'ti
nīhara³⁴, nivesanan ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanam bhava paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāśipati so puriso paññāya c' eva
viriyena ca sampanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsayo, corānam paccayabhūte
gañhanto amittānam mūlam³⁸ core gañhanto amittānam³⁹ aggañ chīndatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, C^s -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Ck^s kelisīlān nāma. ⁹ Ck^s
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā^s daṇḍakirañño. ¹³ Ck^s
ucchinditvā. ¹⁴ Bā^s add ea. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā^s moha mūlhanam vacanam gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Ck^s katara in the place of katañ tato.
²⁰ Ck^s -ra. ²¹ Ck -rati, C^s -rāti. ²² Bā adds idam, B^s imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā^s -ne-. ²⁵ Bā^s ussuyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā^s add tāva. ²⁸ Bā^s
ussuya-. ²⁹ Bā^s duhadaye. ³⁰ Ck^s so. ³¹ C^s Bā dussanto. ³² Ck^s aṭṭhi-,
Bā ati-. ³³ Ck^s nudhā. ³⁴ Ck^s add ti. ³⁵ Ck -s, C^s lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā ṇanam. ³⁷ Ck^s omit ti. ³⁸ Ck^s -le. ³⁹ so Bā; Ck^s omit amittānam.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājēnaṃ ālapati, uttāhāne ti uttāhānaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā uttāhānaviriye
manāni karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāṇe puññakammasmiṃ ōva dhiṭṭiṃ
katvā appamatto uttāhāne manāni karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakarāṇa-
bhāvādassanattam³ dvisu devalokesu devatāhi saddhīm Kaviṭṭhārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaṇhajātake attano ānu-
bhāvena janāni tāsetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evaṃ ādini vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir⁵ ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivasena⁷ chakāmaṇvacarā⁸, tādino ti tathāvidhassa kusalābhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājivikā upajīvitabbā, tādissā hi rājāno dānādini
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattim¹² denti, tā¹² taṃ pattim¹³ anumoditvā
sampaṭicchitvā dibbayasena vadḍhanti, anuttīṭṭhantīti, tādissā¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajjantassa devatā anuttīṭṭhanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkaṃ sāmīdhaṇṭi, so ti so tvaṃ, vāyassu cā¹⁶ 'ti tēni ratṭha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kie-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiṃcān katam²¹ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
men²³ eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsanī, alān ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṃ ca dukkhāya alān pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evaṃ Vessantarasaṅkhepā ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhūtaṭṭajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttana Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ“ ti²⁸ „mahāsenaguttana²⁹ devā“
ti „tena hi ‘ssa mahāsenaguttatṭhānaṃ²⁹ dammīti“ Vessantaraṃ
ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭhāne³⁰ 30
ṭhito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajātaka. ⁴ Bā kapiṭṭhā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck prā-, Bā brahmāno devā, Bā brāhmaganā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasānābhīratassa. ¹⁰ Bā adds tādissassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
pavattim. ¹⁴ Bā tādissassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, Cc paccakkhayaḍḍhi-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -auto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Cks
omit mahāsenaguttana devā ti tena hīssa. ²⁹ Bā -senāgutta-. ³⁰ Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalīnīti salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭṭhesu kuṇḍalisaṇṭhānā⁶ dve lekḥā ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalīnīti nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībhāvena nam' evaṃ ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarassakuṇaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchati itthibhāvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ ñeva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve vā tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patitṭhitāṃ
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhaṇā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanāṃ yaṇ' c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va rathaṃ saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgahītantajano¹⁷ sayāṃ cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayāṃ āyavayaṃ¹⁹ jaññā, sayāṃ jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaṇhārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassālīn-gato. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senaṅgutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ṇā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ Cā -antajano? Ck Bā -atthajano. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā āyavayaṃ, Cks āyavayaṃ.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22. 5
23. Mā tāta issaro 'mhīti anathāya patārayi,
itthīnañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānūsārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussīlo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kṛāṇapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsu padesu sabbam
attham jātam¹⁰ hitasukkam¹¹ patiṭṭhitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta uppannassa hi lābhassa
uppādanam nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasañ¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānañ¹⁶ uppādetvā pañātipātā-
dīni karoti mahācoro hutvā raṭṭham vilumpamāno carati, atha nañ rājāno
gāhāpetvā mahāvīnāsam pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgūnesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāseno sabbasāpateye¹⁸ khīne kapano hutvā cirakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkāram
nibbattetvā pamatto hināya vattati, aparo pathamajjhānādīni nibbattetvāpi
muṭṭhassatitāya²² tathārūpe ārammane bajjhivā jhāna²³ parihiyati, evam uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthum Mudulakkhana-Lomasakassapa-Hārītājātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāram uppādetvā appamāde
īhatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmā mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiya²⁷ īhatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasañ²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāraṇattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Cks raṭṭham, Bd janapade attam, Bs attham. ² Cks avisara, Bds adhisare. ³
Cks mucca ⁴ Bd kusālā akusalam. ⁵ Bd asi dukkhindriyo. ⁶ Bd va. ⁷ Bd
silavāssu, Cks silavassa. ⁸ Bd -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck
atthajāta ¹¹ Bd hitam. ¹² Cks vā. ¹³ Bd omits na. ¹⁴ Bd -nam. ¹⁵ Bd
sayam. ¹⁶ Bd pamādam. ¹⁷ Bd uppanna. ¹⁸ Cks -patiyye. ¹⁹ Bd pilotika-
vasano. ²⁰ Bd kapalam? ²¹ Bd omits vā. ²² Bd muṭṭhassatitāya, Cks muṭṭha-
satitāya. ²³ Bd -nam. ²⁴ Bd omits pana. ²⁵ Bd adds tvañ. ²⁶ Ck sayam. ²⁷
Bds ajuta-, Cks adūta.

- ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabbhāvarahite, avināsaṅke ti tava
 santakānam dhanadhaññādinam anāsaṅke¹, yo ti yo amacco tam c' eva² yañ ca
 te ghare dhanam siyā tam rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
 sārathi visamamaggañivāraṇattham⁴ asse⁵ saṃganhanto ratham saṃganheyya
 5 evam yo saha bhogehi tam rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, rādisam gahetvā
 bhaṇḍāgarikakiccāni⁶ kāraye⁷, susaṃgahītantaṭṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
 attano antojano antovaḷaṇṇanakaparijano⁹ ca dānādīhi asaṃgahito hoti tassa
 antonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asaṃgahitamānussānam vasena nassanti,
 antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² suṭṭhugahitaantojano¹³ hutvā etta-
 10 kam hi¹⁴ nāma me vittan ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukaṭṭhāne
 nāma nidhiṃ nidhema asukassa iṇam demā 'ti idam ubhayam pi, na kare
 parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
 eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyañ ca²² tesam
 tesam dātabbavayañ ca sayam eva jāneyyāsīti, katakatan ti saṃgāme vā
 15 navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idam nāma mayham kataṃ iminā na
 katan ti evam²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsīti²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
 niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaḥārahāṃ ānetvā
 dassitam upaparikkhitvā sodhetvā porānakarājūhi ṭhapitadandam oloketvā
 dosānurūpam niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaḥārāho hoti abhinnaṣṣa
 20 vā parabalassa bhetṭā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
 rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitam diṇnam
 hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānam kareyya, evam hi
 'ssa kiccesu aññesu³¹ pi uram datvā kattaḥārahāṃ karissanti, jānapadan ti
 janapadavāsīnam attham yasaṃ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
 25 yuttā ti adhammikā tattha tattha nīyuttā ayuttakālāṃ ca gahetvā vinicchayaṃ
 bhindantā tava dhanāñ ca raṭṭhañ ca mā nāsayaṃ, iminā kāraṇena appamatto
 hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegaṣā ti
 atuletvā chandādivasena sahasā katam kamman³² na hi sādhu³³ kam³⁴ na
 sundaram, kimkāraṇā: tādisaṃ hi katvā mando pacchā vippaṭṭisaravaseta
 30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayam pan'
 attho³⁷ 'isīnam antaram katvā Bharurājā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañcevā. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggaṃamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attajano,

Cs -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, Cs rañño anne antovaḷaṇṇ-, Bd

-antojano vaḷaṇṇ-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchanā. ¹²

Bd tam. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, Cs -patthiyāyitvā, Bd -pattiyāyitvā. ¹⁸ Bd tabbam.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd ayam. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayañca. ²³ Bd etam. ²⁴ Bd omits va.

²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds paggaṇhārakam paggaḥetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³²

Bd kappāñhi. ³³ Cs sādhu. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati.

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II ¹⁷²/₁₈. ³⁹ Bd garurājāt-.

dīpetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitau ti tāta tava hadayaṃ² kusalaṃ avisaritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵ subālham⁶ adhikodhitam kujjhāpitam⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayātū⁹ 'ti attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye thitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suṭṭhu kodhitam¹⁴ 5
pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁶ apariggahetvā mā daṇḍam panesi¹⁵, kim-kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhītvā¹⁷ ubhinnaṃ attapaccakkhikānaṃ¹⁸ katham sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa corabhāvaṃ nātvā paveniyā thapitadaṇḍavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi uppanne pi koddhe hadayaṃ sītaṃ akatvā kammaṃ na katabbaṃ, yadā 10
pan' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ katabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkatṭhite²⁰ uduke mukhanimittam viya kāraṇaṃ na paññāyati, kodhasāhīti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni akulabhāvaṃ²³ gatāni mahāvīnaṣaṃ eva pattānīti, imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nālikerarājassa vatthunā sahasabāhu-Ajjuṇavattthu- 15
ādīni²⁵ kathetabbāni, patārayīti tāta ahaṃ pathavissaro ti mā mahājānaṃ kāyaduccaritatānānatthāya patārayi²⁶ otārayi, yatha taṃ anātthaṃ samādāya vattati mā evaṃ akāsi attho, mā te āsi²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-jātikānaṃ vā tiracchānajatikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppatti mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṃ rājūnaṃ vijite manussa kāyaduccaritatāni karitvā³¹ 20
nirāye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohīti attho, apetalomahaṃsassa 'ti attānuvādādibhayehi nibbhayassa, iminā idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsāmaṃ jakatvā attano kammaṃ³² eva anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissaṭṭhayaṭṭhi viya andho niraṅkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vīnaṣanti, tassa 25
taṃ bhogavyāsanānaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴ purīmanāyena eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anusāsanam³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññaṃ karaṇena puññaṃ karoti surādi-pariharaṇena asoṇo dīṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsaṇena avināsako bhavēyyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
dhammesu patiṭṭhāya r. kārehi³⁹, dussīlo vinīpātiko ti dussīlo hi mahārāja⁴⁰ attānaṃ nirāye vinīpātento vinīpātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd suṭhu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāmitam. ⁸ Cks mucca. ⁹ so Cks; Bd patiṭṭha. ¹⁰ B -sena. ¹¹ Bd chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ C pane-. ¹⁶ C acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ C pakkatṭhite, Bd pakkutike, B pakkutthiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² C bahūnīpāti ti, C bahūni, B bahūhi pi tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka, Bd -āñcuna-. ²⁵ C adds mā, Bd ha. ²⁶ Bd asiti. ²⁷ B adds ahaṃ pathavissaro. ²⁸ Cks dukkhudrayo? Bd dukkhindriyo. ²⁹ Bd dukkhuppattamakāsi. ³⁰ Bd -tāni katvā. ³¹ Bd kāmam. ³² Cks -anti. ³³ Cks omit ti. ³⁴ Bd yojetabbaṃ. ³⁵ Bd -naṃ. ³⁶ Cks -vassā. ³⁷ Cks add ca. ³⁸ C ka-. ³⁹ Bd adds attā. ⁴⁰ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuttho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena katlabbakiccam katan“
 ti. „Ehaṇḍāgārikaena devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 kaṭṭhāna' dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² ṭhānantare ṭhapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṭṭhāne ṭhatvā pitu kamman akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato' tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 piṭhe⁴ nisīdāpetvā piṭhaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kiṭṭvā gantvā kañcanapiṭhe yeva nisīdi. Atha
 naṃ rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
 Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhātaraṃ kosiyagottaṃ Vessantaraṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchim¹¹, te attano balena katha-
 sum, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamaṃ balaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-am paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa“¹⁴, sabbān te kathesāmīti“ pasārita-
 hatthe sahaṃsatthavikaṃ ṭhapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmim mahaggate,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
 30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ B^d bhonto. ² B^d -niyāva. ³ B^d pacchā-. ⁴ B^d -bandha-. ⁵ B^d āgacchi. ⁶ B^d aṅge. ⁷ C^k -hāsi, B^d āpucchimha. ⁸ B^d kosiyagottaṃ. ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ B^d āpucchimhi, C^k pucchi, C^s pucchim. ¹² B^d panete. ¹³ B^d pucchitā. ¹⁴ B^d suṇāhi. ¹⁵ B^d -hu-. ¹⁶ C^k ahimajjaccabalaṃ, C^s abhimajjabalaṃ, B^d abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Taṃ balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalaṃ² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phitaṃ dharaṇiṃ³ uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ⁴ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchini⁵ paññā [kitti] silokavaddhaṇi,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁶ sukhāni vindati. 32.
33. Paññaṇ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujāṃ⁷. 33. 10
34. Yo dhammaṇ ca vibhāgaññū kāluttahāyī atandito
anuttahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁸ nānāyatanasevino⁹
na nibbindiyakārissa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakārissa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasaṃkhātaṃ sambhatassānuraṅkhaṇaṃ¹⁰
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi¹¹,
akammaṇā¹² hi dummedho naḷagāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmiṃ sattaloke mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhūbalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabalabhāvena¹¹, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹² balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalāṃ pana andhabalabhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹⁴ attano nānakusalatāya vāraṇaṃ jīvitaṅkhaṇaṃ pāpesīti¹⁵, 25
imasmiṃ paṇ¹⁶ atthe na h¹⁷ eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hoti' suttam āharitabbāṃ, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbam¹⁸ hiraññasuvannaṇḍiupabhogajūtaṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūraṇa suhadassa¹⁹ amacca-
maṇḍalassa atthitā²⁰, taṃ balaṃ saṅgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ²¹, abhijaccabalaṃ²² ti tīni kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, Bs akāmassa paseyhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bds -ijjati. ⁶ Bds anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhaya, Cks ru-.
⁹ Bds -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bds -dayassa. ¹⁷ Bds -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṃ. ¹⁹
Bā abhijja-.

- jātisampatti, tam itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetānīti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-bhāvena³ adbhiganhāti⁴ abbhivhavati tam sabbabalānaṃ paññābalam seṭṭhan ti ca aggan ti ca⁵ vuccati, kimkāraṇa: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito attham⁶ vindati vaddhīm pāpunāti, tadatthajotanattham 'punnaṃ nadiṃ yena ca peyya-māhū⁷ ti Punnaṇadījātakam Sirikālakappaṇiṇo⁸ Pañcapaṇḍitapaṇḍho⁹ Sattu-bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabhaṅga-jātakādīni kathetabbāni, mando ti mandapaṇḍho bālo, phītan¹⁰ ti tāta mandapaṇḍho puggalo sattaratana-punnaṃ ce pi¹¹ uttamaṃ dharanīm labhi¹² tassa anicchanānass' eva pasayhakāraṃ¹³ vā
10 pana katvā añño paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹⁴ laddham pi¹⁵ yasam rakkhītum kulasantakam vā pana paveniāgatam pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanattham 'addhā Pādañjaliṃ sabbe paññāya atirocatiti' Pādañjali-jātakam¹⁶ kathetabbam, laddhānā¹⁷ ti jātisampattim nissāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁸ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
15 kusalatāya duggato va hotiti, evaṃ M. ettake thāne apaṇḍitassa agunaṃ kathetvā idāni paññam¹⁹ pasamsanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti sutapariyattakam²⁰, tam hi paññavā²¹ viricchinati²², kittisilokavaddhanīti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hūtvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
20 nattham 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava²³, 'alam etehi jambūhi²⁴ ambehi²⁵ panasehi cā²⁶ ti ādīni jātakāni kathetabbāni, asussūsana ti paṇḍitapuggale apayirupāsanto asuvanto, dhammatthān ti sabbhāvākāraṇe thitam, bahussutam anagamma tassa²⁷ asaddahanto, avinibbhujan²⁸ ti atthānattham kāraṇakāraṇam anugāhanto atirento na koci paññam²⁹ adhigacchati
25 tāte³⁰, dhamma vibhāgaññū³¹ ti dasakusalakammaphavibhāgakusalo, kāluttarāyīti viriyam kātum yuttakale viriyassa³² kārako, anuttarāhatīti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiccaṃ karoti, tassā³³ ti³⁴ tassa puggalassa kammaphalaṃ samijjhati nippajjati, anāyatanasilassā³⁵ ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānam anākaṇḍo³⁶ dussilyakammaṃ³⁷ tamasilassa tena dussilyakammena sa-
30 manāgatassa anāyatanabhūtam dussilapuggalam sevantassa, kusalassa kammasa karaṇakāle nibbindiyakārissā³⁸ ti³⁹ nibbinditvā ukkaṇṭhitvā⁴⁰ karontassa, evarūpassa⁴¹ puggalassa kammānam⁴² attho sammā na vipaccati na sam-pajjati⁴³, tīni⁴⁴ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṭṭi⁴⁵ attho, ajjhattaṃ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamghanhāti. ⁵ Cks omit ea. ⁶ Bā -ān. ⁷ Cks jīvitān. ⁸ Cks cetipī, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāraṇi. ¹¹ Bā adds hī. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyatti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Cs -ā. ²⁶ Cs nāni or tāti. ²⁷ so Cs Bā; asussūsana ti - - - āññū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bā anākaṇḍo, Bā anācero. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṇṭhi-, Bā ukkaṇṭhā corr. to ukkaṇṭhi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -tī, Bā omits na. ³⁷ Ck tīni Cs tīni Bā kīni. ³⁸ Bā upanevvaṭṭi.

'ti attano niyakajjhataṁ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-
 eevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ sampajjati,
 mahantaṁ yasaṁ deti, yogappayogasaṁkhātan ti yogayūñjitabbayuttake²
 kāraṇe payogakotthāsabhūtaṁ paññaṁ³, sambhatassā⁴ 'ti rāsikatassa anu-
 rakkhaṇaṁ⁵, tāni tvaṇ ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5
 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṁ ovādaṁ hadaye katvā attano ghare dhaṇaṁ
 rakkha, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttana akāraṇena mā randhayi,
 taṁ dhaṇaṁ mā jhāpayi mā nāsayi, kiṁkāraṇā: akammaṇā⁹ hīti ayutta-
 kammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbāni¹¹ dhaṇaṁ nāsetvā pacchā dug-
 gato na lāgāraṁ va sīdatīti¹² yathā na lāgāraṁ mūlato paṭṭhāya jīramānaṁ 10
 appaṭṭiṭṭhaṁ patati evaṁ akāraṇena dhaṇaṁ nāsetvā apāyesu nibbattatīti.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā
 paññābalaṁ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-
 thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṁ deti:

38. Dhammaṁ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
 idha dhammaṁ caritvāna rāja saggaṁ gamissasi. 38.
 39. Dhammaṁ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
 40. Dhammaṁ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
 41. Dhammaṁ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
 42. Dhammaṁ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
 43. Dhammaṁ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
 44. Dhammaṁ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
 45. Dhammaṁ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.
 46. Dhammaṁ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
 idha dhammaṁ caritvāna rāja saggaṁ gamissasi. 46. 25
 47. Dhammaṁ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
 suciṇṇena divaṁ pattā, mā dhammaṁ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṁ ti mātupaṭṭhānaṁ pitupaṭṭhānaṁ,
 dhammaṁ kālaṣe' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṁ mukhodakadantakattādhānaṁ
 ādīṇ katvā sabbāṁ sarīrapariharaṇaṁ²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta-
 dāresu 'ti puttadhītarō tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṁ 30

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga - - ko, Bā yoga - - tabbake, omitting yutta, Bā yoge-.

³ Cks pañña-. ⁴ Bā sambhū-. ⁵ Bā -naṁ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds naṁ.

⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bā sakāṁ. ¹² Cks sīdati. ¹³

Bā -laṁ. ¹⁴ Bā sambha-. ¹⁵ Bā raṭṭhesu. ¹⁶ Bā suciṇṇo. ¹⁷ Bā sukhāmāvahā.

¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarīrapaṭṭijagga-

haraṇaṁ. ²¹ Bā va. ²² Bā nisevanto.

uggaṇhāpento veyappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavivāhaṃ karonto samaṃ-
vasena² dhanāṃ dento puttesu dhammāṃ carati nāma, bhariyaṃ samānento³
anaticaranto issariyaṃ⁴ vossajjanto alaṃkāraṃ anuppā⁵ento dāresu dhammāṃ
carati nāma, mittāmaccesū⁶ 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavattūhi saṅgan-
5 hanto⁷ avisāṃvādentō⁸ tesu⁹ dhammāṃ carati nāma, vāhanesu balesu
cā¹⁰ 'ti hatthiassādināṃ vāhanānaṃ balakāyassa¹¹ dātābbayuttakāṃ dento sakkā-
raṃ karonto¹² hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹³ ayojento tesu dhammāṃ
carati nāma, gāmesu nigamesu cā¹⁴ 'ti gāmanigamavāsino daṇḍabalīhi apī-
lento va tesu dhammāṃ carati nāma, raṭṭhe¹⁵ janapadesu cā¹⁶ 'ti raṭṭhañ
10 ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto hitacittāṃ accupattāhapento¹⁷ tattha adham-
māṃ carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹⁸ tattha dhammāṃ carati
nāma, samaṃ abrahmaṇesu cā¹⁹ 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammāṃ carati nāma, migapakkhisū²⁰ 'ti sabbatuppadasakunānaṃ abhayaṃ
dento tesu dhammāṃ carati nāma, dhammo ciṇṇo²¹ ti samacariyadhammo
15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo²², sukhāvaho²³ ti tisu kusalasampadāsu²⁴
chasu kāmasaggesu sukhaṃ āvati²⁵, suciṇṇena²⁶ 'ti idha ciṇṇena kāyasu-
caritādinaṃ suciṇṇena, divaṃ pattā²⁷ ti deva lokabrahmalokasamkhātāṃ divaṃ
gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammāṃ rāja pamādo ti
tasma tvaṃ mahārāja jīvitaṃ jahanto pi dhammāṃ mā pamajjīti.

20 Evaṃ dasa dhammacariyagāthā¹⁹ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²⁰ vattapadā esā ca anusāsani
sappaṇṇe²¹ sevi²² kalyāṇi²³ samattāṃ sāmataṃ²⁴ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁴ vattapadā ti idaṃ purimanayen' eva yojetabaṃ,
25 sappaṇṇe sevi²⁵ kalyāṇi²⁶ samattāṃ²⁷ sāmataṃ²⁸ vidū ti mahārāja
taṃ mayā vuttam ovadāṃ tvaṃ niccakāle sappaṇṇo²⁹ puggalasevi kalyāṇaguṇa-
samannāgato hutvā samattāṃ paripunnāṃ sāmāṃ vidū attapaccakkhato va
jānitvā yathānusiṭṭhaṃ³⁰ patipajjā³¹ 'ti.

Evaṃ M. ākāsagaṃgaṃ otārento viya Buddhalīhāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāraṃ akāsi sādhu kārasahassāni adāsi.
Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ B^d -kusala-. ² so C^ks for samena? B^ds samaye. ³ B^d adds anavamānento.
⁴ C^ks -rāyaṃ. ⁵ B^d omits saṃ. ⁶ B^d omits avi-. ⁷ B^d etesu. ⁸ B^d adds ca.
⁹ B^d omits s. k. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ B^d -esu. ¹² C^ks apaccupa-. ¹³ C^k pa-, B^d
ramanto. ¹⁴ B^ds suc-. ¹⁵ B^d sucaritadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.
¹⁶ C^ks sukhāvahati, B^d sukhānāvahati. ¹⁷ B^d adds ca. ¹⁸ B^d -titi. ¹⁹ B^d
-āyo. ²⁰ B^ds tattheva te, C^ks tatthete. ²¹ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sabbāṇṇu?
²² so all three MSS. ²³ B^d samantāṃ corr. to sāmāṃ, B^s sāmāṃ. ²⁴ C^k
tatthete, B^d tattheva te. ²⁵ B^d adds ti. ²⁶ I^d sāmattāṃ. ²⁷ B^d sāmāṃ taṃ.
²⁸ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sappaṇṇu-. ²⁹ B^d -seṭṭhaṃ.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti“ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya³ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakunānaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁴ atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass⁵ ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puṇṇāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā raṇṇo sarīrakiccaṃ kāretvā⁶ sakunā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuna rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti“ vadiṃsu. M. „na mayhaṃ rajjen⁷ 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā“ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyātha“ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass⁸
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti⁹.

S. raṇṇo ovādasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalīni Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuno aham evā“ 'ti. Tesakunajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veḷuvane
 v. Mahāmoggaḷānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹ 20
 T-taṃ² J. viharantaṃ³ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovarake⁴ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veḷuvane vihāsi. Tadā thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena⁵ koṭṭipattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussādacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvākānaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvākānaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako aśuka-
 upāsikā ca⁶ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti⁷ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca⁸ nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, C^s -pala - - tudhena. ² B^d adds tuṭho. ³ B^d adds raṇṇo.

⁴ B^d katvā. ⁵ B^d -ttayi. ⁶ B^d adds hi. ⁷ B^d -tena. ⁸ C^s -vārake. ⁹ C^{ks} -le. ¹⁰ B^d asukā va upasikā. ¹¹ C^{ks} -vati. ¹² Ck -ko ca, C^s omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro
 mahanto ahoṣi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 „imasmiṃ jīvante amhākaṃ upatthākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan“ ti therassa mārāṇatthaṃ samaṇaguttakassa⁵ nāma
 corassa sahaṣsaṃ adāmsu. So „theraṃ māressānīti“ mahantena pari-
 vārena Kāḷasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantam disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Ćoro taṃ divasaṃ theram adisvā nivattitvā
 punadvase pi punadvase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariavedaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakku-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttaṃ asaṇṇānantā „corā eva⁸“ 'ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹“ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰ 'ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayhaṃ ūeva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karonīti¹³“, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano gehaṃ eva
 20 ahesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabhivā bhasmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁵ viya tthatvā¹⁶ imaṃ antimasariraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatitum nāsakki, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi 'ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā¹⁹. Ćoro therassa atthiṇi saṇcunnetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavēṭhanena²⁴ sariraṃ
 vēṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmi“ parinibbānaṃ anujānapetvā
 tatth' eva parinibbāyi. Taṃ khaṇaṃ ūeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesuṃ²⁶, „amhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c' eva²⁹ nānādārūni³⁰ c' eva gahetvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ Bā -niraye. ² Bā nippatto. ³ Bā -si. ⁴ Bā -vajjanti. ⁵ so Ck; Bā -rattassa.

⁶ Bā -ati. ⁷ Ck -tāya. ⁸ Bā etā. ⁹ Ck -ka. ¹⁰ Ck -mī, Bā pakkamā corr. to

pakkamā. ¹¹ Ck ca, Bā omits va. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā a. me katan ti. ¹⁴

Bā -etvā. ¹⁵ Bā āṇṇāsi. ¹⁶ Bā adds sinerurājāni vijhātvā pathavi nimujjivā.

¹⁷ Ck Bā -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, Ck pattam. ²⁰ Bā -pitakaraṇaṃ.

²¹ Bā adds yasaparivāro. ²² Bā omits pi. ²³ Bā patila-. ²⁴ Bā -vedhanena.

²⁵ Bā vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bā kira ā-. ²⁸ Bā gandha - - dhumehi,

omitting dibba. ²⁹ Bā adds manussā. ³⁰ Ck -dārū, Bā -dārūni.

sataratanacandanacitakā ahoṣi. S. therassa santike t̥hatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
 sattadivasāni sādhuḷāṃ kilīṃsu. S. therassa dhātuṃ gāhāpetvā
 Veluvanadvārakotthake cetiyaṃ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmogallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammanānaṃ labhiti⁴“. S. āgautvā „kāya nu t̥tha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma⁵“ ti vutte „na bhik-
 khave Mogallāno idān⁶“ eva mama santikā sammānaṃ labhi⁷ pubbe
 pi labhi yevā⁸“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiṇyā kucchimhi paṭi-
 sandhim gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimhā nikkhami. Tasmim̐ khane dvādasayojanike Bārāṇasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhane
 bahū nikkhamitvā ākāsaṃ olokeno nakkhattayogaṃ disvā⁹
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“¹⁰ n̄atvā kālāsa¹¹ eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ suhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukhaṃ¹², ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“¹³ vutte „mā
 bhāyi deva, na tumhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi¹⁴
 pajjalīṃsu yeva, ajja¹⁵ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣitī“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 tīti“. „Na kiñci mahārāja¹⁶, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹⁷
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“¹⁸ vatvā
 khīramūlaṃ¹⁹ sahaṣsaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhane āvudhāni²⁰
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So²¹ mahantena pari-
 vārena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahoṣi.
 Ath²² assa pitā sarīrasampattim̐ olokeno²³ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ B² ahesuṃ. ² B² -assa. ³ B² omits pana. ⁴ F² labhatīti. ⁵ B² labhati.

⁶ B² oloketvā. ⁷ B² omits su-. ⁸ B² omits pi. ⁹ B² omits a-. ¹⁰ B² -jāti.

¹¹ B² taṃ. ¹² B² adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ B² adds
 pana. ¹⁵ B² -etvā.

gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippam uggaṇhā¹“
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgam gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṣsam datvā sippam paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakam khaggaratanam sandhiyuttamenḍakasīṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīram⁴ attano sannāhakaṇcukam⁵
 unhīsaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, aham mahallako, idāni tvam
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbam gahetvā ācariyam vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha nam vanditvā ṭhitam pitā
 avoca: „uggahītam te tāta sippam“ ‘ti. „Āma tātā“ ‘ti. So
 tassa vacanam sutvā rājakulam gantvā „putto me deva sippam
 sikkhitvā⁶ āgato, kim karotīti⁷“ āha. „Ācariya amhākam⁸
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbāyam assa jānātha⁹ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikam¹⁰ sahaṣsam labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampa-
 ṭicchitvā geham gantvā kumāram pakkosāpetvā „tāta rājānam
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikam sahaṣsam
 labhitvā rājānam upaṭṭhahi¹¹. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹²:
 „mayam Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikam sa-
 20 haṣsam gaṇhati¹³, mayam assa sippam passitukāmā¹⁴“ ‘ti.
 Rājā tesam vacanam sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam attham raṇṇo ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṇ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁵. Saṭṭhi-
 sahaṣsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesam sannipātita-
 bhāvam ṇatvā va¹⁶ „nagaravāsino Jotipālassa sippam passantū“
 ‘ti¹⁷ bheriṇ carāpetvā rājaṇṇaṇam sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bḍ gaṇhāhi. ² C^s -ap-, Bḍ upaṭṭha-. ³ Bḍ sandhimenḍika-. ⁴ C^k -tumhī-
 ram, Bḍ -yuttam tuṇḍilam or tunhīlam. ⁵ C^k -hamukham, Bḍ -hakaccukam.

⁶ Bḍ sikkhāpetvā. ⁷ Bḍ -tūti. ⁸ Bḍ^s amhe. ⁹ so Bḍ; C^k jānapa, C^s jāna.

¹⁰ Bḍ so de-. ¹¹ Bḍ -ahati. ¹² C^k upajjhā-, Bḍ ujjhāyisu. ¹³ Bḍ -āti. ¹⁴ Bḍ

-manhā. ¹⁵ Bḍ -pātesi. ¹⁶ Bḍ omits va. ¹⁷ Bḍ^s add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakaṇcukaṇḥisāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhāpetvā pakativesen' eva⁴ rañño santikaṃ gantvā⁵ ekamantaṃ aṭṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁶ pana āgatattā ambhakaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁷ dassāmā“⁸ 'ti katikaṃ karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassēhīti“ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sāṭakaṃ apānetvā sannāhaṃ sannayha kaṇcukaṃ pavisitvā⁹ unḥisaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavannaṃ jīyaṃ āropetvā tunhīraṃ¹⁰ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapitṭhe parivattento¹¹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ bhinditvā alamkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹² rañño apacitiṃ dassetvā aṭṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹³. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggahe su akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“¹⁴. Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparichedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁵ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍadāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍalamajjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁶ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁷, etehi khittakaṇḍāni vāressāmīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁸ 'ti ānāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇadārako, na mayaṃ vijjhissāmā“¹⁹ 'ti. M. „sace sakkoṭha vijjhatha maṃ“ ti āha. Te „sādhū“²⁰ 'ti²¹ ekappahārena²² kaṇḍāni khipimsu. M.²³ tāni nārācena paharitvā paharitvāna²⁴ yathā vā

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā -tunḥisarasannāhakaṇcukaṇḥissādini. ³ Bā -na. ⁴ Bā āg-.

⁵ Cā āg-. ⁶ Bā -titi na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavasetvā. ⁸ Bā tunḥisaraṇi. ⁹ Bā

parivatte galitvā. ¹⁰ Bā add āgaṃitvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā -neva. ¹⁴ Bā add ahaṃ. ¹⁵ Bā adds sampaṭicchitvā.

¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Ckā; Bā omits paharitvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena² tālaṃ³ dandakena dandakaṃ vājena vājaṃ anatikkamanto⁴ khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni, so tesam khīṇabhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶ uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vagganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharanāni khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahosi. Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāma¹¹ etaṃ Jotipālā“ ‘ti. „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ ‘ti. „Aññe p’ etaṃ jānantā¹² atthāti“ ‘ti. „Sakala-Jambudīpe mam ṭhapetvā n’ atthi devā“ ‘ti. „Aparaṃ dassehi tātā“ ‘ti¹³. „Deva¹⁴, ete tāva catusu kaṇḍesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu, ahaṃ pana te catūsu¹⁵ kaṇḍesu ṭhite¹⁶ eken’ eva sarena vijjhissāmīti“ ‘ti. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaḥiṃsu¹⁷. M. catūsu kaṇḍesu catasso kadaliyo ṭhapetvā¹⁸ nārācapumkhaḥ¹⁹ ratta-suttakaṃ²⁰ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²¹ khipi, nārāco taṃ²² vijjhi²³ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato paṭhamam²⁴ viddham²⁵ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭiṭṭhahi²⁶, kadaliyo suttaparikkhittā²⁷ aṭṭhaṃsu. Mahājano nādasahassāni²⁸ pavatteṣi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāma²⁹ etaṃ tātā“ ‘ti. „Cakkaviddham nāma devā“ ‘ti. „Aparaṃ pi dassehi³⁰“ ‘ti. M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveniṃ³¹ nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³² saraso-pānaṃ nāma sarapokkharaniṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck bodhi koṭṭhakaṃ. ² Ck ta-. ³ Bā adds vālena vālaṃ. ⁴ Bā ati-. ⁵ Bā repeats khi-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gaṇitvā. ⁸ Ck omit va-. ⁹ Bā -ṭento seḷento accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto. ¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck pana te catusu, C’ pana te casu. ¹⁵ Bā panetesu catūsu kaṇḍesu ṭhitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ C’ ṭhapetvā. ¹⁸ Bā nārācapokhe. ¹⁹ Ck rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikhandhaṃ. ²¹ Bā adds kadali. ²² Ck vijjhivā. ²³ Ck Bā patha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā paṭiṭṭhati. ²⁶ Bā suttam parikkhipitvā. ²⁷ Bā unṇāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippaṃ. ²⁹ Bā dassehi tātā ti. ³⁰ so Ck; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi; aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭam¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭam¹ ekā-
 baddham phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, udae catuusabham thale aṭṭhausabham thānaṃ⁶
 kaṇḍam⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo attham- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatitṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massum¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyitum 15
 gantvā massum¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhujjivā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhujjivā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pānātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhim deti, raṇṇā mayhaṃ senāpatitṭhānaṃ dinnam, mahan-
 tam me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītarō ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccejaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araṇṇaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adda saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhatṭhānaṃ. ⁷ Ckīkaṇṭhaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassum. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭisaṅkhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adda uṭhāya. ¹⁴ Cs ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adda va. ¹⁷ Cs paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adda paraṃ-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena.

pabbajjāṃ pabbajitūṃ yuttaṃ mayhaṃ¹ ti M. sayanato² ut-
 thāya kañci³ aṇāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇaṃ pavisitvā Godhāvaritīre⁴ tiyojanikaṃ
 Kaviṭṭhavanaṃ⁵ sandhāya pāvāsi⁶. Tassa nikkhantabhāvaṃ
 5 nātvā Sakko Vissakammaṃ⁷ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavane⁹ assamaṃ māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti¹⁰ āha. So tathā akāsi. M. taṃ thānaṃ
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹¹ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvaṃ¹² aṇṇāsi, mañṇe¹³“ ti cintetvā
 sātakaṃ apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹⁴ ca
 aṇṇacammaṃ ekaṃsagataṃ¹⁵ akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikājaṃ aṃse katvā kattaradaṇḍaṃ gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹⁶ aparāparaṃ
 caṃkami¹⁷. Pabbajjāsiriyaṃ vanaṃ upasobhayamāno so kasiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁸ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiñṇā ca¹⁹ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro²⁰ eko²¹ va viḥāsi. Mātāpitumittasuhajjaṇṇāti-
 vaggio²² pi 'ssa taṃ apassanto rodanto carati²³. Ath' eko
 vanacarako²⁴ Kaviṭṭhaka-assamaṇapade²⁵ M-aṃ disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnaṃ ārocesi, te raṇṇo ārocayimṃsu. Rājā „etha,
 naṃ passissāmā²⁶ ti mātāpitāro tassa²⁷ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁸ Godhāvaritīraṃ pāpuṇi.
 Bo. naditīraṃ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bḍ mahāsatto sayanato, Ck² mahāsayanapiṭṭhānaṃ. ² Bḍ kiñci. ³ Bḍ -rinadi-
 tire. ⁴ Ck² kapittha-, Bḍ kapitthanavanaṃ. ⁵ Bḍ vāsivapāvisi, B² pāvāsi. ⁶ Bḍ
 visu-. ⁷ Ck² nikkhamanto. ⁸ Bḍ kapittha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bḍ nikkhanta-.
¹⁰ Bḍ omits mañṇe. ¹¹ Bḍ pārup-. ¹² Bḍ ekaṃsaṃ. ¹³ Bḍ -pāye-. ¹⁴ Bḍ
 -itvā. ¹⁵ Bḍ pappaji tato. ¹⁶ Bḍ -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bḍ omits vana. ¹⁸
 Bḍ ekako. ¹⁹ Bḍ -jjā - - vaggā. ²⁰ Bḍ -tā rodantā paridevantā vīvaranti. ²¹
 Bḍ adds araṇṇaṃ pavisitvā. ²² Bḍ kapitṭhaka - - de nisinnaṃ. ²³ Bḍ omits ta-.
²⁴ Bḍ vanacarikena maggadesakena.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesam ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavaṃ pakāsetvā dh. d. Rājānaṃ ādim katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 ratthavāsīhi saddhiṃ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkam vā⁵ vyāpādavitakkam vā⁵ vihiṃsāvitakkam vā⁵
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁶,
 kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhati. Tass' ovāde tathavā samāpattim⁷
 uppādetvā nipphattim pattā Sāliissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāladevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jetthante-
 vāsino ahesum. Aparabhāge Kavittḥassamo⁸ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi⁹. Atha M. Sāliissaram āmantetvā „Sāliissara,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇam¹¹
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotarañño¹² vijite Lambacūlakam¹³ ni- 15
 gamam upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanam sampatichchitvā anekasahassam isigaṇam gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vasaṃ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaram āmantetvā¹⁷
 „imaṃ isigaṇam ādāya Surattḥajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbatam „mahāataviyam²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, tam upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāladevalam „Dakkhiṇāpathe Avantirattḥe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, tam upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kavittḥassamo pūri²³, pañcasu tḥānesu anekasahasso²⁴
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-am āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Cks -setvā. ² Bā aññepi rā-. ³ Bā -jimsu. ⁴ Bā anekasatasahassa. ⁵ Bā omits vā. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā -iyo. ⁸ Bā kapiṭhakassa ārāmo. ⁹ Bā nappahoti.
¹⁰ Bā omits isi. ¹¹ Bā -tvā. ¹² Bā tattha gantvā Mejhakarañño. ¹³ Bā ka-
 lamba-. ¹⁴ Bā vasissāhi. ¹⁵ Cs -tvāna. ¹⁶ Bā paripūri. ¹⁷ Bā adds meṇḍis-
 sara tvaṃ. ¹⁸ Bā suratta-. ¹⁹ Cks se-, Bā sātodakā. ²⁰ Bā vasāhi. ²¹ Bā
 adds puna kapiṭhaassamo paripūri. ²² Bā pappatamāha aṭṭa-, Bā pabbatam
 māha aṭṭa-. ²³ Bā kapiṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ Bā -a.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatiṃ upanissāya uyyāne
 vihāsi, Nārado Majjhimagāsi¹ Arañjaragiriṇāmake² pabbata-
 jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santikā³ va⁴ ahoṣi. Tas-
 miṃ kālā Daṇḍakirajā ekam laddhasakkāraṃ ganikam ṭhānā
 5 cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānam gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayam kālakaṇṇī bhavissati, imassa
 sarīre⁵ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭham⁶
 khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁷ bahalakhelaṃ niṭṭhubhanti
 Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitaṃ dantakaṭṭham⁸ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁹ nahāyitvā gatā¹⁰, rājāpi
 tam saritvā¹¹ pākatikam eva akāsi, sā mohamūḷhā hutvā „kāla-
 kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
 akāsi. Tato nacirass¹² eva rājā purohitam ṭhānato cāvesi, so
 tassā santikam gantvā „tvam kena kārāṇena puna ṭhānam
 15 labhīti“¹³ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
 kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva
 tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi.
 Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹⁴, so senaṅgaparivuto
 yuddhāya nikkhami. Atha nam mohamūḷho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“,
 ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
 kalim¹⁵ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁶ gahetvā „mayā
 saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁷ uyyānam pavisitvā dantakaṭṭham¹⁸ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelaṃ ca dantakaṭṭhaṃ
 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmim
 pakkante senāpati¹⁹ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nī-
 haritvā sādhuṃ nahāpetvā²⁰ „rañño kim²¹ bhavissatīti“
 pucchi²². „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵

Bā daṇḍakoṭṭham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds

puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴

Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tim. ¹⁶ Bā nahāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.

¹⁸ Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ siḅhaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhītatasi to
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhivā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharaṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hiraṇṇa-
 suvaṇṇābharaṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhāṇikaṃ chijjimsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patimsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesaṃ upari satṭhihatthattṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanattṭhānaṃ araṭ-
 ṭhaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinattṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paṇṇāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antaratṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsirajā Khantivādītāpase aparajjhivā paṭhaviṃ
 pavittṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahasabāhu Ajjuṇo ca Aṅgīrase aparajjhivā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhivā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattattṭhānaṃ
 mayaṃ na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ u' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ B^d adds āha. ² so C^k; B^d nagaṇhi. ³ B^d ānehi ānāpesi. ⁴ B^d apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ B^d sampajjalikaṃ. ⁶ B^d -ṇam. ⁷ B^d
 bhijjimsu. ⁸ B^d omits tassa. ⁹ B^d omits na. ¹⁰ B^d -yati. ¹¹ B^d ka-. ¹²
 B^d bhīmaratho. ¹³ B^d -pu. ¹⁴ B^d nālikeraṇajā. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d
 adds nāma. ¹⁷ B^d adds ime paṇhe.

pucchissāmā¹ "ti tayo pi mahantena parivārena pañhaṃ
 pucchanatthāya nikkhamiṃsu. Te² pana³ „asuko pi nikkhanto“
 ti⁴, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁵, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahoṣi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva rathaṃ abhiruyha
 Godhāvarītīraṃ sampāpuṇiṃsu. Tasmim̐ khaṇe Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ añño sadevake loke kathetum̐
 samattho nāma n' atthi, taṃ pañhaṃ⁶ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāraṃ pañhaṃ pucchitum̐ Godhā-
 varītīraṃ pattā, etesaṃ pañhe pi ahaṃ pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Taṃ divasaṃ
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum̐ catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁷ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakaṃ
 15 katvā sarīraṃ jhāpesum̐, ālāhanassa samantā addhayaḥjanamatte
 ṭhāne⁸ dibbakusumavassaṃ vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁹ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnaṃ nadītīraṃ¹⁰ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹¹ ahoṣi. M. taṃ sutvā Anusissatāpasam̐ āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nāma¹² eso“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭaṃ ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam̐ g. ā.:

1. Alam̐katā kuṇḍalino suvatthā
 veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
 25 rathesabhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,
 katham̐ vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alam̐katatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhatha
 'ti ekasmiṃ rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham̐ vo sañjānantiti.

¹ C^s tesam̐. ² C^k omiṭṭe te pana. ³ C^{ks} omiṭṭe ti, but add tesam̐ pana. ⁴ C^{ks}
 jānāti. ⁵ B^d taṃ ime pañhe. ⁶ B^d adds issayo tattheva gantvā pañcasu ṭhā-
 nesu maḍḍappam̐ kāretvā anekasahassā. ⁷ C^{ks} omiṭṭe ṭhāne. ⁸ B^d -rāpetvā. ⁹
 B^d -re. ¹⁰ C^{ks} -am̐, B^d adds mahā. ¹¹ B^d kiṃ nāmeso saddo. ¹² C^{ks} ko.
¹³ B^d muttā.

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.
Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho panāyaṃ,

Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,

susaññatān'² isinaṃ³ dassanāya

5

idhāgatā pucchitāyēma pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇatānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante na mayaṃ⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā, atha kho kāyādīhi susaṇṇatānaṃ sīlasampannānaṃ isinaṃ dassanattāya idhāgatā, pucchitāyēma pañhe ti Sarabhaṅgasatthāraṃ pañhe pucchitum emha⁷ 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁸ tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ nēva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisitvā isigaṇaṃ vanditvā satthāraṃ⁹ pañhaṃ pucchathā¹⁰ 'ti tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve¹¹ puñjanto¹² ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe

pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV ³⁸⁴/₂₀)

20

pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:

kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹³ antalikkhe¹⁴, pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe tṭhito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV ⁴⁰³/₂₇)

Maghavā ti naṃ¹⁵ āhu manussaloke,

sa devarājā idam ajja¹⁶ patto

susaññatān' isinaṃ¹⁷ dassanāya 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Ck -te, Bā -tānaṃ. ³ C isinaṃ. ⁴ C's -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bā adds idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so C's; C's udaccheve, Bā udakatheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adds abbhuggamtvā. ¹² Bā adds ākāse tiṭṭhasi. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Ck idhamajja. ¹⁵ Ck -te isinaṃ, C's -te isinaṃ.

Tattha sa devarājā ti so ahaṃ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānam ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanattāyā vandanattāyā Sarabbaṅgasattāhāraṃ ca pañhaṃ pucchannattāyā 'ti āha.

Atha naṃ Anusisso „sādhū mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavasitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tiṇṇaṃ rājānaṃ devarājassa ca
 pañhe³ pucchannattāyā āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁴
 isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇaṃ upasaṃkamitvā añjaliṃ pagayha⁵ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapannā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasettā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamūyanto evam āha, i. v. h.: ime idha samāgatā ambakaṃ isayo
 dūre sutā yāva Brahmaloṇa vissutā pākata ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhiguṇūpapannā¹⁰ ti pañcavidhena iddhiguṇena samannūgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasettā ti.

Evam isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ sahasanetta
 gandho isīnaṃ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciradakkhitānaṃ ti cirapabbajittānaṃ, parakkammā¹⁴ 'ti
 parakkama¹⁵ apehi, sahasanetta 'ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
 30 sabassehi¹⁵ cintitān atthaṃ¹⁶ ekako¹⁷ va passati, tasmā sahasanetto ti

¹ C^s idhamajja. ² B^d pacchā āg-. ³ B^d -am. ⁴ B^d -lake. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d
 adds thito. ⁷ B^d ayyare. ⁸ C^s sutam. ⁹ C^k omits ti. ¹⁰ B^d -guṇo-.
¹¹ C^s ayyā, B^d ayyākā. ¹² C^s yo, omitting ti. ¹³ B^d paṭikkamma. ¹⁴ B^d
 paṭikkammā. ¹⁵ B^d -ssena. ¹⁶ B^d omits atthaṃ. ¹⁷ B^d ekameko.

vuccati, asuci ti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāma, tena vo esa gandho khādattī¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapuppham² surabhiṃ va mālām

gandham etaṃ paṭikamkhāma bhante,

na h' ettha devā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, paṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmiṃ gandhe devā jegucchasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hi devā jigucchanti na silavante ti. 10

Evaṇ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohīti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsanaṃ isigaṇam okāsam karonto gāthadvayam āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha' pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁸ idha paṇḍitānam

20

pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākariṣṣati,

tiṇṇam ca rañṇam manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī¹¹, 25 paramissaratāya devānam indo, sattannaṃ vatasamādānānam sutthukattatā Sakko, purimajātivasena Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṇhasukhumapañhe¹⁴, rañṇam ti rājūnam, imesaṃ catunnam janānam¹⁵ manam gahetvā ko imesaṃ paṇḍitānam isi- nam pañham kathessati, pañhe¹⁶ nesaṃ kathetum samattham jānāthā 'ti vadati. 30

¹ C^s khādha-? B^d bādha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^ds -lino. ⁵ B^d asūranappa-. ⁶ C^s -si. ⁷ C^s -he, B^d pañam. ⁸ C^s novimesam, B^ds neva-tesam. ⁹ C^s puṭṭho. ¹⁰ C^s santesu. ¹¹ C^s -dāya ssi, C^s -resampadāya sassi, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukañṇāya. ¹³ C^s rañjantāya. ¹⁴ C^s -ham. ¹⁵ B^d rājūnam. ¹⁶ B^d -ham.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
thatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isī Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasma
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khipitvā akāse sarapāsādādīni³ katvā puna
ekena sarena te sare⁴ pātentō bhaggavibhagge⁴ akāsīti Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaṭicchitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādthurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddham⁸ purisaṃ esa pañham⁹ vīssajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṃ¹² utthā-
pento viya pākataṃ katvā devaraṇño pañhaṃ kathehīti.

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissaṃ
ñatvā sayāṃ lokāṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Ck^s -pāsādīni. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddham. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevaṃ tumhākaṃ eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ vā paralokanissitaṃ vā² sabbapaṇhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokam sayam abhiññāya sacchikātvā kathessāmīti sabbāññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evaṃ tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam paṇhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti
attho, etam ti etam mayā pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ paṇhaṃ vyākaronto

15. Kodham vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etam khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodham vadhivā ti socanto hi paṭighacitten'eva¹⁰ socati, kodhā-
bhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano katagunamakkhanassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhīmokkapaṭṭhānaṃ¹¹ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāpakapanditā evaṃ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹² vacanaṃ titikkhitum
sadisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹³. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhabetu¹⁴ pana sādissassa¹⁵,

¹ Bā adds vo. ² Cks omī para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Cks para. ⁵ Bā sampa-.
⁶ Bā -nā. ⁷ Bā kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ Bā tatoparam. ¹⁰
Bā -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ C Bā
sārabha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittam me² na gaṇhāti kathaṃ sakkā attano³ hīnatarassa vacanaṃ adbhivāsetuṃ tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādīhi
hīnassa vacanaṃ khamā naṃ, etaṃ khantiṃ uttaman ti porāṇakapaṇḍitā va-
danti, yaṃ pan' etaṃ jātiādīhi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārāmbhe ādinavadassanena khamanaṃ n' esā adbhivāsanakhanti nāma
'ti attho.

- Evam vutte Sakko M-am āha⁴: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusaṃ khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū' ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti nātvā pharusavacanaṃ adbhivāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo nāturū tasmā purimaṃ⁵vuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 saṃvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyataṃ
pakāsentō

18. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabbhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalānaṃ rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmīṃ pan' atthe Majjhantikatherassa vatthuṃ kathetabbaṃ.

- Taṃ sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yāci. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bđ -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bđ adds santo. ⁶
Bđ -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṃ khantimā sappuriso labhetha,
khantībalass' ūpasamanti' verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṃ veravūpasamanāṃ nippatighabhāvasaṃ-
khātāṃ atthaṃ.

Evam M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṃ² pucchati, amhākaṃ pucchanokāsaṃ
na dassatīti“. Atha nesaṃ ajjhāsayam viditvā³ attanābhisaṃ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesam kaṃkhā⁵ pucchanto

30. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesam gatiṃ brūhi supāpakammaṇaṃ
katth' ūpapannā isinaṃ viheṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idaṃ mayā puṭṭhānaṃ tinnāṃ pañhānaṃ 15
vissajjanasamkhātāṃ tava subhāsitaṃ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

31. Kisaṃ pi¹⁰ Vacchaṃ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saratṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
32. Yo saññate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṃ bhaṇante samaṇe adūsake
taṃ Nālikīraṃ sunakhā parattha 25
saṃgamma khādanti viphandamānaṃ. 70.
33. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṃsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bđ upamanti. ² Bđ -e. ³ Bđ adds sakko. ⁴ Bđ
attano abhisañkhāte. ⁵ Bđ -am. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bđ cattāro janā ca
ahesaṃ in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bđ visajja-. ¹⁰ Bđ
kisañhi? Cks kisaṃvi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck puli-, Bđ phulli-. ¹³ so Cks; Bđ
acchedayi. ¹⁴ Bđ satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khantiṃ tapassim ciraḥbrahmacāriṃ. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khantiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vīcim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayānakam. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti. 73.

Tattha kisan ti appamaṇasalohitattā kisasarīraṃ, avakiriya³ 'ti avakiritvā
nuṭṭhubhanadantakaṭṭhapātanena⁴ tassa sarīre kalin pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajana ti sapariso, Kukkulanāme⁵ nira-
yamhīti yojanasatappanāne kappena saṇṭhite uṇhachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁶ vitaccikaṅgārā⁷ tassa kira tattha uṇhakkukule nimuggassa navahi vaṇa-
mukhehi uṇhachārikā⁸ pavisanti⁹. sise mahantamahantā aṅgārā patanti yesaṃ¹⁰
patanakāle sarīraṃ¹¹ diparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, tam¹² adhi-
vāsetum asakkonto mahāravaṇi ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhavim bhinditvā tam
tathā¹³ paccamaṇaṃ dassesi, mahājano bhayasantaṣaṃ āpajji, tassa atīta-
20 bhāvaṃ¹⁴ nātvā M. tam nirayaṃ antarabhāpesi, dhammaṃ bhanante ti
dasakusalakammāpathadhammaṃ bhāsaṇte, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṇnāmakarājānaṃ, paratthā¹⁵ 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ, saṃgamaṃ¹⁶ 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹⁷ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmiṃ kira Kālīṅgaratṭhe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjaṃ kārayamaṇe
25 eko mahatāpaso pañcasatāpasaṇivuto Himavanta āgamma jāyuyyāne vasaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ desesi, dhammatāpaso uyyāne vasatīti raṇṇo
ārocayimso, rājā paṇa adhammiko adhammena rajjaṃ kāreti, so amaccesu
pasaṇisantesu aham pi dhammaṃ suṇissamīti uyyānaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā
nisīdi, tāpaso raṇṇā saddhiṃ paṭisaṇṭhāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kāresi janāni¹⁸ na¹⁹ pīṇesūti āha, so tassa kujjhitvā ayaṃ kūṭajaṭilo
ettakaṃ kalam nāgarānaṃ santike mamaṃ űeva agupaṃ kathesi maṇṇe hotu
jānissamīti cintetvā sve ambhakaṃ gharadvāraṃ āgaccheyyāthā²⁰ 'ti nimantetvā
punadivase purāṇagūṭhassa cāṭiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhā-
bbājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāraṃ pidahāpetvā musalāni ca lobhadāṇe ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuṭṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks puli-, Bā phulli-.

⁵ Bā vitaccikaṅgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā sakalasarīre. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so Ck for atibhīta-? Bā ativiyaḥhitabhāvaṃ, Cā anibhīta-
bhāvaṃ. ¹² Bā adds chinditvā. ¹³ Cks jana. ¹⁴ Bā na raṭṭhaṃ in the place
of janana.

gāhāpetvāna isīnaṃ sīsāni bhindāpetvā jaṃghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnam paṭhaviṃ pavisitvā Sunakkhamahānirāye nibbatti, tatr'
assa tigāvutikaṃ sarīraṃ ahoṣi, atha naṃ mahantā hatthikuccheppamāṇā pañca-
vaṇṇasunakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhavīyaṃ pātetvā
mukhapūraṃ³ luñcantā vipphandamānaṃ khādīṃsu, M. paṭhaviṃ dvidhā 5
bhetvā⁴ taṃ nirayaṃ dassetvā mahājanassa bhūtabbhāvaṃ ṇatvā puna antara-
dhāpesi; athajjuno ti sahasabāhurājā, Añḍīrasaṇ ti aṅgehi raṃsīnaṃ
niccharaṇato evaṃ laddhanāmaṃ, heṭṭhayitvā ti viheṭhetvā visapitakaṇḍena
vijjhitvā jīvitaḥkhaṃ pāpetvā, so kira⁵ Mahimsakaraṭṭhe Kekarājadhāniyaṃ⁶
rajjam kārento migavaṃ gantvā mige vadhitvā aṅgaramaṃsaṃ⁷ khādanto vicari, 10
ath' ekadivasaṃ migānaṃ āgamaṇaṭṭhāne koṭṭhakaṃ katvā mige olokayamāno
aṭṭhāsi, tadā so tāpaso tassa raṇṇo avidūre ekaṃ kārarukkhāṃ abhirūḍhitvā
phalāni ocinanto ocitaphalaṃ⁸ sakkhaṃ muñci, tassā viassaṭṭhāya⁹ taṃ ṭhānaṃ
pattā migā palāyīṃsu, rājā kujjhitvā tāpasam visena sallena vijjhi, so patitvā
gaḷanto¹⁰ matthakena khadirakhāṇuṃ¹¹ āsādetvā sūlagge yeva kālam akāsi, rājā 15
taṃ khaṇaṃ nēva dvidhābhinnam paṭhaviṃ pavisitvā Sattisūlanirāye nibbatti,
tigāvutappamāṇam sarīraṃ ahoṣi, tatra taṃ¹² nirayapālā jalitehi āvudhehi
koṭṭetvā¹³ jalitam ayapabbataṃ āropenti, pabbatamatthake ṭhitakāle¹⁴ vāto
paharati, so vātapahārena patitvā paṇḍitaṃ¹⁵, tasmīṃ khaṇe heṭṭhā nava-
yojanāya jalitaayapaṭhavito¹⁶ mahātūlakkhandhappamāṇam¹⁷ jalantaṃ¹⁸ aya- 20
sūlam utṭhahati, so sūlaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tiṭṭhati, tasmīṃ
khaṇe paṭhavi jalati, sūlam jalati¹⁹, sarīraṃ²⁰ jalati, so tattha mahāraṇaṃ
ravanto paccati, M. paṭhaviṃ dvidhā katvā nirayaṃ²¹ dassetvā mahājanassa
bhūtabbhāvaṃ ṇatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²² cattāro batthapāde
kaṇṇanūsaṃ ca khaṇḍakhaṇḍam katvā, adūsakaṃ ti niraparādhāṃ, tatha che- 25
dāpetvā dvīhi kasāpahārasahashehi²³ tālāpetvā jaṭṭasū gahitaṃ²⁴ ākaḍḍhāpetvā
paṭikujjāṃ nipajjāpetvā piṭṭhiyaṃ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitaṃ
akāsi, Kalābuvicīṇ ti Kalābuaviciṇ, kaṭukan ti tikhiṇavedanaṃ, evaṃ²⁵
nirayaṃ upapajjitva channaṃ jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
raṇṇo vatthuṃ Khantivādajātaka kathitaṃ eva, pāpiṭṭhatarāni cetthā 'ti 30
etehi nirayehi pāpiṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sūtvā, dhammaṃ care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṃ ete²⁶ cattāro nirayā eṭe yeva ca
rājāno nerāyikā atha ko aṇṇe pi nirayā aṇṇe pi rājāno nirayeso upaṇṇā ti
viditvā catupaccayadānadharmikarakkhāvaraṇasaṃvidhānaṃ khātāṃ samaṇa-
brāhmaṇesu dhammaṃ careyya. 35

¹ Bds -ghādisu. ² Bd -ṇṇā-. ³ Ck repeats mukha-, C^s mukhapurāṇmuka. ⁴
Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds ajjuno nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds
aṅgārapakkamaṃsaṃ. ⁸ C^s ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰
Bd paṇḍita- ¹¹ Bds khadirakhāṇuke, C^s khārahāṇuṃ. ¹² C^s tatrāyaṃ. ¹³ Ck
koṭṭhe-, Bd koṭe-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ C^s -ḷeti. ¹⁶ Bd -pathaviyā. ¹⁷ Ck
-ṇā, C^s -ṇa ¹⁸ Ck jaḷ-, C^s jalintaṃ, Bd jalitaṃ. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰
Bd tassa sa-. ²¹ Bd taṃ ni-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-.
²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṃ. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam

- 5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham silavantam vadanti,
kathamvidham paññāvantam vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.

- 10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham nu purisaṃ paṭiladdhasiri² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo⁴ ca⁴ saññato

- manasā ca kiñci na karoti pāpam
15 na attahetu⁵ alikam bhaṇāti
tathāvidham silavantam vadanti. 75.

28. Gambhīrapañham manasābhicintayam⁶
nāccāhitam kamma⁷ karoti luddam (IV ⁴⁶/₂₄)

- kālābhataṃ⁸ atthapadam na riñcati
20 tathāvidham paññāvantam vadanti. 76.

29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro

- kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccam
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.

- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū samvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilam¹⁴ saṃhavācam (IV ¹⁴⁰/₁₉)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ Bā nu. ² Bā -sīri, Ck -siriṃ. ³ C s. so. ⁴ E d s dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -gataṃ. ⁹ all three MSS. -u. ¹⁰ Ck -bhanti, Bā -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² Bā dukkhi-, Ck dukkhi- corr. to dukhī-. ¹³ Ck -hipeto. ¹⁴ Ck sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādīni tividhasucaritadvārasena vuttāni, na attahetū ti¹ desanāsisam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābba-hetu vā alikaṃ na katheti²ti attho, kāmaṃ c'esa³ attho vācāsāññato ti iminā va-siddho, musāvādinō pana akattabbaṃ pāpakammaṃ nāma n' atthi⁴ti garuka-bhāvādi⁵panatthaṃ puna evaṃ āhā 'ti veditabbo⁶, gambhīrapañhaṃ ti⁷ 5
atthato ca pālito ca gambhīraṃ gūḷhaṃ paṭicchannaṃ Sattubhastajātaka-Ummaggajātakesu āgatasadisāṃ pañhaṃ, manasābhicintayan ti manasābhicintento atthapadaṃ⁸ pativijjhitaṃ candasahassaṃ utthāpento viya pākataṃ katvā yo kathetuṃ sakko⁹ti attho, nācchāhitaṃ ti na atthahitaṃ¹⁰ hitatikkantaṃ luddaṃ pharusaṃ sāhasikakammaṃ ca yo na karoti¹¹ti attho, imassa ca paṇ' 10
atthassa vibhāvanatthaṃ.

Na paṇḍitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti¹²,

dukkhena phutṭhā khallitāpi santā¹³

chanda ca dosā na jahanti dhamman ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kālābhataṃ¹⁴ ti tattha dānaṃ dātābbakāle silāṃ rakkhana¹⁵kāle¹⁶ uposathavāsakāle saṇḍesu paṭiṭṭhāpabbajjakāle¹⁷ samaṇa-dhammakaraṇakāle vipassanācōrasmiṃ yuñjanakāle¹⁸ ca imāni¹⁹ dānādīni sam-pādentō²⁰ kālābhataṃ²¹ atthapadaṃ na riñcati na gaḷapeti nāma, tathā-vidhan ti sabbaññū Buddhā ca Paccekabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṃ 20
kathentā evarūpaṃ puggalaṃ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-guṇaṃ jānāti²²ti kataññū evaṃ nātvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṃ paṭikaronto katavedi nāma, dukkhita²³ssa²⁴ 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa dukkhaṃ attani āropetvā yo tassa uppannaṃ kiecaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti Buddhādayo evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññū 25
katavedino hontīti Satapattajātaka-Cullaḥamsa-Mahāḥamsajātakādīni²⁵ kathe-tabbāni²⁶, etehi sabbehi²⁷ti Sakka yo etehi heṭṭhavuttehi silādīhi sabbehi pi guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu²⁸ piyabhāni²⁹ saṃvibhāgā-bhiratattā saṃvibhāgi yācākaṇaṃ vacanaṃ nātvā³⁰ dānavasena vadaññū catūhi saṃgahavattūhi tesāni tesāni saṃgaṇhanato³¹ saṃgāhakaṃ madhuravacanatāya 30
sakhilaṃ maṭṭavacanatāya saṇhāvacaṃ tathāvidhaṃ no puggalaṃ³² adhigata-yasasobhaggasamūhātā siri no jahāti, nāssa siri vinassa³³ti.

¹ mitto dalha - - na attahetū ti wanting in C^s. ² B^d ceva. ³ B^d adds tam puggalaṃ silavantaṃ vadanti. ⁴ B^d adds bho sakka yo gambhīrapañhaṃ. ⁵ B^d atthaṃ. ⁶ C^s atthitaṃ. ⁷ C^k samāha-, B^d sammāca-. ⁸ B^d piliṭṭhāpi-, C^k khalinantaṇisanaṃ? C^s balitattānisantaṃ? ⁹ B^d kālāga-. ¹⁰ C^k B^d -ha-. ¹¹ B^d paṭiṭṭhānakāle pabbajitakāle. ¹² C^k puñjana-, B^d yujjana-. ¹³ C^s idāni. ¹⁴ B^d samādento. ¹⁵ C^k B^d dukkhi-. ¹⁶ C^s -dīhi. ¹⁷ C^s -bbaṃ. ¹⁸ B^d mudu ti. ¹⁹ B^d adds saṃvibhāgi ti silasaṃvibhāgādāna. ²⁰ B^d sutvā. ²¹ B^d -gaṇhato. ²² B^d tathāvidhanti tathāvidhaṃ mudupuggalaṃ.

Evam M. gaganatale candaṃ utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānaṃ pucchā ca¹ vissaj-janaṃ ca hoti:

81. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 5 aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlaṃ sirī² cāpi sataṇ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kaṃ seṭṭhataraṃ vadanti. 79.
82. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III ⁸⁴⁹/₁₈)
 nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ,
 10 sīlaṃ sirī⁵ cāpi sataṇ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
83. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācaraṃ (IV ³³⁹/₂₅)
 15 kiṃ sevamāno labhatīdha paññaṃ,
 paññāya dāni paṭipadaṃ vadehi,
 kathaṃkaro paññavā hoti macco. 81.
84. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 20 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evaṃkaro paññavā hoti macco. 82.
85. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 evaṃvipassī pajahāti chandaṃ
 25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
86. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosaṃ,
 mettā¹⁰ cittaṃ bhāvaye¹¹ appamaṇaṃ,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ (IV ⁴⁵²/₂₃)
 anindito Brahmam upeti ṭhānaṃ ti. 84.

¹ Cks omitt ca. ² Ck siriṃ, Cs Bā siriṇ. ³ Bā -am. ⁴ Cks paññā vā, Bā paññaṇa. ⁵ Cks -riṇ, Bā -riṇ. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā buddhe. ⁸ Bā -hato ca. ⁹ Bā savineyya. ¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlan¹ vā issariyasīlan¹ vā sappurissadhamman¹ vā paññan¹ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhamman¹ seṭṭhataraṃ vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā eṣā paññā nāma sā² vā seṭṭhā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candam parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlan⁶ siri⁶ cāpi sataṇ ca dhammo ti ete tayo pi anvā-
yikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā
hontīti attho, kathamkaro ti ādīni aññamaññavevacanān⁹ eva⁹, katham
karonto¹⁰ kim nāma kamman karonto kim ācaranto kim sevamāno bhajamāno¹¹
idhaloke paññan¹² labhati, paññāyam eva paṭipadam vadehi, jānitukāmo 'mhi,
kathamkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vud-
dhippatte paṇḍite nipune sukkhumakāraujānanasamatthe, evamkaro ti¹⁴ yo
puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pālin ugganhāti
punappuna atthan¹⁵ pucchati pāsāne lekham¹⁶ khamanto viya kañcecananāliya siha-
vasaṃ paṭicchanto¹⁷ viya obitasoto sakkaccaṃ subhāsītāni sunāti ayaṃ evam-
karo macco paññavā hotīti evaṃ M pācīnalokadhātuto suriyaṃ utthāpento viya
paññāya paṭipadam¹⁸ kathetvā idāni tassā paññāya gunāṃ kathamto sa paññavā
ti ādim āha, tattha kāmagine ti kāmakoṭṭhāse hutvā abbavatthena¹⁹ aniccato
ditthadhammikasamparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato attha-
navutiyā rogamukhānaṃ kāme nissāya uppattisambhāvena rogato avekkhati²⁰
oloketi, so evaṃvipassī²¹ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccādītāni passanto kāme
nissāya uppajjanakadukkhānaṃ²² anto n' atthi kāmānaṃ pahānam eva sukhan
ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṃ pajahati, sa vītaraḃo ti
Sakka so puggalo evaṃ vītaraḃo navaḃhātavattuvasena uppajjanakabhāvaṃ²³
dosaṃ vinetvā²⁴ mettaccittān²⁵ bhāveyya, appamānasattā rammanattā appamānaṃ
taṃ²⁶ bhāvetvā aparihīnājjhāno agarahito Brahma-loke uppajjati

Evam M-e kāmānaṃ dose²⁷ kathente yeva tesam tiṇṇam
pi rājūnaṃ²⁸ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmaguṇarāgo²⁹
pahīno. Taṃ natvā M. tesam pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atthakā³⁰ Bhīmarathassa cāpi

Kālīngarājassa ca uggatassa,

sabbesaṃ vo kāmārāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ B^d -yasīri. ² B^d nāmesā. ³ C^{ks} tathā. ⁴ B^d ca. ⁵ B^d te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ C^{ks} -ko. ⁸ B^d omits paññā - - - gacchanti. ⁹ C^k aññamaññamevamānāneva.

¹⁰ B^d -karoti. ¹¹ B^d omits bha-. ¹² C^{ks} -ā. ¹³ B^d vuddhe ¹⁴ C^{ks} omit ti.

¹⁵ C^k -channo, C^o vaṭicchanto, B^{ds} sampaticchanto ¹⁶ B^d -tthena ¹⁷ C^k ape-,

C^o āve-, B^d avekkhatīti. ¹⁸ B^d -ssati. ¹⁹ C^o uppajjanadu-, B^d uppajjamānaka-.

²⁰ B^{ds} -kasabbhāvaṃ. ²¹ B^d viditvā. ²² B^d -paṇi, omitting taṃ. ²³ B^d -am.

²⁴ C^{ks} -nampi. ²⁵ B^d paṇcakū-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyan ti mahattham mahāvippahāram mahājutikaṃ, tava maṭṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadañgappahānena pahīno.

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutini karontā²

ss. Evam etaṃ³ paracittavedi:

6 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya
yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjatthāya no okāsaṃ karohi yathā mayam pabbajitvā tava gatiṃ nipphattiṃ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddham⁵ guṇaṃ paṭivijjheyāmā⁶ 'ti vadimsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

ss. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁶ kāyaṃ vipulāya pītiyā
15 yathā gatiṃ me⁷ abhisambhavethā⁸ 'ti. 87.

Tattha pharāthā⁶ 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā⁶ 'ti.

Tam sutvā te⁹ sampaṭicchanta¹⁰.

40. Sabbaṃ karissāma tavānusāsaniṃ
yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁰ vakkhasi bhūripaṇṇa,
20 pharāma kāyaṃ vipulāyā pītiyā
yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹¹ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹¹ M. pabbajjaṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,
25 gacchantu bhonto isayo¹² sādhurūpā,
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā ratī¹³ pabbajitassa setṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū¹⁴ 'ti attano attano vasaṇaṭṭhānāni gacchantu.

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ Bā paṭividdha ⁵ Bā -viddhe-. ⁶ Bā phara- ⁷ Ck gatimeva, Bā gati me.

⁸ Bā omits te. ⁹ Bā tati- corr. to sam-. ¹⁰ Cks yaṃ tvaṃ. ¹¹ Bā sabbaba-.

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck -tiṃ, Cā Bā -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampaṭicchitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamimsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanā M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyam na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapaṇiso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

41. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵
subhāsita isinā paṇḍitena
te vedajātā anumodamānā
pakkāmu devā⁶ devapuram yasassino. 90.

43. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsita isinā paṇḍitena,
yo koc' imā atṭhikatvā suṇeyya
labhetha pubbāpariyam visesaṃ,
laddhāna pubbāpariyam visesaṃ
adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādini dipanena nibbānanissitā,
gāthā imā ti idaṃ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vaṇṇento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyakaṭṭhena paramatthanissitā, su-
vyañjanā ti superisuddhavyañjanā⁹, subhāsita ti sukathitā, atṭhikatvā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ
ti paṭhamajjhānaṃ pubbaviseso dutiyajjhānaṃ aparaviseso tatiyajjhānaṃ apar-
viseso ti evam atṭhasamāpatticatunaggavasena pubbāparabhāvena ṭhitam¹⁰
visesaṃ, adassanaṃ ti pariyoṣāne aparavisesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ
pāpuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūtaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idān' 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassaṃ vassīti“ vatvā
s. p. j. samodhāneto

44. Sālissaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹²

30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paṭicch-. ³ Bds sakāni vasanaṭṭhānāni. ⁴ Bds
gāthāyo abhāsi. ⁵ Bds -saññitā. ⁶ so Cks Bds for te? ⁷ Cks -mattham-, Bds
-saññitā. ⁸ subhāsita - - ti wanting in Cks. ⁹ Bds omits su. ¹⁰ Bds tam.

¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobhanam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātaka vitthāritarā eva. S. pana tam bhikkhum „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
 15 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“³ purāṇadutiyaṅkāya 'ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etaṃ nissāya jhānam nāsetvā tiṇi samvaccharāni mūlho visaṇṇī“⁴ nipajjitvā uppannāya saṇṇāya mahāparidevaṃ paridevīti⁵ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
 10 titvā vayappatto sabbasippesu⁶ nipphattiṃ patvā isipabbajjam pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migī⁷ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakam tiṇaṃ khādi⁸ udakam pivi, ettaken' eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbhaṃ paṭilabbhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā⁹ assamasāmaṇṇe¹⁰
 15 yeva carati. M. parigaṇhanto taṃ kāraṇaṃ aṇṇāsi. Sā aparabhāge manussadārakam vijāyi, M. taṃ puttasiṇehena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahosi. Atha naṃ viṇṇūbhāvaṃ pattaṃ¹¹ pabbājetva attano mahallakakāle taṃ ādāya Nārivaṇaṃ nāma gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
 20 nāma honti, tā“¹² attano vasagate mahāvināsaṃ pāpenti, tāsāṃ vasam nāma gantum na vaṭṭatīti¹³“ ovaditvā aparabhāge Brahma-lokaparāyano ahosi. Isisiṅgo pi jhānakilaṃ kilanto Himavanta-padese vāsam kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath'
 25 kāraṇaṃ ñatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā“¹⁴ 'ti „ekam accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmi“¹⁵ sakaladevalokaṃ upaparikkhanto attano adḍhateyyakoṭisaṃkhānaṃ¹⁶ paricārikānaṃ majjhe ekam Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ tassa sīlam bhinditum samatthaṃ adisvā taṃ pakkosāpetvā
 30 tassa sīlabhedam kātum āṇāpesi.

¹ Bā ukkaṇṭhitabikkhum. ² Bā sīti. ³ Cks si. ⁴ Bā -o. ⁵ Cks -e. ⁶ Bā -ā. ⁷ Bā -itvā. ⁸ Bā katthaci āgantvā, adding tattheva tiṇaṃ khādi. ⁹ Bā assamassa-. ¹⁰ Bā viṇṇūtappattaṃ. ¹¹ Cks taṃ. ¹² Cks cāpe-. ¹³ Ck -sam-khātataṃ, C' -saṃkhānaṃ, Bā -saṃkhātānaṃ.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāya Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettimsāya devaputtānam piti- 5
kiccasāghanena⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya tam
paṭibālā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāya ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambalasīlāsane nisinnō tam Alambusan pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatisā saindakā:
isim palobhiko gaccha Isisiṅgam Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti tam ālapati, idan⁶ tassā nāman, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharanena nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isim palobhiko ti isinam palobhanasamatthe,
Isisiṅgan ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūlā utṭhabimsu, tasmā 15
evam vuccati.

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgam upasamkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusan ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanaṃ ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pan' esa dīghayukatāya nibbānasamkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imambhā ṭhānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā
idha nāgacchati evam karohi ti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

4. Devarāja kim eva tvam, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isim palobhiko¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bās pathaman. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Cks pīti-, Bā pitukiccasā-. ⁵ Cks nam. ⁶ Bā idaṇca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bā āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cks tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bā -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāma' etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tuvaṃ¹ sikkhasīti² imasmim sakaladevaloke mam eva tuvaṃ ikkhasi³ aññāmaṃ na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ paṇ' ettha vyanjanasandhikaro, isim palobhike gacchā 'ti kimkāraṇaṃ maṇiṇeva evaṃ vadasīti adhippāyē, pavarā⁵ cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarabhi, nandane ti nandijanake, pariyaṇṇa ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvaṃ eva gaccha kalyāṇi, itthiṇaṃ pavarā c' asi,
tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasamkantā samānā purisapalobhani-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravāṇṇeṇ' eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁷ tam tāpasam attano vasam ānessasi.

Tam sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsāduṃ, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isim āsādiya⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āsāduṃ ti āsāditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ tam isim silabhedanattāyā alliyitum¹² bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiya ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹³ saṃsāraṃ, mohena isim palobhetvā saṃsāraṃ āpannā¹⁴ vaṭṭadukkhe patitthitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā, ti tena kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni utthāpemi, tassa kirāhaṃ silaṃ bhindissāmīti cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
30 missā missetum icchanti Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.

⁵ Bā -ṇe. ⁶ Bā ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bā viromi.

⁹ Bā -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bā viromiti. ¹² Bā apī cāhan in the place of na vāhaṃ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bā -a, Ck -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam oḡayha Isisiṅgena rakkhitaṃ
bimbijālakasañchannaṃ samantā adḡhayaḡjanaṃ 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udaṇhasamayam² pati
agḡiṭṭhaṃ parimajjantaṃ Isisiṅgaṃ upāgamīti 105.
imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmiti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavisitvā alaṃkaritvā Isisiṅgaṃ kilesena missetuṃ icchanti pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamaṃ gatā ti³, bimbijālakasañchannaṃ ti
rattakuravakavaneṇa⁴ sañchannaṃ, pāto va pātarāsamhīti bhikkhave pātarā-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udaṇhasamayam⁶ patīti⁷ suri-
yuggamanavelāyam eva, agḡiṭṭhaṃ ti agḡisālaṃ rattipadhānaṃ⁸ anuyunḡjitvā
pāto va nahātvā udakakiccaṃ katvā paṇṇasālāya thokaṃ jhānasukhena vitthā-
metvā nikkhamitvā agḡisālaṃ sammajjantaṃ⁹ isiṃ sā upāgami, itthivīlasaṃ
dassenti¹⁰ tassa purato atṭhāsi.

- Atha nam tāpaso pucchamāno āha: 15
14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā¹¹ āmuttamanikuṇḡḡalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasaṃkāsaṃ hemacandanagandhani
saññātūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā, 20
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpanā,
vimaṭṭhā tuyhaṃ sussoṇī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhaṇjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avaṇṭā¹⁶ sādḡhupaccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḡarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bā tam. ² Bā uṇhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vaṇṇena. ⁵ Bā atipage. ⁶
Bā udaṇhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ C^s rattitū-, Bā rattipatanam. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰
all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, Cks -tiṃ. ¹⁴
Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avaṇḡā? ¹⁷ Cks
paṇḡu-. ¹⁸ Bā aḡaphālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatṭhā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṁ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānaṁ ca yā gati
isīnaṁ ca parakkantaṁ saññatānaṁ tapassināṁ — 116.
25. Na te samasamaṁ passe asmiṁ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānenu taṁ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahattābharanā⁶ ti vicitrehi⁶ hattābharāṇehi samannā-
gatā, hemaandanagandhinīti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhivilepanā, saññā-
tūrū ti suvatṭitaghanaūru sampannaūrulakkhanā⁷, vilākā ti saṁkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumālā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitṭhitā ti samaṁ
15 pathaviṁ phussanta suttu patitṭhitā, Kamanā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamanīyā
ti kantā kāmatabbayuttakā, haranti¹² ñeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsenā caṁkamantiyā tava padā mama cittaṁ haranti yeva,
vimatṭhā ti visālā, sussonīti sundarasonī, akkhassā¹⁴ ti suvaṇṇaphalakaṁ¹⁴
viya visālā te sonīti vadati, uppallasēva kiṇjakkhā¹⁵ ti nīluppalakannikā
20 viya, kanhāñjanassevā¹⁶ ti sukhumakanḥalomācitattā evaṁ āha, duvidhā
ti gāthā thāne vaṇṇaṁ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṇassa abhāvā
avaṇṇā ure laggā eva hutvā suttu nikkhantattā sādhipaccudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatītā ti na-ppatītā amilātātāya²⁰ vā anabbhunnatātāya²¹
vā na anto²² pavitṭhā ti appatītā, suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisatāya addhalābusamānā thanā eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhati evaṁ tava gīvā²⁵ thokaṁ dīghā
kambutalābhāsa²⁶ suvaṇṇālīṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍapāvaranā
ti dantāvaraṇā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubbūtā²⁷ jivhā, abhirattabhāvena jivhāsadisāne otṭhaparīyosāne ti vadati,
30 uddhaggā ti hetthimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīṇjūka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bd susamapṭhā. ³ Bds -kabyā?

⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavī-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Cks -ne. ⁸ Cks -majjhe, Bd -majhā.

⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantiṁ.

¹³ Bd -pena. ¹⁴ Bd sundaravaṇṇassasuvaṇṇassapalakaṁ. ¹⁵ Bd kiṇcikkhā. ¹⁶

Ck kanhāja-, Cs kanṭabhaja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṁ-, Bd kathaṁ thāne

vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Cks amīyāmānūtāya. ²¹ Cs

-tatayā, Bd anubbhannatātāya. ²² Cks add na ²³ Cks -mayācabundo. ²⁴ Cks

omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ Cs catutthabhūtā, Bd catuttha-

manavattthubbūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasambhūtā ti niddosesu hanumaṇṣapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇḍā, lohitantā² ti rattapariyantā, jiṇṇukaphalasannibhā ti rattatṭṭhāne jiṇṇukaphalasadisā, sudassanā ti passantānān atittakarā³ pañcappasādasamannāgatā, nātidighā ti pamāṇayuttā, susammatṭhā ti suṭṭhu sammatṭhā, kanakaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphaṇikā tāya⁵ gandhatelaṇ⁶ ādāya paharitā⁷ suraritā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasīṇ⁹ ca gorakkhaṇ ca nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatitī¹¹ yattikā¹² nipphatti, parakkantaṇ ti yattakaṇ isīnaṇ parakkantaṇ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmim Himavante yattakā isayo vasantīti attho, na te samasamaṇ ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10
vīlāsādisamatāya¹⁵ tāya¹⁶ samaṇ na passāmi, ko vā tvaṇ ti idaṇ tassā itthi-
bhāvaṇ ti jānanto pi purisavohāravasena pucchi.

Evam pādato paṭṭhāya yāva kesā attano vappmaṇ bhāsante
tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṇ
gatāya tassa sammūlhabhāvaṇ nātvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṇ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṇ assame,
ehi¹⁷ taṇ upagūhissam ratīnaṇ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṇ gate satitī Kassapagotta evaṇ¹⁸ tava citte
pavatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa¹⁹, ratīnaṇ ti pañca- 20
kāmaguṇaratīnaṇ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṇ mama ṭhitāya²⁰
hatthapassam²¹ āgamiṇsati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
itthimāyāya kusalatāya tāpasam kampetvā āgatamaggābhi-
mukhī²³ pāyāsi. 25

Taṇ atthaṇ pakāsento Satthā:
27. Idaṇ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
miṣṣa missetum icchantī Isisīṇam Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaṭṭhaparī-. ² Bā lohitaṇ. ³ Bā atitti-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Ck -phani-
kāya, Bā -palikātāya. ⁶ Ck -tela, C -kelam, Bā -tesam. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
sucaritā. ⁹ Ck -ī, C -ī. ¹⁰ Bā jīvanakasatte. ¹¹ Ck gati, C gaṇī. ¹² Bā
yattā. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bā -līlā-. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ C
adda ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - - evaṇ wanting in Bā. ¹⁹ Ck cayassa,
Bā piyavacanaṇ mā lapanametaṇ. ²⁰ Ck ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
-pāsam. ²² Bā gamissāmīti. ²³ Bā -khaṇi.

Atha naṃ tāpaso gacchantiṃ disvā „ayaṃ gacchatīti“
attano dandhaparakkamaṃ¹ mandagamanāṃ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5   28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamaṃ²
tam uttamāsu veṇīsu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattaṃ kalyāṇī palissajī³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā taṃ atha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indaṃ vasantaṃ Nandane vane,
10   tassā saṃkappam aṇṇāya Maghavā devakuṇjaro
pallamaṃ pahiṇī khippaṃ sovaṇṇaṃ sopavāhanaṃ 122.
31. Sauttaracchadapaṇṇāsāṃ⁸ saḥassapaṭiyatthataṃ⁹,
taṃ enaṃ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttaṃ va tīpi vassāni dhārayi
15   vimado tihi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harirukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanaṃ
navapattavanaṃ phullaṃ kokilagaṇaghositaṃ¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudam assūni vattaṃ,
na juhe na jape mante, aggihuttaṃ a hāpitaṃ. 126.
20   35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittaṃ palobbhayi
araṇṇe me viharato yo me tejā ha sambhataṃ¹⁵
nānāratana-paripūraṃ nāvaṃ va gaṇhi aṇṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattaṃ¹⁶ kalyāṇīti taṃ
kese parāmasitvā ṭhitaṃ isin udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25   sobhanā, palissajīti āliṅgi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā taṃ
atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānaṃ antaradhāyi, tasmim
tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā taṃ Sakkena patthitaṃ¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvaṃ¹⁹ viditvā sā devakaṇṇā tositā,
tassa tena brahmacariyāvināsa²⁰ sañjanitapiti pāmojjakatā²¹ ti attho, manasā
30   āgamā ti sā taṃ āliṅgitvā ṭhitā aho vata Sakko pallamaṃ peseyyā 'ti evaṃ²²
pavattena manasā Indaṃ āgamā, Nandane ti nandijananasammatthāya
Nandanavanasaṃkhāte Tāvatisabbhavane vasantaṃ, devakuṇjaro ti Deva-

¹ B^d daddhu-. ² B^d daddha-. ³ C^k palissapī, B^d palissajji. ⁴ B^d ssusobhaṇi.

⁵ B^d tehi. ⁶ C^k -yāya. ⁷ C^k sā ma-. ⁸ B^d -sa. ⁹ C^k -sattataṃ, C^s -yatta-
taṃ, B^d yatthakaṃ. ¹⁰ B^d parivijjhivāna. ¹¹ B^d haritaru-. ¹² B^d samannā.

¹³ C^k -lā-. ¹⁴ C^k paṭi-. ¹⁵ so C^k; C^s tejābhasam-, B^d tejābhasambhū-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ B^d tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B^d -nāyasamī-.

²⁰ B^d -yāvanāsane. ²¹ B^d -mejjā, omitting katā. ²² C^k eva.

seṭṭho, pahīṇīti¹ pesesi, pāhīṇīti² pi pāṭho, sopavāhanan ti sapari-
vāsam, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṃ,
sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṃ³, tamenam tatthā 'ti
taṃ Isisiṅgam tattha dibbapallamke nisinnā sū ure⁴ katvā dhāresi, tīṇi
vassānīti⁵ ekam⁶ muhuttaṃ viya manussaganāyā tīṇi vassāni taṃ ure 5
nipajjāpetvā tattha nisinnaṃ⁷ dhāresi, vimado ti nimmodo vigatavisaññabbāvo,
so hi tīṇi samvaccarāni visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi⁸,
tasmiṃ pabujjhamāne hatthādhiphandanaṃ disvā va Alambusā tassa pabujjha-
bhāvaṃ ñatvā pallaṃkaṃ antaradhāpetvā sayam pi antarabhi⁹ aṭṭhāsi,
addasāsīti¹⁰ assamapadaṃ olokeno kena nu kho 'mhi sīlavināsanam¹¹ 10
pāpito ti cintevā mahantena saddena paridevamāno addasa¹², harirukkhe¹³
ti aggiyāyatanasamkhātā¹⁴ aggisālam samantā parivāretvā ṭhite haritapatte¹⁵
rukkhe, navapattavanan ti taruṇehi navapattehi samchannaṃ vanaṃ,
rudan ti paridevanto, na jube na jape¹⁶ mante¹⁷ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahāpitan ti hāpitaṃ, akāro¹⁸ upasaggamattaṃ, pāricariyāyā 15
'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṃ palobhayiti paridevati,
yo¹⁹ me tejāhasambhataṃ²⁰ ti hakāro²¹ nipātamattaṃ yo mama samapa-
tejena sambhataṃ²² jhānaguṇaṃ nānāratanaṃ puṇṇaṃ²³ mahapannave nāvaṃ viya
gaṇhi vināsaṃ pāpesi ko nām' eso ti paridevi²⁴.

Taṃ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āham na kathessāmi 20
ayam me abhisapissati, hand' assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁵ kāyena ṭhatvā

36. Ahan te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁶ cittaṃ cittena, pamādā tvaṃ na bujjhasīti g. ā. 128.

So tassā katham sutvā pitarā dinnaovādaṃ²⁷ saritvā 25
„pitu vacanaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto 'mhīti“ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate²⁸:

kamalāsaris' itthiyo²⁹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

icc-ānusāsi man tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ Bā pā-, Ck^s pahīṇīti. ² Ck^s pahīṇīti, C^s pahīṇīti. Bā pahīṇīti. ³ Bā -kam.

⁴ Bā uttare. ⁵ Ck^s omīti vassānīti. ⁶ Bā eka. ⁷ Bā -nnā. ⁸ Bā -itvā adda-
sāsīti. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā adda so. ¹¹ Bā -nāsaṃ. ¹² Bā -sāsi. ¹³ Bā
haritaru-. ¹⁴ Ck^s aggiyāyana-. ¹⁵ Bā -tta. ¹⁶ Bā jappe. ¹⁷ Ck^s -to. ¹⁸

Bā ā-. ¹⁹ Ck^s ye. ²⁰ Ck^s -bhasamahatan, Bā -hasambhutan. ²¹ C^s bhākāro.

²² Bā -bhūtaṃ. ²³ Bā -pari puṇṇaṃ mahantaṃ. ²⁴ Bā -vati. ²⁵ Ck^s dissa-,

mānena, Ck^s disassamāneṇa, Bā disamānena. ²⁶ so C^s for -dhiṃ? Ck^s Bā -dhi.

²⁷ Bā dinnaṃ-. ²⁸ Bā -ti. ²⁹ Ck^s kamma-, Bā kamalāsiripittiso.

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanaṃ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.
40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvītena me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.
- 5   Tattha imānāti imāni vacanāni, kamalāsarisiṭṭhiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nāri phullatāya⁶, pupphasadisa itthiyo, tāyo bujjhesīti⁷ māṇava
tāyo jāneyyāsi, ñatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, ure gaṇḍāyo ti
uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi camannaṅgatāyo, tāyo bujjhesīti¹² tāyo attano
10 vasagate¹³ vināsaṃ pāpentīti jāneyyāsi¹⁴, nākaṃ ti nākarīṇaṃ, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīvītena me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīvītena me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, naṭṭhajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vītarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.
- 15   So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samaṇatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṃ ñatvā Alam-
busā bhūtā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsi:

41. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhitiṃ ca ñatvā avatthitaṃ
20 sirasā aggahi pāde Isisiṅgaṃ Alambusā. 133.
42. Mā me kujjhi²³ mahāvīra, mā me kujjhi²⁴ mahāisi²⁵,
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānaṃ yasassināṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā“
25 'ti vissajjento

43. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.
- Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bā vuḍḍh-. ² Bā svaṃjjahā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bā kamalāsiṭṭipittiyo.
⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bā phullatātāsaṃ. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā ā-. ⁹ Bā
malāpeyyāsīti. ¹⁰ Bā tāni ¹¹ Bā omits one dvīhi. ¹² Bā bujhasīti māṇava.
¹³ Bā vasani-. ¹⁴ Bā omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bā has sajjhā-. ¹⁶ Cks
omits ji-. ¹⁷ Bā adds vā ¹⁸ Bā naṭṭhajjhā-. ¹⁹ Bā adds vā. ²⁰ Cks -gaṃ.
²¹ Bā adds puna. ²² Bā -āyo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:-

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nam padakkhiṇaṃ
añjalim¹ paggahehvāna tamhā thānā apakkami. 136.

45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhano³
sauttaracchadapaṇṇāso⁴ sahaṣṣapaṭiyatthato⁵
tam eva pallaṃkam āruyha agā devāna santike. 137. 5

46. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
patito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā⁸ ti dipaṃ⁹ viya, patito ti ādihi pi tuṭṭhākāro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā thitāya tuṭṭho varam adāsi. 10

Sā tassa santikā¹⁰ varam gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varam vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varam ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā maṃ etadatthāya pahineyyāsi etaṃ varam varenūti. 15

S. tassa bhikkhuṇo i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isisiṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāisi aham evā“¹³ ti. Alam-
busajātakam.

4. Saṅkhapāla-jātaka.

90

Ariyāvakaṣo sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatim¹⁴ nāgasampattim¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā“¹⁵ ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchinihi nibbatti, Duyyo dhaṇo ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁶ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaraṃ addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisiñcitvā isi- 25

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ C^s -ṇṇāso-, Bā -ṇṇoso-. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bā dipakam. ⁹ C^k va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā -itaṃ. ¹² C^k evaṃ. ¹³ Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^k -ti, Bā -ti. ¹⁵ C^k -ī, Bā -ī. ¹⁶ Bā -yaṃ. ¹⁷ Bā sabbasippāni.

pabbajjaṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattuṃ
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātūṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imaṃ jaṭaṃ bhinditūṃ, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapālādabato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ paṇṇasālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhinnāṃ⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kaṇṇapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranarā upa-
 saṃkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gatattṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukattṭhāne nāma vasatīti“ űatvā tassa dassanatthāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhiṃ assamapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 suṇanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantam̐ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utṭhāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma' esa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma' eso“
 ti. So tassa sampattim̐ nissāya nāgabhavane lobhaṃ
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁶ attano nagaram̐ eva gantvā catūsu dvāresu dānasālaṃ¹⁷
 kāretvā¹⁸ sakala-Jambudīpaṃ khobhento¹⁹ dānaṃ datvā silaṃ
 rakkhitvā uposathakammaṃ²⁰ katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhavane nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bđ divase divase. ² Bđ ā-. ³ Bđ teneva. ⁴ Bđ kiñci. ⁵ Cks mahiseka-. ⁶ Bđ kaṇṇavannāya. ⁷ Cs Bđ upani-. ⁸ Cks omit tattha. ⁹ Bđ -ññā. ¹⁰ Bđ kaṇṇavanna-. ¹¹ Bđ -si. ¹² Cks -vijjhā-, Bđs anuvicārapetvā. ¹³ Bđ -taṃ. ¹⁴ Bđ nivā-. ¹⁵ Bđ utthāyāsanā. ¹⁶ Ck nibaddhāpetvā, Cs nioddhāpetvā, Bđ nibandham̐ dā-. ¹⁷ Bđ -lāyo. ¹⁸ Bđ kārapetvā. ¹⁹ Bđ saṃkhobbhanto. ²⁰ Bđ -thavāsaka-.

ahoṣi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiyā vipattiṣārī hutvā
 tato paṭṭhāya manussayoniṃ paṭthento uposathavāsaṃ vasi,
 ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 sīlavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
 mitvā Kaṇṇapennāya² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika- 5
 maggassa ca antare ekaṃ vammikaṃ parikkhipitvā uposathaṃ
 adhiṭṭhāya samādinnaṣīlo „mama cammena atthikā³ camma-
 maṃsādīhi⁴ atthikā maṃsādīni⁵ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjettvā vammikamatthake nipanno samanaḍḍhammaṃ
 karonto cātuddase⁶ pannaṃ vasiṭvā paṭipade⁷ nāgabhāvaṇaṃ 10
 gacchati. Tasmiṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
 panne⁸ paccantaḡāmaṃvāsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāma“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā⁹ kiñci alabbhitvā nivattā¹⁰ taṃ
 vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayāṃ ajja godhapotakaṃ
 pi na labhimha, imaṃ nāgārājānaṃ vadhitvā khādissāma“ 'ti 15
 cintetvā „mahā kho paṇ' esa, gayhamāno palāyeyyāpi¹¹, yathā
 nipannaṃ eva taṃ¹² bhogesu sūlehi vijjhittvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadonikaṇāvappamaṇaṃ vattetvā¹³ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ viya jīṇjukaphalasannibhehi akkhīhi 20
 jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁴ ativiya so-
 bhati, so tesāṃ soḷasaṇṇaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
 rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
 āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṃ manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ 25
 adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁵
 chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
 olokessāmīti¹⁶“ attano sīlabhedabhayaena dāhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -pinnāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamāṃsā-. ⁶ C^k -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipāde.

⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranta. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāpeyyāte. ¹²

C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vaṭṭe-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmīti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhittāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
nam te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
pātetvā tikkhasūlehi¹ aṭṭhasu ṭhānesu vijjhitvā sakaṇṭakā²
kālavettayatṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu
5 kāceḥ³ ādāya⁴ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁵ sūlehi vijjhanato
paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhini ummiletvā te na
olokesi, tassa aṭṭhahi kāceḥ⁶ ādāya⁷ niyyamānassa sīsam olam-
bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁸ vijjhitvā
10 rajjukaṃ pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁹ laggetvā
puna⁸ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim̐ khaṇe Vide-
haratṭhe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
putte B-aṃ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam̐ soḷasannam
15 pi soḷasahi vāhagoṇehi saddhiṃ pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
māsake sabbesaṃ nivāsanapārūpaṇāni bhariyānaṃ pi tesam̐
vatthābharāṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanaṃ gantvā
tатtha papañcaṃ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
Ālāraṃ upasaṃkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇaṃ kathetvā taṃ
20 ādāya nāgabhavanaṃ gantvā tīhi⁹ nāgakaṇṇāsatehi saddhiṃ
mahantaṃ assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹⁰ vassaṃ vasitvā dibbe¹¹ kāme
paribhuñjitvā „icchāṃ¹⁰ ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
25 Himavantapadesaṃ gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim̐ patvā¹² rājuyyāne va-
sitvā punadivase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
māsi¹³. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
pakkosāpetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṃ

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cā kacehā ādāya, Bā kajeṇādāya. ⁴ Cā -e. ⁵ Bā kajeḥi ā-. ⁶ Bā nāsāpuṭam̐. ⁷ Bā kajakko. ⁸ Bā adda pi. ⁹ Cā tīhi.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bā gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmim nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvakaṣo si pasannanetto
maññe bhavam pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapañña³ 'ti. 140. 5

Tattha ariyāvakaṣosīti niddosasundarasarīrāvakaṣo abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
manakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi. kathan nū 'ti kena nu
kārapena kiṃ ārammaṇam katvā dhanam ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 10
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisa⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho veditaḥ:

2. Sayam vimānam naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa
disvāna puññānam mahāvipākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141. 15
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham,
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁵. 142. 20
4. Vanijja⁶ raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte⁷
pavaṭṭakāyam⁸ uragam mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143. 25
5. So 'ham samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmi¹¹ bhīto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā ci-. ² C^s pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ C^k mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vāṇijjam. ⁷ C^s bhīlāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā^s pah-. ¹¹ Bā avacasī, C^s avacasim.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
pavattakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanaṃ²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
10 pavattakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁵,
15 karoma te taṃ vacanaṃ Aḷāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchim
dasaṅguliṃ añjaliṃ paggahevā. 150.
- 25 12. Gacch' eva⁶ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesum,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vipprasannaṃ
30 nīlobhāsaṃ ramaṇiyaṃ sutitthaṃ

¹ B^d pavaḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^{ks} -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS. C^{ks} gaccheca. ⁶ C^s B^d -naṃ, C^k -namna

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittinṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.
15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pānadado saḥāyo,
sakaṇ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhapālanāgarāṇṇo auekasatanāṭakasampatisam-
pannaṃ kaṭṭhanamaṇḍivimānaṃ, puññānaṃ ti tena katānaṃ puññānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmēna na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhananti, jāyihitī¹⁰ bhaṇte tumhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmi ti gac-
chanto, pathe addasāsiṃ ti paṇcannaṃ sakatasatānaṃ purato sukhayānake
nisiditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasāṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹
ti vaḍḍhitakāyaṃ, ādāya¹² 'ti atṭhahi kācehi¹³ gaheṭvā, avacasmiṃ¹⁴ ti abhāsiṃ,
bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācarenāla-
pati, Vedeḥaputtā¹⁵ 'ti Videharaṭṭhavasitāya¹⁶ Alāraṃ¹⁷ ālapimsu, viko pa-
yitvā ti chinditvā, mayaṃ hi vo sattavo ti mayaṃ paṇṇagānaṃ verino
nāma, bhojanatthā ti¹⁸ khādanatthāya, mittaṇca no hohīti tvaṃ amhākaṃ
mitto hohi, katagūṇaṃ jāna, tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesāṃ soḷasavāhagone¹⁹ nivāsanaṇḍarūpanāni pasatam pasataṃ su-
vaṇṇamāsake bhariyānaṃ ca tesāṃ²⁰ vatthalamkāraṃ adāsiṃ, aha Saṅkhapāla-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalaṭṭāya kaṇṭakācitā kālavetta-
latā²¹ koṭṭiyaṃ gaheṭvā ākaḍḍhitum ārabbiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ
disvā aḷamanto va asinā tā latā chinditvā dāraḷānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭini-
haraṇaniyāmena²² adukkhaṇento saṅkaṃ nīharim, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse patimokkhaṃ tasmā bandhanaṃ

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, C-ye. ⁴ Cks -issaṃ, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihitī, Cks jāyihitī, C- jājihitī. ¹¹ Bā pavaḍḍha --. ¹² Bā kācehi. ¹³ so all three MSS. = avacaṃ asmiṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -goṇena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakandakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra.

tañ uraṇaṃ mocayim̐su, tassa nāsato saha pāsena uan̐ rajjukāṃ nīharim̐sū 'ti
 dīpeti, iti te uraṇaṃ vissajjetvā thokaṃ gantvā ayaṃ urago dubbalo matakāle
 naṃ¹ gahevā va gacchissamā² 'ti niliyim̐su, puṇṇehi³ so pi muhuttaṃ pā-
 cīnamukho⁴ gantvā assapūṇṇehi nettehi maṃ palokayi, tadassahaṃ⁵ ti tadā
 5 assa ahaṃ, gacchevā 'ti evaṃ taṃ avacaṃ ti vadati, rahadaṃ ti Kanna-
 penṇadahaṃ⁶, samotatan⁷ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁸ ota-
 taṃ⁹ vitataṃ¹⁰, nittinṇabbhaya patīto ti so kira taṃ rahadaṃ¹¹ pavisaṃto
 Alārassa¹² nipaccākāraṃ dassetvā yāva naṅguṭṭhā otari, uḍake pavitṭhapa-
 vitṭhappāṇānaṃ¹³ ev' assa nibbanaṃ¹⁴ ahoṣi, tasmā nittinṇabbhaya patito haṭṭha-
 10 tuṭṭho pāvekkhi¹⁵, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhavane pa-
 mādaṃ anāpajjitvā mayi Kāṇṇapennatīraṃ¹⁶ anatikkamante¹⁷ yeva dibbena
 parivārena mama purato pāturi ahoṣi, upatṭhahīti upāgami, abbhantaro ti
 hadayamaṃsasadiṣo, passa me ti tvaṃ mama bahūpakāro sakkāraṃ te karis-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁸ mama nāgabhavanaṃ passa, Masakkasāraṃ
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisakkanābhāvena ghanasārātāya¹⁹ ca
 Sinerupabbatarājā, ayaṃ pana tattha māpītaṃ Tāvattimsabbhavanaṃ sandhāy'
 evaṃ āha.

Mahārāja evaṃ vatvā so nāgarājā uttarim̐ attano bha-
 vanam̐ vaṇṇento gāthadvayam āha:

- 20 16. Taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātīṇā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155.
- 25 17. Anāvakulā²³ veluriyūpanṭilā,
 catuddisaṃ ambavanaṃ surammaṃ,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayanti phalānīti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāpasakkhararāhitā²⁷, mudu
 30 subhā kañcanarajataṃamimayā sattaratanaṃvālikākiṇṇā, nīcātīṇā²⁸ ti indago-
 pakapitṭhisadisavaṇṇehi nīcātīṇehi²⁹ samannāgatā, apparajā ti paṃsurahitā,
 yattha jahanti sokaṃ ti yattha pavitṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā paṃsaṃ. ² Bā gami-. ³ Bā pācīnābhi-. ⁴ Cks tassahaṃ, Bā tadassāhaṃ.
⁵ Bā -veṇṇudahaṃ. ⁶ Bds -nataṃ. ⁷ Ck -rukkeve-, Cs -rukkebece-, Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Cks -ta, Bds onataṃ. ⁹ Bā vinataṃ. ¹⁰ Bā dahan̐.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavitṭha. ¹³ Bā nippanṇam̐. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vaṇṇa-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -paṃ, Bds nicca-. ²¹ Cks -jaṃ. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks kesī, Bā pesi. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds paṃsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kuḷā ti na avakuḷā¹ akhanimā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yūpenilā ti veḷuriyena upanilā, tasmim nāgabhavane veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobbhāsā anekavaṇṇakamaluppasāṇchannā pokkharanīti attho, catuddi-
san ti tassā pokkharanīyā catūsu dīsasu, pakkā cā 'ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca tarunaphalā ca phullitā yevā 5
'ti attho, niceotukā⁷ ti channam pi utūnaṃ anurūpehi pupphaphalehi
samanuṇḍatā ti.

18. Tesam vanānaṃ naradeva majjhe
nivesanaṃ bhassarasannikāsaṃ
rajaṭaggaḷaṃ sovaṇṇamayāṃ ulāraṃ 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁹ ulārā¹⁰
anekacittā¹¹ satataṃ sunimmitā¹²
paripūra¹³ kaṇṇāhi alaṃkatāhi
suvāṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṃkhaṇḍapālo taramānarūpo
pāsādam āruyha¹⁴ anomavaṇṇo
sahassathambhaṃ atulānubhāvaṃ
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayaṃ mahagghaṃ
subhaṃ maṇiṃ jātimaṇṭupapannaṃ
acoditā āsanam abbbhihāsi. 160.
22. Tato maṃ urago hatthe gahetvā¹⁵
nisīdayī pamukhaṃ āsanasmim¹⁶: 25
idam¹⁷ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
bhavaṃ hi me¹⁸ aññataro garūnaṃ. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vāriṃ upasaṃkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁹ me janinda 30
bhariyā ca²⁰ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so Ce; Ck akkhamā, Bđ akhānuni ³ Bds ukkulavikkula-. ⁴ Bds
vā. ⁵ Bđ apparukkā. ⁶ Bđ adha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi. ¹³ Bđ
imam. ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ vu.

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanaṃ
upanāmayī bhatta manuññarūpaṃ. 163.

5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
upaṭṭhahum bhattu mano viditvā
tatuttariṃ maṃ nipati mahantaṃ
dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanaṃ ti pāsādo, bhassarasannikāsaṃ ti pabbassara-
10 dassanaṃ, rajataggaḷaṃ ti rajatadvārakavāṭaṃ, maṇimayā ti evarūpā tattha
kūṭāgarā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampunṇaṃ³, so Saṃkhaḥapālo ti mahā-
rāja ahaṃ evaṃ tasmīṃ nāgabhavanaṃ vaṇṇente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhaḥapālo hatthe gaheṭvā taramāno veluriyathambhehi
sahassathambhaṃ pāsādaṃ āruya⁵ yasmiṃ ṭhāne assa mahesī ahoṣi taṃ ṭhānaṃ
15 isīti⁶ dipeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhīrūḷhe ekā itthi aññeḥi pi⁷ maṇi
jātimantehi upetaṃ sabbaṃ veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
sīti⁸ abbhīhari, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmaṃ ti pamukhā-
sanasmaṃ, uttamasāne nisīdāpesīti attho. garūnaṃ ti mātāpitunnāṃ me tvaṃ
aññataro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhaviyañjanaṃ,
20 bhattamanuññarūpan ti bhattaṃ manuññarūpaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
ālapati, bhuttavantaṃ ti bhuttāvaṃ¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumānā upaṭṭhahīsu, bhattumano viditvā ti
attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakaraṇato uttariṃ,
maṃ nipatīti so nāgarāja maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehi¹²
25 mahantehi ulārehi dibbehi kāmehi tehi ca paṇa na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca paṇa

26. Bhariyā maṃ¹ etā tisatā Alāra
sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
Alāra etā su te kāmakāro¹⁴

30 dadāmi te tā paricārayassu¹⁵ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁶, pāṇinā gahitappa-
māṇamajjhā ti attho, aṭṭhakathāyaṃ paṇa sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bḍ su-. ² Bḍs -tha. ³ Bḍ sappanna. ⁴ Cks omit maṃ. ⁵ Bḍ abhīrūya.

⁶ so Cks; Bḍ netīti. ⁷ Bḍ omīti pi. ⁸ Cks abbhīhāsīti, Bḍ mabbhīyāsīti.

⁹ Bḍs -thā ¹⁰ Bḍ gantabbaṃ. ¹¹ Bḍ naṃ. ¹² Cks add mahantaṃ dibbehi. ¹³

Bḍ anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bḍ for -rā? Cks -karo. ¹⁵

Bḍ -cārī-, Cks -vāra-. ¹⁶ Bḍ atta-

rābhā ti padumavaṇṇanuttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū² ti³ pādapariśārikā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhīm mahāsam-
pattim⁴ mayhaṁ adāsi.

So āha⁵:

27. Saṁvaccharam⁶ dibbaras⁷ ānubhuttvā
tadass⁸ aham⁹ uttarim¹⁰ paccabhāsim¹¹:
nāgass¹² idam¹³ kinti¹⁴ kathaṁ ca laddham¹⁵
kath¹⁶ ajjhagamāsi vimānasetṭham¹⁷. 166. 5
28. Adhicca¹⁸ laddham¹⁹ pariṇāmajan te
sayamkatakam²⁰ udāhu²¹ devehi dinnaṁ,
pucchāmi te²² nāgarāja²³ tam attham²⁴,
kath²⁵ ajjhagamāsi²⁶ vimānasetṭhan ti. 167. 10

Tattha dibbarasānubhuttvā ti dibbakāmagunarasas²⁷ anubhavitvā, ta-
dassahan²⁸ ti tadāssa²⁹ aham³⁰, nāgaseidan ti bhaddramukhassa Saṁkha- 15
pālanāgassa idam³¹ sampattijātam, kin ti kim nāma kammaṁ katvā laddham³²
katham³³ etaṁ vimānasetṭham³⁴ tvam³⁵ ajjhagamāsiti³⁶, iti nam aham³⁷ pucchim³⁸,
adhicca laddhan ti ahetunā laddham³⁹, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātam, sayamkatan ti kārake pakkosivā
ratanāni datvā kārītan ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham⁴⁰ na pariṇāmajam me
na sayamkatakam⁴¹ na pi devehi dinnaṁ,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham⁴² idam⁴³ vimānam⁴⁴. 168. 25
30. Kin te vatam⁴⁵ kim pana brahmacariyam⁴⁶
kissa suciṇṇassa ayam⁴⁷ vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham⁴⁸:
kathan nu te laddham⁴⁹ idam⁵⁰ vimānam⁵¹. 169.
31. Rājā ahoṣim⁵² Magadhānam issaro
Duyyodhano nāma mahānubhāvo, 30

¹ Bā -iko. ² Bā add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Ck aham. ⁵ Bā tadā-
suteham. ⁶ Ck paccabhāsim, Bā pajabbhāsi. ⁷ Ck kiñci. ⁸ Bā avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bā tam. ¹¹ Bā -je. ¹² Ck tadajjha-. ¹³ Bā
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bā tadāsuhan, Bā tadassuhan. ¹⁵ Bā tadāsu, Bā tadāssu. ¹⁶
Ck tam. ¹⁷ Bā pajha-. ¹⁸ Bā vattam.

- so¹ ittaraṃ jīvitaṃ saṃviditvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annañ ca pānañ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁵ bahuannaṇapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
tejassināṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahetvāna dāhaṇ ca pāsaṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -nā brā-? ³ Bds add mālāñca
gandhañca vilepanaṇca paṇḍarāyaṇa yānaṇupassayaṇa acchādanāni sayanamathanna-
pānaṃ sakkacca dānaṇi adamma tattha ⁴ Bds vattaṃ. ⁵ Bds bahūta. ⁶ so
Bds; C^s -tīmā, C^k -tikā. ⁷ C^s va. ⁸ C^s kimeva-, Bds kimeva dhāvudha.
⁹ Bds āgacchi. ¹⁰ C^s kameva, Bds kiṃ meva. ¹¹ Bds dhāvudha. ¹² C^s anva-
gamaṇi. ¹³ C^k ca ulāra, C^s calāra, Bds cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayimsu maṃ sampatiggayha² luddā,
 etādisaṃ³ dukkham ahan titikkhiṃ
 uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsīm⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ^{4 6 6}/₁₁)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁶ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaṅgibhūto.
 pucchāmi taṃ nāgarāje tam atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
 suddhī ca⁹ saṃvijjati saññamo vā,
 ahañ ca laddhāna manussayoniṃ
 kāhāmi jātīmarañassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca 30
 niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṃ,

¹ Bḍ anti-. ² Bḍ samparipaggayha. ³ Cks -iṃ. ⁴ Bḍ addasaṃsu. ⁵ Cks -yāya,
 Bḍ siriya, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bḍ surohi-. ⁷ Ck -sasīm, C^s pabhassi, Bḍ
 -āsī. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, C^s -iññica, Bḍ suddhivā. ¹⁰ Bḍ -ro va me
 vasato. ¹¹ Cks pha-, Bḍ pale-. ¹² Cks ca anu-, Bḍ ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisamsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayī pasannaṃ. 185.

47. Maṇi mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanam ulāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ

10 laddhā dhanam taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kin tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
seṭṭhacariyaṃ, opānabbhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharanī⁸ viya dham-
mikasamaṇabrāhmaṇaṇam yathāsukhaṃ paribhuñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
tāyaṃ ti ciraṭṭhitikaṃ samānam pi kataṃ⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
15 kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu thānesu
sūlehi vijjhantā kimkāraṇā hanīsu, kin paṭicca¹⁰ 'ti kin sandhāya tvam tadā
tesam hatthatthaṃ¹¹ āgāñchi¹² vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputtā
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantamūlaṃ ti kin nu tava
te¹³ bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvāgataṃ¹⁴ udāhu vasaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvāgataṃ¹⁵, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santeke, bhojaputte nissāyā¹⁶ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abhiantum pi na sakkā, satan ti
Buddhādīnaṃ dhammaṃ¹⁷ ti silasamādhīpaññākhantīanuddayamettābhāvanāsaiṃ-
khātadhammā¹⁸, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁹, tāni hi²⁰ tehi samuddavelā viya²¹ sappurisehi jīvikatthaṃ²² pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā ahaṃ silābhedaḍḍhayaṃ khantimettāsamannāgato hutvā
mama kopassa²³ silavelaṃ²⁴ atikkamituṃ nādāsīn ti āha, imissā pana Saṃkha-
pālādhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapāramī nāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna silassa abhinattā
30 silapāramī, nāgabbhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaṇṇaṃ²⁵ nekkhamma-
pāramī²⁶, idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti saṃvidahanaṃ paññāpāramī, adhiva-
sanaviriyaṃ viriyāpāramī, adhivāsanakhaṇṭhi khantipāramī, saccasamādānaṃ
saccapāramī, mama silaṃ na bhindissāmīti adhiṭṭhānaṃ²⁷ adhiṭṭhānapāramī,

¹ Bā kiñci. ² Ck -sidha, Bā -sambhittha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayhaṃ, Ck mama. ⁵ Bā -taṇḍo. ⁶ so all three MSS. for -hāro? ⁷ Cā maṇimusa-, Bā maṇimāssa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetarā. ¹⁰ Bā -ttan? ¹¹ Bā -acchi.
¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā samuddavelaṃ, Ck - - - velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Ck samuddena velāya-. ¹⁸ so Bā; Ck jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayasa?
²⁰ Bā -lantaṃ. ²¹ Ck -dhammaṃ-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omits adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhataḥbhāvo upekkhāpāramī, athā-
 gamun ti ath' ekadivasaṃ vammikamatthake nipannaṃ divā soḷasa bhojaputtā
 khararajjuṃ ca dāhapaṣaṇṇaṃ ca sūlāni ca gahetvā mama santikaṃ āgatā, bhett-
 vānā 'ti mama sarīraṃ atthasu thānesu bhinditvā kantakalatā pavesetvā, nā-
 saṃ atikassa¹ rajjun ti thokaṃ gantvā sīsaṃ² olambantaṃ divā mahā-
 magge nipajjāpetvā puna nāsaṃ pi me bhinditvā rajjuṃ³ atikassa¹ kācakoti-
 yaṃ⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṃ nayimsu, addasaṃ sū 'ti samma
 Saṃkhaṇḍapāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṃghapadikamagge taṃ balena⁶
 vaṇṇena⁶ upetarūpaṃ passiṃsu, tvaṃ pana issariyasobhaggasiriyaṃ ca paṇḍāya ca
 bhāvitvā vadḍhito, so tvaṃ evarūpo samāno⁷ kimatthaṃ tapaṃ karosi⁸, kiṃ icchanto
 uposathāvāsaṃ vasaṃ⁹, sīlaṃ rakhasīti¹⁰ pi pātho, ahaṃ ekāyane mahāmagge
 taṃ addasaṃ ti attho, abhipatthayaṇo ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayoniṃ patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṃ karomīti,
 surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imamhā nāgabhavanā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaphalanibbānaśāṃkhātā¹³ viuddhi, saṃ-
 yamo ti sīlaṃ, idaṃ so manussaloko va¹⁴ Buddhapaccakabuddhānaṃ uppattiṃ
 sandhāyāha, kāhāmīti attano appaṭṭisandhikabhāvaṃ¹⁵ karonto jātimaṇassa
 antaṃ¹⁶ karissāmīti¹⁷, evaṃ mahārāja so Saṃkhaṇḍapālo manussalokaṃ vaṇṇe-
 sīti¹⁸, saṃ vaccharo me ti evaṃ mahārāja tasmīṃ manussalokaṃ vaṇṇente
 ahaṃ pabbajjāya sinehaṃ katvā etad avocaṃ, tattha upaṭṭhito 'smīti¹⁹
 annapānehi²⁰ c' eva dibbehi ca kāmāgūnehi paricijño mānito²¹, paḷemīti²²
 paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ ahaṃ manussalokato cirappavuttho,
 nābhisaṃsithā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci taṃ nu akkosi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṃsithā²⁸ 'ti pātho, na kopesīti attho, paṭivī-
 hito ti paṭijaggito, maṃ mamaṃ ti sace samma²⁹ Alāra³⁰ gacchasi yeva
 evaṃ sante mama lohitamko³¹ dhanāharaṇo³² sabbakāmadado maṃ saṃvījati,
 taṃ ulāraṃ maṇiratanāṃ ādāya tava gohaṃ gaccha, tattha imassānubhāvena
 yāvadicchakaṃ laddhā dhanāṃ puna imaṃ maṇiṃ ossajassu³³ ossajanto³⁴ ca
 aññattha anussajitvā³⁵ attano udakacāṭiyaṃ ossajeyyasīti³⁶ vatvā mayhaṃ
 maṇiratanāṃ upanesīti vadati.

Evam vatvā Alāro³⁰ „athāhaṃ mahārāja taṃ³⁵ nāgarā-
 jānaṃ³⁶ 'samma nāhaṃ dhanen' atthiko, pabbajitūṃ pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siramme. ³ Bā vattharajjuṃ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 eka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Cks vasi, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsinti. ¹¹ Bā suthu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -laṃnibbānana-,
 C -laṃ nibbānaṃ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Cks -tikasaṇ-. ¹⁶ Bā jātijarāmaṇassaṇ-
 taṃ. ¹⁷ Cks -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smimti, Bā -sminti. ²⁰ Bā -ṇena. ²¹
 Ck mānato, Bā hanito. ²² Cks phale-. ²³ -sminti. ²⁴ Cks nāhisaṃsitha, C
 nābhisaṃsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchi. ²⁸ Ck abhiya-
 jethā, C -tā, Bā nābhisaṃsithā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā manussajitvā. ³⁵ Bā omits taṃ. ³⁶ Bā adds
 etadvoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhim nāga-
bhavanā nikkhamitvā taṃ¹ nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito² ti vatvā raṇṇo dhammakatham³ kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5   48. Diṭṭhā mayā mānusikāpi kāmā
             asassatā vipariṇāmadhammā,
             ādīnavam kāmagaṇesu disvā
             saddhāy' aham pabbajito 'mhi rāja. 187.

- 10   49. Dumapphalāu⁴ eva⁵ patanti mānavā⁶
             daharā ca vuddhā⁷ ca sarīrabhedā,
             etam pi disvā⁸ pabbajito 'mhi rāja
             apaṇṇakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā⁹ ti kamman ca phalaṃ ca nibbānaṃ ca saddahitvā, du-
mapphalāneva¹⁰ ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddham niyyānikam, sā-
ññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya gaṇam disvā pab-
ajito 'mhi mahārāja¹¹ ti.

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

- 20   50. Addhā have sevitabbā sapaññā
             bahussutā ye bahuṭhānacintino,
             nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
             karomi¹² puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭhānacintino ti ye ca¹³ bahūni kārāṇāni¹⁴ jānanti,
nāgaṇ¹⁵ ti tathā appamādevihārim¹⁶ nāgarājānaṃ ca tava ca¹⁷ vacanam sutvā.

- 25   Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
             bahussutā ye bahuṭhānacintino,
             nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
             karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omit taṃ. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bā vuddhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi taṃ? ⁶ Bā kāmāni. ⁷ Ck va, Bā omits ca. ⁸
Ck kārāṇakārāṇāni, Ck karāṇakārāṇāni. ⁹ Bā nāgaṇcā. ¹⁰ Bā -rinam. ¹¹
Cks tava, Bā taṃ, all three MSS. omitting ca.

Evaṃ so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajīvam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmakūpago ahoṣi. Saṃkha-
pālo pi yāvajīvam uposathavāsaṃ vasi², rājā ca dānādīni puññāni
karitvā yathākkammaṃ gato.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Ānando, Alāro Sāriputto, Saṃkha-
pālo aham evā“³ ti. Saṃkha-
pāla-jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim⁴ 10
ā. k Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātaka-sadisam eva.

A. pana Bārāṇasī⁵ Sudassanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁶ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁷ puṇṇacandasassirikaṃ⁸ mukhaṃ
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṃ karimṃsu. So viññū- 15
tam patto⁹ sutavitto¹⁰ savanasīlo ahoṣi, tena naṃ Sutasoma
ti sañjānimṃsu. So vayappatto Takka-silāya¹¹ sippaṃ¹² uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattaṃ labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyaṃ ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vadḍhento 20
gharāvāse anabhirato araṇṇaṃ pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
'So ekadivasaṃ kappakaṃ āmantetvā „yadā me samma siras-
sim phalitaṃ“¹³ passeyyāsi atha me āroceyyāsi¹⁴“ āha. Kap-
pako tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā aparabhāge phalitaṃ¹⁵
disvā ārocetvā „tena hi naṃ samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patitṭhāpehiti“¹⁶ vutto¹⁷ suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīraṃ
abhibhūtaṃ“¹⁸ ti bhīto tam phalitaṃ gahetvā va¹⁹ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavisetvā. ² Bā -itvā. ³ Ck² -siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.

⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto. ⁸ Ck² -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallaṃke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiamaṇṇasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrahmaṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā“⁵ 'ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce paṛisaje⁶:

sirasmim phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc' ahaṃ⁷ ti. 191.

'Tattha āmantayāmiṭi jānāpemi, rocāhaṃ⁸ ti rocemi ahaṃ, tassa me
bhonto pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā 'ti.

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visādappatto⁹ hutvā

1. Abhumme kathan nu bhaṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantīti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avuddhim¹⁰, urasikampesīti urasmim nisītam¹¹
sattim cāresi¹², sattasatā ti samajātikā khattiyakaññā sandhāy' etaṃ vuttam,
kathan nu te tā bhavissantīti tāta tava bhariyāyo¹³ tayi pabbajite anāthā
niṭṭhacāyā katham bhavissantī¹⁴, etā anāthā katvā tumbhakaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹⁵ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

1. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissantī,

saggaṃ ca¹⁶ paṭṭhayaṇo¹⁷

tena-m-ahaṃ¹⁸ pabbajissāmīti. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsam kin
homi, sabba p' etā daharāyo, añño¹⁹ rājā bhavissati, taṃ etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikam gantvā tam attham ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ C - ttaṃ-, B - tte- ² Ck añña. omitting ca. ³ B adds ahaṃ. ⁴ B
pappajita-. ⁵ Ck paṛisaje ca, B paṛisaje ⁶ B rocāhaṃ. ⁷ B visārapatto.

⁸ Ck -, B avuddhi. ⁹ B sunissitatetaṃ. ¹⁰ Ck vā-. ¹¹ B -riyā. ¹² B -titi.
¹³ B nayuttā. ¹⁴ B cassa. ¹⁵ B payaṭṭhayaṇo. ¹⁶ B tena ahaṃ. ¹⁷ Ck B
-e. ¹⁸ B -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccaṃ kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

1. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 194.

5

2. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdhan ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiyā puttāṃ jammaṃ
laddhan ti dulladdhaṃ, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādissassa puttassa labhanaṃ
mama⁷ dulladdhaṃ nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na 15
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesuṃ. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

3. Ko nāṃ' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhakaṃ putto samāno amhe¹²
jīṇṇe paṭijaggitabbakāle apatiṭṭhagatvā papāte silaṃ¹³ pavattento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāṃ' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tāta Suta- 25
soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁴ n' atthi puttadhītarō te bahū
taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesāṃ vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bđ -āyo. ² Cs Bđ asi. ³ Bđ homaḥam. ⁴ Bđ asi, Cs ādī. ⁵ Cks adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bđ -raṇaṃ. ⁷ Bđ omits mama. ⁸ Cks -rāya. ⁹ Bđ ga-. ¹⁰ Bđ adds
ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bđ -tūsu si-. ¹⁵
Bđ omits ne. ¹⁶ Bđ vuḍhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tettha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikadukkhaṃ paṭilabhissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehīti tēta na kevalaṃ⁴ puttehi⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁷ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁸ va niyato, sakalasmin pi⁹ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

- 20 9. Chinnam nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā 'ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹³ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udātu
karunāya abhāvena kāruṇīyaṃ vā n' atthi yaṃ no evaṃ kandantiyo¹⁴ pahāya
pabbajasīti

M. tāsāṃ pādamūle pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁵
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsaḥbhāvo. ⁴ Cks
-laṇca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hīve. ⁹ Bds dhammakathasīti. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS. goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddam.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggaṇcā 'ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pab-
bajjā nāma Buddhādihi vaṇṇitā tasmā pabbajjissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamaheṣiyā ārocesuṃ, sā garubbhārā pari-
pūṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-am vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abbāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santiṃ⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yaṃ me ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santiṃ aggamaheṣiṭṭhānaṃ laddhaṃ taṃ dulladdhaṃ me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ santiṃ¹⁰ pahāya anapekko pabba- 25
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva na
ti yāva ahaṃ¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tava adbhāṣehīti.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayhaṃ, Bā tena ahaṃ. ³ Bā paṭhayanto. ⁴
Bā yaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭi-
sandhi. ⁹ so Ck; Bā -kathāya? ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana
vijāyanānaṃ puttaṃ vijāyissasi na dhītaraṃ, sā tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ taya taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni patthāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthhīti“ ubhohi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjantī mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Candē rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekko ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Candē rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikāṇṇikasamānānette⁶, Pāliyaṃ pana
kovilāratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ kovilārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā thātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruhya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātīnaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akāsi,
25 pekkhasi⁶ cū 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁰ kimkāraṇaṃ rodasīti adhippāyo,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹ ti aghātetabbāṃ pi kaṃ attano ñātīnaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² nēva akkhāhi me ti pucchati

Tato devī gātham āha:

30 17. Na hi so sakkā hantuṃ
jīvitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, Bā -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -ṇṇakapuppassa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siṃ, Cā -si. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tūta.

pitā te mañ tāta avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tāta yo mañ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopāñ ca sokañ ca pavesesi so tayā hantuñ na sakkē, mañ hi tāta tava pitā ahañ rajjasiriñ ca tañ ca pahāya araṇṇaṃ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idaṃ me rodanakāraṇaṃ ti.

So tassā vacanaṃ sutvā va¹ „amma, kin nāma tvaṃ kathesi, nanu evaṃ sante mayā anāthā² bhavissāmā“³ ‘ti paridevanto

18. Yo ‘hañ pubbe niyyāmi

10

uyyānaṃ mattakuñjare⁴ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathaṃ nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass’ attho: yo ahañ pubbe caturājaññayuttam⁴ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ rathaṃ abhiruyha uyyānaṃ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca 15 assakīlādīhi kilāmi sv-āhañ idāni Sutasome pabbajite kathaṃ karissāmīti.

Atth’ assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amme⁶ kiṃkāraṇā⁷ rodathā“ ‘ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ tāt’ assa⁸ pabbajituṃ na dassāmīti“⁹ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhiṃ pāsādā oruyha pitu santikaṃ gantvā „tāta tvaṃ kira amhe akāmake pahāya ‘pabbajāmīti’ vadasi, ahañ te pabbajituṃ na dassāmīti“ pitaraṃ givāya daḷhaṃ gahetvā

19. Mātuc ca¹⁰ me rudatyā¹⁰

jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gahessaṃ,

na hi gañchisi¹¹ no akāmānaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayaṃ me paripanthakaro ti, kena nu kho naṃ upāyena paṭikkamāpeyyaṃ“ ti, tato dhātiṃ oloketvā „amma dhāti hand’ imaṃ maṇikkhandhapilāndhanaṃ¹² tav’ eso 30

¹ Ck ca, Bđ omits va. ² Bđ adds nāma. ³ Cks omit matta ⁴ Cks -ā, Bds catuāj-. ⁵ Cks mi. ⁶ Cs -a, Bđ amhe. ⁷ Bds add tumhe. ⁸ Bđ tāpassa, Bs tāvassa ⁹ Bđ -tuñca. ¹⁰ Ck rudantiyā, Bđ rudatyāsi. ¹¹ Bđ gacchasi, Cks gañjisi. ¹² Cks -ampil-.

hoti¹, puttāṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahetvā apānetuṃ asakkonto tassā lañcaṃ paṭṭijānitvā

10. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5 mā me paripantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumāraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumāraṃ
apanetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi.

Sā lañcaṃ labhitvā³ kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

11. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ⁴

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁵,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmīti g. ā. 211.

15 'Tass' attho: yan nūna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ⁶, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁷ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁸ karissāmi⁹, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ¹⁰
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ'
20 mandan' ti saññāṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

12. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavi ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

13. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavi ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmīti. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gahetvā. ³ B^d dadeyyaṃ. ⁴ so C^k for me ten' attho? B^d
me iminā attho, B² -iminattho. ⁵ B^d -me-. ⁶ C^s naṃ, B^d na. ⁷ B^d -miti.
⁸ C^k add na. ⁹ B^d vana? C^s danaṃ. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^k add saṃ.
¹² C^k -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmīṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
utthāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahūtam
saṃkhātum no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹, 5
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahūtam
Kulavaddhana pūjito tayā c' asu.,
saggañ ca patthayāno 10
tena aham³ pabbajissāmīti. 215.

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattam nāma
kaṇiṭṭhabhātaram āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkūṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmīti g. ā. 216. 20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dipento itaram g. ā.

27. Idañ ca tuyham rucitam
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217. 25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

- 28¹⁷. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ B^d -mpi. ² B^d -ji. ³ C^{ks} mayham ⁴ B^d adds mahāsatto. ⁵ B^{ds} -pak-
khitto. ⁶ B^d anabhirati. ⁷ C^{ks} -mīti. ⁸ B^d paṭiccedāhi. ⁹ B^d āgissati, B^e vis-
sati. ¹⁰ B^{ds} add me. ¹¹ C^{ks} -ya. ¹² B^{ds} āham. ¹³ C^{ks} -kāman. ¹⁴ C^{ks}
omit tvaṃ. ¹⁵ C^{ks} pabbajjān, B^{ds} pabbajja ¹⁶ B^d kātun. ¹⁷ B^{ds} cā.

Tattha na hi paecatīti idaṃ n' eva tāva¹ ma'na pabbajjādhīppāyaṃ
 sutva va imasmiṃ dasayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
 parcati, kori uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anāthā
 ca taṭṭhavasīno bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmi.

Taṃ sutvā mahājano M-assa pādamūle pavatṭitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathaṃ nu dāni karissāmā 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alaṃ, mā socittha, ahaṃ ciram pi ṭhatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁵

29. Upanīyat' idaṃ maññe (IV ²⁴⁴/₉)

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

15 evaṃ suparittake jīvite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upanīyat' idaṃ maññe

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

evaṃ suparittake jīvite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti⁸ nirayaṃ

tiracchānayoniṃ ca pettivisayaṃ ca,

taṇhābandhanabaddhā⁹

vaḍḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidaṃ maññe ti tāta idaṃ jīvitaṃ upanīyatīti ahaṃ
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharauattho upanayanattho¹⁰ idha pana pari-
 yādauattho, tasmā yathā parittaṃ udakaṃ rajakānaṃ khāraṇavāre¹¹ pak-
 khittaṃ siḥhaṃ pariyādiyati tathā jīvitaṃ pi, evaṃ suparittake jīvite taṃ
 parittakaṃ āyusamkhāraṃ gahetvā vicarantānaṃ sattānaṃ na puññakiriyāya
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātuṃ vaṭṭatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjanti¹⁴ti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapiṇke

¹ so Bđ; Cks idaṃ nevatava. ² Bđ dvādasa-. ³ Bđ jālehi, Cks jaleti. ⁴ Bđ pavatettvā. ⁵ Bđ kathamto. ⁶ Bđ caṃka-. ⁷ Bđ na ca papajjitu-. ⁸ Bđ vaḍḍhanti. ⁹ Bđ taṇhāyabandhanam-. ¹⁰ Bđ -niyya-. ¹¹ Bđ -caṃka-. ¹² Bđ papajji-. ¹³ Bđ ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyaṇ ti² kālakañjakaasurayoniṇ ca³ vaḍḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruya sattamāya bhūmiyā ṭhito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
gaṇhathā“⁵ ti saveṭhanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gaṇetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento⁶ vippavatṭento⁷ pari-
devi, tasmim ṭhāne mahantaṃ rajaggaṃ utṭhaḥi, paṭikkamitvā
ṭhitajano taṃ oloketvā „raṇṇā“⁸ cūlaṃ chinditvā saveṭhanacūlā⁹
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavatṭi uggatā“ ti paridevanto

32. Ūhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi¹⁰ pāsāde,

maññe no kesā¹¹ chiṇṇā

yasassino dhammarājassa¹² ti g. ā. 222.

15

Tattha ūhaññate ti utṭhahati, rajaggaṇ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito ambhakaṃ ṭhitatṭhānato avidūre, Pupphakamhīti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti ambhakaṃ dhammarājassa kesā chiṇṇā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakaṃ¹³ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpeivā alaṃkāraṃ sayana-
piṭṭhe pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹⁴ dasāni chinditvā tāni kāsāyaṇi
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹⁵ vāmamsakūṭe¹⁶ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajji, gacchantāṃ pana taṃ¹⁷ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattaṣaṭṭhi khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharaṇabhaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthiṇaṃ santikaṃ gantvā „tumhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁸ bahi nikkhamimsu. Tasmim khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vaḍḍhanti-, Bā
vadhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o-. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -lkaṃ. ¹² Ck -ṭṭha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
amsa-. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, saḥalanagaraṃ saṃ-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsādā-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5   33. Ayam assa pāsādo
           sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10   34. Ayam assa pāsādo
           sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15   35. Idam assa kūtāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20   36. Idam assa kūtāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
- 25   37. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālīkā rammā
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 30   38. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālīkā rammā
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 35   39. Idam assa uyyānaṃ
           supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ B^d adds tadā.   ² C^k -e, B^d -a.   ³ C^a -e, B^d -a.

- yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā 5
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā 10
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233. 20
44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 234. 25
45. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235. 30
46. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharāṇi
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anu vicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

18. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

5 yamhi-m-anu vicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikiṇṇo ti sovaṇṇapupphehi ca nānāmalyehi ca samokiṇṇo,
parikiṇṇo ti parivārīto, itthāgārehi¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, ñātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha ñātiyo eva, kūṭāgāran ti sattara-
ranavicitto sayanakūtāgāragabbho. asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānaṃ ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisam uyyānaṃ, sabbakālīkan ti tīsu² pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannaṃ kaṇikāraṇādisu sabbakālīkan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ suṭṭhu
sañchannā, aṇḍajehi vītikiṇṇā ti sakūṇasaṃghehi okiṇṇā.

Evaṃ tesu tesu ṭhānesu paridevitvā mahājano puna rājān-
gaṇaṃ āgantvā

49. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṃ imaṃ pahatvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gāthaṃ vaṭṭvā attano gharavibhavaṃ pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṃ aga-
25 māsi, tathā mātāpitāro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāṭa-
kitthiyo ti sakalanagaraṃ tucchāṃ viya ahosi, janapadavāsino
pi tesāṃ pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṃ⁶ parisāṃ
gahetvā himavantābhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manaṃ ñatvā Sakko Vissakammaṃ⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma', Sutasomarājā abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku-. ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyaṃ. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

natṭhānaṃ laddhuṃ¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgārīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmim assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokaṃ eva gato. M. tena³ 5
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamaṃ sayamaṃ pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikaṭṭhānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ paṇ⁸ assa
 assamaṃ māpitanīyāmo ca bahunnaṃ pabbajitanīyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananīyāmo⁹ ca Hatthipāla- 10
 jātake āgatanāyena¹⁰ eva veditabbo. Tattha M. yassa yassa¹¹
 eva kāmavitakkādīnimicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto¹² gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu¹³ pubbe ratikīlītāni 15
 hasitāni anussaritto¹⁴,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṇ ca cittaṇ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca, 25
 atha gañchittha¹⁵ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹⁶ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭhiyo ca kāyavācākilāvasena¹⁷ pavatta-
 kilītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū¹⁸ 'ti mā tumhe vatthukāmakilesakāmā
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassananagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa- 25
 rittha, mettaṇ ti idaṃ desanāmatam eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 ācikkhi, appamāṇaṇ ti appamāṇasattāraṃmanāṃ, gacchitthā¹⁹ 'ti gamissa-
 tha²⁰, devapuraṇ ti Brahmaḷokaṃ

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gamtvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kaṃ ṭhā-, Ck
 -kaṭhā-. ⁵ Bā visu-. ⁶ Bā -dahita-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gañji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Ck² -issati.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Braḥmaloka-parāyaṇo
aṇosīti sabbam Hatthipālajātakanayen' eva kathetabbam.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkham-
mam nikkhami yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
5 kulāni ahesum. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaniṭṭha-
putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanasetṭhi Kassapo, mahā-
senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Ānando, Sutasomarājā aham
evā“ 'ti. Cullasutasomajātakam. Cattālisaniṭṭapāṭavaggaṇanā
niṭṭhitā.

XVIII. PANNĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiyika-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiyikāyā“ 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabbhitvā puttam vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmam
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kaṣiṇapari-
kamman² ugganḥapesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kilī⁵, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahosi, tassa sīlatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ñatvā „upāyen' assa sīlam
bhindissāmīti“ tīṇi samvaccharāni sakala-Kāsiratṭhe vutṭhim
vāresi, ratṭham aggidaḍḍham viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīlītā manussā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne tṭhito „kim etan“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ B^d -ā. ² B^d adds vatvā. ³ B^d -ā uppādetvā. ⁴ B^d omits hi. ⁵ B^d adds so.

tīṇi saṁvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaratṭham¹ uḍ-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṁ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṁ samādiyitvā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko adḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ atṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko
 si tvaṁ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇaṁ“ ti. „Na jānā-
 mīti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante
 kujjhitvā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṁ kātabbān“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṁ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṁ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṁ bhindā' ti pesehīti“. Evaṁ so
 rājānaṁ anusāsītvā sakatṭhānaṁ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṁ mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍdayhate janapado ratṭhaṇ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṁ me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anattakāritū brāhmaṇaṁ attano vasaṁ
 ānehi, kilesarativaseṇ' assa silaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nāhaṁ dukkhakkhamā rāja, nāhaṁ addhānakovidā,
 25 kathaṁ ahaṁ gamissāmi vanaṁ kuṇjarasevitaṁ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi,
 addhānaṁ pi na jānāmi, sāhaṁ kathaṁ gamissāmīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṁ janapadaṁ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṁghāṭayānena evaṁ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassam. ³ Bā rathe. ⁴ Bā milikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vaṇṇarūpena vasaṁ taṁ ānayissasīti. 4.

Tattha dārusaṅghāṭayānenā 'ti amma Naḷinike tvaṁ padasā na gamissasi, phītaṁ pana subhikkhaṁ khemaṁ attano janapadaṁ hatthivāhanehi² gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādina udakaṭṭhāne nāvāsaṁ- 5
ghāṭena³ dārusaṅghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṁ akilamamānā⁴ gantvā tava⁵ vannena c' eva rūpasampadāya ca taṁ⁶ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ ānayissasīti.

Evaṁ so dhītārā saddhiṁ akathetabbam pi ratṭhapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampaṭicchhi. Ath' 10
assā sabbaṁ dātabbayuttakaṁ datvā amaccehi saddhiṁ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṁ gantvā tattha khandhāvāraṁ nivā-
setvā rājadhītaraṁ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṁ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṁ⁷
pāpuṇimsu. Tasmim khāṇe Bo. puttaṁ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalattāya araṇṇaṁ pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṁ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Naḷinikāya taṁ dassetvā⁸ dve gāthā vadiṁsu:

1. Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhūjiparivāraṇo⁹

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20

2. Eso aggi 'ssa saṁkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṁ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṁkhātā dhajā paṇṇānaṁ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhūjiparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṁkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa paṇṇaṇa¹³ saṁkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggiṁ hāpeti juhati¹⁴ paricaratiti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṁ pavitṭhavelāyam eva assa-
maṁ parivāretvā ārakkhaṁ ṭhapetvā rājadhītaraṁ isivesaṁ

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca ratṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd aklīmānā.

⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹ Cks -jīm-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -ṇā. ¹² Bd ābhūjiparivārito, Cks ābhūjipariharāṇo. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatim. ¹⁵ Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanaṇṇapārupaṇṇam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā aṭṭhamasu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilānti camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmim
 5 khaṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so tam āgacchantiṃ disvā bhittatasito utthāya paṇṇasālam
 pavisitvā aṭṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kilī yeva.

S. taṇ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṇ ca disvāna āyantiṃ āmuttamanikunḍalam⁸
- 10 Isisiṅgo pāvisi bhito assamam paṇṇachādanam. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken⁹ assa kilāti
 vidamsayanti āṅgāni guyham pakāsītāni¹⁰ ca. 8.
9. Taṇ ca disvāna kilantiṃ paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.
- 15 Tattha bheṇḍukena¹¹ 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilāti, vidamsayanti¹² dassenti, guyham pakāsītāni¹³ cā 'ti guyhaṇ ca
 rahassāṅgam pakāsītāni¹⁴ ca pakāsītāni mukhahatthādīni, abravīti¹⁵ so kira
 paṇṇasālāya (hatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya paṇṇasālam pavisitvā
 mam¹⁶ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁷ yakkho tāpaṇo bhavissatīti, tasmā¹⁸
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṇ ti vatvā gātham¹⁹ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na tam ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṃgataṃ ti yassa tava rukkhassa evaṃgatikam
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena aditṭhapubbattā
 25 rukkhaphalen²⁰ etena bhavitabban ti maññamāno evaṃ pucchi.

Ath²¹ assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²² brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²³ tādisā rukkhā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na mam²⁴ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā - kēna. ² Ck - ṇam, C - pāpuraṇam, Bā nivāsena pāruppanam. ³ Bā
 - bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā ge- throughout. ⁶ Bā - ṭiyam. ⁷ Bā pāsānapha-
⁸ Bā - līm. ⁹ Ck - kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nanti, B - pucchissāmi nanti
 gāthamāha. ¹¹ Ck tam. ¹² Ck nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā. ¹⁴
 Ck omīti pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁵ C - ca mam, Ck ca, omitting mam.
¹⁶ Ck - ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na mam.

Tattha samīpe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamīpe, yassa teva űgatan ti yassa evaűgatan, takāro sandhikaro ¹.

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṁ karonto:

12. Etū bhavaṁ assaṁ³ imaṁ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṁ āsanaṁ atrabhavaṁ nisīdatu,
ito bhavaṁ mūlaphalāni bhuñjatū⁴ ti g. ā. 12.

Tattha assaṁimaṁ ti assemaṁ imaṁ bhavaṁ pavisatu, adetu⁵ ti yathā-
saññhitāni āhāraṁ bhuñjatu. pajjaṇ ti pādabbhañjanaṁ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṁ, paṭicchā⁶ ti paṭigāha. idaṁ āsanaṁ ti pavitṭhakāle
evaṁ āha.

„Kin te idaṁ“ ti tassā⁷ paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhatthare⁸
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁹ sarīraṁ appaṭicchannaṁ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“ ti saññāya evaṁ āha:

13. Kin te idaṁ űrunaṁ antarasmiṁ
supicchitaṁ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṁ atthaṁ,
kose¹⁰ nu te uttamaṅgaṁ pavitṭhaṁ¹¹ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṁ ti dvinnāṁ űrūnaṁ samāgamakale¹² suphassitaṁ¹³
sippimukhasaṇṭhānaṁ¹⁴ subhalakkhaṇena hi¹⁵ asamañnāgatāya taṁ ṭhānaṁ
āvāṭadhātukaṁ hoti samannāgatāya abbhunnataṁ¹⁶ sippipuṭamukhasaṇṭhānaṁ.
kaṇharivappakāsati¹⁷ ubhosu passesu kālakaṁ¹⁸ viya khāyati, kose¹⁹
nu te uttamaṅgaṁ pavitṭhaṁ ti tava uttamaṅgaṁ līṅgasāṇṭhānaṁ na 25
paññayati. kin nu taṁ tava sarīrasaṁkhāte kose pavitṭhaṁ ti pucchī.

Atha naṁ sā vañcayanti gāthadvayam āha:

14. Ahaṁ vane mūlaphalesanaṁ caraṁ
āsādayiṁ acchaṁ sughorarūpaṁ²⁰,

¹ C^k -kar-ena, C^s -karona, B^d byañjana-sandhikāro. ² B^d musāvādaṁ. ³ C^k B^d
tassa. ⁴ B^d kaṭṭhantare. ⁵ B^d -kate. ⁶ C^k -so. ⁷ C^k -tṭho. ⁸ B^d -gamana-.
⁹ B^d -phu-. ¹⁰ B^d sippipuṭamukha-. B^s sippibalamukha-. ¹¹ B^d -ne ti. ¹²
so C^k; B^d abbhantaraṁ. ¹³ C^k -kāsīti, B^d -kāsanti. ¹⁴ C^k kālakaṁ. ¹⁵
C^k omit su.

so maṃ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālāṃ na labhāmi sātāṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetuṃ,
kurute³ bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesim², āgacchantāṃ disvā leḍḍunā pabarin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
sampatto, panujjā 'ti atha maṃ pādetvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luñcītvā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmim̐ tṭhāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayhem̐ vaṇo khajjati c' eva kaṇḍuṃ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālāṃ kāyikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti paho⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idaṃ¹⁰ brāhmaṇassa
atthaṃ karotu idam me dukkhaṃ harā¹¹ 'ti vadati.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmīti“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtika pannagandho¹³ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtika ti pūtimaṃsarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecīkecirukkha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:
17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ Bā -bu-. ² Bā karutaṃ. ³ Bā ghāte-. ⁴ Cks -ran-. ⁵ Bā adds mamaṃ. ⁶
Cks avyāhīti, Bā abbuhīti. ⁷ Bā khoḥaṃ. ⁸ Cks -ū. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā imaṃ.
¹¹ Bā -āhi, Bā -rāpehi. ¹² Bā te. ¹³ so Cks; Bā vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
Cks kā-. ¹⁵ Cks -yyan. ¹⁶ Bā vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ Cks kā-. ¹⁸ so Cks;
Bā kecīruk-. ¹⁹ Bā ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmīm mama vaṇe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādini osadhāni kamanti, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgajātaṃ
tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti, tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍuṃ ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa aditṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññaṃāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṃ abhiramasī⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vāḷā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantā pabhāti,

tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ⁹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁶⁶/₉)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bd ghaṭṭay-. ² Bd tasmā vi-. ³ Bd paṭisevati. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Bd kiñci.

⁶ Bd -misaṃ. ⁷ Bd kicci. ⁸ Cks ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ Cs Bd -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mēthā²
vaṇṇena gandhena rasen' upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁴ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇaṃ ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantaṃ pavattati, aho ti patthanatthe nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisehi abhigītāṃ ti sabbadā⁵ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītāṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca metthā 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkā ca tesaṃ yeva vaṇṇādīhi⁶ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁷ pahūtametthā 'ti nānārukkha-
phalāphalā⁸ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā tṭhapitaṃ
15 babūṃ madhurasasāṃ mūlaphalaṃ⁹ atthi, te mayi cirāyante mūlaphalāphalaṃ
bareyyuṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhīm āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmīti āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā¹⁰ adhivāsāpetuṃ g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹¹ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ¹² pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vaḍḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ¹³ disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya¹⁴ paharitvā sīsaṃ
pi me bhindeyya, tasmim' anāgate yeva mayā gantūṃ vaṭṭati.
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ¹⁵ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ Bā -am. ² Ck -tamatta, Cā Bā -tamatte corr. to -tāmetha. ³ so all three
MSS. for cā. ⁴ Bā samantato. ⁵ Bā vaṇṇagaḍḍhādī. ⁶ Bā phalā ca, Bā
mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - -. ⁷ Bā only one phalā. ⁸
Bā babū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ Bā adds tāva. ¹⁰ so all three MSS. for
-lāto? ¹¹ Ck maṃ. ¹² Ck mama. ¹³ Ck -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādthurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
abhañ te taṃ¹ ācikkhivā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantīti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam² eva „tvaṃ nivattā“³ 'ti vatvā āgamaca- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasim sampāpunimisu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi⁴. Isisiṅgatāpasassāpi⁵ tāya pakkantamattāya sarīre⁶
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākaciraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁷ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.

26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca⁸ aggi
tapani pi te samitā brahmacārī
piṭṭhañ ca mayhaṃ udakañ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25

27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaḍḍi si⁹ asiddhabhojano¹⁰
na me tvaṃ ālapasī mam' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te sañ. ² Bā te olokentaṃ. ³ Bā -ti. ⁴ Ck -go-. ⁵ Bā evaṃkāye.
⁶ Bā adds taṃ ⁷ Bā va. ⁸ Bā ahoṣitaḍḍi pi. ⁹ Cā asitṭha-, Bā āsitṭha. ¹⁰ so
Ck for -kañ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānīti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānīti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggiṭṭhasaṅkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ samvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṃ hi⁷ ito puratthā seṭṭhabhūto imasmim araṇṇe abhiramasi, abhinnakaṭṭho sīti so dāni ajja anuddhatakaṭṭho⁸, asiddha-
 bhojano⁹ ti na te kiñci amhākaṃ kandaṃlāṃ vā paṇṇam vā seditam, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṃ ālapasi, natthannu kin ti kin
 10 te nattham, kiṃ cetasi dukkham, akkhāhi me nīpannakāraṇaṃ ti pucchati.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidīgho na punātirasso
 15 sukaṇhakapaṇhacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavaṇṇī,
 ādhārarūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapindūpanibhā¹³ pabhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṃ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambānti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato mānavassa
 suttaṇ ca yaṃ saṃyamaṇaṃ jaṭānaṃ. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṃnāmanī catasso
 nīlāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā pimsare¹⁸ carato mānavassa
 cirīṭṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃbi. 31.
32. Na mekkhalaṃ muñjamayaṃ dhareti,
 na santacaṃ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca ² B² jahāti. ³ Cks -niyā ti. ⁴ B² visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B² adds sayameva ⁶ B² upaṭṭhāpi-. ⁷ B² tuvampi. ⁸ Ck anuttāhava-, C² anuddhava-. ⁹ B² asīṭha-. ¹⁰ C² B² omit one kaṇha. ¹¹ C² -o, B² -kaṇṭhe. ¹² read: dv' āssa gaṇḍā urato? B² dveyamāgaṇḍhā-. ¹³ B² suvaṇṇaṇṇiṇu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ B² bhūsaṃ, Cks bhūja-. ¹⁶ Cks -osu, B² -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks sīmsare, B² pisare. ¹⁹ Ck virīṭṭi-, C² elpīṭṭi, B² tiriṭṭi-. ²⁰ so C²; Ck santamaṃ, B² saṇhara, B² saṇhara corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
 sateratā vijjur-iv³ antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni⁴ ca avaṇṭakāni
 hetṭhā nabhyā kaṭisamohitāni
 avighattitā niccam kilim⁵ karonti. 5
 han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁶
 parosataṃ vellitaggā sugandhā,
 dvedhāsiro sādhu vibhatarūpo,
 aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁷ jaṭāyo
 vaṇṇena gandhena upetarūpā
 niluppalaṃ vātasameritam va
 tath⁸ eva saṃkhātī⁹ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo¹⁰
 n¹¹ etādiso yādiso mayha kāyo,
 so vāyati erito mālutena
 vanam yathā aggagimhesu phullaṃ. 36. 15
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
 sucittarūpaṃ ruciraṃ¹² dassaneyyaṃ
 khittaṇ ca nassa¹³ punar eti hattham,
 han tāta kim rukkhaphalan nu kho taṃ. 37. 20
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā¹⁴
 suddhā samā saṃkhavarūpapannā
 mano pasādenti vivariyamānā,
 na ha¹⁵ nūna so sākam akhāṇi tehi¹⁶. 38. 25
39. Akakkasaṃ agaḷitaṃ¹⁷ muhum mudum¹⁸
 [ujum] anuddhataṃ¹⁹ acapalam assa bhāsitaṃ,

¹ Ck^s sā. ² B^d jāṇḥatane corr. to jāṇḥanantare? ³ Ck^s abila-, B^d akhila-.

⁴ B^d kilim. ⁵ B^d bhusam-, Ck^s bhuja-. ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d samvāyati
 corr. to -vāti, H^s -vāti. ⁸ so B^d; Ck^s suci-. ⁹ B^d ta-. ¹⁰ C^s bha, B^d hi ¹¹
 C^k kehi. ¹² C^k agala, C^s agala, B^d aggaḷitaṃ. ¹³ Ck^s muhum. ¹⁴ B^d -tam.

rudaṃ manuññaṃ karavīkasussaraṃ
hadayaṅgamaṃ rañjayat' eva me mano. 39.

40. Bindussaro nātivissaṭṭhavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto,
5 icchāmi kho taṃ punar eva daṭṭhum
mittaṃ¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.

41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imaṃ vaṇaṃ
puthum² sujātaṃ kharapattasannibhaṃ —
ten' eva maṃ uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.

42. Tapanti ābhanti⁵ virocara va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.

43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upaṭṭhahi. 43.

44. Dumassa tūlūpanibhā¹¹ pabhassarā¹²
20 suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavī
hatthā mudū, tehi maṃ saṃphusitvā¹³
ito gato, te maṃ dahanti tāta. 44.

45. Na ha¹⁴ nūna so khārividhaṃ ahāsi¹⁵,
na nūna¹⁶ kaṭṭhāni sayāṃ abhañji¹⁷,
25 na nūna so hanti dume kuṭhāriyā¹⁸,
na pi 'ssa¹⁹ hatthesu khilāni²⁰ atthi. 45.

46. Accho ca²¹ kho tassa vaṇaṃ akāsi,
so maṃ bravi: sukhitaṃ maṃ karohi,

¹ B^d -o, B^s -ā. ² C^k -ū, B^d -u. ³ C^k -yāya. ⁴ C^k ūru. ⁵ C^k āhanti.
⁶ B^d -ri-. ⁷ C^k va. ⁸ C^k nagh-, B^d nakhassa. ⁹ B^d palissajanto. C^k
pajalissajanto. ¹⁰ C^s ramayaṃ, B^d ramayaṃ, B^s ramayaṃ? ¹¹ C^k pabhā-
sarā. ¹² C^k mamaṃphu-. ¹³ B^d omits ha. ¹⁴ C^k abhāsi, B^d ahoṣi. ¹⁵
B^d adds so. ¹⁶ B^d abhu-. ¹⁷ B^d kumā-. ¹⁸ B^d hīssa. ¹⁹ B^s khilāni, C^k
khiṇāni. ²⁰ C^k ajjeva.

- t' āhaṃ¹ karim², tena mamāpi³ sokhyaṃ.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭim vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃṇa tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacārim. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanāṃ sutāṃ mayā 15
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasaṃghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50. 15

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarirappabhāya assamapadaṃ ekobhāsaṃ viya pūreti, sukaṇṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇṇhehi kaṇṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇṇhasāsaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khēyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavanāṇṇīti acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhājanathapaṇapaṇṇadhārasadisaṃ⁹ pilandhanaṃ atthīti muttābharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thano sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayantīti attho, bhūsadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sīhakunḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttāṇcā¹⁵ 'ti yaṃ tassa jāṭā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁶ tam pi jotati¹⁷ pabhañ ca muṇcati, saññāmaṇi¹⁷
catasso ti iminā maṇisuvannaṇapavāraṇajataṃ mayāni pi cattāri pilandhanāni

¹ Cks nāham, Bđ tāmahaṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bđ -pi. ⁴ Cks -hanti.

⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bđ -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanāṃ. ⁸ Bđ idaṃ. ⁹ Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttāhāraṃ. ¹¹ Bđ kaṇḍā. ¹² Cks bhuja-, Bđ bhusaṃ-.

¹³ Bđ kiñci-. ¹⁴ Bđ -laṃ. ¹⁵ Cks -amsu-. ¹⁶ Bđ -teti-. ¹⁷ Bđ ayamāni.

- dasseti, tā pimsare¹ ti tāni pilandhanāni pāvusena va:vatte² deve cirīti-
saṃghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalāṃ, ayam eva vā pātho,
idam⁶ nivatthakañcaṇaciraṃ⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
tāta yathā mayāṃ tīṇamayāṃ vā vākamayāṃ vā vākaciraṃ¹⁰ katvā¹¹ dhāreṇa
5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇaciraṃ dhāretīti, akhīlakāṇīti¹³ akācāni¹⁴ nik-
kaṇṭhakāni¹⁵, kaṭisaṃohitānīti kaṭiyaṃ nibaddhāni¹⁶, niccaṃ kilīṃ¹⁷
karontīti aghaṭṭitāni pi niccaṃ kilīkilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
kiṃ rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² māṇavassa²³ suttārūlāhāni kaṭiyaṃ
baddhāni katararukkhaphalāni nāmā²⁴ ti maṇisaṃghāni²⁵ sandhāyāha, jaṭā ti
10 jaṭamaṇḍalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavattīyo sandhāyāha, vellitaggā ti
kuñcitaggā²⁶, dveddhāsiro ti tassa sisam dveddhā katvā baddhānaṃ jaṭānaṃ
vasena²⁷ suttūhu vibhatarūpaṃ, tathā ti yathā tassa māṇavassa jaṭā tathā
tumhehi mama na baddhā²⁸, aho vata mamāpi tathā assū²⁹ ti patthento³⁰,
upetarūpa ti upetasabhāvā, vātasameritaṃ vā ti yathā nāma nīluppalaṃ
15 vātena samīritaṃ tath³¹ eva ayam imasmiṃ vanasaṇḍe assamo saṃvāti, netā-
diso ti na etādiso, mama³² kāye paṃko n' etādiso tassa, so hi dassaniyo c'
eva sugandho ca, aggagimhesū³³ ti vasantasamaye, nihanīti paharati, kiṃ
rukkhaphalaṃ nu kho taṃ ti katararukkhassa nu kho taṃ phalaṃ, saṃ-
khavarūpapaṇuā³⁴ ti sudhotasaṃkhapaṭibhāgā, sākamakhādīti³⁵ nūna so
20 māṇavo mayāṃ viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
khādī, ambhakaṃ hi tāni khādantānaṃ³⁶ sākapapaṇṇapadantā³⁷ ti dipeti,
akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇṇasam agāṭitaṃ, punappuna vadan-
tassāpi madhuratāya muhum mudum³⁸ amammaṇatāya³⁹ ujum ācikkhittatāya⁴⁰
anuddhataṃ⁴¹ patitthitātāya acapalaṃ⁴², rudan ti bhāsamaṇassa paṇ' assa⁴³
25 saraṃkhātāṃ rudam pi manoharaṃ karavikassa viya sussaraṃ sumadhuraṃ,
rañjayatevā⁴⁴ ti mama mano rañjeti⁴⁵ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
māṇavāhū ti so hi māṇavo puratthāya mama mittam⁴⁶ ahū, susandhi sab-
battha vimaṭṭhimaṃ vaṇan ti tāta tassa māṇavassa ūrūnaṃ antare ekaṃ
vaṇaṃ atthi, taṃ susandhiṃ suphussitaṃ⁴⁷ sippiputaṃ mukhasadisam sabbattha vi-
30 maṭṭhaṃ samantato maṭṭhaṃ, puthun⁴⁸ ti mahantaṃ, sujātan ti susaṇṭhitaṃ,

¹ Cks tā pimsare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuthe. ³ Ck cirī-, Bā tiritisaṃkhāghā, Bā tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, Bā makhalan. ⁶ Cks idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā saṇhare? Bā sandhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ Cā ciraṃ. ¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abīla-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni, Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bā nippaṇṇāni, Cā nibaṇṭa-. ¹⁶ Bā bandhāni, ¹⁷ Bā kilāṃ. ¹⁸ Bā nicca kīlāṃ kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks ambe. ²¹ Cks -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck pamāṇamassa, Cā -ṇacassa. ²⁴ so Ck; Cā -ṇi, Bā -ṭi. ²⁵ Ck kuñḍinaggā. ²⁶ Bā bandhānaṃ vaseṇa, omitting jaṭānaṃ. ²⁷ Bā maṇi-bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti patthento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta yādiso maṃma. ³⁰ Bā saṃkhā-. ³¹ Bā -maṇikhādītehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā sapāṇkāpaṇṇapaṇṇadantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, Bā āpussatāya. ³⁶ so Cks; Bā āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tati. ³⁸ all three MSS. -phalaṃ ³⁹ Bā omits paṇassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā -phuppassitaṃ, Cks -passitaṃ. ⁴³ Cks -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā² 'ti uttaritvā avattharitvā, pīlayitī pīlesi³, tapantitī tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavanna⁴ ramsiyo jalanti⁵ obhāsentī⁶ virocentī⁷ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā⁸ ti añjanasadesi⁹ romehi¹⁰ samannāgatā, vicitravaṭṭaṅgulikāssa¹¹ sobbare¹² ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
 vicitrāhi¹³ pavālamkurasadisāhi¹⁴ vaṭṭaṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kacchupīlakādirahitaṅgapaccasāṅgo, ram'ayam upaṭṭhahitī maṁ
 ramayanto¹⁵ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vaṇṇakambutalavaṭṭasucchavīti suvaṇṇamayam ādāsatalam viya vaṭṭa ca succhavī
 ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti sutthu 10
 phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharāpetvā¹⁶, ito gato ti
 mama olokontass' eva ito gato, te maṁ dāhantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni maṁ dāhanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 utṭhito, ten' amhi domanassappatto nipanno¹⁷ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so mānavo na khārībharāṁ ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁸ khīṇāni¹⁹, ayam 15
 eva vā pātho, sokhyan ti sukharā, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpavā
 'ti tīta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññaṁ
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamcassā²⁰ 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakam pavisitvā ramitvā vinītadarathā²¹ punappuna imam 20
 eva kuṭiyam²² pavisamā 'ti vadati, mantā²³ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭṭibhanti²⁴ na²⁵ upaṭṭhabantīti²⁶ na ruccanti, na
 agghihuttam na pi yamnam tatrā 'ti²⁷ mahābrahmuno ārāhanatthāya
 kattabham havyadhūmādiyaññakiriyāpi²⁸ me na paṭṭibhātī²⁹ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam³⁰ disāyan³¹ 25
 yassan³² disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamam parivāretvā thitavanam.

Tass' evam vilapantassa tam vippalāpam sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa silam bhiṇnam bhavissatīti“ natvā tam ovadanto
 cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṁ jotirase vanamhi
 gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Cks khura-. ² Bds paṭīpi-. ³ Cs Bd -a. ⁴ Bd -tā. ⁵ Bd -anti. ⁶ Bd lo-.
⁷ Ck -kassa, Bd -tassa. ⁸ Bd -ṇe. ⁹ Cks -ṇamvicitrāhi. ¹⁰ Ccs -sehi. ¹¹
 Cks add maṁ. ¹² Bd parāmasitvā. ¹³ Bd omits ni-. ¹⁴ Cks khīnā-, Bd
 khīnā-. ¹⁵ so Cs; Bd khīṇāni, Ck omits khīṇāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bd -i. ¹⁹ Bd namajjamantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks nam. ²² Bd -anti.
²³ Cks piyamñātatranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bd kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bd
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bd yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bd
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

isīnaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratim pāpuṇetha. 51.

52. Bhavanti mittāni atha na honti,
ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,

5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivittṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.

53. Samvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.

54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ
10 sace tuvaṃ sallape brahmacārinā
sampannasassaṃ va mahodakena
tapoguṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.

65. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacāriṃ
punap-pi ce sallape brahmacārinā
15 sampannasassaṃ va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.

56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke.
na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
20 āsajjanam⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

25 Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, hau ti nipātamattam, jotirase ti hūya-
mānassa jotino raṃsiobhāsite¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇake, pāpuṇethā¹²
'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yam aratim¹³ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattum¹⁴ na arahatīti attho, bha-
vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṃ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
ñātīsu ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
vittṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kāraṇena tasmiṃ mātagāme mittasaññāya nivittṭho,
so migiyā kuecchimbī nibbattitvā araṇṇe vaddhitattā kutomhi āgato ti āgatatthā-

¹ B^d kissavānīnivittṭho, C^k kissarivānivittṭho. ² C^k yā ca menti asaggantum, B^d sveva mitto asaṅgantu. ³ C^k pabha-, B^d hessasi? B^s pahissasi. ⁴ B^d puna pi. ⁵ B^d pahissasi, C^k pabha-. ⁶ C^k na tādiso cetha. ⁷ B^d āsajja nam corr. to āpa-. ⁸ B^d na-. ⁹ so all three MSS. for imasmi? ¹⁰ C^k -tena. ¹¹ C^k sanantanambhīti, B^d sanantarambhīti corr. to -tanambhīti. ¹² B^d -vittṭhā. ¹³ B^d anabhiratim. ¹⁴ B^d pattum corr. to pattum, C^k vattum. ¹⁵ B^d ayaṇñettha. ¹⁶ C^k kissarini-. ¹⁷ C^k omit ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nādimitto ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāseṇa samāsevanena sandhiyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva mettī⁶ asaṅgantu⁷ asamāgacchantaṇṇassa purisaṇṇa tena asamāgamanasaṁ-
 khāteṇa samvāseṇa jīratī vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 taṁ dakkhasī tena vā sallapissasī atha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ maho- 5
 ghena harīyati evaṁ imaṁ attano tapogūṇaṁ pahassasī⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samanatejaṁ, virūparūpenā¹⁰ ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmiṁ hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchan-
 nena¹¹ attano rūpena attano vasaṁgate khādituṁ caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevetha, tādisaṁ hi bhūtaṁ āsajjanam¹² patvā nassati brahmacāri, diṭṭho si 10
 tāya¹³ yakkhiniyā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovadi¹⁴.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māpava, mettaṁ
 bhāvehi karuṇaṁ¹⁵ muditaṁ¹⁶ upekkhaṇa“ ti brahmavihārābhāva- 15
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbattesi¹⁷.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabikkhu sotā-
 pattipphale patiṭṭhahi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyaikā¹⁸ abosi, Isisiṅgo
 ukkaṇṭhitabikkhu, pitā aham evā“ ti. Naḷinijātakaṁ¹⁹.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā²⁰ ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 dāya caranto ekaṁ alaṁkatapaṭiyattaṁ uttamarūpadharaṁ itthiṁ olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ asakkonto vihāraṁ eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallavidhho viya rāgāturo bhantamigapaṭi- 25
 bhāgo²¹ kiso dhamanisanthataगतatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittaṁsādaṁ alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesapari-
 pucchākammatṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²² „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²³, vippasannamukhavaṇṇo idāni, na²⁴ tathā,

¹ B^d attano gatathā-. ² B^d hi. ³ B^d tāta. ⁴ B^d add ghaṭṭiyanti. ⁵ B^d
 sveva mitto ti. ⁶ B^d sova mitto. ⁷ B^d asagantu, C^k asaṅgantuṁ. ⁸ C^k
 omīti ti. ⁹ C^k pabha-, B^d pahi-. ¹⁰ C^k add ca. ¹¹ B^d āsajjanaṁ. ¹² C^k B^d
 tā. ¹³ B^d -diti. ¹⁴ B^d kāruṇṇaṁ corr. to karuṇaṁ, C^k karuṇā. ¹⁵ C^k -tā.
¹⁶ B^d jhānābhīṇā-, C^k jhānaṁ pabha-. ¹⁷ C^k -ti-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ B^d bhanda-. ²⁰ B^d -yobhikkhuhi. ²¹ B^d santindr-. ²² B^d no-

kin nu kho kāraṇaṇ¹“ ti puṭṭho „āvuso anabhirato: ‘smīti’ āha. Atha nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā saddhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābham labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajitvā kinkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā nāṃ³ ete gaṇḍuppādapāṇaṃ⁴ upādāya sabbabālaṇasādhāraṇā, ye tesam vatthubhūtā te⁵ pi appassādā, kāma bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikāṃkalūpamā kāma, māmsapesūpamā kāma⁶, tiṇukkūpamā kāma⁷, aṅgarakāsūpamā kāma, supinakūpamā kāma, yācitakūpamā⁸
 10 pamā⁹ rukkhaṃphalūpamā¹⁰ sattisūlūpamā¹¹ sappasirūpanā¹² kāma, tvaṃ nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anattakāraṇānaṃ¹³ kilesānaṃ vasaṃ gato¹⁴“ ti¹⁵ ovaḍitvā attano kathaṃ¹⁶ gāhāpetuṃ asakkontā Satthu santikaṃ dhammasabhaṃ netvā „kiṃ bhikkhave aniccamānakaṃ bhikkhuṃ ānayitthā¹⁷“ ti vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito“ ti āhaṃsu. S. „saccaṃ kirā¹⁸“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 15 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā cittaṃ nivāretvā na ayuttam karimsū“ ti vatvā a. ā.:

A. Siviratṭhe Aritṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi. Bo. tassa aggamaheṣiṃyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t’
 20 ev’ assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁹ vijāyi, Ahipārako²⁰ ti ‘ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇhitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva
 25 nagare Tirītavacchassa²¹ nāma²² asītikoṭṭidhanavibhavassa seṭṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā subhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Ummadantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā²³ ahosi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena²⁴ saṇṭhātum²⁵ na

¹ Cks -nenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -na, Bā -nakam. ⁴ Bā tiṇikkupamā kāma, cfr. M. N. 1,130; Cks omit tiṇu-. ⁵ Bā adds kāma. ⁶ Bā viśasappabbhīrū-. ⁷ Cks -raṇikānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātāṃ. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ. ¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samannāgatā. ¹⁵ Cks saka-bbā-. ¹⁶ Bā sandhāretum

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasaṃkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadanti sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadammattā hutvā attano vippakatabhojanabbhāvam na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākam anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam 20
 bandhi. Atha naṃ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alaṃkatā kilāntiyo disvā 25
 tādisam vattham nivāsetvā kilītukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasmim aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam ñatvā dassantīti“ vatvā

¹ Ck^o omit surā. ² B^d titiṭi-. ³ B^d adds brahmaṇe. ⁴ C^o -jamā, B^d
 bhuñjaha, B^o bhuñjamānā. ⁵ B^d adds bhattam. ⁶ C^k -i, B^d bhittiyādisu. ⁷
 B^d -sissanti, B^o -sissantikim. ⁸ B^d kuddhā. ⁹ B^d āpā-. ¹⁰ B^d add na. ¹¹
 B^d adds sī. ¹² B^d add nissandena.

- tehi anuñātā ekam kulam upasamkamitvā „kusumbharattavattkena bhatim karomīti“ āha. Atha nam te „tini samvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇam¹ ūatvā dassāmā“ ’ti vadimsu. Sā „sādhū“ ’ti paṭisunitvā kammaṃ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇam ūatvā aparipunnesu yeva tīsu samvaccharesu tassā ghanakusumbharattavattkena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyitvā nivāsehitī“ tam pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattam tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacivaro sākhabhaṅgam nivāsetvā ca pārupitvā ca tam padesam pāpuṇi. Sā tam disvā „ayam bhadanto acchinnacivaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabham jātan ’ti‘ vattham dvidhā phāletvā ekam koṭṭhāsam ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivā-
- 15 sanam nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theram vanditvā vattham phāletvā tass’ ekakoṭṭhāsam⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhabhaṅgam chaḍḍetvā tass’ ekam kaṇnam nivāsetvā ekam pārupitvā nikkhami, ath’ assa vatthobhāsenā sakalasarīram taruṇasuriyo viya ekobhāsam ahoṣi.
- 20 Sā tam disvā „ayam⁵ ayyo paṭhamaṃ na sobhi⁶ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass’ eva⁷ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsam datvā „bhante aham bhava carantī uttamarūpa-dharā bhaveyyam, maṃ disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātum⁸ mā asakkhi⁹, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
- 25 ’ti patthanam ṭhapesi. Thero anumodanam katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī¹⁰ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahoṣi. — Atha tasmim nagare kattikachanaṃ ghosayimsu, kattikapunnamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkaṭṭhānam gacchanto tam āmantetvā „bhadde

¹ Bds omīti guṇā. ² Bds ghaṇaku-. ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds tam. ⁵ Bds sā tam koṭṭhāsam. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bds -ati. ⁸ Bds etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cds -iti. ¹¹ Bds saṃsarantī.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa
attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upatṭhāpetum na
sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „ahaṃ jānissāmīti“.
Tasmiṃ gate dāsim⁴ ānāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5
kāle mayhaṃ āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate
puṇṇacande⁵ devanagare⁶ viya alamkate nagare sabbadisāsu
dīpesu jālantesu⁷ rājā sabbālamkārapatimaṇḍito ājaññaratha-
varagato amaccaganaṇarivuto mahantena yasena nagaraṃ
padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10
agamāsi, taṃ pana gehaṃ manosiḷāvaṇṇapākāraparikkhittaṃ
alamkataṃ dvārattālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikam. Tas-
mim khaṇe dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ
gāhāpetvā kinnarilīḷhāya⁸ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño
pupphāni khiṇi. So taṃ ulloketvā⁹ kilesamadamatto satim 15
paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehaṃ“ ti
sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
sunisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva’ putṭho: 25
avāvaṭṭā, yadvā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā ’ti rattitṭhi-
kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ C^o kattikarattikacchaṇo. B^d -rattī gāro chaṇo. ² B^d gaccha tvaṃ sāmi. ³

C^o -am. ⁴ C^o -o. ⁵ B^d -ram. ⁶ B^d jālitesu. ⁷ B^d līḷāya ⁸ B^d disvā olo-.

⁹ C^o idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^o omīti nu. ¹¹ B^d rattitṭhakapākāramayena. ¹²

C^o aggaṭi, B^d accitī. ¹³ C^o naḷajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṃ, avāvaṭa ti apatābharaṇa² apariggahitā³,
bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṃ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḥhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda,
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca taṃ jānāmīti vadati,
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmīti vadati, iddho ti samiddho,
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāḥhiko¹¹ ti suṭṭhu addho, nāma-
15 dheyenā 'ti nāmena, ayaṃ hi¹² yo naṃ passati taṃ ummadeti satim assa
paccupatthāpetuṃ na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmaṃ assā thomento anantaraṃ g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmaṃ idaṃ imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayantī
ummattakaṃ Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pitarā ca, mayhaṃ ti upa-
yogathe sampadānaṃ, apalokayantīti mayā apalokitā sayāṃ maṃ apaloka-
yantī maṃ ummattakaṃ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ nātvā vātapānaṃ thaketvā siri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato patthāya
nagarapadakkhiṇakarane¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayaṃ

¹ Bā adds kā. ² Bā -varaṇā. ³ Bā -ggahā. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Ck^s tassā. ⁶
Bā^s taveva. ⁷ Ck^s pī-, C^s thī-, Bā phī-. ⁸ Bā suvaḍḍhito, B^s suvaḍḍhito. ⁹
Bā umaddantīti, read: ummadini? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ Bā puppito. ¹¹
Bā suvaḍḍhito. ¹² Bā ayañhi, Ck^s ahañhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
Bā tadā. ¹⁵ Bā tassā. ¹⁶ Ck^s -naṃka-, Bā -ṇakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenaṇṇatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ⁴ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ puṇṇamāse migamandalōcanā
upāvisī puṇḍarikattacaṅgī,
dve puṇṇamāyo tadahū amaṇṇaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62. 5
7. Aḷārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63. 10
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamanīkuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65. 15
10. Kadāssu maṃ kaṇcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66. 20
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarikattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramam
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiṇcanam. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamanīkuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā ² B^d tadahumaṇṇāhaṃ, B^e akhaṇṇātaṃ. ⁴ C^k sa-, C^e sū-. ⁵ B^d brahmāhi. ⁶ C^e samāsemigamandā. ⁷ B^d phandā. ⁸ B^d -dhira-. ⁹ B^d -jālura-. ¹⁰ C^k -dissati ¹¹ C^k phu-, C^e pu-. ¹² C^k phā-. ¹³ B^d yadadda-santaṃ. ¹⁴ C^k -tiṃ, B^d -ti. ¹⁵ B^e -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varaṃ dajjā, so ca labbhetha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhaveyyaṃ Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

- Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāseṇa palāyitvā vanantare tathā luddaṃ olokentiya migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
lena pupphāni khipitvā maṃ oloketi vātapāne nisīdi, puṇḍarikattacaṇḍigīti
rattapadumapattavaṇṇasarirā, dve puṇṇamāyō ti ahaṃ tadā tasmim chāṇa-
divase taṃ pārāpatapādasamānavāṇaṃ rattavatthanivattthaṃ disvā tassā mu-
10 khaṃ⁴ oloketo ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenaṇāpatino nive-
sane ti dvinnāṃ puṇṇacandānaṃ uggatattā dve puṇṇamāyō amāññim, alāra-
pamhehīti visālapakhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmiṃ khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇaṃ ādāya tantissareṇa attano sarāṃ
15 saṃsanti⁷ kimpurisaṃ kimpurissassa manāṃ haratī⁸ evaṃ harateva me
mano ti vipḍalapati, brahatīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasanā, ekapaṭṭanivattthā ti attho, bhantaṃ udikkhatīti
saṇhakesā¹⁰ puthunālātā āyatabhamū visālakkhī tuṅganāsā rattotthī¹¹ setadantā
tikhipadāṭṭhā suvatṭagīvā tanubāhu sasaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 sonī¹² suvaṇṇakadalisaṃmānarūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khane maṃ udik-
khanīti bhayena vanāṃ pavisitvā puna nivattitvā luddaṃ udikkhanīti bhanta-
migīvā¹⁵ maṃ udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannata virā-
kuttīyā¹⁶ ti suphassitachekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati maṃ ti sā subhā nārī
kadā nu maṃ tehi tambhanakhehi sisato paṭṭhāya sannatena vīreṇa¹⁸ karaṇeṇa
25 paritosessatīti paṭṭhento vilapati, kañcanamāluracchadā¹⁹ ti kañcanamaya-
uracchadālamkāra, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti batthapādātalaaggaṇakhaṇḍaṇṇesū lākhārasaratta-
samānavāṇā, bindutthanīti udakabubbulaṇḍaparimaṇḍalaṭṭhanī, tato ti yadā
taṃ tiṭṭhantiṃ addasaṃ tato paṭṭhāya, sakassa cittaṃ²⁰ ti attano cittaṃ
30 anissaro jāto 'mhitī adhippāyo, kiñcanan²¹ ti kiñci, ayam²² asukā nāmā
'ti na jānāmi, ummattako jāto 'mhitī vadati, diṭṭhā ti diṅvāna²³, supāmiti
n' eva rattimdivaṃ²⁴ niddaṃ labhāmi, so ca labbhethā 'ti yaṃ me Sakko
varaṃ dadeyya so ca me varo labheyya²⁵, labheyyaṃ c' āhaṃ varaṃ ti attho.

- Atha te amaccā²⁶ Ahipārakassāpi ārocayaṃsu: „sāmi rājā
35 nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto tumhākaṃ gharadvāraṃ gantvā²⁷

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukhaṃ. ⁵ Ck -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Ck haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
kaṇha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattāti. ¹² Ck -soni, C -yoni, Bā -yoni. ¹³ Ck
-noruyā. ¹⁴ Ck omīti sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Ck supa-, Bā
suphuyā. ¹⁸ Bā dhīreṇa. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññāṃ. ²²
so Ck; diṭṭhāti diṅvāna wanting in Bā. ²³ so Ck; Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Ck omīti atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho¹ ti'. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dassesīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭhiko rathe ṭhatvā āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁵ vutto⁶, vātapāne ṭhatvā pupphāni khipim⁷, so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṃ sutvā „nāsito 'mhi tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruyha siri-gabbhadvāre ṭhatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, rañño ca mamaṃ ca aguṇaṃ mocetvā imassa mayā⁸ 10 jīvitāṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dāḷhamantaṃ⁹ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susiracetiyarukkho atthi, tvaṃ kañci¹⁰ ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: 'deva- 15 rāja, ambhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akilītvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāraṇaṃ na jānāma, rājā¹¹ devatānaṃ bahūpakāro anusamvaccharaṃ sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti'¹², idaṃ¹³ nāma nissāya rājā vippalapatīti ācikkha¹⁴, rañño no jīvitadānaṃ dethā'¹⁵ 'ti yācissāmi, tvaṃ tasmim¹⁶ khāṇe saraṃ parivattetvā¹⁷ 'senāpati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n' atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁸ labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitāṃ icchasi Ummadantiṃ assa dehīti' katheyyāsīti'¹⁹ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi. 25 So gantvā tasmim²⁰ rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācite²¹ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ 'ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruyha sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ B^d -rūyhatīti. ² B^d kiñci. ³ B^d adda ti. ⁴ B^d rājapurisoti, C^k rājako.

⁵ C^k omitt pana. ⁶ C^k -e. ⁷ B^d -i. ⁸ B^d -mittaṃ, B^e duṭṭhamantaṃ. ⁹ B^d ki-. ¹⁰ C^k omitt rājā. ¹¹ B^d kareti. ¹² C^e B^d imaṃ. ¹³ B^d -atha. ¹⁴ B^d paṭivattitvātā. ¹⁵ B^d naṃ. ¹⁶ B^d vadeyyāsīti. ¹⁷ B^d -to.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā niviṭṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhakaṃ vilāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikammaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhakaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmi.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo nāto“
ti lajji. dhamme patitṭhāya anantaraṃ g. ā.:

15. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mabājano ca me idaṃ⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ raññā
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datva pacchā piyabhariyaṃ aditṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnam pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññiṃsu aññe¹²,

¹ Ck^s -ahetvā. ² so all three MSS for rājā dvāraṃ? ³ B^d idametad ⁴ B^d -cāra- ⁵ Ck^s puññaṃ. ⁶ B^d me. ⁷ Ck^s adhiṭṭhā. ⁸ B^d imarū. ⁹ Ck^s adhiṭṭhā, C^s aditṭhe, B^d aditṭhā. ¹⁰ B^d adds rājā sha. ¹¹ B^d kammaṃ. ¹² so all three MSS. for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā¹ piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā². 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
sīho va selassa guhaṃ upeti³. 76. 10
21. Na pīṭitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁴ karoḥi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁵ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁶,
devāpi pāpena samekkhare na⁷. 79.
24. Aññātakam⁸ sāmihehi padinnaṃ
dhamme tṭhitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi⁹ tattha 25
sukhapphalaṃ űeva karonti kammaṃ¹⁰. 80.
25. Añño nu te ko 'dha'¹¹ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ B^d aññe te koci. ² B^d name sā. ³ C^k adhi-. ⁴ C^k upehi. ⁵ B^d siva, B^s sivi. ⁶ B^d na. ⁷ B^d -urū. ⁸ B^d adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ C^k aññātakam. ¹⁰ B^d vāpi, C^k cāpi. ¹¹ B^d adds rājā āha. ¹² B^d koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
5 yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
sukhena vā attasukhaṃ dahāti
yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukam,
na hi dhammaṃ aḍhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
20 na kāmayaṃsi naraviriyasetṭha
cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṇ ce Ahipāraka tvam
cajāsi katte ahitāya ty-āssa
25 mahā ca te upavādo pi assa
na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmaṃ. 89.

¹ Ck adhi-. adding abhipārako āha. ² Cks -āti. ³ Cks idā, Bđ idham. ⁴ Bđ yo. ⁵ Cks -ā. ⁶ Bđ koci. ⁷ Bđ so nunāham. ⁸ Cks vyādhi. ⁹ Bđ asibyā, Bđ sibyā. ¹⁰ C pavuttam. ¹¹ Bđ -haṇ ca. ¹² Bđ sivi.

34. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyaṭī garaḥaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
35. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto²
dhammāṭisāraṃ va³ manovighātaṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
36. Dhammāṭisāraṃ va⁵ manovighātaṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ,
eko p' imaṃ hārayissāmi⁶ bhāraṃ
dhamme t̥hito kañci na tāpayanto⁷. 92.
37. Saggūpagaṃ puññakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno
rājā va yaññe dhanam brāhmaṇānaṃ. 93.
38. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁸ abhisamparāyaṃ. 94.
39. Na h' et' adhammaṃ⁹ Sivirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ sajāhi. 95.
40. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
41. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo,

¹ Ck -ṭṭhī va, Bđ -ṭṭhivī. ² Bđ ettho. ³ Bđ -raṇ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttariessāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bds kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bds na hetamdh-. ⁹ Bds vaje. ¹⁰ Ck āhu-, Cs ahū-, Bđ āhuṇeyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
 kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbam¹ Ahipārakā² tuvaṃ
 dhammaṃ acārī mama kattaputta,
 5 añño nu te ko idha sotthikattā
 dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
 tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
 so dhammagutto ciram eva jīva,
 10 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
 dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam ahaṃ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
 sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite t̥hitadhammassa rājino
 sukhaṃ manussā āsetha sītaccāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocaṃyāmi
 kammaṃ asamekkha kataṃ asādhum⁸,
 ye vāpi⁹ nātvā na sayam karonti,
 20 upamaṃ imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III $\frac{11}{17}$)
 sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
 so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
 25 sabbam ratṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḡavo
 sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
 so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
 30 sabbam ratṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Ck^s saccaṃ. ² all three MSS. -ka. ³ Ck^s -o. ⁴ Ck^s tav. ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhum asamekkha kammaṃ?
⁹ Ck^s yoyavāpi, C^s yo vāpi. ¹⁰ Bā -aṃgate. ¹¹ read hot'. ¹² Bā ujum-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhaviṃ sabbam vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraṇṇaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanam 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikaṇḍa
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya,
majjhe Sivīnaṃ usabho 'mhi jāto. 110.
55. Netā pitā uggato ratṭhapālo
dhammaṃ Sivīnaṃ apacāyamāno
so dhammam evānuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111.
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niccam avyasanam³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paṇṇā hi tava tādisi. 112.
57. Etaṃ te⁴ anūmodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi,
dhammaṃ pamajja khattiyo ratṭhā cavati issaro. 113.
58. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggaṃ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammaṃ cara mahārāja ratṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bđ vattiya. ³ Cks avyasanīm, Bđ abyāsannaṃ. ⁴ Cks me. ⁵ Bđ rāja. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bđ dhammaṃ cara mahārāja iudo devā sabrahmakā.

- Tattha sabbāpīti janinda aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā ānessāmi
 taṃ mā ṭhapetvā taṃ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kaṃmassa katassa
 ākāramattam pi na jāññā na jānissanti², bhusehīti tāya saddhiṃ abhiramanto
 attano taṇhāvanathaṃ bhuseṃ karoḥi vaddhehi, manorathaṃ pūrehīti, saajāhīti
 5 manorathaṃ pana pūretvā sace te na ruccati³ atha naṃ saajāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi⁴, kamma⁵ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññimsu mā jānantū⁶ ti
 maññe ti cinteti, duccintitā⁷ etaṃ tassa, kiṃkāraṇa: karontam eva hi naṃ
 passanti bhūtāni ye ca⁸ Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁹
 idha imasmiṃ sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadanti piyā¹⁰ ti evaṃ¹¹ sadda-
 heyya¹², siho va selassa guhaṇ ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppaṇne sīhapotikāya vasaṇaṭṭhānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasaṇaṭṭhānaṃ gaccha, gantvā tattha attano patthanaṃ¹³
 15 pūrehīti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹⁴ samānā na sukhavipśkadāyakaṃ pariccejanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohena mūlhā sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹⁵ na samācaranti,
 yathāsukhaṃ Siḷha¹⁶ karoḥi kāman ti sāmi Sivirāja, attano dāsiṃ pari-
 vārentassa¹⁷ garabā nāma n' atthi, tvaṃ yathāsukhaṃ yathājjhāsayāṃ kāmaṃ
 20 karoḥi, attano icchaṃ pūrehīti, na tena so jīvati ti samma Ahipāraka, yo
 iessaro 'mhiṭi pāpaṃ karoti katvā ca kiṃ¹⁸ maṃ devamanussā vakkhantīti¹⁹ na
 uttāsati na otāpāti na so tena kammaṇa diḥaṃ kalam jivati khippam eva
 marati, devatāpi ca naṃ kiṃ imassa pāparañño rajjena varam assa vālukaḥaṇaṃ
 gale bandhittvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññātakān ti mahārāja
 25 aññesaṃ santakaṃ tehi sāmikehi padinnadānaṃ ye attano dhamma ṭhitā paṭi-
 cchanti te tattha²⁰ paṭicchakā ca dāyaka ca sabbe pi sukhapphalam eva kammaṃ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭiggaṇhante taṃ dānaṃ dāyakaṃ mahantaṃ vipākaṃ²¹
 detti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena²² 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena pīlito taṃ dukkhaṃ parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²³ sukhena attano sukhaṃ dahati taṃ parassa
 sukhaṃ gahetvā attani pakkhipati attano dukkhaṃ harissāmiti param dukkhitaṃ
 karoti attānaṃ suhessāmiti parasukhaṃ nāseti na so dhammaṃ jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'ev' idaṃ mayham sukhadukkhāṃ tathā paresan ti sa vedi
 dhammaṃ so dhammaṃ jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyaṃ phalaṃ patthento dammīti attho, piyaṃ
 labhantīti saṃsāre saṃsaranāṃ piyaṃ eva labhanti, kāmahetukaṇ ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Ck^a aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Ck^a -cchādehi, Bā paṭidehi. ⁴ all three MSS. -im. ⁵ Bā duci-. Ck^a ducaritaṃ. ⁶ Ck^a va. ⁷ Ck^a konu. ⁸ Ck^a yā, C^a viyā. ⁹ Ck^a etaṃ. ¹⁰ Ck^a -hessati. ¹¹ Bā manāṃ. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴ Bā sivi. ¹⁵ C^a Bā -cā-. ¹⁶ Bā kam. ¹⁷ Bā ra-, B^a da-. ¹⁸ Bā nattha. ¹⁹ Bā vipphāraṃ. ²⁰ Ck^a omīti vā.

Ahīpāraka kāmahetukam ayuttakam katvā¹ attānam² vadhissāmīti³ me parivittakko uppaṃjissati⁴, mayham satim ti mama santakam, mama santi⁵ pi pātho, mama santikāyā⁶ ti evam maññamāno, sace tvam tam na kāmesīti attho, sabbajanassā⁷ 'ti sabbe⁸ seniye⁹ sannipātetvā tassa sabbajanassā¹⁰ 'ti⁹ ayam mayham ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesīti tato nam pariggabattā¹⁰ 5 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādhām, katte ti tam eva aparena nāmena ālapati, so hi rañño hitam karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā 'ti evam akiccekārīti nagare tava koci pakkho pi na bhavēyya, nindan ti na kevalam upavādam eva sace pi mam koci sammukhā nindissati pasamsissati vā dosam vā pana āropento garahissati tan p' aham nindam pasamsam garahañ 10 ca sabbam sahisāmi, sabbam etaṃ mamāgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasamkhātā siri ca paññāsamkhātā lakkhī ca thalaṭṭhānato suvutṭhisamkhātā āpo viya apeti na patitṭhāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisāram vā ti dhammam atikkamitvā pavattam¹³ akusalam vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15 paṭicchissāmi¹⁴, thāvarānam tasānan ti yathā mahāpaṭhavī khināsavānañ ca puthujanānañ ca na kiñci na paṭicchati sabbam adhivāsati tath' evāham pi sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhivāsesāmi¹⁵ dipeti, eko pi man ti aham eko¹⁵ va imam attano dukkhabhāraṃ hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme thito ti vinicchayadhamme pavēṇidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme thito hutvā, saggū- 20 pagan ti devapuññakammam nām' etaṃ saggūpagam hoti, yaññe¹⁹ dhanan ti yaññadhanam, ayam eva vā pātho, Ummadantīti Ummadanti pi mama sahāyikā tvam pi sahāyako, pitaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalam devabrahmuno²¹ sabbe raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyum, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25 adhammikam, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyham dinnā²⁴ tasmā etaṃ adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānam Buddhādīnam khantimettābhāvanāsīlacārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā vā duracayāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evam aham pi silavelam²⁷ nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvam mama āhuna- 30 pāhuasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā/casi³⁰ kāmāpālo ti tvam deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhaessāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Cks akatvā, Bđ ayuttam katvā. ² Bs adds na. ³ Bđ pavissāmīti. ⁴ Bds uppa-jati. ⁵ so Cks for santim? Bđ mayham pasinti, Bs mayham seti. ⁶ so Cks; Bđ santakāsāyā. ⁷ Bds -a. ⁸ Ck Bđ -yo, Cs seniyo. ⁹ Bds -nassa, omitting ti. ¹⁰ Bđ -hitattā. ¹¹ Bđ āneyyāsi, Ck anāpeyyāsi, Rs aneyyāsi. ¹² Cks kaccā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cs sampaṭissacchissāmi, Bđ paccuttarissāmīti sampaṭicchissami dhārayissāni, Bs paccuparissāmīti sampaṭicchā dhāressāmi. ¹⁵ Bđ ekako. ¹⁶ Cks kār-, Bs tār-? ¹⁷ Cks ehiss-, Bđ vah or gah-, Bs pah-. ¹⁸ Bds -niyadh-. ¹⁹ Cks -ā. ²⁰ Ck brahmano, Cs brāhmano. ²¹ so Cks for -māno; Bđ brahmaṇo, omitting deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Cks omits sā. ²⁴ Cks -am. ²⁵ Bđ ne-vadissati. ²⁶ Bđ omits tāni. ²⁷ Cks silāni-. ²⁸ Bks -missāmīti. ²⁹ Bđ omits pāhuna. ³⁰ Bds vasi. ³¹ Bds -sukhassāpi.

- patthitānaṃ kāmānaṃ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhaṃ diṇṇā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paṭicchā⁴ 'ti; evaṃ Ahīpārako
 rañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭikkhipati, gūthapatitaṃ⁵ sākuṇikāṃ⁶
 pacchiṃ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyaṃ khipantā viya ubbo pi naṃ jahant'⁷
 5 eva, idāni rājā punaakkathanatthāya taṃ santajjento addhā hīti g. ā. tattha
 kattaputtā⁸ 'ti piṭā⁹ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbāṃ dhammāṃ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahuṃ¹² kathesi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dipado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṃ kattā¹³, sace hī ahaṃ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto aruṇe yeva tava sisāṃ chiudā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahaṃ pana akusalabhayaṇ' eva na karomi,
 tuṇhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ nēva sakala-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṃ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesāṃ¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammāṃ gopesi
 ten' eva gutto, ciraṃ jīva dhammāṃ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rājā pavārā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadiṅghā 'ti ādim ā., tattha iṅghā
 'ti codanatte nipāto, yasmā mama tvaṃ codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāṃ, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitaṃ jahanto pi akiccaṃ na
 karoti tasmā sādhu, paṇṇāpavā ti nānasampanno, mittānaṃ adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, thitadhammassā 'ti paṭiṭṭhitatidvidhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisideyyum, desanāsisaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khaṃ kappeyyun ti ayaṃ pan' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadārāṇāti-
 mittānaṃ sītacchāyāya, saṅghare ti saṅghare attano gehe adhammabalidaṇḍa-
 dihi anupaddutasukhaṃ paṣeyyun²³ ti das-eti, na vāhametan ti samma Ahī-
 pāraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhitvā kataṃ asādhukammaṃ etaṃ ahaṃ na roca-
 yāmi, ye vāpi ṇatvāna ti ye vā pana rājāno ṇatvā tulayitvā tīretvāsayam
 30 karonti tes' ahaṃ kammaṃ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṃ pan'
 atthe tvaṃ mayhaṃ imā dve upamā suṇohi, jīmhaṃ ti vaṃkaṃ, nette ti yo
 tā gūvīyo neti²⁵ tasmīṃ jeṭṭhakaṃsabhe, pagevā 'ti tasmīṃ adhammāṃ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotiti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kāreti²⁶, amarattan ti devattam,
 35 ratanān ti saviññāpakaratanāṃ²⁷, vatthiyan ti kāsikavattham eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagatiassā pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanāṃ
 maṇikañcā 'ti sattavidharatanāṃ ca māṇikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhīpāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ Bc kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ Bds bhūmiyaṃ pa-. ⁶ Cks
 -ka, Bd -ṇinaṃ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck katthā va,
 Bd kattā ca. ¹⁰ Bd adds vadhimeva. ¹¹ Bd idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 Bd ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ Bd -paveṇiya-. ¹⁷ Cks -guttosaṃ. ¹⁸ Bd adds so.
¹⁹ Ck carā, Cc pacarā, Bds javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² Bd eva cetāni.
²³ Cks vase-. ²⁴ Bd yathā taṃ. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ Bd -ento. ²⁷ Bds saviññāṇa-
 kāviññāpakaratanāṃ. ²⁸ Ck māni-, Bds mahagghabhaṇḍakañca.

yaṇṭīti alamkarontā¹ rakkhanti, na. tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṇi careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṇi Sivīnaṇi majjhe jeṭṭhakarājā
huvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇam³ pi visamaṇi na carāmiti attho, netā
ti mahārājānam⁴ kusalesu paṭiṭṭhapetvā devanagaram netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena 5
raṭṭhaṇi pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnaṇi porāṇakarājūnaṇi
pavenidhammaṇi apacāyamāno, so ti so ahaṇi tam eva dhammaṇi cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vasa na vattāmi;
evaṇi M-assa dhammakathaṇi sutvā Ahipārako thutiṇi karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attanā¹⁰ kathitadhammaṇi¹¹ na-ppamajjasi tatth' 10
eva vattesi, dhammaṇi pamajjā 'ti¹² dhammaṇi pammussitvā¹³ agarivasena
gantvā¹⁴; evaṇi so tattha¹⁵ thutiṇi katvā dhammacariyāya niyojento¹⁶ uttarin
dasagāthā¹⁷ abhāsi, tā¹⁸ heṭṭhā Tesakuna-jātaka vāṇitā va.

Evaṇi Ahipārakasena-patinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṇi vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi Anando ahoṣi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇā, sesapariṣā Buddhapariṣā, Sivirājā ahaṇi evā“
'ti. Ummadanti-jātakaṇi.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinṇu daṇḍaṇi kimājinaṇi ti. Idaṇi S. J. v. paṇṇāpāra-
niṇi ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idāṇi eva pubbo pi T. paṇṇavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asitikoṭivibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamaḥāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṇi karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṇi pavisitvā paribbājakapabbajjam

¹ Bds ālokaṇkarontā. ² Cks mareyyuṇi. ³ Bd -kār-. ⁴ Bds mahājānaṇi. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bd raṭṭhapālayanaṭṭhāya. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd sammussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammaṇi-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yāni.

pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassārattasamaye Himavantā oruyha cārikaṃ caranto anupubbena Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājakasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpunī.

5 Tam enaṃ sihapāñjare t̥hito rājā disvā tassa upasame pasiditvā taṃ attano bhavanam pavesetvā rājapallamke nisīdāpetvā katapaṭisanthāro thokaṃ dhammakatham sutvā nānaggarasabhojanam dāpesi. M. bhattam gahevā cintesi: „idaṃ rājakulam nāma bahudosam bahupaccāmittam hoti², ko nu kho

10 mama uppannam bhayam nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitaṃ rājavallabham ekaṃ piṅgalasunakham⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍam gahevā tassa dātukāmatākāram⁶ dassesi. Rājā natvā sunakhassa bhājanam āhārāpetvā bhattam gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nit̥thāpesi. Rājāpi tassa⁷

15 paṭiññam gahevā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālam kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c’ assa dve tayo vāre upaṭṭhānam agamāsi, bhojanakāle pana M. niccam rājapallamke yeva nisīdati, rājabhojanam eva bhuñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca

20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetvādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanam uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi

25 „imesam sattānam sukham vā dukkham vā uppajjamānam¹³ pubbekaten’ eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā¹⁴ nāma n’ atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹⁵ „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmetabbo¹⁶“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Ck^s iyaṃ. ² Ck^s -mittā honti. ³ Ck^s nitta-. ⁴ B^d siṅgāla-. ⁵ B^d mahāsatto.

⁶ Ck^s -makākāram. ⁷ B^d ssa. ⁸ Ck^s attano nagare. ⁹ B^d tasmim vāsāpesi.

¹⁰ Ck^s he-, B^d ahetukavādi. ¹¹ Ck^s -namittavādi. ¹² B^d khetta-. ¹³ B^d -uānam.

¹⁴ C^s -kaṃgatā, B^d -kaṃgato. ¹⁵ B^d kātabbo.

lañcakhādakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūtattaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantam disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūtattakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūññavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
tam saddam sutvā „kimsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccam M-am upanisiditvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² attho vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatī⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etam amhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūññena katum vaṭṭati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro attho vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatī“⁶. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūtattakārakā
okāsam⁷ na⁸ labhimsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kāto“ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa nam rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā mārāpema⁹“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena rañña¹⁰ „sīlavā esa nāna-
samppanno, na evam karissatī“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kālanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adda sāmikam assāmikam ² Bā te. ³ Bā vuḍḍhi. ⁴ Bā -ssati ⁵ Bā -o

⁶ Ck lañcam. ⁷ Ck alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -cchinakā-, 1'd -cchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Ck -tenam rañño. ¹¹ Bā adda hi. ¹² Ck kathā. Bā katvā.

pañca jane kātuṃ na sakkoti¹, sace ambhākāṃ na saddahatha
 tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sīhapañjare thito taṃ āgacchantam olokento
 parivāram disvā attano aññānena attakārakamanusse tassa
 5 parivāro ti maññamāno bhijjitvā te amacce pakkosāpetvā
 „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Oḷārikaṃ aparādham apassantā naṃ³ katham gaṇhāpessāmā⁴“
 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṃ
 parihāyantam disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
 10 sayam eva palāyissatīti“⁵. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
 tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
 pallamke yeva nisīdāpesuṃ, so pallamkam disvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ ṇatvā uyyānam gantvā taṃ divasam eva
 pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁶ ṇatvā pakkamissāmīti“⁷ na
 15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
 rañño pakkabhattaṃ ca aññaṃ ca gahetvā missakabhattaṃ
 adāmsu, tatiyadivase mahātalam pavisitum adatvā sopānasise
 yeva thapetvā missakabhattaṃ adāmsu, so taṃ ādāya uyyā-
 nam gantvā bhattakiccam akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 thapetvā kaṇājakabhattaṃ adāmsu⁸, tam pi gahetvā uyyānam
 gantvā bhattakiccam akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁹ pi na pakkamati, kin
 ti¹⁰ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
 pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase¹¹ yeva
 25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārājā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
 thapetvā „sve antaradvāre thatva pavisantass' eva sīsam
 chinditvā khaṇḍākhaṇḍikam katvā kañci¹² ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ B^d sakkā. ² B^d omits naṃ. ³ B^d -hāmā. ⁴ so C^k for ekamsena? B^d pi-
 kantena. ⁵ C^k -missatīti. ⁶ B^d adds so. ⁷ C^k -to. ⁸ B^d add naṃ. ⁹ B^d
 -sam. ¹⁰ B^d ki-.

aññamaññam vicāretvā attano attano nivesanāni āgamimsu¹.
 Rājāpi sāyam bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha nam aggamahesī upanipajji, so tāya saddhim sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha nam sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce āñāpesim, te tam hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasā samvacccharāni bahum dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmīti“. Atha nam sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto tam ghātento kim socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁶ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmim khane koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ tam katham sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānam dātum vaṭṭatīti“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā umpāre sīsam katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamso. Bo. pi
 velam sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha nam sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kim bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcamacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvam nalāṭena maccum
 gahetvā āgami¹², sīgham¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam attham natvā tato nivattitvā uyyānam 30

¹ Bā -amsu. ² Bā muñc-. ³ Bā add kho. ⁴ Bā te pana nam maritvā. ⁵
 Bā add āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā siṅgala-. ⁸ Ck -mattam. ⁹ so Ck for antara-
 dvāre? Bā anantare. ¹⁰ Ck āgañchi, Bā agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bā
 āgamāsi. ¹³ Bā siṅgah.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipādetvā kammāsajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanasajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmīti“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā. :

1. Kin nu daṇḍaṃ kim ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghātiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gahāsī kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhākaṃ ghaṇaṃ āgacchanto daṇḍādāni
 gahāsī, ajja pana kena kāraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chappāhanaṃ ca
 mattikapasibbakolambanaṃ² amkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghātiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gahāsī. katarā nu disaṃ patthesi, kattha gantu-
 kāmo sīti pucchī.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsī:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakhena evaṃ mahāvīraṇa
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassa¹¹ 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹² amaccānaṃ āṇattabbavaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹³ aṇṇattha bhikkhaṃ na labhasi raṇṇo¹⁴ te vadho āṇatto
 idha māgacchīti¹⁵ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁶ mampatīti mam'
 antare vigatasaddhassa¹⁷ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampañicchitvā¹⁸ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd sīṅgā-. ⁴ Cks abhinikujjitaṃ
 for nikujjitaṃ? Bd -nābhinikujjitaṃ. ⁵ Bd dittho. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Bs bhītasaddassa? Bd vigatisaddassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bd dippa-
 Bs dammi-. ¹¹ Cks -ānam. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck viyasaddhasaddhassa, Cs vīnasaddhassa, Bd vigatasaddassa. ¹⁶ Bd -sad-
 dassa. ¹⁷ Bds add tati.

4. Ahu esa kato doso yathā 'bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā 'ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āpattarāṃ ayaṃ me doso esa pañ-
haṃ idāni adhikatarāṃ tava² pasidāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantitī“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāśento ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajām' ahaṃ. 129.
7. Vītasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁶ migo sākhasito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV ²¹⁷/₁₈)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamāṃ eva tava nivesane mama
odano⁸ sabbaseto ahosi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi tam eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññānassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaraṃ ti paṭhamāṃ mama 30

¹ Bā saccaṃ mayā evaṃ. ² Cks va. ³ Bā -ī. ⁴ Cks vi. ⁵ Bā dahadaṃ. ⁶
Cks -ssa-. ⁷ Bā jīyyare. ⁸ Cks -ne. ⁹ Bā adds pi sabalo. ¹⁰ Bā agunāñ-
ñussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkatamahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
 mañ nīdāpesum, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gahetvā nikkadḍhanā³ na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṃ
 udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhivā anukhaṇeyya tathāpi
 5 taṃ vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rahadan⁶
 ti gambhīraṃ mahārāhadaṃ, bhajantan ti attānaṃ bhajantam eva bhajeyya⁷,
 abhajantan 'ti paccatthikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hitacittaṃ puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmaḥ patikiṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sākhaṇṇito ti makkaṭo, accābikkhaṇasaṃsaggā ti ativiya
 abhiṇhasaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṃ yācanāya
 mittā jīraṇti nāma, tvam pi aticiraṇivāseṇa mayi mettīm bhindī, tasmā ti
 15 yasmā accābikkhaṇasaṃsaggena āsamosaṇṇeṇa ca mittā jīraṇti tasmā, cira-
 ciraṇ ti ciraḥkālaṃ vītiṇāmetvā ciraṃ⁹ na gaccheyya na upasaṃkameyya¹⁰,
 yācan ti yācītabbabhaṇḍakaṃ yuttakāleṇa yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
 na jīraṇti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa tāva¹² āmantetvā
 evaṃ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
 parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
 evaṃ taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyaṇan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācantena mayā kata-
 25 añjaliṃ na jānāsi, na patigaṇhāsīti attho, pariyaṇan ti puna idhāgamanāya
 ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yāceti

Bodhisatto āha:

16. Evañ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
 tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ ratṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānam accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṃ nānā hutvā viharatānaṃ an-
 hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
 jīvitāṃ pavattissatīti dīpeti, passema 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bā āsanaṃ. ² Ck -thalam, Bā -talamhi. ³ Bā nikkadḍhamāno. ⁴ Ck
 -pāsa, C' -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapaccayā. ⁶ Bā dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
 Bā -kuṭho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bā jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bā
 evaṃ te. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā vāpi. ¹⁶ Bā mayhaṃ vā. ¹⁷ Bā -dḥana. ¹⁸
 Cks -āma. ¹⁹ Cks -yari. ²⁰ Bā -ivā. ²¹ Cks omīti vā. Bā omīti mayhaṃ vā

Evaṃ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi ma-
 hārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiṃ sabhāgaṭṭhāne
 bhikkhāya caritvā Bārāpasito nikkhamma anupubbena Hima-
 vantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā
 ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araññe vihāsi¹. Tassa pana 5
 gatakālaṃ paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilo-
 paṃ karontā cintayimsu: „sace Mahābodhiparibbājako punā-
 gamissati jīvitāṃ no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-
 kāraṇaṃ kareyyamā“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā
 paṭibaddhaṭṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10
 assa² idha paṭibaddhaṭṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“
 ñatvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya
 āgaccheyya, paṭigacc' eva³ naṃ mārāpessāmā“ 'ti te rājānaṃ
 etad avocum: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyātīti“.
 „Kimkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15
 aññamaññaṃ sāsanaṭṭhānaṃ pesessantīti“⁶. „Kin ti
 katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi'⁷ nu kho
 attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātum'
 ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño māraṇaṃ nāma mama bhāro,
 khippaṃ āgacchatu' 'ti“. Rājā tesāṃ punappuna kathentānaṃ 20
 saddahitvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti pucchitvā „deviṃ māre-
 tum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi taṃ tumhe
 māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṃ⁹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
 'ti ā. Te tathā kariṃsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pā-
 kaṭo ahoṣi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25
 mātā māritā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahā-
 bhayappatto ahoṣi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā
 cintesi: „ṭhāpetvā maṃ añño kumāre saññāpetvā pitaraṃ
 khamāpetum samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitāṃ das-
 sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30
 gāmaṃ pavasitvā manussehi dinnāṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bḍ vasi. ² Bḍ khassa. ³ Bḍs -kacceva. ⁴ Cks -am. ⁵ Bḍ adds kira. ⁶ Bḍs
 pesentīti. ⁷ Bḍ sakkā. ⁸ Cks -ttā ⁹ Bḍ -kaṃ.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandhaṃ katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanattāya. So taṃ cammaṃ ādāya anupubbena Bārāṇasīm gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
- 5 ghātakammaṃ nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti, ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-sāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti kumāre ovaḍitvā antonagare uyyānaṃ pavisitvā makkaṭṭacammaṃ attharitvā silāpaṭṭe nisīdi.
- 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁶ te amacce ādāya tattha gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi. M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭṭacammaṃ eva parimajji. Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁷
- 15 makkaṭṭacammaṃ eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁸ bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari vasanaṭṭhānaṃ sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṃ me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
- 20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesāṃ vādabhindanattāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹ nivatthapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin¹¹“ ti ā., taṃ amse
- 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā., tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanaṭṭhānaṃ sammajjatīti“ ā., nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam¹⁴ me akāsīti“ ā., chātākāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ B^d adds gahetvā. ² B^d -pesitī. ³ B^d add cammaṃ. ⁴ B^d -iaṃ. ⁵ C^k mayā. ⁶ B^d adds hutvā. ⁷ B^d akathetvā. ⁸ C^k mahā. ⁹ C^s B^d tasca. ¹⁰ C^k nivatta-, B^d nivutha-. ¹¹ B^d -ran. ¹² B^d -ṭassa. ¹³ B^d sampajja-. ¹⁴ C^k vattāvattapaṭi-.

panā attano dubbalacittatāy' assa maṃsaṃ khādīn¹⁴ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khādītvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ paṇiṃ paharītvā
 parihaṣaṃ² akaṃsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano 5
 vādabhedanattahāya mama cammaṃ gahetvā³ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsaṃti“⁴. „Mitta-
 dūbhikamassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ 10
 kareyya tena⁵ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce⁶ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.
17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako 15
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.
18. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, channaṃ abhijā-
 tīnaṃ taṃ taṃ abhijātīṃ upagamanena, bhāvāyaṃ anuvattatīti bhāvena anu- 20
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṃ, akāmā ti akāmena aniechāya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbaṃ pāpaṃ vā kattabbaṃ kusalaṃ vā, kubbatīti
 karoti, kuvīdhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvedeti 25
 akāmako pāpakaṃ vā puññaṃ vā karotīti vadasi, ayaṃ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koḷi na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsītatto¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā saṃ- 30
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṃ paṭisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck pariha-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhīm. ⁶ Bā te. ⁷ Ck -gacca. ⁸ Bā kvacīdha? ⁹
 Ck -e for -eva? ¹⁰ Ck ve. ¹¹ Ck sāte, Cs sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Ck papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so B; Ck codayantīti, Bā omits vo-.

naṃ saccaṃ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso¹ ti attho, vijāṇiyā² 'ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhaṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kiṃ-kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā³ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-saṃseyyāsi, attano pana vādaṃ aṇānto maṃ garahatīti⁴.

5 Evam M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ⁵ akāsi. So pi rājā parisati⁶ maṃkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁷ „tvaṃ āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁸ sārato paccesīti⁹ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāṇiya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-siṃ jīva tvaṃ gorakkheṇā¹⁰ 'ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁸ saṃvidahati⁹ vicāreti¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³ kappeti¹⁴ karotī, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ āpattim eva¹⁵ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpam lippati, sesaṃ purimanayen¹⁶ eva veditabbam, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahetvā ambam pātentō viya issarakāraṇen¹⁷ eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvaṃ āvuso maṃ kiṃ paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccaṃ maññasīti¹⁸ vatvā ā.:

- 26 Sace pubbekatahetu¹⁸ sukhadukkhāṃ nigacchati
30 porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpam lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bā -naṃ. ⁴ Bā paribhāsati. ⁵ Cks omit āmantetvā.

⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omit jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bā vitar-.

¹¹ Cks -naṃ. ¹² Bā add sabbam. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bā adds seso.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Cks -naṃ-. ¹⁸ Cks -taṇhetu. ¹⁹ Bā kvaṇciva, Bā kociḍha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo² na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhava katakammaṃ² 5
kāraṇen' eva, tameso muccate inān ti yo vadhabandhanādihi dukkhaṃ pā-
punāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ taṃ idāni ipaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakapaṇamokkho³, anena hi makkaṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭo samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭattāni patto mayā⁵ paribbājakattaṃ pattaṃ māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādīni vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthīti
maññamāno kasmā maṃ paribhāsaṃsīti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti paññanam
yato ca rūpaṃ sambhoti tathā¹⁰ eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹¹ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹² loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹³ pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁴ na ca pāpako
bhoto ce¹⁵ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādānaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tattā eva 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tathā¹⁶ eva gacchati¹⁷,
imināssa¹⁸ catumabhūtiiko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁹ paṭhavi²⁰
paṭhavikāyaṃ anupeti²¹ anupagacchati āpo tejo vāyo²² vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamaṃti āsandipaṇḍamā purisā matam
ādāya gacchanti yāva ālāhanā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthīni bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bd -e. ³ Bd esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha ināto mokkho. ⁴ Bds
add māretvā. ⁵ Cks mayā. ⁶ Bd thatvā. ⁷ Bd katā for gatā? ⁸ Bd -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyaṃ. ¹² Bd kvacīdha, Bs kocīdha. ¹³
Ck -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bd anupag-. ¹⁶ Bds -nātassa. ¹⁷ Bd adds tadā. ¹⁸ Bd
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bd omits vā.

bhasmantābhūtiyo¹ dattupaññattaṃ² yadidaṃ dānaṃ tesarū tucchā musāvillāpo³ ye keci atthikavādāṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ diṭṭhiṃ patitṭhapeti, idheva⁷ 'ti imasmīṃ yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tath' eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ ucchijjamāne lokasmīṃ ko idha pāpena lippati.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjavādim āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitara māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā mayāṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsemā¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹⁴ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbam haneyya vā¹⁵ 'ti vadanti, tvam pi tesam aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁶, mittadūbhī hi pāpako. 153.
 31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā¹⁷ 'ti¹⁸ suhato vānaro mayā. 154.
 25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁹ na ca pāpako
 bhoto ce²⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.
 33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidha¹⁹, ambhakaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇaṃ vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tuccha-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.

⁴ Cks -e. ⁵ Bā adda ucchajjati ⁶ Cks -añ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks me. ¹⁰ Bā -vijā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴ Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bā -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me, Ck ve. ¹⁹ Bā -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kiṃkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-
uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si, tasmā sacce
p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā² 'ti ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-
bhesu³ nippaṭibhānesu⁴ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ 5
ime pañca raṭṭhaviḷopake mahācore gahe tvā vicarasi, aho si⁵
bālo⁶, evarūpānaṃ pi⁷ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikam pi
samparāyikam pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“⁸ 'ti vatvā rañño
dh. desento ā.:

84. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10

pubbekatī⁹ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.

85. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ pi kāraye,

asappurisa saṃsaggo dukkhanto¹⁰ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa¹¹ vacanaṃ supāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto¹² ti evarūpehi asappurisehi saddhīm saṃsaggo idhaloke pi¹³ para-
loke pi dukkhanto¹⁴ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanatthaṃ
'yāni kāñci bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato¹⁵ ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṇjīvajātaka-Akittijātakādīhi¹⁶ pi cāyam attho dīpetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaddhento ā.:

86. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asaṃkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹⁷ ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayaṭtvā¹⁸ yena kāmāṃ paleti. 159.

25

87. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁹

chadanaṃ katvā²⁰ vañcayanti²¹ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.

⁶ Cks -ā. ⁷ Cks hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
yvāyam, omitting cassa. ¹¹ Cks -loka, omitting pi. ¹² Cks -kaṇ-kaṇ-, Bā
-ākatti-. ¹³ Bā uraṇi, Bā uraṇi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Cks -ye. ¹⁶ all
three MSS. -i.

- pariyāyabhattaṇ ca apānakattaṇ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṇ aṭho aññaṇ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuṇ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṇ⁶ attakāraṇ [ca]
ye tucchaṇ samavannaṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyyya tādiso pāpaṇ aṭho aññaṇ² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṇ nāssa⁷ kammaṇ kalyāṇapāpakam
na bhare vaḍḍhakiṇ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṇ atthi kammaṇ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vaḍḍhakiṇ. 165.
43. Yadi vassasataṇ devo na vasse na himaṇ pate
ucchiḍḍeyya ayaṇ loko vinasseyya ayaṇ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassati devo himaṇ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti raṭṭhaṇ ca pallate ciraṇ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavaṇ ce taramānānaṇ jimhaṇ gacchati puṇḍavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhaṇ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṇ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṇ dukkhaṇ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavaṇ ce taramānānaṇ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṇ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṇ sukhaṇ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhassa phalino āmaṇ chindati yo phalaṇ
rasaṇ c' assa na jānāti bijaṇ c' assa vinassati. 172.

¹ Bḍ -cārā. ² Cks -e. ³ Bḍ dukkhandho. ⁴ Bḍs yamāhu. ⁵ so Cks; Bḍ ahetuṇca avindīye. ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bḍs nassa. ⁸ Bḍ labhati. ⁹ Ck -seyyasi, C' -siyyasi, Bḍ cānuphusiyati. ¹⁰ Bḍ pāleti ciraṇ. ¹¹ Cks omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bjaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati 5
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175.
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhihi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame himsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalikare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite himsayam⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo himsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyam hanti adūsikaṃ 15
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na himseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmaṇte sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
i. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahoṣi, tassa naṅguṭṭhamattaṃ
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāṇikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chādanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmaṃ viya
hutvā lokaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesam chādanaṃ dāssanattaṃ vuttaṃ,
ekacce hi mayam anāsakā na kiñci¹⁶ āharema¹⁷ 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayam thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadbānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ sattāha- 30

¹ Ck bhisam, C^s bhinsam. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hisayam. ⁵ C^s B^d hisam. ⁶ B^d samyame. ⁷ B^d -riyo. ⁸ Ck pavane, C^s
pavasate. ⁹ B^d -assu. ¹⁰ B^d assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² B^d ura-. ¹³ Cks
omit ta-. ¹⁴ B^d -nādihi. ¹⁵ B^d -anti. ¹⁶ Cks kañci.

- dasāhādivārabhojanasamkhātā¹ pariyāyabbhattā² chadantā³, apare apānakattā⁴ hontā⁵, mayā⁶ pāṇiyā⁷ na pīvāmā⁸ 'ti vadanti, arahanto vadānā⁹ ti pāpācarā¹⁰ hutvāpi mayā¹¹ arahanto ti vadantā vicaranti, ete¹² ti mahārāja ime vā pañca janā¹³ hontu aññe vā yāvanto¹⁴ dīttihigatikā¹⁵ nāma sabbe pi ete asappurisa.
- 5 yāhū¹⁶ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyā¹⁷ nāssa¹⁸ 'ti mahārāja sace ōṇasampannā¹⁹ kāyikacetasikā²⁰ viriyā²¹ na bhaveyya, nabhare ti evaṃ sante vadāhakā²² vā aññe vā kārake rājā²³ na poseyya, na pi yantānīti na pi tehi sattabhūmikapāsādādīni yantāni kareyya²⁴. kimkāraṇā²⁵: viriyassa c' eva kammasa ca abhāvā²⁶, ucchijjeyyā²⁷ 'ti mahārāja yadi ettakā²⁸ kalam n' eva²⁹
- 10 devo vasseyya na himā³⁰ pateyya aha kappuṭṭhānakālo viya ayā³¹ loko ucchijjeyyā³², ucchedavādīnā³³ kathitanīyamena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate³⁴ ti pālayati³⁵, gavañce ti catasso gāthā³⁶ rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkhaṣṣā³⁷ 'ti ādikā³⁸, tattha mahārukkhaṣṣā³⁹ 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā⁴⁰ 'ti agatigamanena, rasaṃ ca na jānātīti adhammiko
- 15 rājā⁴¹ ratṭhaṣṣa⁴² rasaṃ ojaṃ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññā⁴³ hoti, manussa⁴⁴ gāmanigame chaddetvā⁴⁵ paccantaṃ pabbatavisamaṃ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti⁴⁶ sabbehi mūlatapannapupphaphalādīhi⁴⁷ c' eva sappinavanitādīhi⁴⁸ ca osadhehi virujjhati, nāssa⁴⁹ tāni sampajjanti, adhammīkarañño hi paṭhavi nirojā⁵⁰ hoti, tassā
- 20 nirojatāya osadhānaṃ viriyā⁵¹ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametum na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti⁵² nigamavāsīkuṭimbike, himsaṃ⁵³ ti himsanto⁵⁴ pīlanto⁵⁵, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpanamukhathala-pathavānījā⁵⁶ te himsanto, ojadānabalīkare⁵⁷ ti tato tato⁵⁸ bhaṇḍāharāṇa-sumkādanavasena ojadānaṃ c' eva⁵⁹ chabbhāgadasabhāgādibhedā⁶⁰ balim ca
- 25 karonte, sa kosaṇā⁶¹ 'ti so ete himsanto adhammīkarājā⁶² dhanadhaññā⁶³ parihāyānto kosaṇa virujjhati evaṃ, pahāravarakhettaññū⁶⁴ ti imasmiṃ imasmiṃ⁶⁵ ṭhāne vijjhitum vaṭṭatīti naṃ pahāravaraṇā⁶⁶ khettaṃ jānante⁶⁷ dhanuggahe. saṃgāme katanissame⁶⁸ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussīte ti uggate paññāte⁶⁹ mahāmatte, himsaṃ⁷⁰ ti evarūpe sayā⁷¹ vā himsanto parehi
- 30 vā himsapento⁷², balenā⁷³ 'ti balakāyena⁷⁴, tathāvidham hi rājānaṃ ayā⁷⁵ bahūpakāre attano rajadāyake pi himsati kimaṅga⁷⁶ pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tattheva isayo himsaṃ⁷⁷ ti yathā ca negamādayo tathā⁷⁸ eva esitaṅga⁷⁹ pabbajite akkosanapaharaṇa-

¹ Ck sattāham- -tā, Bđ sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bds pāpācarā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bds yamāhu. ⁶ Bđ nassā. ⁷ Bđ sampayuttaṃ ⁸ Bds kā-. ⁹ Cks na. ¹⁰ Cks pallato, Bđ pālīte, Bs pālayate. ¹¹ Cks pālāyati. ¹² Cks mūlenaca-, Bđ mūlakacapatta-. ¹³ Bds nassa. ¹⁴ Bds oja. ¹⁵ Cks omit ti, Bđ reads negamehīti ¹⁶ Ck Bđ hisaṃ ¹⁷ Cs Bđ his-. ¹⁸ Bds pīlento. ¹⁹ Bds ayānaṃ mukhānaṃthalajala-. ²⁰ Bds -kāre ²¹ Cks only one tato. ²² Bds ojanameva. ²³ Bđ omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisaṃ, Bđ hisayaṃ. ²⁸ Ck himsapanto, Cs himsanto. ²⁹ Bds add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bheda apāyam eva upeti, sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyam hanti adūsikan ti attano bāhuchāyāya vaḍḍhitam puttadhītāhi ca² samvaḍḍham³ silavatibhariyam mittapatirūpakānam corānam vacanaṁ gahetvā māreti, luddam pasavate tñānaṁ ti so attano nirayūpapattim pasavati nipphādeti, puttehi⁵ cā 'ti imasmim yeva attabhāve attano puttehi saddhim virujjhatīti; evaṁ assa so tesam pañcannaṁ janānaṁ katham gahetvā deviyā maritabhāvaṁ puttānaṁ viruddhabhāvaṁ⁴ sandhimukhe⁵ coraṁ cūlāya gaṇhanto viya kathesi, M-assa hi tesam amaccānaṁ niggaṇhanaṁ ca dhammadesanaṁ ca deviyā tehi⁶ maritabhāvassa ca⁷ āvikaranatthaṁ ca tattha⁶ anupubbena katham āharitvā¹⁰ okāsaṁ katvā etaṁ atthaṁ kathesi; rājā tassa vacanaṁ sutvā attano aparādham jāni, atha naṁ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpanaṁ pāpakānaṁ katham gahetvā mā puna evarūpaṁ akāsi ti vatvā ovaḍanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṁ adhammikenā balinā apīlento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya,¹⁵ aṭṭhāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihimseyya. dhītarō yuttaṭṭhāne¹² paṭṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyam issariya-vossaggaalamkāradānasammānanādīhi anuggaṇhanto¹³ puttadāre samaṇ¹⁴ careyyā 'ti, sa tādiso ti so tādiso rājā paveṇim abbinditvā dhammena²⁰ samena r. kārento rājāṇāya rājatejena sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caleti¹⁶, Indo vā 'ti idaṁ opammatthaṁ vuttaṁ, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā¹⁷ thitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti saṁkham gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampeti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaḍitvā raññā katakammaṁ pakāsetvā „rājānaṁ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānaṁ katham gahetvā mā evarūpaṁ sāhasikakammaṁ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṁ ovādaṁ adāsi. Atha naṁ rājā ā.: „ahaṁ bhante³⁰ tumhesu³¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṁ²³ katham gahetvā etaṁ pāpakammaṁ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Cks Bā hisanto ² Cks va, Bā omits ca. ³ Bā samvaḍḍham, Cks savaddham.

⁴ Cks virujjha-. ⁵ Ck -o. ⁶ Ck teme, Cs te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ Cs tasmā, C tassamā. ⁹ Cks -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Cks putta-. ¹³

Cks anuga-. ¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck samanassamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā

abhibhavi-. ¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck sampatibhūto, Cs sammatibhūto. ²⁰ Bā sampatta-

bhūte sineruto ²¹ Cks -ti. ²² Cks -he. ²³ Cks -esaṁ. ²⁴ Bā omits e-.

²⁵ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi
tesaṃ¹ hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātun na labbhā“
ti. Rājā „sādhu bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe²
katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiṅcanehi³ ava-
5 mānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā
„appamatto hohiti“ rājānaṃ ovaḍitvā Himavantam eva gantvā
jhānābhīṇṇaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā
Brahmalokūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. pañṇavā yeva
10 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā
Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosāla- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali-
Nigaṇṭhanāthaputtā abhesuṃ, piṅgalasunakho⁷ Anando, Mahābodhi-
paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Paṇṇāsa-
nīpātavannaṇā nīṭṭhitā.

¹ Ck^s naṃ. ² so Ck; Cs B_d sabbassaharane. ³ so Ck^s; B_d -gomayāsitaṅcanehi.

⁴ B_d -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S 1858, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ B_d siṅgāla-.

XIX. CHATTHINIPĀTA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramim³ vaṇṇetanam⁴ bhikkhūnam majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān' eva 5 pubbe pi T. mahābhinikkhamanam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-hesiyā kucchisimim nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Arindamakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa jātadivase yeva purohitassa pi putto jāyi⁵, Sonakumāro ti 'ssa nāmaṃ kariṃsu. 10 Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā, rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato nikkhamitvā „sabbasamayasippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“ 'ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Tam divasaṇ ca 15 ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ 'ti pāyāsaṃ paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁶ gacchantā⁷ te kumāre disvā gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesum. Tattha B-assa paññattāsane suddhavatthaṃ atthaṭam ahosi Sonakassa rattakambalaṃ. So tam nimittaṃ disvā „ajja⁸ piyasahāyo Arinda- 20

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. . ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -e. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyaṃ¹ rājā bhavissati, mayhaṃ pana senā-
 patitṭhānaṃ dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānaṃ eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasī-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vijjājesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānaṃ gantvā uyyānavāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpatṭhe sasisam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitṭhānaṃ dassati, na kho pana mayhaṃ issariyen⁶ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānaṃ pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁷, M. pabujjhivā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utṭhāya silāpatṭhe pallamkena nisīdi,
 atha naṃ purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādhu“⁸ ti. Atha naṃ te⁹ tatth⁹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹⁰ mahanteva parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsadam abhiruyha¹¹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmiṃ
 nagaram pavitṭhe¹² āgantvā silāpatṭhe nisīdi, ath¹² assa purato
 bandhanā¹³ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath¹³ ev¹³ etaṃ tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanaṃ paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam nēv¹³ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgam pātur ahoṣi, so „n¹³ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānaṃ udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sabhāyo Sonako“ ti¹² punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ C¹ turiyaṃ
 nigg-. ⁷ Bā omīti te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adda pacchā.

¹¹ Bā vaṇḍā for vaṇṭā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhivā alaṃkatamahātale
rājaballāṃke nisinno gandhabbanāṇanaccakāḍiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukaṭṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahaṣṣaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ⁴
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamam g. ā.:

Kassa⁵ sutvā sataṃ dammi sahaṣṣaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,

ko me Sonakam akkhāti⁷ sahāyaṃ paṃsukīlitan ti⁸.

Ath⁹ assa mukhato luṅcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti¹⁰
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino¹¹ pi tam eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna tam eva
gītaṃ¹² gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena
tassa¹³ bahū¹⁴ puttadhītarō ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹⁵ nāma ahosi. Tadā¹⁶ Sonakapaccekabuddho „Arinda-
mārajā maṃ daṭṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādīnavam’¹⁷
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁸ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁹ eko va satta-
vassiko pañcacūḷakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane²⁰ dārūni uddharanto punappuna²¹ gītaṃ gāyi. Atha²²
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ²³ aññaṃ agāyitvā ekam
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁴, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²⁵
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²⁶. „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti.²⁷
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath²⁸ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā, uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā - nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā - bhavanto ³ Bā dassāmi. ⁴ Bā ta-.

⁵ Bā diṭṭhi. ⁶ Bā - kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks ⁸ Bā - dā ⁹

Bā omits gī-. ¹⁰ Bā panassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā

kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāseuāgantvā. ¹⁶ Ck adds rājā, Cē rāja ¹⁷ Bā

-nap-. ¹⁸ Bā adds taṃ. ¹⁹ Bā adds katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add

naṃ. ²² Cks omit ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ¹ paṭigītaṃ raññā
saddhiṃ gāhi², rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhīti³. So „sādhū“⁴ 'ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva
5 hothā“⁵ 'ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi⁶, ajja taṃ daḷiddabbhāvato mo-
cessāmīti⁷“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ⁸ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito' ti rañño ārocehīti⁹“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“¹⁰ 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ¹¹ gāyissasīti¹²“ ā. „Āma devā“¹³ ti. „Tena
hi gāyassū“¹⁴ 'ti. „Deva na imasmim ṭhāne gāyāmi, nagare'
pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti¹⁵. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“¹⁶ 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti¹⁷. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

1. Kassa¹ sutvā sataṃ dammi sahaṃsaṃ daṭṭhu² Sonakaṃ,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa³ sataṃ dammi⁴, daṭṭhū⁵ 'ti⁶ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti diṣvā ārocentassa kassa⁷ sahaṃsaṃ dammīti.

Evam raññā paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabbhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

1. Atha bravi mānavako daharo pañcacūlako¹⁰:

mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṃsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,

ahaṃ¹¹ Sonakam akkhissam sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³, taṃ pi mayham eva dehi, yaṃ diṣvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara, Bds -rotu. ³ Bds gītapatiṭigītaṃ. ⁴ Bds -ramajhe.

⁵ Bds ta-. ⁶ Bds diṭṭha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bds -īti. ⁹ Bds diṭṭhanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bds ahante. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bds -ti.

sahassam dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, ahañ te tañ piyasabāyañ idāñ' eva parakkhato va ayañ so ti ācikkhissan ti, itoparañ suviññeyyañ, sambandhagāthā pālinayen' eva veditabbā.

3. Katarasmiñ [so²] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujuvaṃsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti megghasamonā rammā aññōññanissitā,
tesaṃ mūlasmiñ Sonako jhāyati anupādāno⁶
upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārapetvā samañ maggañ agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiñ gantvā vicaranto brahāvane
āsinañ Sonakañ dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārakkhā, meggha- 15
samānā ti nīlameghasaddisā, rammā ti ramaṇiyā, aññōññanissitā ti
sākhāhi sākhā mūhehi ca mūlañ samsibbitvā⁸ thitā, tesā ti eva rūpanaṃ tava
uyyānavane sālānañ heṭṭhā⁹, jhāyatīti lakkhanūpaniṭṭhānārammaṇūpaniṭṭhāna-
sāmkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū 'ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamañ silāpatte
nisinna esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato cā
'ti bhikkhave tato so Ariṇdamo rājā tassa vacanañ sutvā Sonakapacceka-
buddhañ pasissamīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmim mahante vasaṇde vicaranto tassa santikañ 25
gantvā tañ āsinañ addakkhi, so tañ avanditvā¹¹ ekamantañ nisīditvā attano¹²
kilesābhiratattā¹³ tañ kapaṇo ti maññamāno imañ g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyañ bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto
amātiko apītiko rukkhamañlasmiñ jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmātāpītiko kārūññappatto jhāyatīti¹⁴. 30

9. Imañ vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammañ¹⁶ kāyena phassayañ¹⁷. 9.

¹ Bā -ti. ² Ck yo. ³ Cks tattha so. ⁴ Cks tam. ⁵ Cks ujuvāsā. ⁶ so all
three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in Cks; and has been added in Bā.
⁸ Ck sabbittvā, Bā sabbittvā, Bā samsibbitvā. ⁹ Bā adds sandhāya. ¹⁰ Bā nādi-
vira-. ¹¹ Bā va-. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck -rattā, C -ratta. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵
Bā -je. ¹⁶ Ck -a. ¹⁷ Cks pa-, Bā pu-, Bā phu-

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni autonagare upatthākakule nikkhipati, atha nagarambhi dayhamāne asukakule nāma aggi utthito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi. yo pana mahārāja sakunavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādīsassa na kiñci adayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānambhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā rattham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme tthapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci ahiratha
 10 tassa⁸ chattham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu thānesu sumkagahanatthāya tthapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam aupakāraṇam sumkikānam asumkārahaṇam mattikapattam c' eva katadalhikammaparibhaṇam¹⁰ paṇsukūlacīvaraṇ ca appagghāni kāyabandhanapariseāvanasūcivāsīsattakāni cā 'ti sabbe pi attha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṇ paṭipanno kenaci aviheṭhiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhaniyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vibhāre paṭisānāntassa
 20 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanatthānaṇam nivattitvāpi na oloketi, yaṇ disaṇ gantukāmo hoti tam gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpāraṇe pabbajitānaṇam dvinnam kulaputtānaṇam vuddhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho attha samaṇabhadrakāni¹⁷ ka-
 thesi, tato uttarim pana satam pi sahasam pi aparimāṇāni
 25 samaṇabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samatto yeva, rājā pana kāmābhiratattā tam¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samaṇabhadrakehi attho u' atthīti“ attano kāmādhivimuttitām²¹ pakāsento āha:

30. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṇ bhikkhu pasāmsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
 21. Piya me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loka labhāmase ti. 21.

¹ Cks so. ² Bā adds coro ³ Bā adhikāni. ⁴ Bā pi. ⁵ Bā ahinda- ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigañbikā ¹⁰ Bā -dalha-, Ck -dalhīcīvarabhaṇam, Bā -dalhīkammaparidaṇam. ¹¹ Bā -ra, Cā -rā. ¹² Bā -hedha- ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -baddhato. ¹⁵ Bā -tīti. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo ¹⁸ Bā -bhadragāthani. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Cā Bā pacchi. ²¹ Bā -muttataṇ. ²² Bā bahūni samaṇabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā

Tattha vannaṇā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatim. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatim. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṇisāni pipam Bhāgīrasodakam⁴
sampaṣsaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇī⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhiṇo udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhiṇaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁵. 31.
32. Evaṃ eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā.
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks -vettā. ² Ck pahi-, Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe- ⁴ Ck pipasāhāgīrayodakam, Bđ pivaṅgīkarasodakam, Bs pivam gaṅgīra-, read: -tho-dakam? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bds tañra-, Cks ohāriṇī. ⁸ Bđ ajjhagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tim. ¹⁰ so Ck; Cs udāpatvā, Bds udam patvā; read udāpattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² C/s -ṇā. ¹³ Bđ najjhāgā-gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itam, Bđ -iṇam, Bs -ikam. ¹⁶ Ck Bđ -jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho na ca¹ kāme nissāya
kāyaduccaritādāni pāpāni katvā yattha supinake pi dibbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² taṃ duggatīni upapajjantīti attho, pabattvānā³ 'ti khelapiṇḍaṃ
vīya pahāya, akutobhaya⁴ ti rāgādisu kuto'ī anāgatabhaya, ekodibhāvādhi-
5 gatā⁵ ti ekodibhāvāṃ ekavīhārikāṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatīni na gacchanti, upamante ti mahārāja dibbamānusakā kāmā patthen-
tassa hatthikunape paṭibaddhakākasadisassa tava ekam upamaṃ karissāmi. taṃ
suṇhīti attho, kuṇapana ti hatthikalebaram⁶, mahāṇṇave ti gambhīra-
puthule⁷ uḍake eko kira mahāvāraṇo Gaṇḍātīre caranto Gaṇḍāya pativā utta-
10 rituṃ asakkonto tatth' eva mato Gaṇḍāya vuyhi. taṃ sandhī⁸ etaṃ vuttam,
vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yanaṇca vatidāni ti so evaṃ cintetvā
tattha niliyitvā idam mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum, na
vaṭṭatīti sannitthānaṃ akāsi, tattha rattin ti tassa⁹ rattin ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato ahosi, na paṭitthā¹⁰ 'ti na uddetva¹¹ pakkāmi, oṭaranīti¹²
samuddabhimukhī oṭaramānā, ohāraṇīti pi paṭho, sū samuddābhimukhī ava-
haramānā¹³ ti attho, agatī yatthā¹⁴ 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha-parikkhīno ti parikkhīpabhakkho, uḍapatvā¹⁵ ti khīne camme ca māme
ca atthisaṃghaṭe ūmivegena bhinnō uḍake nimujji, atha so kāko uḍake patitthā-
20 tuṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agatī yattha pakkhinān
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhināṃ agatī tattha so evaṃ uppatito, pacchināṃ
disaṃ gantvā tattha patitthāṃ alabbhitvā tato puratthimaṃ tato uttaraṃ tato
dakkhinān ti catasso pi disā gantvā attano patitthānaṃ na ajjhaḡacchīti¹⁶
adhiḡaṇḡhīti¹⁷ attho, atha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹⁸ ekekaṃ
25 disaṃ aḡaṇḡhi, dipaṃ pana na ajjhaḡamā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo,
pāpatthā¹⁹ ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tatth' eva
patito, susū ti susunāmaka²⁰ caṇḍamacchā, pasayhakāra ti anicchamānakaṃ
yeva balakkāreṇa, vipakkhinān²¹ ti viddhamasitapakkhakaṃ²², giddhā ca
vamissanti²³ yadi giḡjhā hutvā kāmā na vamiṣṣanti²⁴ na chaḡḡessanti
30 kākapaññāya te samānapaññā²⁵ ti²⁶, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānanīti attho²⁷, atthasandassanīti atthapakāsikā²⁸, tvaṇca paññāyase²⁹ 'ti
paññāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi deva-loke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmāpanike nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasi, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassa ⁶ Ck palittā, Cs palitva, Bd paletvā, Bp phaletthā.
⁷ Bd uppatetvā, Bp uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, Cs ohāraṇīti. ⁹ Bd avaharaṇī.
¹⁰ so Cks; Bd uḍakaṃ patvā corr. to uḍam? ¹¹ Ck ajjhabhāḡacchatīti, Cs
ajjhabhāḡaṇḡhīti, Bd ajjhaḡāḡacchīti altered to -gāṇāḡacchīti. ¹² Bd nādhigac-
chati. ¹³ Bd mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeka, Cs -kā. ¹⁵ Cks pakkhan, Bd vi-
pakkhakaṇ. ¹⁶ Bd viddhamasatapakkhatam. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ Bds -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ Bd omits ti. ²⁰ Cks omit a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā nīraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭṭi-
 sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena naḍi dassitā, taya
 vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ dassitaṃ, kūṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kūṇa-
 paṃ khāditvā pāṇīyaṃ pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassana-kālo das-
 sito, kūṇapassa naḍiyā vuyhamānaṃ samuddappaveso dassito, samuddamaṃjhe
 5 kākassa hatthikūṇape paṭiṭṭhaṃ alabbhivā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
 viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, naḍiyā vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ viya
 saṃsāre pañcakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kūṇapaṃ khāditvā
 pāṇīyaṃ pīvanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
 kālo⁷, kākassa kūṇape laggass⁸ eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ⁸ viya puthuj-
 10 janassa kāmaguṇe laggass⁹ eva savaṇavasena aṭṭhatīṃsaṃrammaṇadassanaṃ, kū-
 ṇape samuddaṃ pavitṭhe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhitaṃ asakkontassa vināsaṃ
 pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
 dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhivā mahānīraye mahāvināsaṃ pattaṃ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam 15
 eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dhevācam bhaṇeyya anukampako

taduttarim¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santi ke ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ aṇṇhantaṃ hi tato¹⁴ uttariṃ bhā-
 samāno hi sāmikassa santi ke dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante 20
 pi aṇṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idam vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā

vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyān ti 35.

abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara- 25
 buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
 eva noce pabbajissasi tav' eva diṇno te mayā ovādo appamatto hobhīti evam
 anusāsivāna khattiyān pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁵
 olokento ṭhatvā tasmiṃ cakkhupathe atīte¹⁶ samvegaṃ paṭi- 30
 labhivā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnajaṇṇo¹⁷ samāno asam-
 bhinnakhattiyavaṃse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck picana-, Cs pi
 pana-. ⁶ Bd -ne. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -, Cs -nī. ⁹ Cks -.o. ¹⁰ Cks
 paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭiṭṭhitaḍḍhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
 ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
 maṇajacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā',
5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhīnu ime, rājakattāro tiye rājārahaṃ⁴ abhi-
siñcivā rājānaṃ karontī, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
10 veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
15 taṃ rajje abhisīncassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisīncassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
90 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta-. ² Ck maham, Bds nāham. ³ Bđ anvagā. ⁴ Bđ
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks
sutā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -vaḍḍhano.
¹¹ Bđ uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṇḡavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahatthābharanā⁵ āmuttamanīkuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantam giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evam tam anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvam vāṇijānam dhanesinam 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evam evāyam puttakali¹⁰ antarāyakaro māmam¹¹,
imam kumāram pāpetha pāsādam rativaddhanam. 60.

¹ Ck dighavāyano, Cs sīghavāhito, Bā sīghavāhanā, B^s sīghavāhanā. ² Bds in-
driyācāpa-, Cks illiyocāpa-. ³ Bā -e. ⁴ Cks -haṇṇā. ⁵ Bā vicittavattā-. ⁶
Ck Bā mātā. ⁷ Bds pu-. ⁸ Bā byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyam.
¹⁰ Cks -lim. ¹¹ Bā mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkam va accharā
tā nam tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāram pāpesum pāsādam rativaddhanam,
tam disvā avacum⁴ kaññā Dīghāvum raṭṭhaddhanam: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, katham jānemu tam mayam⁵. 63.
64. N⁶ amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño aham putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddam vo, aham bhattā bhavāmi vo.
10 Tam tattha avacum kaññā Dīghāvum raṭṭhavaddhanam:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Pamkam rājā atikkanto thale rājā patiṭṭhito
akaṇṭakam agahanam paṭipanno mahāpatham. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggam duggatigāminam
15 sakantakam sagahanam yena gacchāmi duggatim. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sīhassēva giribbajam,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsam issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi tam sīgham ānetha, ālapīti saṭṭhi gāmasa-
hassānīti ādini vadanto ālapi, sabbālamkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsupagādīhi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakacitena
kappanena paṭicchannasarirā, gāmaṇīyehīti hatthācariyehi, ajāniyā vā 'ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā va¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītire jātā, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi, dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵. gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaññā ti rattavaṇṇā, puṇḍavūsabhā ti usabhasam-
khātena jeṭṭhakaṇḍavaggena samannāgatā, daharasseva me ti atha nam ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutam so 'ham
tayā vinā jīvitum na sakkhissāmi²¹ ā., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanam
pariyessantānaṃ, vohāro ti tasmīṃ ohārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ B^d kammusa-, B^s kammussa-. ² B^d -issauti. ³ C^s B^d ceso. ⁴ C^{ks} ālapuṇi.

⁵ B^d adds kumārōāha. ⁶ B^d mam mam, B^s mamam. ⁷ B^d tattha. ⁸ B^d svā-.

⁹ C^{ks} so. ¹⁰ B^d -nam. ¹¹ B^d vijānanakā ca, C^{ks} -ko va. ¹² B^d jātiyā sin-

dhuraṭṭhe. ¹³ B^d indriyā-. ¹⁴ B^d indriyāvu-. ¹⁵ C^{ks} -pārā. ¹⁶ B^d cariyehi

vammibhiti, C^{ks} cammibhiti. ¹⁷ C^{ks} -cammehi. ¹⁸ B^d adds tāta mama. ¹⁹ B^d

adds me. ²⁰ B^d mātā. ²¹ B^d vicitravohāro in the place of tasmīṃ --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmiṃ samudde, vāṇijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyū¹ ti vā pāṭho.
 puttakalīti puttālāmakō puttakālakapṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahī²,
 atha rājā amacce āṇapento iman ti ādim ā., tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharanabhūsitahatthāyo ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abhisīcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā rama-
 nīye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumāram Bārāṇasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsādam abhīrūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam 10
 disvā avacum kaṇhā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajanantiyo va tā nāṭakittiho avocum, mama⁵ bharathā 'ti mam
 icchatha, paṃkan ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgakaṇṭakādirabitaṃ, teh' eva gahanehi agahanam, mahāpathan ti sagga-
 mokkhagāminam mahāmaggaṃ paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 tiṇ gacchanti tam aham paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhīramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramaūākaram assa karissāma 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhāsu, tattha giribbajan ti sīhapotikānam⁷ vasa-
 natṭhānam kañcanaguham, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁸, tvanno ti tvam sabbāsam pi ambhākam issaro sāmīti.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhiṃsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayīmsu⁹, yaso mahā ahosi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaram na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kamam gato, Bo. pi jhānābhīṇṇam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhīnikkha-
 manam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Arindamarājā aham evā“ 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ Bā sighan. ² Bā -hati. ³ Bds add karonti. ⁴ Bds -ruyhi. ⁵ Bds mamam.

⁶ so Cks; Bds virattacittarūpo. ⁷ Cks -ikam. ⁸ Cks omit su-. ⁹ Bds pavattīmsu.

¹⁰ Bā yasasampatto. ¹¹ Bds omit pana. ¹² Bds ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa¹ saṃghabhedāvasāne bhinnaparisaṃsa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi²“ mañcasīvīkāya Sāvattihī³ gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṃ pavitṭhabbhavaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
- 5 pavisitvā avīciparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṃ pavississāmi⁴“ bhūto rajjasiriyaṃ cittassādaṃ alabhi⁵, „thokaṃ niddāyissāmi⁶“ niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁷ ayapaṭhaviyaṃ⁸ pāṭetvā ayasūlehi koṭṭiyamāno⁹ viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto¹⁰ utthāsi, ath' ekadivasam komudiya cātumāsiniya amaccaganaparivuto attano yasam oloketvā „mama pitu yaso ito“ mahantataro, tathārūpaṃ¹¹ nāmāham dhammarājā¹² Devadattaṃ nissāya ghātesin¹³ ti cintesi, tass' evaṃ cintentass' eva kāye dāho uppajji, sakalasarīraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti¹⁴“ cintetvā „ṭhapetvā Dasabalaṃ añño n' atthīti¹⁵“ cintetvā¹⁶ „aham T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṃ¹⁷“ netvā dassessatīti¹⁸“ cinto „na añño koci aññatra Jīvaka¹⁹“ ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyaṃ vata bho dosinā rattīti²⁰“ udānaṃ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā²¹“ 'ti vatvā purāṇasāvakaḍḍhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesam vacanaṃ anādiyitvā Jīvakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā „taṃ devo²²“ Bhagavantaṃ²³ payirupāsatu²⁴“ 'ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā²⁵ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasāṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṃthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmaññaphaladhammadeśanaṃ²⁶ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhīm saṃsaggāṃ katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomahaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi²⁷, sukkena²⁸ cattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya²⁹ cittassādaṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotīti³⁰“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.³¹“ ti pucchitvā

¹ Bā -matī. ² Ck -iyaṃ. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā ayamahāpaṭhaviyaṃ, Cks paṭhaviṃ. ⁶ Bā koṭi-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā nātvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ. ¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, C' kappā-. ¹⁶ Bā medhuraṃ-. ¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukkena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitughātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhāṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttāṃ paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karimsu. Te 5 ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññamaññasahāyaka² hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamimsu. Atha rājā puttassa uparajjāṃ adāsi, Bo. pi uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasāṃ uparājā pitu uyyānakilaṃ gacchantaṃ mahantaṃ yasaṃ disvā tasmim 10 lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisaḍḍiso³, sace etassa maraṇaṃ olokaṣṣāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi, tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-māti⁵“ cintetvā B-assa taṃ atthaṃ ārocesi. Bo. „samma, pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15 etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā yāvattatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te sampāṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsimsu. Bo. taṃ pavattiṃ ñatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“ mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20 pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmim gate pitaraṃ māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira isipabbajjāṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā tassa santike pabbajimsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25 vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughātakammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30 petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kareuto. ² Bd -ññamsa-. ³ Bds bhātissaka-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd gaṇhissāmīti. ⁶ Cks omit rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -ino. ¹⁰ Cks anuvibh-.

- abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac² assa³ va-sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-natṭhānaṃ āroceyyā⁴ “ti cintesi. So tato patṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass⁵ eva vaṇṇaṃ bhāsatī. Evaṃ addhāne gate B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁶ dh. desetvā taṃ⁷ nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁸ paṇṇāsa vassāni Himavante vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse nām⁹ uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā¹⁰ “ti pucchi, „Saṃkiccapaṇḍito nāmā¹¹ “ti ca¹² sutvā sayam pi sañjānitvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh¹³ eva hotha, amhākaṃ rājā tumhe datṭhukāma¹⁴ “ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā¹⁵ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseṇa S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ ath¹ assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc² āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato, taramānarūpo niyyāhi³, khippaṃ passa mahesīnaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ mittāmaccaparibbūho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ vālavijāniṃ uñhīsaṃ khaggaṃ⁴ chattaṃ upāhanaṃ⁵ 72.
5. Oruya rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isīnā saha, taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnaṃ va yathā⁷ kālāṃ amaññatha tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isīṃ pucchāmi Saṃkiccā isīnaṃ sādhusammataṃ āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bds acetassa. ³ Bds adds tassa. ⁴ Bds omits taṃ. ⁵ Bds omits ca. ⁶ Ck āg-, C ag-. ⁷ Bds niyyāti. ⁸ Bds -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bds atha.

9. Kaṃ gatim¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticiṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā³ 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa paṭivedesi yassasīti vadanto,
ārocesi⁴ attho, yassasīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi⁵ 5
yassa abhiññaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkiccero isinaṃ antare sādhu
latṭhako⁶ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatṭhe isiganaparivuto kaṭcana-
paṭimā viya nisinnu, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁷ pakkameyyuṃ⁸ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ nlyyāhi mahantānaṃ silādiguṇānaṃ esitattā⁹ gavesitattā¹⁰ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā¹¹ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhānti¹² Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so mañcittasuvannaṇḍaṇḍaṃ vālavijaniṃ kaṭcanaṃ mayā uñhisaṇṇaṃ supari-
khittaṃ maṅgalakhaggaṃ setacchattaṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā¹³ 'ti, paṭicchadanti tad¹⁴ eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgarikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññāthā¹⁵ 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchituṃ kālo ti jāni¹⁶, Pāliyaṃ pana yathā¹⁷ kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālanurūpeṇa pañhapucchanaṃ¹⁸ amaññāthā¹⁹ 'ti attho, paccapajjathā²⁰ 'ti 20
paṭipajji, peccā²¹ 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāmaṃ etaṃ²², tasmā paraloke²³
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo²⁴ atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me²⁵ akkhāhīti tasmā me²⁶ akkhāhi²⁷: kaṃ gatim²⁸ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so taṃ sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tāva adāsi.

95

S. tam atthaṃ āvikaronto āha:

10. Isi avaca Saṃkiccero Kāsinaṃ ratṭhavaḍḍhanaṃ
āsinaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppāthenā¹ 'ti corohi pariyutṭhitamaggena, maggamanusāsatiṃ
khemaṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yam. ³ Bds ahoṣi. ⁴ Bds laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bds tam. ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cks nāmatametaṃ, Bds nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bds yamme. ¹⁷ Cks ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bds na-. ²¹ Cks -tiṃ, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
 dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedā duggatīṃ na gaccheyya.
 uppathasadi so hi mahārāja adhammo maggasadi so sucaritadhammo, tvaṃ pana
 pubbe pītaṃ ghātvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibhito, mama
 5 vacanaṃ akatvā pītaṃ māretvā¹ idāni socasi, paṇḍitaṇaṃ ovādaṃ akarontā
 nāma coramaggaṃ² paṭipanna viya mahāvyaṣaṇaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
 adhammo nirayaṃ neti
 10 dhammo pāpeti suggatīṃ. 81. (IV $\frac{496}{18}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajjīvino
 yaṃ gatīṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
 athāparo Mahāvīci Tapano ca Patāpano. 83.
- 15 16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
 ākiṇṇā luddakammehi paccekā soḷas' ussādā 84.
17. Kadariyātapanā ghorā accimantā mahabbhayā
 lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayā dukkhā 85.
18. Catukkanna catudvārā vibhattā bhāgasā mitā
 20 ayopākārapariyantā ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesāṃ ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
 samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
 isiṇaṃ ativattāro⁵ saññatānaṃ tapassinaṃ. 88.
- 25 21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhilā⁸ katā yathā
 saṃvacchare asaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattera niccaṃ santarabāhiraṃ
 nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamaṇesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
 30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
 yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātvā. ² Bā -a. ³ Cs Bā patho. ⁴ Bās bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhilā, Cks -bila. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakaṃ. 92
25. Āsīvisam va kupitaṃ tejasim³ duratikkamaṃ
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññatānaṃ tapassinaṃ. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo 5
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamaṃ. 94.
27. Arajaṃ⁶ rajasā Vacchaṃ Kisaṃ avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavaṃ gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjo¹⁰
Mātaṅgasmim yasassine¹¹ (IV $\frac{899}{27}$) 10
sapārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹² tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan¹³ āsajja isim Andhakaveṇhuyo¹⁴
aññaññaṃ¹⁵ musale hantvā sampattā Yamasādanaṃ¹⁶. 97.
30. Athāyaṃ isinā satto¹⁷ antalikkhacaro¹⁸ pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyaṃ¹⁹. 98. 15
31. Tasimā hi chandāgamaṇaṃ na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduṭṭhacitto bhāseyya giraṃ saccupasaṃhitam, 99. (III $\frac{460}{3}$)
32. Manasā ce paduṭṭhena yo naro pekkhate²⁰ munim
vijjācaraṇasampannaṃ gantā²¹ so nirayaṃ adho. 100.
33. Ye vaddhe²² paribhāseṇti²³ pharusūpakkamā janā 20
anapaccā adāyādā tālavatthu²⁴ bhavanti te. 101.
34. Yo ca pabbajitaṃ hanti katakiccaṃ mahesinaṃ
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammatṭho ratṭhavidhdhamsano mago
tāpayitvā janapadaṃ Tapane²⁵ pecca paccati. 103. 25
36. So²⁶ ca vassasahassāni sataṃ divyāni paccati²⁷
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanaṃ. 104.

¹ Cks sata-sahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bd -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bd nāside. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bd samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bd mā-. ¹⁰ Bd ma-. ¹¹ Ck Bd -no. ¹² Bds -vindaṇo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva pariyāyaṃ. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bd gantā. ²⁰ Bd vudhe, Bds buddhe. ²¹ Bd -santi. ²² Bd tāla-. ²³ Bd tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bd pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomagehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiraṃ
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaraṃ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkaṇ ca sattīhi hananti nittacam
andham karitvā muttakarīsabhakkham.
- 10 41. khāre nimujjanti⁵ tathāvidham naram. 108.
42. Tattam pakatṭhitam⁶ ayogulaṇ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe sāmsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 43. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgamma khādanti vipphandamānaṃ
jivham vibhajja vighāsaṃ¹¹ salohitam¹². 110.
44. Tam dadḍhakoḷam¹³ paribhinnagattam
20 nippoṭhayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṃ¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṃ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
45. Putto ca mātaraṃ hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṃ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
46. Amanussā atibalā hantāraṃ janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ piḷayanti punappunam. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yam. ⁵ Ck na - -, Bā nisi- corr. to nisu-. ⁶ Bā pakkatṭhitam, Ck jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck; Bā vivate, Bā vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sabalā? Ck giddhā. ¹¹ Ck vigha-. ¹² Ck vilobhi-. ¹³ so Ck; Bā vadhakālam, Ck daṇḍakolam. ¹⁴ Ck nippoṭa-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck yo keci. ¹⁷ Bā pittī-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck āsajjate. ²⁰ Ck pā-, Bā vā-.

46. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaññaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsaṃ rahadam oḡayha tiṭṭhati. 115.
48. Taṃ enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtiṇaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gaudhena jīyati,
etādisaṃ Brahmaḡatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuraḡhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇiṇaḡiṇaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḡasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇiṇaṃ nadīṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
āḡittā jāṭavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121.
54. Ete¹⁶ saḡanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriṇiyo¹⁷ narā ca paraḡāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihaṡā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṇḡā, dīghaṃ jagḡanti saṃvarīṃ¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ agḡisamūḡakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkīṡā sāmikaṃ atimaṇṇati 25
sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jettḡaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bḡ taṃ passavaṃ pakkā gattā. ² Bḡ pāyanti. ³ Bḡ jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bḡ puti. ⁵ Bḡ -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bḡ tetvāna. ⁸ Bḡ saṃgiddhā, Bḡ saṃ-
viddhā. ⁹ Bḡ putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti ¹¹ so C; Cḡ Bḡ pi hi. ¹² Cks -ūti.
¹³ Bḡ māṡugho. ¹⁴ Bḡ gabbhapātayo, Cks gabbhāpātiniyo. ¹⁵ Ck dubhatom-
hilambanti, Bḡ ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bḡ etaṃ te. ¹⁷ Bḡ -cāriyo. ¹⁸ Cks
vigatā. ¹⁹ Bḡs sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti.
²² Cks seṡṡhaṃ. ²³ Bḡ nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāmamattam kiminam jivham passati attani,
viññāpetum na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanne vannakārakā² 128.
- 5 61. Sattihi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyam pāto kūtakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānam paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bherandakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakāriṇaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhim vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta patho¹² ti dasakusalakammapatho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appati-
bhayo sugatimaggo, visamajivino ti adhammena kappitajivika¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathamī, sunohi me ti M raññā piṭughātakā-
nam nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi pathamam tam adassetvā¹⁷ attha mahāni-
raye solasa ca usadaniraye¹⁸ dassetum evam a., kimkaranā. pathamamhi tas-
sīm dassiyamāne rājā phalītena hadayena tath' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā dīthānugatiko hutvā aham viya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi aham etesaṃ antare paccissamīti sañjatupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. pathamam iddhibalena pathavim dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesam vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjāhāni nānāyudhāni
gahetvā khandākhādikam chinna²¹ nerayikasatta punappuna sañjīvanti ettha 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nanāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapathaviyam nerayike²² aparāparam anubandhitva paharivā jalitapatha-
viyam patite jalitam kalasuttam pātetva jalitapharasum gahetvā sayam unna-
dantā mahantena attassarena²³ viravante atthamse solasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā samghātentī²⁶ etthā
'ti Samghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapathaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apānevanakārakā, C^s apānevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Ck^s taṃkā. ⁵ Ck^s omit ca. ⁶ Ck -na, C^s -nā. ⁷ B^d -kārakam. ⁸ B^d sajjuyā.
⁹ B^d chandā. ¹⁰ B^d gatā. ¹¹ Ck^s ayo, B^d nirayussadan. ¹² B^d paṇḍo, C^s
pattho. ¹³ B^d -tha. ¹⁴ Ck^s omit ti. ¹⁵ Ck^s kappika-. ¹⁶ Ck^s -ye, B^d nīp-
patta nirayaṃ. ¹⁷ Ck^s apassetvā. ¹⁸ B^d mahāni-. ¹⁹ C^s B^d a-. ²⁰ Ck^s -lohi.
²¹ B^d chindāchindam. ²² B^d adds satte. ²³ Ck^s attha-. ²⁴ Ck^s -to, B^d -to corr.
to -tā. ²⁵ B^d -a. ²⁶ Ck^s ghātentī, B^d samghātentī. ²⁷ Ck^s sante.

katito pavasetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samutthāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte sanhakaraṇīyaṃ⁴ tilaṃ⁵ piṇṣanto viya
 gantvā pacchimadisāya tittḥati, parchimadisato samutthite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tittḥati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ ucchukha-
 ḍāni⁷ viya pīlenti, evaṃ ta. bahūnti vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve 5
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 santhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punno Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vanamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴.
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁵ vanamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīthaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁶ paccantā sattā mahāvīravam viravanti dve pi¹⁷ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁸ pana sattānaṃ vā¹⁸ tesam dukkhassa vā¹⁸ vici-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avici¹, mahanto Avicīti Mahāavici, ta.¹⁹ hi pu-
 ratthimādihi bhittīhi jālā utthahitvā pacchimādisu patibhaññati tā ca bhittīyo
 vinivijjhitvā²⁰ parato²¹ yojanasatam ganhāti, hetthā utthitāpi²² upari patibhaññati
 upari utthitā hetthā patibhaññati, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vici nāma n' atthi, 15
 tassa pana anto yojanasatam thānaṃ khīravallipīthassa pūritanāli viya sattehi
 nīrantaram pūrītaṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamānaṃ n' atthi, na ca
 aññamaññaṃ²³ bādheṇti²⁴ sakasakatthāne²⁵ yeva paccanti²⁶, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vici nāma n' atthi, yathā pana jīvhaḡge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anudahanabalavatāya²⁷ abbohārikāni honti tathā ta. anudahana-
 balavatāya²⁷ seṣā cha akusalavipākupekā abbohārikā²⁸ honti, dukkham eva 20
 nīrantaraṃ paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vici nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhātīhi²⁹ vikkhambhato³⁰ atthārasādhikayojanasato³¹ āvatṭato catupannā-
 sādhikeyojanasato³² saha ussadehi dasayojanasahasso ti³³ evaṃ assa mahantatā
 vedītabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁴, atīviya tāpetīti Patāpano³⁵, ta. 25
 Tapanasmiṃ³⁶ tāva satte³⁷ tālakhandhappamāne³⁸ jalitāyasūle nisidāpenti,
 tato hetthā pathavi jalati sūlaṃ³⁹ jalati, evaṃ so nīrayo⁴⁰ niccale⁴¹ satte tapati,
 itarasmiṃ pana sabbasatte⁴² jalantehi āvudhehi paharītvā jalitāṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthake thitakāle kammaṃpaccayo vāto paharati, te ta.
 santhātum asakkontā uddhapadā adhosirā papatanti, atha hetthā pathaviyā⁴³ 30
 jalitāni āyasūlāni utthahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bā -laṃ. ² Bā adds jalito ³ Bā viravanto. ⁴ Cks -ya, Bā santhā-?

⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohiraajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks

-nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bā paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.

¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tattha. ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā

purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ññeḥi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one

saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittīhi. ³⁰ Bā

-bhanato. ³¹ Bā -katīyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanavayo-. ³³ Bā -hassāni.

³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā

only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -no. ³⁹ Bā sūlāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.

⁴² Bā nibbattasatta ⁴³ Bā ayapathavito pappatāni.

- sarīrā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetitī, B. pūna ete niraye dassento pathamam Sañjivam dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne tam antaradhāpetvā puna pathavim dvidhā katvā Kāla-suttaṃ dassesi, ta. pi parcamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
- 5 tam pi antaradhāpesitī, evam paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānam āmantetvā mahā-rāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādam kātum vaṭṭatīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānam kiccaṃ kathetum iccete ti ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyham kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva, ākinṇā ti paripunnā³, paccakā soḷasussadā ti etesaṃ nirayānam ekekassa
- 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti sabbe pi satam⁴ aṭṭhaviṣaṭi⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-nirayasatam, kadariyātapanā⁶ ti sabbe p' ete kadariyānam tapanā⁷, balava-dukkhatāya ghorā, kappanibbattānam⁸ accīnam atthitāya accimanto, bhayassa mahantatāya⁹ mahabbhayā, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
- 15 haṃsentitī¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayaajanana-tāya paṭibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkannā ti sabbe pi caturasa¹⁵ mañjūsasadiṣā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasā mitā ti dvāra-vīthīnam vasena koṭṭhāse¹⁶ tṭhapetvā mitā, ayasā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸ pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhantīti sabbe pi
- 20 ettakam thānam anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā punappuna patamāne saudhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te iṣṇam ativattāro attano vadḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viyā²⁴ paccanti,
- 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇeyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-kārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanam esantāpi gavesantāpi nikkha-manadvāram nādhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā tam dvāram apārutam hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷ pattānam pi²⁸ etesaṃ²⁹ tam pithiyati³⁰, paccimam apārutam viya khāyati,
- 30 esa nayo sabbattha, na sādhu-rūpe ti vuttappakāram sappam viya sādhu-rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-gaccheyya, kimkāraṇā: saññatānam tapassīnam āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā tam dukkham pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etam. ² Bd adds ca. ³ Bd parikinṇā. ⁴ Cks yaṃtaṃ. ⁵ Bd adds ca. ⁶ Bd -tā-. ⁷ Bd tā. ⁸ Bd kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omit vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bd haṃsanti. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Bd bhasmā. ¹⁵ Bd -raṃ. ¹⁶ Bd adds gahetvā. ¹⁷ Cks omit pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bd puṭā, Bc phuṭā. ²⁰ Bds uddhāni-pādā avāṃsīrā ti evam for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bds -parādhāva. ²³ Bds -katā. ²⁴ Bd adds ca. ²⁵ Cks Bd -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bd -pe. ²⁸ Bd -nañca. ²⁹ Bds te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bd nāsīde. ³² Bd -uena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, saḥassabāhū 'ti pañcāhi dhanuggaḥasatehi
 bāṇuṣaḥassena¹ āropetabbam dhanuṃ āropanasamattabāhū, Kekādhīpo² ti
 Kekaraṭṭhādhipati³, vibhavam gato ti vināsapatto, vatthūni Sarabhaṅgajātake
 vitthārītāni, upahacca manan⁴ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthum Mātaṅgajātake vaṇṇitaṃ, Kaṇḍadīpāyanāsajjā 'ti
 Kaṇḍadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayam⁵, vatthum Ghaṭṭajātake⁶
 vitthārītāni, isinā ti Kapilātāpasena, pāvekkhīti pavittḥo, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihiṇatābhāvo antarahitaḍḍhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyan maranakālam patvā, vatthum Cetiyaajātake kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhitvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan-
 dāgamanan ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhena, gantvā⁷ so nirayan adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho
 nirayam eva gacchati, Pāliyan pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayam gacchatīti a., vaddhe⁸ ti vavovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavantare pi apacraṃ vā dāyadāni vā na labhanti ti a., tālavatthū⁹ ti ditṭha-
 dhamme pi chinnaṃmūlatālo viya mahāvīnāsam patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreṭi, cirarattāyā 'ti ciram, evam M. isivibhakkānāni paccananiraye dassetvā
 upari adhanūmīkarājūnam paccananiraye dassento yo eā 'ti ādim ā., ta. raṭṭha-
 viddham sāno ti chandādivasena gantvā raṭṭhassa viddham sāno, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃmūhaparikkhito, tejobhakkhassā 'ti aggim eva khādan-
 tassa, gattānīti tigāvute¹⁰ sarīre sabbaṅgapaccāṅgāni lomehi ca nakhehi cā 'ti
 etehi saddhīm sabbāni ekajālān' eva honti, tuttaḍḍito¹¹ ti ānaṇḍakāraṇam¹²
 kāriyamāno tuttehi¹³ viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnam paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹⁴ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyan bahūni vassasahassāni pakkam
 niharitvā tigāvutam assa sarīram nittacan katvā jalitāya lohapaṭṭhaviyā¹⁵ pādetva
 tikkhehi¹⁶ ayaṣūlehi koṭṭetvā¹⁷ cunnavicuṇṇam karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭṭhaviyan uttānam pādetvā jalitehi
 ayaṣūlehi akkhīni bhinditva¹⁸ andham karitvā mukhe upham muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīṭham viya¹⁹ sāmvaṭṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam²⁰ ayogulān cā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalalān²¹ c' eva jalitāyogulān ca khādapenti, so pana tam āhariyamānam
 disvā mukham pidheti²², ath' assa dighe ciratāpīte²³ jalamāne phālā²⁴ ādāya
 mukham vikkhambhetvā²⁵ vivaritvā rajjubaddham ayabalisam khipitvā jivham

¹ Bā -ehi. ² Bā ketak-. ³ Ck upāhacca manan, Bā upahacca mānan. ⁴ Bā
 nirayapālakarājānam. ⁵ Cks ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vudhe.
⁸ Cks nālā-, Bā tālavatthun. ⁹ Ck gāvasarīre, C' gāvute-, Bā tigāvute. ¹⁰ Bā
 tuṇḍatīto, B' tuṇḍatīto? ¹¹ Bā ānaṇḍanākā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Cks ye. ¹⁴
 Bā -yam. ¹⁵ Bā tikkhehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Cks -dantā. ¹⁸ Bā add nam. ¹⁹
 Bā pakkudhitam, Cks chakamkathim. ²⁰ Cks pakkatṭhigūthakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalān, B' pakkutṭhitamgūthakalalān. ²¹ Ck pideti. ²² Cks cirarattāpīte.
²³ Bā hale, Cks thāle. ²⁴ Bā -itva.

- nīharitvā tasmīm vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkhassā ti nirayapālā, sāmā cā² ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ³ balisena nikkaddhitvā ayasamkūhi³ pathaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasonā sabalavannā sunakhā ca lohatuṇḍā⁵ giḷḷhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
- 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākāreṇa koṭṭhāse katvā vipphandamānaṃ viṣṣandamānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasantā¹⁰ bhakkhayantīti attho, taṃ daḍḍhakolaṃ¹¹ ti taṃ pitughātakam jhāyamānaṃ tālam¹² viya jalitasariraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnagattāṃ¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggalehi paharantā, ratī hi nesaṇ
- 10 ti tesaṃ nirayapālānaṃ sā ratī kīlā hoti, dukkhino paṇitāre ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikānaṃ paccanānirayaṃ disvā rājā bhītatasito ahoṣi, aha nam M. samassāsetvā mātughātikānaṃ paccanānirayaṃ dassesi, Yamakkhayaṇ ti Yamañiveṣaṇaṃ, nirayaṇ ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
- 15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikaṃ, vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ vethetvā ayayantena piḷenti, taṇ ti taṃ mātughātikaṃ pāyenti¹⁷ tassa piḷiyamānassa ruhiraṃ gaḷitvā ayakapallaṃ pūreti, aha nam yantato nīharanti, tāvad ev' assa sariraṃ pākatiḡam hoti, taṃ paṭhavīyaṃ uttānaṃ nīpajjāpetvā vilīnaṃ tambaloḡam viya pakkaṭṭhitāṃ¹⁸ lobhitaṃ
- 20 pāyenti¹⁹, ogayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahassāni ayayantena²⁰ piḷetvā jēgucchaduggandhapāṭikkūle mahante gūṭhakaddamaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ ogayha ogayhitvā tiṭṭhati, a ti kāyā ti ekadonikaṇāvappamāṇasarirā²¹, ayo mukhā ti ayasūcimukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādīm katvā yāvattīm pi bhetvā²³ atthimiṇjaṃ khādanti, pagid dha²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalaṃ
- 25 ca khādant' eva adhomaggādihi²⁶ pana pavisitvā mukhādihi nikkhamanti, vāma-passādihi pavisitvā dakkhinapaseādihi nikkhamanti, sakalasariraṃ²⁷ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṃ ca kunapaṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
- 30 Khuradhāraṇamanukkammā³⁰ ti Khuradhāraṇanirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayaṃ samkūhi, C^s ayaṃ samñāhi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṭṭa. ⁵ Ck -tandi, C^s -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits viṣ-. ⁷ Ck^s omit sa. ⁸ Ck^s vighāsaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā^s viyasatte. ¹¹ Bā -tālan. ¹² so Ck^s; Bā kālaṃ. ¹³ Bā^s paribhi-. ¹⁴ Ck adds viya. ¹⁵ so Bā^s; Ck^s vāla-bhūti. ¹⁶ so Ck Bā; C^s avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Ck^s pakkaṇṭhantaṃ. Bā^s pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā^s -ehi. ²¹ Ck^s -pikaṃ nā-. ²² Bā^s bhe-tvāna. ²³ Ck yāva vaṭṭhimhi hetvā, C^s yāvattīmhihetvā, Bā yāva aṭhi vibhetvā, B^s yāva aṭṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā^s saṃgi-. ²⁵ C^s gathitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā -mukhādihi. ²⁷ Ck^s -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, B^s vaccakūpaṃ in the place of tañca -. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā^s add kira. ³¹ Ck urasārekatvā, Bā upadhāritvā, B^s uparidhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck tattharatti.

bhapaṭānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātita³ gabbhapātiniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkinakhuradhāra sukhāṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna utthāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikka-
mantīyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātake āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātiniṇaṃ nirayaṃ dassetvā yattha parādārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādiṇ ā., ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīresu tesaṃ simbalīnaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarirā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesaṃ⁸ sarirato utthiṭṭhājālāya pana saddhiṃ te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanṭi ti te parādārīkā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbaliniraye abhīrūhanti, te patantīti te bahūni vassasabassāni rukka-
vīṭapesu laggā jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattitvā adhosisakā patanti, puthū ti bahū, vinividdhaṅgā ti tesaṃ tato
patanakāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni utthahitvā tesaṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesaṃ adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravanta¹³
sayanti, dīghaṃ ti supiṇe pi niddaṃ alabbhanta dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vivasane ti rattinaṃ accayena, cira-kālātikkaṃenā¹⁵ 'ti a., pavajjantīti
saṅghīyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhiṃ kappena saṅghitaṃ jalitatambaloharasa-
punnāṃ lohakumbhiṃ nirayapālehi khittā¹⁶ pavisanti¹⁷, dussilā ti parādārīkā, 20
itoparaṃ¹⁸ sāmikavattasassuvattādini¹⁹ apūrentinaṃ²⁰ paccanaṭṭhānaṃ pakā-
sento yā ca²¹ 'ti ādim ā., ta. atimaññatīti Bhisajātake kathitaṃ²² sāmika-
vantaṃ akaronṭi atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṃ²³ ti sāmikassa bhaginiṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇahāpanabhojanādibhedāṃ vattaṃ apūrenti tesu hīrottappamā 25
anupaṭṭhapenti te atimaññati nāma, sāpi niraye nibbattati, vanikena²⁴ 'ti
tassā sāmikavattādinaṃ aparipūrīkāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsitvā
niraye nibbattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetva ayasamkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbahanti rajjubandhanena sambandhanaṃ²⁵
ākaḍḍhanti, kiminaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkadḍhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁶ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitatṭhāne²⁷ sañjātehi mahādonippamaṇehi²⁸ kimīhi²⁹ bharitaṃ
passati viññāpetum na sakkotīti nirayapāle yācitukāmo 'pi kiñci vattum
na sakkoti. Tapaṇe³⁰ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasabassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye³¹ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanāniraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bd kha-. ³ Ck -pa-, Bd adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bd -bandhantā.

⁵ Ba dukkhamāṃ. ⁶ Ck kota-, Bd kaṇhakamsippali-. ⁷ Ck -tombila-, Ck toma-

hila-. ⁸ Ck add sarīraṃ. ⁹ Bd omits te. ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bd -dhe gahetvā.

¹² Ck -e. ¹³ Bd cirarattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Ck khittāṃ. ¹⁶ Bd paccanti.

¹⁷ Bd tatopa-. ¹⁸ Ck -vattassuravattā-, Ck -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Ck vā. ²¹ Bd vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Ck; Bd sab-. ²⁴ Ck -mettā, Ck

-mattā. ²⁵ Bd koṭi-. ²⁶ Bd -nika-. ²⁷ Bd omits ki-. ²⁸ Bd tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuñṇakārikā, khāra-
nadin ti ete orabbhikādayo etehi sattīdāhi haññamānā Vetaraṇīṃ patantīti a.,
sesāni orabbhikādīnaṃ paccanaṭṭhānāni Nimiṇṇātake āvibhavissanti, kūṭakāriti
kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādīnaṃ ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārikakūṭa agghāpanikānaṃ paccananirayāni Nimiṇṇātake āvi-
bhavissanti, vantan ti vamtakam, durattānaṃ ti duggatattabbhāvānaṃ, i. v. h. :
mahārāja, te durattabbhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamanā³, tato
taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, ayo-
10 mukhaṃ⁴ nipaṇḍipitaṃ nikkadḍhitajivhaṃ⁵ ito c' ito ca phandamānaṃ⁶, mi-
genā 'ti okacaramigena⁷, pakkhinā 'ti tathārūpen' eva, gantā⁸ te ti gan-
tāro⁹ te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ. Pāḷiyāṃ pana nirayaṃ adho
ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayo Nimiṇṇātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹¹ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca¹² uddhaṃ gacchanti suciṇṇen' idha kammanā¹³,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.
66. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ
90 yathā taṃ suciṇṇaṃ¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādihi upasanta, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
ta. indehi saddhiṃ, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse passa
Sakkaṃ passā 'ti evaṃ sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmiti tasmā taṃ bhaṇāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puñṇāni karoḥi²⁰, yathā
taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyā 'ti yathā taṃ dānādīnpuñṇakammaṃ suciṇṇaṃ
pītughātakammapaccayaṃ²¹ vipaṭṭisāraṃ paṭicchādetuṃ samatthātāya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahum puñṇaṃ karoḥiti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, Cs avannevāṇa-. ² Cks omit kā-. ³ Cks -ve. ⁴ Ck vama-
tanti, Cs vamananti, Bḍ vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bḍ adhomukhaṃ, ⁶
Ck Bḍ -hā. ⁷ Bḍ vipa-. ⁸ Bḍ otacāra-, Ck okatara-. ⁹ Bḍ gatā. ¹⁰ Bḍ
gantvā. ¹¹ Bḍ devaloka-. ¹² va. ¹³ Bḍ -unā. ¹⁴ Bḍ sahindā-. ¹⁵ Cks
omit su. ¹⁶ Cks gacchā, Bḍ peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya pecca?
¹⁷ Bḍ sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bḍ sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bḍ karoḥā ti.
²¹ Cks -kammaṃpa-.

So M-ssa dhammakathaṃ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isiṃṇo Buddha- 5
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā“ 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipātaṇṇanā nitṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajātaka.

- Idante raṭṭhan ti, Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhum
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uram datvā pabbajito.
5 ekadivasam Sāvattthiyam piṇḍāya caranto ekam alamkatakattim su-
bhaninittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthatagatto, yathā hi devaloke cavanadhammānam devaputtānam
pañca pubbanimittāni paññāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyam okkamati ubho hi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhiramati evam evam sāsana cavanadhammānam ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnam pañca pubbanimittāni² paññāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti mamkubhāvātāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyam okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suññāgāresu nābhiramanti, tassa pi tāni³ paññāyimsu. Atha nam
Satthu santikam netvā „ayam bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccam „kirā“ 'ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko aho si, mātugāmo nām' esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittatam vinehi“⁴. sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanam pāpuṇimsū“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaratṭhe Kusāvatīrājadhāniyam⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭ-

¹ Bḍ muñc-. ² Bḍ omits pubba. ³ Bḍ tassapitānimittāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bḍ
vīnodehi ⁶ Bḍ -yā.

1 ĥikā Sīlavatī nāma aggamahesī ahosi, sā n' eva puttāṃ na
 dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
 sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhaṃ² nassissati vinassissatīti“
 upakkosiṃsu. Rājā sihapāñjaraṃ ugghāṭetvā „mayi r. kārente
 adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosatha“³ 'ti pucchi. 5
 „Saccaṃ deva adhammakāro³ n' atthi⁴. vaṃsānurakkhako pana⁵
 vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā
 dhammena r. kāretuṃ samatthaṃ puttāṃ patthethā“⁶ 'ti. „Put-
 taṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamaṃ tāva ekaṃ⁵ sattā-
 haṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace 10
 taṃ⁶ puttāṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakaṃ
 vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṃ vissajjetha, avassaṃ etikāsu
 itthisu ekā puññavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesāṃ va-
 canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṃ
 abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“¹¹ ti. 15
 Sabbā „na labhāma devā“¹² 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahosi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumhākaṃ va-
 canena nāṭakāni viṣaṭṭhāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuññā, n' atthi 20
 etāsaṃ¹¹ puttālābhāya puññaṃ¹², tumhe etāsu puttāṃ alabhan-
 tīsu mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamahesī vo¹³ Sīlavatī
 devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
 So „sādhū“¹⁴ 'ti sampaṭicchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Sīlavatī devīṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjessati, purisā 25
 sannipatantū“¹⁵ 'ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devīṃ alaṃ-
 kārāpetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „kin nu kho“¹⁶ ti
 āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvaṃ¹⁵ nātvā „etissā mayā

¹ Ck omīti rāja. ² Bā add te. ³ Bā add nāma. ⁴ Bā add api ca. ⁵ Ck
 etaṃ. ⁶ Ck tā sace naṃ, C' sace tha, Bā sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
 Bā vacanaṃ sutvā. ⁹ Bā -tānaṃ. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā -su. ¹² Ck -ā. ¹³
 Bā te. ¹⁴ Ck -ento. ¹⁵ Ck puttāṃ-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho deva-loke etissānucchaviko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tāvatiṃsabhavane āyuraṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴ ahoṣi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
 5 „mārisa⁵ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁶ aggama-hesiyā kucchismiṃ⁷ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁸ sam-paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁹ putto bhavissasīti¹⁰“ vatvā „mā kho pan' assā⁹ koci sīlaṃ bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
 10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „ahaṃ devīṃ gaṇhissāmīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā āgato sīti¹²“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹¹“ garahatha, sace pi me sarīraṃ jīṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatīṃ labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato 'mhitī¹³“ vatvā attano
 15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, aṇṇo tassa tejena purato bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁴ nivesanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
 20 jānātīti¹⁵. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁶“ aṭṭiyati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu kho devīṃ gahetvā gacchatīti¹⁷“ olokeno taṃ disvā anattamano ahoṣi. Sakko taṃ ādāya nagaṛadvārena nikkhamitvā dvāra-saṃpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paññattakapṭhat-tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷“ nivesanaṃ¹⁸ ti pucchi. So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mhā dve janā, ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā kapṭhattharikāya nipajjā¹⁸“ 'ti vatvā¹⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭati. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bā uk-

⁶ Bā -imhi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bā -da-tuhi. ¹¹ Bā adds tumbe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na aṭṭiyati na. ¹⁴ Bā omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te. ¹⁸ Bā -āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññāṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisabbhavanaṃ netvā alamkatavimāne dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattim disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
 aññāsi. Sakko pi tasmiṃ samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 ṭakaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantam atthāsi. Atha naṃ Sakko „varaṃ
 te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamam kataram icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“ ti. So „sādhū“ ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma viṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken⁸ assā
 nābhim parāmasi, tasmiṃ khane B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakaṭṭhānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti⁹“. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gaṇetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti¹⁰“.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patiṭṭhito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² Ck phā-. ³ tanḍuladini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adds na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - -. ¹¹ Bā -ti.

tiṇanāmam eva akaṃsu. Kusakumārassa 'padasāgamanakāle itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, tassa Jayampatīti nāmaṃ karimṃsu. Te mahantena yasena vaḍḍhimṃsu. B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-

15 ṇāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa solasavassakāle rājā r. dātukāmo devim āmantetvā „bhadde puttassa te r. datvā nātakāni upaṭṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje patiṭṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa rañño dhītaraṃ icchasi tam assa³ ānetvā aggamaheṣim karissāma,

20 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim ārocetvā cit-taṃ jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā, rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kim me iminā

25 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kim me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitara upaṭṭhahitvā tesam accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva rajjen' attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabbajissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā

30 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanam pesesi, so pi paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajetṭhakaṃ pak-kosāpetvā bahum suvaṇṇaṃ datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-

35 hīti“ uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇaṃ gahetvā sayam itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰. Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ M. khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-jetṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² taṃ garahitvā „gaccha am-

30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippaṃ. ² B^d has added mayam. ³ B^d tassetam. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adds nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^o ṭa-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^o ābbate rūpake, C^k ahaṃte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adds garitvā.

paviṭṭho taṃ disvā „kumārena saddhīm abhiramitum ekā devaccharā āgatā bhavissatīti“ hatthaṃ pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā¹, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“² ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ³ 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā⁴ attanā⁵ kataṃ alaṃkārapetvā⁶ rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ paṇiṇi. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁷ labhissati, tumhe⁸ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁷ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass’ etaṃ datvā ‘Okkākarājā tumhehi saddhīm āvāhaṃ karissatīti’ divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā“⁹ ti ā. Te „sādhū“¹⁰ ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ¹¹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇatṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālaṃkārehi¹⁰ alaṃkaritvā suvaṇṇasavikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹¹ sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇaṃ¹² akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā atīviya 20 sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n’ atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya ‘asukā’¹⁵ rājadhītā viya asukā¹⁵ amaccadhītā¹⁶ viyā’ ti vadeyyum¹⁶, addhā idha evarūpā n’ atthīti“ taṃ ādāya aṇṇaṃ nagaraṃ gacchanti. 25 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpuṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetṭhikā Pabhāvatī nāma, tassā

¹ Bḍ ekikā devadhītā, Cks ekikā va ṭhitā. ² Ck rūpaṃ. ³ Bḍ nikhi- corr. to nikkhī-. ⁴ Bḍ -no. ⁵ Bḍ omits ku-. ⁶ Bḍ adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bḍ ṭhape-. ⁸ Cks tha-. ⁹ Bḍ only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, Cs vatta-, Bḍ vatthālaṅk-. ¹¹ Bḍ adds āmaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bḍ -to. ¹⁴ Bḍ -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bḍ -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bḍ ete. ¹⁹ Ck sāgalan.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharānti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatīm
 bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanatthaṃ atthahi vaṇṇadāsīhi attha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge tthitaṃ taṃ rūpakaṃ disvā „Pabhāvatīti“ saññāya
 „ayaṃ dubbinīta 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge tthitā“ ti kujihitvā
 „are kulalajjāpanike“, purimataram āgantvā idhā tthitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā² hatthena gaṇḍapasse³
 pahari, hatthatalaṃ bhijjanappamānaṃ⁴ jātaṃ, tato „suvanna-
 rūpakaṃ“ ti nātvā hasamānā⁵ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchantī
 „passatha⁶ me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁷ saññāya⁸ pahāraṃ
 adāsīm, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalaṃ mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gahetvā „tvaṃ
 'mama dhītā ito abhirūpataṛā' ti vadantī kaṃ¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaraṃ Pabhāvatīm¹¹, idaṃ rūpaṃ¹²
 tassā soḷasaṃ pi kalaṃ nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāraṃ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tthitā“ ti rañño
 20 paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya tthitako va „pakkosathā¹⁴
 'ti ā. Te pavisitvā rājānaṃ vanditvā „mahārāja amhākaṃ rājā
 tumhākaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimatthaṃ āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākaṃ rañño putto sihas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṃ
 25 santikaṃ paṇi, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Pabhāvatīm tassa
 detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti taṃ rūpakaṃ tassa adamsu. So pi „evarūpena
 mahārājena saddhiṃ vivāhamaṅgalaṃ bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe.² Bā adds ambehi.³ Bā gantvā.⁴ Ck gaddha-

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇṇa.

⁵ Bā -naṃ corr. to -naṃ viya.⁶ Bā adds tāsaṃ.⁷ Bā -thetaṃ.⁸ Bā ya.⁹ Bā saññāti.¹⁰ Ck kiṃ.¹¹ Bā -tīti.¹² Bā

-pakaṃ.

¹³ Bā na ag-¹⁴ Bā -sāpetthā.¹⁵ Bā -tatthā.¹⁶ Cks idaṃca.¹⁷ Cks -rūpaṃ.

sampaṭicchī. Atha naṃ dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā: „mahārāja
sunisaṃ daṭṭhukāṃ⁶ amhā⁷“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivutā āgantvā sassum⁸ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho paṇ' amhākaṃ kule paveṇiyā⁹
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmiṃ cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa patitṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alaṃkarāpetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabhāvatim aggamaheṣiṃ kāretvā¹⁴
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṇimsu yesaṃ

¹ C^o papañcetum, B^d papañcaṃ kātum, C^k vañcetum. ² B^d adds naṃ. ³ B^d pāpuṇi. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^o pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d patitṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labbhati. ⁹ B^d dhanam. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^o omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abhisañel rajjaṃ datvā. ¹² B^d adds nagare.

- puttā' atthi te ten' eva saddhim mittabhāvaṃ akamkhaṇṭā
 putte upatthāke katvā paṇiṃsu. B-assa nāṭakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim' pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te' rucci, yāv' ekaṃ puttam labhi'
 tāva āgamehīti“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 naṃ⁶ ā.: „tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ tam ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁷. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 hatthisālaṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā“⁸ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“⁹ 'ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim⁹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā“¹⁰ te hatthaṃ
 chindāpessāmīti¹¹ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhiṃ parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sassū saññāpesi. Pun' ekadivasaṃ
 Pabhāvatī M-am passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṃ
 te mā¹¹ ruccīti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹³, tvaṃ sīhapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisidāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁴ ādāya sīhapañjare tathā
 „passa¹⁵ tava sāmikassa sirisobhaggan¹⁶“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck^s -ati. ⁵ Bā -māhiti ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hiti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahoṣi. Taṃ divasaṃ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatīm oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kilāṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatīm pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma 5
 ayye, pacchimāsane³ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbinīto mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane⁴ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ: rājā ti pi na 10
 maññati, kacci⁵ nu kho eso va⁶ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassentīti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota- 15
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamāṃ M-aṃ otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā⁷ kāraṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nātvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹
 mā kathehīti“ dāhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā- 20
 sane nisinno paṭhamāṃ otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹
 saddahi. Puna rājā¹² daṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkontī „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharāṇiyaṃ galappa-
 māṇaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sisam chādetvā 25
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharitvā¹⁴ atṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatīm uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakūṇe passa, mige passā“ 'ti palobhayamānā pokkharāṇi-
 tīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bđ -ento. ² Bđ kelīṃ. ³ Bđ pacchāsane. ⁴ Bđ -pesun niharāpehināṃ. ⁵ Ck pacca, Bđ kiṃ. ⁶ Ck ca. ⁷ Bđ adds nāma. ⁸ Bđ adds taṃ. ⁹ Bđ adds pabhāvatīyā. ¹⁰ Bđ katvā. ¹¹ Bđ adds sutvā. ¹² Bđ saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bđ -ppattena. ¹⁴ Bđ avāritvā. ¹⁵ Bđ pāyāsi.

raṇim disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhīm pokkharāṇim
 otaritvā kilantī taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaññitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabbhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahaṭā, ayaṃ c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvantī aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhīm āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karoṭha, ajj' eva gamissā-
 mīti“ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁷ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“⁸. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasena⁹ eva⁹ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharane¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasam tasmim ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araññaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesa¹² bhājetvā
 25 khādiṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujaṃyā¹⁴ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 paciṃsāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ űeva araññaṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti:

¹ Bā vicjñitu-. ² C^o Bā -rosi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C^o assa. ⁸ Bā adds cintetvā. ⁹ C^o pubbe-.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsiṃsu. ¹¹ so C^o; Bā dārakabbāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā agamāsi. ¹⁴ C^o jāyatu. ¹⁵ C^o ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasāti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti⁷.
 Iti sā imissā pubbatthanaṃ vasena⁸ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmiṃ patte⁹ osidāpetvā patthanaṃ¹⁰ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹¹ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samatto bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹² so
 kuddho hutvā¹³ pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakamassa vasena
 virūpo ahoṣi¹⁴. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁵ oloketum¹⁶ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitaṃ assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhavissa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatim ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁷ ti¹⁸ paṭthamaṃ g. ā.:

1. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapaṇṇaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāṃ¹⁸ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapaṇṇarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa ammā¹⁷ ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyādetaṃ mātu niyyādetto evaṃ ā. 25

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsāyo¹⁹“ ti vatvā nānaggara-
 sabbojanassa²⁰ suvaṇṇakaroṭṭim pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bđ -ssāmiti. ² Bđ -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. ³ Bđ mucchi. ⁴
 Bđ adds iminā dānapalena. ⁵ Ck Bđ -saṃjātaṃ. ⁶ Bđ -yyuṃ, Ck -yya. ⁷ Bđ
 adds na. ⁸ Bđ sappīsa-. ⁹ Ck -naṇḍa. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bđ adds kārāṇaṃ. ¹²
 Bđ gantvā. ¹³ Bđ adds sā ca taṃ na icchitīti. ¹⁴ Bđ -cāriyamānā nisinna-
 sitthiyo. ¹⁵ Bđ -kāpetum. ¹⁶ Bđ adds vadanto. ¹⁷ Bđ raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bđ aparī-
 suddhahadāyo. ¹⁹ Bđ -rasaggassa bho-.

- bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissāmīti“ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhatakarotiyaṃ saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā³ Kokana-
- 5 daṃ⁴ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayaṇāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsayaṇāni gantvā ekāhen⁵ eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁶ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmim paviṭṭha-
- 10 matte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanaṇipitṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthi⁷ disvā pakkosāpetvā nīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁸, tasmim niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ lhojesi, so
- 15 tuṭṭho tassā saddhiṃ karotiyaṃ kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth⁹ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁷ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo“ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā⁹ paṭippassaddhadaratho utṭhāya
- 20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹⁰ ‘ti vīṇaṃ vādeto gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹⁰ „ayaṃ na aññassa vīṇāya¹¹ saddo, nissam-sayaṃ Kusarājā mam¹² atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakko-
- 25 sāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatīm daṭṭhuṃ, atṭhānaṃ etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹² bhuttagehe yeva pātārāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ¹² evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, C B itthim. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkamī athassā. ⁷ Bā gandhabba-. ⁸ Bā te gītaṃ. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tickam āgami³ yeva.
 So nānāvannaṇi khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam āgamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti nātvā kujjhitvā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam⁷ nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṭam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av-. ² Bđ āvijjhi yeva. ³ so Cks; Bđ ābhami. ⁴ Bđ -yo nāma samijjhati.

⁵ Bđ -tīti. ⁶ Bđ netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bđ adds atthāya

āpānabhūmiñ ca vattham¹ gahetvā t̥hitaṃ Pabbāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣṣaṃ datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānaṃ dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabbāvatiyā atthāya katatālavanṭam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabbāvatī pana disvā rañña
 katabhāvaṃ natvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣṣaṃ
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayhaṃ avasanaṭṭhānan“
 ti sahaṣṣaṃ tass' eva datvā rājamālākārassa santikaṃ gantvā
 antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvidhaṃ mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabbāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakaṃ akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Ahaṃ
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippaṃ sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānaṃ pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣṣaṃ dehīti“ sahaṣṣaṃ datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānaṃ dehīti“ ā. B-ena Pabbāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakaṃ tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvaṃ natvā kujjhivā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 haṣṣaṃ haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattiṃ ārocesi. So
 „idam pi mayhaṃ avasanaṭṭhānan“ ti sahaṣṣaṃ tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikaṃ gantvā antevāsibhāvaṃ⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasaṃ sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa aṭṭhimamsaṃ adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ B^d vatthum. ² B^d -si. ³ C^{ks} iminā. ⁴ C^{ks} eva. ⁵ C^{ks} apa-, B^d avasa-
 himsu. ⁶ B^d āha-. ⁷ B^d -sika-. ⁸ B^d athassu.

Rājā nam ghāyitvā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“² pucchi. „N' atthi deva, api³ kho pana me antevāsi-kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanattāya dinnam, tass' eso⁴ gandho bhavissatīti“⁵. Rājā tam⁶ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisaḥassāni khobhetvā⁷ phari. 5
Rājā rasatanhāya bajjhivā⁸ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinaṃ mamaṃ ca⁹ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so mama dhītānaṃ haratū“¹⁰ 'ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So tam sutvā „idāni me manoratho mat-thahaṃ patto, idān' āhaṃ Pabhāvatim datṭhum labhissāmīti“¹¹ 10
tuṭṭho tam saḥassaṃ tass' eva datvā punadivase bhattaṃ sam-pādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatta-kācaṃ¹² sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā tam kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ¹³ 15
karoti¹⁴, sace paṇāhaṃ¹⁵ tuṇhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā rocetīti' saññi hutvā katthaci agantvā¹⁶ maṃ olokento idh' eva vasissati, idān' eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹⁷ sā dvāraṃ addhavi-vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ¹⁸ 20
uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjabbhūtena haraṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹⁹ Kusāvatim Kusa²⁰

na icchāmi²¹ dubbaṇṇaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2.

25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittena yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p' etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena²² paṇa cittena²³ maṃ' attāya evaṃ²⁴ tam mahantaṃ kācaṃ haranto²⁵ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Cks -tīti. ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ tassevaso. ⁵ Bđ omit tam.

⁶ Bđ khobhantaṃ ⁷ Cks bandhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ Cs

-kāvaṃ, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti.

¹² Bđ adds katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse,

Cs -saṃ, Ck -saṃ. ¹⁶ Ck -ma; read n'. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjabbhūtena. ¹⁸ Ck

citte. ¹⁹ Cs evaṃkaṇi, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavissasi, kiṃ tena anujjubhūta¹, tvaṃ attano na-
garam Kusāvatiṃ eva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadisiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiniṃ aggamaheṣiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbannaṃ
ahaṃ vasantaṃ ti ahaṃ pana taṃ dubbannaṃ dussaṇṭhitaṃ idha vasantaṃ na
5 icchāmi.

So „Pabhāvatīyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

1. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatiṃ,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
1. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannacīravasane jātārūpasumekkhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmīti abhiraṃmāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavattavasane, rajjenamatthiko ti
rajjena atthiko.

Evaṃ vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vipparisāri bhavissu-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusarājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattakācaṃ āharitvā rājadhīta-
rhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjaṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ
30 gaṇetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhutena, Cs anububbhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Cks -tiṃ, Bđ -ti. ⁴ Cks -ti,
Bđ -ti? ⁵ Bđ kāmāna. ⁶ Cks kovi. ⁷ Cs danto. ⁸ Bđ adda gabbhe. ⁹ Bđ -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vi-
 maṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītarō bhojetvā bhattakācaṃ ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññi hutvā avakujjo pati. 5
 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena
 otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gab- 10
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā-
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶
 tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsītva gabbhaṃ pavisitvā
 dvāraṃ addhāvivaṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
 akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6. 15

Tattha abbhu ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābham ettha pasamsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
 canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāṇasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
 vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāṇo nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
 yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti ⁵ Ck Bā
 mukhaṃ-. ⁶ Bā adds khunanti corr. to nithunanti ⁷ Bā akantaṃ kantum.
⁸ Ck avaḍḍhati, C^s adḍhīti, Bā abhūtiṭi avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhatarāṃ na, C^s
 thaṇḍatarāṃ naṃ. ¹⁰ Cks bhādheti, Bā pādhesi ¹¹ Cks -tīti. ¹² C^s bhā-,
 Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaṇputti udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaṇputti udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkaṇena samannāgate, yo ti yo
aḥam tiro raṭṭhaṃ² āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātaṃ³ na
labhāmi so⁴ evaṃ maññāmi; mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisamaṃ⁶ nalātaṃ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmim khaṇe aḥam Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi ti vadati, umhayamānā⁷ ti pahaṭṭhākāraṃ dassetvā hasamānā,
rājā homi ti tasmim khaṇe aḥam Kusāvatīnagare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhaddhe ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya alliyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n' eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissatīti⁹
bahunimittapaṭṭhakā pucchitā te kāmaṃ kira mañ saddadhā chindantu n' eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū 'ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhaddhe mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aṇṇatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthīti' vyākariṃsu, aḥam pi attano nāṇa-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aṇṇesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
25 na c' eva te¹³ pati atthi aṇṇo sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aṇṇesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava aṇṇo pati nāma n' atthīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetum, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhumaṃ na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -nañ. ² Bā raṭṭhā. ³ Bā kātuṃ. ⁴ Cks yo. ⁵ Bā -nā. ⁶ Cks valici-.
⁷ Cks -nan. ⁸ Bā -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bā -akā. ¹¹ Bā eva. ¹² Bā mama. ¹³
Cks nevamete, Bā na cevatte. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bā labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammaṇapitṭhiyaṃ sayati, pāto vutṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantiṃ¹
 khujjam disvā pakkosi. Sā Pabhāvatiyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tṭhitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumhākaṃ saddaṃ na suṇāmiti“ ā. Atha naṃ
 „khujje tvam pi sāmini⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kālāṃ
 tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv¹⁰ etaṃ api
 me Pabhāvatim mudum katvā dassetuṃ sakkhissasīti“ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampaṭicchī. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
 sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassā-
 mīti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

15

14. Nekkhaṃ gīvan te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabhāvatī. 14.
15. Nekkhaṃ gīvan te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabhāvatī. 15.
16. Nekkhaṃ gīvan te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabhāvatī. 16.
17. Nekkhaṃ gīvan te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabhāvatī. 17. 20
18. Nekkhaṃ gīvan te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru pañhi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkhaṃ gīvante ti tava gīvaṃ sabbasuvaṇṇamayam¹² eva kāressā-
 mīti attho, nekkhaṃ gīvan te karissāmīti¹³ pi pātho, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanaṃ bandhessāmīti¹⁴ a., olokeyyā¹⁵ ti sace tava vacanena maṃ Pabhā- 25
 vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁶ olokāpetuṃ sakkhissasīti a., ālapeyyā¹⁷ ti ādisu
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁸ ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁹,
 pamhāpeyyā¹⁷ ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā varena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmīti. ⁶ Bā adds ubho pi. ⁷ Cks -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pañinā.
¹² Bā sabbam-. ¹³ Cks kāressāmīti. ¹⁴ Bā piḷaddhissāmīti. ¹⁵ Bā tasse.
¹⁶ Bā ummā- corr. to umhā-. ¹⁷ Bā mandaba-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ Cs
 -bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
 pāhena' taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
 man“ ti vatvā taṃ karaṇīyaṃ tīretvā Pabhāvatīyā santi-
 kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggaṃ leddukhaṇḍaṃ pi asesetvā antamaso pādukāpi nīharitvā
 sakalaṃ' gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
 katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭha-
 kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ taṃ
 tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
 10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā
 gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
 kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathenti

19. Na hi nūnāyaṃ rājaṇi Kuse sātamaṃ pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattihike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekamsenāyaṃ⁷ rājaṇi pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa
 santike mālāgandhavilepanavathālamkārasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na
 vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbaṃ na bhavissati,
 kiṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasaṃ pi amkaṃ¹² avattharitvā nipannasāmi-
 kamba¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
 20 kattaṃ ca bhatakattaṃ¹⁵ ca upagata etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattihike¹⁷ ke-
 valaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
 paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmiṃ sineho u' atthi
 sakala-Jambudīpe aggarajā mama nissāya kilamatīti²¹ tassa kiñcid eva dātum
 arahaṃsi.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
 anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-
 rajjumhi²⁴ olambantī atthāsi. Pabhāvatī naṃ gahetuṃ asakkonti
 dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ g. ā.:

¹ Bđ -haccayena. ² Bđ -a. ³ Cks uccāsayaṇaṃ. ⁴ Cks gate. ⁵ Ck vetanena,
 Bđ vetanena. ⁶ Ck atthike, Bđ anattihiko. ⁷ Ck ekāye-, C^s ekāse-. ⁸ Bđ -ra-
 divasena. ⁹ Cks omit nal-. ¹⁰ Bđ adds tena. ¹¹ Bđ etassā. ¹² so Cks; Bđ
 agāre. ¹³ Cks -kaṃhi, Bđ -kampī. ¹⁴ Cks gato. ¹⁵ Bđ bhattaṃ. ¹⁶ Cks
 ekasmiṃ. ¹⁷ C^s -ko. ¹⁸ Bđ taṃ. ¹⁹ Bđ karosi. ²⁰ Bđ omits te. ²¹ Cks
 -ati. ²² Ck -itvā, C^s kujjītvā. ²³ Bđ adds sayāṃ. ²⁴ Ck āviñjana-, Bđ āvic-
 chana-.

30. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṃ
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti sutthu nisitena tikhinena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjum² gahetvā ṭhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kiṃ karissati, kiṃ⁵ mayaṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā⁶ 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

31. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabhāvatī,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
32. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabhāvatī,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
33. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
34. Mā — — — mahārattḥo ti katvāna —pe— 24.
35. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
36. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
37. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
38. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
39. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
40. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
41. Mā — — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
42. Mā — — — khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.
43. Mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatī,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyan ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatīti are Pabhāvatī 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohaparināhena¹⁰ pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamāṇaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Cks omit sā. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṃ. ⁶ Bā pāpesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parināha mahā thāmo mahārahena, Bā āropena parināhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yenamahisā. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho,² mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlayuttasaro³, bindussaro ti sampiṇḍitaḥṇasaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya⁴ yuttassaro⁵, sataśippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhitvā attano balen' eva nīpphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyāṃ⁶ jātasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇa-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khuḷḷe ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁷ sassaṃikabhāvaṃ te⁸ jānāpessāmīti⁹“ khuḷḷaṃ tajesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi¹⁰, hotu ajja rañño āroccassāmīti“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khuḷḷaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhasseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhālā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitāro passissāmīti“¹². Tasmiṃ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ nātvā „rājā sattamāse Pabhāvatīṃ daṭṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmīti“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹³ pāhento¹⁴ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁵ chaḍḍetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatīṃ¹⁶ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum visum sāsanaṃ pahīni. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁷, te „tvam
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ nātvā kuḷḷhitvā „ekaṃ¹⁸ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇḍeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ¹⁹ pi ambhākaṃ Pabhāvatīṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanaṃ pahīnitvā na-garaṃ parivārayiṃsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhīttasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - -. ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nanti, Bā hatthe mā ve gupanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāmīti. ⁹ Ck nārocemi, Bā nāroccesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -am. ¹³ Ck -tā, C -to. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jaṃ. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dasasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā²“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammittā³,
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatim ti 34.
g. āhamsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatim ti sūsanāni pahipiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva nesam Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āham ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaddetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu', vadhivā nam sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessāmīti“ vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna aham etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahoṣi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti“ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁷ rājaputtī sāmā koseyyavāsini
assupunnehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavannā, koseyyavāsini ti suvaṇṇakhacitakoseyya-nivāsana.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaram vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gabbitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS for labhantu?
⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvutṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
 ādāsadantātharupaccavekkhitaṃ
 subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
 chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
 kese mudū candanasāralitte
 samākule sīvathikāya majjhe
 pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
 10 bāhā mudū candanasāralittā
 chinnā vane ujjhitaṃ khattiyehi
 gayha vako³ gacchati yena kāmāṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
 nisevite kāsikacandanena
 15 thanesu me lambahitī⁴ sigālo
 mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
 nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
 chinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
 20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmāṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c⁸ aññe santi dāṭhino
 ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁹ harīyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
 atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār¹² ettha ropaya¹²,
 yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
 sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta. kakkupanisevitaṃ ti sāsapakakkuloṇakakkumattikakakkutilakakku-
 haliddikakkū mukhacunṇako¹⁴ ti imehi pañcahi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ Cks tā. ² Cks maṃ. ³ Bā vaṇko. ⁴ so Cks for lambihitī, Bā lambissati?
⁵ Bā -kotitaṃ. ⁶ Bā -lehi. ⁷ Bā dhanko. ⁸ C⁸ Bā -āni. ⁹ Ck hari-, Bā
 harisu. ¹⁰ Cks -patthe. ¹¹ so Cks for nā = nāni? Bā maṃ. ¹² Bā -ye. ¹³
 Bā āsum. ¹⁴ Bā -ke, Cks omit kakku after loṇa.

ādāsadantātāharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse pacca-
vekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, viraĵan ti
vigatarajaṃ nimmalāṃ, anaṅgaṇaṃ ti vaṅṣepilakādidossarahitaṃ², chuddhaṃ³
ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idānī khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe
vane thassatīti paidevi, asite ti kālako, vellitagge ti natagge, sīvathi- 5
kāyā 'ti susānamhi, parikaḍḍhayantīti⁴ evarūpe mama kese manussamaṃ-
sakhāḍakagijjhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhissanti⁵, gayhā vako⁶ gac-
chatī yena kāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ gahetvā luṇ-
citvā khādanto yena kāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti suraṇṇatālapalasadise,
kāśikacandanenā 'ti sukhumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10
amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me
thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna sigālo lambissati, soṇiṇ
ti kaṭiputhulakaṃ⁸, sukoṭṭhitaṃ⁹ ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṃ¹⁰,
avatthan ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama
maṃsaṃ khāditaṃ ajarāmarā bhavissanti¹¹, hariyimsū 'ti¹² amma sace 15
khattiyā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsāni hareyyuṃ atha tumhe aṭṭhīni
yācivā anupathe¹³ dahātha naṃ¹⁴ jaṅghamaggamahāmaggaṇāṃ¹⁵ antare da-
heyyāthā 'ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvatthūni
kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-
pātātikame phaggaṃ¹⁶ sareyyāthā 'ti tesāṃ pupphānaṃ caṅgo- 20
ṭakaṃ¹⁷ pūretvā urūsū ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvannā ti sarey-
yāthā 'ti.

Iti sā maraṇabhayatajjitā mātu santike vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh'
eva āgacchatū“ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe 25
pākataṃ²⁰ ahosi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā
mātā²² utthāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatṭhāsi²³ khattiyā devavaṇṇinī

disvā asiṇ²⁴ ca sūṇaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thūpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi- ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhissanti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-.

⁶ Bā dhaṅko. ⁷ Cks -taṇ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakam. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā

suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsucitī, Bā harisuti.

¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṅghamagge jaṅghamagga-. ¹⁶ Bā

paggaṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.

²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utthāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks

sutaṇ, Bā suṇiṇ.

Ta. u da t t h ā s t i ¹ ā sanā vutthāya rañño santikaṃ gantva atthāsi, a s i ñ c ā ²
'ti antepurambhī alamkatamahātale rañño parato nikkhittam pharasuṇ ca gaṇ-
thikaṇ ⁴ ca disvā vilapanti.

46. Iminā nūna asinā ⁵ susaṇṇam tanumajjhimaṃ
5 dhitarāṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṇ sandhāyāha, so hi imasmiṇ t h ā n e a s i n ā m j ā t o,
susaṇṇam tanumajjhimaṃ ti suttu saṇṇātāṃ tanumajjhimaṃ.

Atha naṃ rājā saṇṇapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava
dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinaṭṭhe yeva maccum ⁶ nalāṭenādāya āgatā,
idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ ⁷ labhatu“ 'ti. Sā tassa
vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapanti ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki ⁸,
sājja ⁹ lohitasanāchannā gañchisi ¹⁰ Yamasādanaṃ ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati poso pāpiyaṇ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve ¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.
49. Sace tvam ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyam suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi ¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca ¹⁴ nikuñjati ¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 50.
51. Asso ca sīmsati ¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 51.
52. Mayūraakoṇcābhirude kokilābhinikuñjite ¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti ¹⁸ naṃ ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi ¹⁹ sāmi-
kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjiti ²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
11a ²¹ akāsi sā ²² ajja lohitasanāchannā ²³ gañchisi ²⁴ Yamasādanaṃ ²⁵ maccu-

¹ Ck utth-, Cs vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, Cs sun-, Bā su-. ⁴ Bā gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, Cs masinā. ⁶ Ck -u, Cs macca. ⁷ Bā ādisaṃ-. ⁸ Bā puttike. ⁹ Bā svājja. ¹⁰ Cs gañjisi, Bā gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² Bā ge. ¹³ Ck gacchisi, Cs gañjisi, Bā gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ Bā nikuj-. ¹⁶ so Ck; Cs sīmsati, Bā sisati; read hīmsati? ¹⁷ Bā -kujjite. ¹⁸ Bā -iketī. ¹⁹ Ck -ssati, Cs -ssati. ²⁰ Bā majjiti. ²¹ Ck naṃ, Cs tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -am. ²⁴ Cs gañjisi, Bā gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpataṇṇaṃ ca nigacchati, sace ca
 ajja vāresīti amma sace tvaṃ cittavassam āgantvā Kusanarindam pañcicala-
 dham attano rūpena sadisaṃ cārudassanam kumāram ārādhayasā², Yamak-
 khayam ti evam sante Yamanivesanam na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
 yakule ayam vibhūti tamhā nūābherisaddena c' eva mattavāṇakūñcanādena ca
 ninnāditā Kusāvātirājakulā kin nu kho sukhataṇṇaṃ diṣṭvā idhāgatāsi³ a,
 hiṃsatīti⁴ hesati⁵, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁶, uparo-
 datīti nānāturīyāni gahetvā⁷ upahāram karoti, kokiḷābhiniḷakūñjite⁸ ti
 Kusaṇājakule sāyapātām⁹ pavattam gītavādītupahāram paṭippharanti¹⁰ viya ko-
 kiḷāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ tāya saddhim sallapitvā „sace ajja
 Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
 taram dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararaṭṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāno¹⁵ ti ulārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇam bhaṇantiyā
 mukham na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
 ālārikakammam katvā vasanabhāvan“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararaṭṭhappamaddano

20

Kuso soḷārapaṇṇāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayam maraṇabbhayabhītā vilapatitī²¹“
 cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kim na jānemu taṃ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūḷhā añṇāpā hutvā, kim na jānemu 'ti kena kāraṇena na
 jāneyyāma, so hi antarāmagge thito va amhākaṃ sāsanaṃ peseyya samussita-
 dhajassa caturāṅgini senā pañṇāyetha²⁴ tvaṃ pana maraṇabbhayena kathesīti.

¹ Ck -nā, C^o macca-, B^d maccurājānam bhavanam. ² B^d atarayasasi. ³ so
 Ck; B^d sisatiti corr. to hasisa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Ck^s -amba-,
 B^d -appa-. ⁶ Ck^s add tā. ⁷ Ck^s -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck^s sāyama-
 pānam, B^d sāyamapānam. ⁹ C^o -ti; read -tīhi? ¹⁰ Ck B^d -kujite. ¹¹ Ck^s omit
 gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so ulā-, C^o sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ Ck^s sālūra-
 C^o sālūra-. ¹⁶ Ck^s tāvassa, C^o sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ Ck^s sālā-. ²⁰ B^d yo te ²¹ Ck^s vilapanti, C^o vilapantitī. ²² B^d andha. ²³
 Ck^s ca. ²⁴ Ck^s -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, taṁsa idhāgantvā sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi na² ti cintetvā mātaraṃ hatthe gahe tvā sihapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassenti:

5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare

dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ³ kumbhī⁴ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare⁵ olokehi, saṃvelliṃ⁶ ti kacchaṃ bandhitvā⁷ kumbhaṃ⁸ dhovati

So kira tadā „ajja mama macoratho matthakaṃ pā-
10 puṇissati, addhā maraṇabhayaṭṭajjitā Pabbhāvati mamāgata-
bhāvaṃ⁹ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmi¹⁰“ u-
dakaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha¹¹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹² tvam asi caṇḍālī adū si kulagatthini¹³,

15 katham Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹⁴ kāmukan ti g. ā. 57.

Ta. venīti¹⁵ tacchikā¹⁶, adū si kulagatthini¹⁷ udāhu tvam kuladūsika, kāmukan ti katham nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ dāsaṃ¹⁸ kareyyāsīti.

Tato Pabbhāvati¹⁹ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe²⁰ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N²¹ amhi veṇī²² na caṇḍālī, na c²³ amhi kulagatthini²⁴,

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññāsīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasi kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmi.

25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁵ vaṇṇenti āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks tacchaṃ, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck adds ca. ¹⁰ Ck venu. ¹¹ Ck venī, Bā venī. ¹² Bā -vaddhini. ¹³ Cks -asi. ¹⁴ Cks venitī, Bā venitī. ¹⁵ Ck -ukā. ¹⁶ Bā -viddhini. ¹⁷ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā. ¹⁸ Ck -titi, Ck pabbhāti, Bā pabbhāvati. ¹⁹ Cks venī, Bā venī. ²⁰ Bā -viddhini. ²¹ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ
nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15
na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekamse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparāddhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aññāta-vesena na nāsīmha¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhājanantare tūto itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25
tvaṃ ñeva me paṣidassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-
yha¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkosivā khamāpanatthāya pesetuṃ:

¹ this verse is wanting in Bđ. ² Bđ duyhanti. ³ Cks -tiṃ. ⁴ Bđ pañcāhi. Cks assa. ⁵ Bđ -si. ⁶ Bđ gantvā. ⁷ Bđ tātāti. ⁸ Bđ ajjassa. ⁹ Bđ -so. Bđ -tāni. ¹⁰ Ck -a, Bđ -o. ¹¹ Bđ -siāg-. ¹² Bđ -seneva. ¹³ Ck -ha. Bđ abhiññatvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ ṇatvā „ajja Pabhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmīti“
sabbam attanā² ābhataudakam³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattam
ṭhānaṃ madditvā ekakalalam akāsi. Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā tam khamāpesi.

10 Tam atthaṃ āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇī Pabhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalan ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccaṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi

20 idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccaṃ¹¹ te paṭijānāmīti mahārāja ettakaṃ kalam mayā tava appiyaṃ eva
kataṃ idāni te ahaṃ saccaṃ¹¹ paṭijānāmi, aparam pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāhaṃ pana tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evaṃ yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Tam sutvā rājā „sac“ āhaṃ imaṃ ‘tvaṃ ñeva jānissasīti’
vakkhāmi hadayaṃ assā phalissati assāsessāmi nan¹⁵ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabhāvati. 73.

¹ Bā -vasena, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -tam-. ⁴ Bā pakāsentto. ⁵ Bā -jam corr. to -jassa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā maṃ. ⁹ C^k nī, C^s ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^s ti. ¹¹ C^s sabbam. ¹² Bā adds ti. ¹³ C^s evaṃ me. ¹⁴ C^s -si. ¹⁵ C^k Bā -smim.

74. Saccaṃ te paṭijānāmi rājaṇi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahuṃ dukkhaṃ titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kiṃ na kāmāhi¹ kiṃkāraṇā tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccaṃ te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccaṃ eva paṭijānāmi, tava
kāmā ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissan ti adbhāsemi, bahūni⁶
Maddarājakuḷāni⁷ hantvā balakkāreṇa taṃ netum samattho pi⁸.

So Sakkassa⁹ devarañño paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāraṃ disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aññe“ gahetvā gamissantīti“ siho
viya rājañgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹¹, „idāni te
jīvagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitte samāhite,

atha dakkhatha me vegaṃ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitte ti nānālamkāracitte, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegaṃ ti atha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanaṃ nāma mayhaṃ bhāro. gaccha tvaṃ
nahātvā alamkāritvā pāsādaṃ abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāniṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesuṃ. So katamassukamma sīsaṃ nahāto sabbālamkārapati- 25
maṇḍito amaccādi parivuto „pāsādaṃ abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹², olokitolokitattānaṃ¹³ pakampittha¹⁴.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhiṃsu rañño Maddassa thūpure¹⁵ 30
vijambhamānaṃ sihaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77.

¹ C^o kāmāna, C^k kāmāmi. ² C^o titikkhiyam, C^k tidukkhiyam. ³ Bā -lani. ⁴
C^k -inti, Bā inti. ⁵ Bā adds ti. ⁶ Bā bahunti. ⁷ Bā -kulaṃ. ⁸ Bā ti. ⁹
Bā aha so sakka. ¹⁰ Bā -vā-. ¹¹ C^o -o. ¹² Bā -tento. ¹³ Bā -tesī. ¹⁴
C^o sabbalokitattānaṃ. ¹⁵ Bā kampitvā. ¹⁶ Bā maddassantepure. ¹⁷ Bā
appote-. ¹⁸ Bā dvī-.

T. a : tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ iañño antepure² vāta-
pānāni vivaritvā itthiyo udikkhimsū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So⁴ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginīyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „aham Kusarājā, jīvitatthikā“⁵ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā sattumathanaṃ⁶ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

- 10 78. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otaritvāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruhā⁷ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 80.
81. Tasmiṃ saṅgāmasīsaṃsīm passitvā haṭṭhamānaso⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puraṃ. 82.
20 83. Jivagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass'¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ taya,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

- Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūḥacittā, aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ aṇṇamaṇṇāni
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmiṃ ti evaṃ B-assa saddasavenen' eva¹⁸
bhinne tasmiṃ saṅgāmasīse taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adōsi, Nagaraṃ purān ti
30 Nagarasaṃkhātān purān, bandhitvā ti tesān yeva uttarisūṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukātā yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yaṃṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jītvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagatañ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipā-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddaṃvan-, Bā -neva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuih' eva' sattavo ete, na h' ete' mayhañ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva amhākañ issaro.

Evañ vutte M. „kiñ imehi māritehi, mā nesañ āgamanāñ 5
nirattthakañ hotu⁵, Pabhāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesañ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesam ekekañ, hontu jāmataro tavañ⁷ ti g. ā. 86.

Atha nañ rājā āha:

10

87. Amhākañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesañ issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesañ yad icchasi. 87.

Ta. tvanno sabbesañ ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadasī tvañ etesañ
ca sattannañ rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesañ no issaro, yadi icchasi
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehīti

15

So¹⁰ tā sabbāpi alaṃkārapetvā ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Taṃ atthañ pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekañ adā sīhassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.
89. Piñitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassaro Kuse
sakarattṭhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89.
90. Pabhāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatīñ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatīm
samānavanṇarūpena n' aññamaññātirocisu¹². 91.
92. Mātā puttana saṃgañchi¹⁴, ubhaya ca jayampatī
samaggā te tadā āsum, phītañ dharañim āvasun ti. 92.

20

25

Ta piñitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'ti idāni appamattā bhavēyyāthā
'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamañsu, agamañsīti katipāhañ vasitvā amhākañ

¹ Ck tuyhevaṭṭha. ² Bđ hite. ³ C^s Bđ -ja. ⁴ Ck^s no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Ck^s
ime. ⁷ Bđ tava. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyañ, C^s sassavāyañ, Bđ
yasa yañ dītuñ tava. ¹⁰ Bđ evañ vutte so. ¹¹ Bđ pañitā. ¹² Ck^s sakā-. ¹³
C^s na añ-. Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññāñ paṭirocisu. ¹⁴ C^s -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck piñita, C^s piñā, Bđ panitā. ¹⁶ Ck^s -itvā.

raṭṭhañ gamiṣṣāmi¹ti sasurañ āpucehītvā gato, ekara²he yantā ti dve pi ekarathañ abhiruyha gacchantā, samānavanṇarūpenā³ti vappena ca rūpena ca samānā hutvā na⁴ aññamaññātirocisun ti eko ekañ nātikkaṃ⁵, mañ-ratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahoṣi suvaṇṇavanno sobhaggappatto, saṃ-
 5 gañchīti⁶ M-assa āgamaṇaṃ sutvā bahum paṇṇākāraṃ ādāya paccuggamaṇaṃ katvā samāgañchi⁷, so pi mātaraṃ saddhim yeva nagarañ padakkhiṇaṃ katvā alaṃkatapāsādataṃ abhirūhi, jayampatīti te pi ubho⁸ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā phītaṃ dharanīṃ ajjhāvasimsū⁹ 'ti.

10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesum, kaniṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātaka vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imaṃ bhikkhum ujjhāyatha¹, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitara posimsū²“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahmvaddhanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi. Ta.
 20 Manōjo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttam patthehīti“ vuttā³ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kālā añño pi satto Brahmaloḷā cavitvā tassā yeva kucchismiṃ⁴ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa⁵ Nandakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tesam uggahitavedānaṃ sabbasippe nipphattim pattānaṃ⁶ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇim āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāraṃ gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā puttassa tam atthaṃ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ Cē -ñjīti, Ck Bā -cchīti. ⁴ Cē -ñji, Bā -cchi.

⁵ Ck ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -lmhl. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vāyapattānaṃ.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
 yāvajivam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
 cesi. Te punappuna khatthentāpi² tassa cittaṃ alabbhitvā
 Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
 pajjā“³ 'ti vatvā „nāham bhātara chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīsena
 ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātara va saddhim
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṇḍa⁶ pana mayam sabbe va⁷ pabbajissāmā“⁸ 'ti cintetvā
 „tātā“, kim vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
 pabbajissāmā“¹¹ 'ti raṇṇo ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe
 vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātinaṃ dātabbayuttakaṃ
 datvā cattāro pi janā Brahnavaddhananagaraṃ nikkhamitvā
 Himavantapadesa pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
 maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
 Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 kaṭṭhaṃ ca mukhadhovanaṃ ca datvā paṇṇasālaṃ ca parivenaṇ
 ca sammajjitvā pāṇīyam upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpenti uṇhena vā sītena vā
 vārinā¹² nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikammādīni tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān' eva mātāpitāro khādāpessāmīti“¹³ hiyyo ca para-
 maho¹⁴ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitāro khādāpeti, te tāni khāditvā mukhaṃ vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha nam te¹⁵ „tāta,
 kaṇiṭṭhena te ābhātāni mayam pāto va khāditvā uposathikā
 jātā, idāni no attho n' atthiti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādisu¹⁶ pi tath'

¹ Bā etam. ² Bā khatthentāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kilem, Bā -kheḷam. ⁵ Bā
 -vi, Ck omitt pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā addh idāneva ¹⁰
 Ck saheva, C saheca. ¹¹ Bā paṇīyena. ¹² Ck -mi, Bā -mitti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parahito, C bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omitt te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanāṃ patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanaṃ akaranto ayuttam karoti, paṇapessāmi⁹
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi¹⁰“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanaṃ na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹¹ bhārā¹², aham eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharam pahari. So tena paṇāmito¹³ tassa
 15 santike ṭhātum¹⁴ asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā
 kaṣiṇaṃ oloketvā taṃ divasaṃ eva pañcābhiññā¹⁵ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālāpariveṇe okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetum pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakam¹⁶
 āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁷ devatānaṃ vasena (add na?) kameyya¹⁸ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā¹⁹ khamāpeyyaṃ, evam pi me²⁰
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānaṃ ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²¹ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²² „eko

¹ Bđ -ātāya. ² Bđ gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bđ omits vā. ⁵ Ck Bđ -dupa-,
 Cē omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bđ vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cē pañā-
 Bđ palā-, read pañāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bđ me va. ¹² Bđ -o. ¹³ so
 Cē; Ck paṇāmite, Bđ palāpito. ¹⁴ Bđ -āyo. ¹⁵ Bđ anotattato uda-. ¹⁶ Bđ
 bhātaraṃ. ¹⁷ Bđ khamāpeyyaṃ. ¹⁸ Bđ āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bđ omits
 me. ²⁰ Bđ -pe. ²¹ Bđ adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesī. Rājā „kim pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“ bhattam¹ pahīni, ūhattam na icchi, taṇḍulam pahīni², vatthāni pahīni³, mūle⁴ pahīni, mūlam⁵ na icchi, atha tassa santike dūtam pesesi⁶, „kimattham kirāgato sīti“⁷ so dūtena puṭṭho⁸ „rājānam upatṭhāhitum āgato 'mhīti“ ā., rājā⁹ sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammam¹⁰ karotū“ 'ti pāhesi¹¹, so tam sutvā „aham tumhākam rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., tam sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹² upāyam jānissantīti“ tam¹³ pakkosāpetvā āsanam dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayham sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi¹⁴. „Āma mahārājā“ 'ti. „Katham gaṇhissathā“ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṁ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanam¹⁵ akatvā attano¹⁶ iddhiyā va gahetvā dassāmi¹⁷, kevalam papañcam akatvā ajj'eva nikkhamitum vaṭṭatīti“. So tassa¹⁸ saddahitvā senāṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇham hoti N-to attano iddhiyā chāyam katvā sītam karoti, deve vassante senāya upari vassitum na deti, uṇham vātam¹⁹ nivāreti²⁰, magge khāṇukaṇṭa-²¹ kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggam kaṣiṇamaṇḍalam viya samam²² katvā sayam ākāse cammam²³ pattharitvā pallam-kena nisinno senāya purato²⁴ gacchati. Eyam senam ādāya paṭhamam Kosalaratṭham gantvā nagarassa avidūre khandhāvāram nivesetvā²⁵ „yuddham vā no detu vase vā vattatū“²⁶ 'ti²⁷ Kosalarañño dūtam pāhesi, so kujjhitvā²⁸ „kim aham na rājā ti, yuddham dammīti“ senam purakkhatvā²⁹ nikkhami³⁰,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tampulam.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Ck omitt sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ Cā vā na, Bā sītam vā uṇham vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Ck visamasamam. ¹⁸ Bā campakhaṇḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-.
²¹ Bā detum setacchattam vā no detum ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhivā.

²⁴ Bā -itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnāṃ pi antare attanā² nisinnāṃ ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampatṭicchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ atṭhaṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojaraṇṇo vasavattī⁷ hohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁸ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampatṭicchi, atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ netvā⁹ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so¹⁰ „sādhū“ 'ti sampatṭicchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratṭhaṃ gantvā Aṅgaṇ¹¹ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahnavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹² sattannaṃ samvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmīti“¹³ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹⁴ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁵ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁶ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁷ aṇṇehi dionno, Nandatāpasam¹⁸ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasada-yako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ūtvā āgantvā purato ākāse atṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^k yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupānāya corr. to- pāyā, B^d nirupassābā, C^k nirupāya. ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^k -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^s agaṇ, B^d aṅgaratṭhaṃ, omittit ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmīti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s naṃ. ¹⁷ B^d nauda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so tam vīmaṃsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, katham jānemu tam mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento dutti-
yam g. ā.:

1. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evam jānāhi Bhāratā⁴ 'ti. 94.
Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratṭhabhāradhāritāya nam⁵ evam ālapi 10
Tam sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam
bahūpakāro, mahantena yasena tam santappessāmīti⁶“ cin-
tettvā ā.

1. Katarūpam idam bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15
2. Tato vātātāpe ghere sītaccāyānam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.
3. Tato phītāni⁹ ratṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.
4. Patit' assu mayam bhoto, vara tam¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.
5. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvanti¹⁴ sumanā damma te mayam. 99.
6. Upaddham vāpi rajjassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidam ti katajānīyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccan
ti kāyaveyyāvaṭṭikakammam¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C^s -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, C^s Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haññam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha añge vā magadhe. ¹⁴ C^s -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C^s kāyāvaṭṭika-, Bđ kāya-veyyāvaṭṭikammam. ¹⁷ Bđ anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyaṇ ti sātalaṇṇāyaṇ, vasiṇo te ti te
 raṭṭhavasino amhākaṃ vasavattino¹, khatte² ti khaṭṭiye, aṭṭhakathāyaṇ pana
 ayam eva vā pāṭho, patītassu mayan ti tuṭṭhā mayam, vara taṃ bhañña-
 micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānaṇ ti ādihi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti,
 Assakāvantiṇ⁶ ti Assakaraṭṭhaṇ vā⁷ Avantiraṭṭhaṇ vā⁸, rajjena 'ti sace
 hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹
 tumhākaṃ rathassa purato dhāvissāmiti dīpeti, yadicchasi¹⁰ etesu mayā
 vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa āṇapehi.

10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 o. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-
 hīti“ vatvā:

15 10. Bhoto ca¹² raṭṭhe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puññaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ samvaran ti. 103.

20 Ta. raṭṭhe ti rajje, vijite ti āṇāpavattiṭṭhāne, assamo ti Himavanta-
 raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vasanti, tesāhaṇ ti
 tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharapaṇṇākaṃ puññaṃ kātum na
 labhāmi, bhāta me S-to nāma maṃ' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ
 pañāmesi¹⁵, ajjhācāraṇ¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṃ adhiācāraṇ parisaṃ¹⁷
 25 parivāraṇ katvā S-taṃ samvaraṇ yācemu, āyatini¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu sam-
 varan¹⁹ ti pi pāṭho, mayam tayā saddhiṃ Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

30 13. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 etaṇ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bđ khatye. ³ Bđ bhuñjam-. ⁴ Ck bhāti-
 tibhā, Cs bhāsītibhā corr. to bhātītibhā, Bđ omits bhāti. ⁵ Bđ vade ⁶ Ck
 -vantītan, Bđ -vantī ⁷ Ck va. ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -tthehi. ¹⁰ Cs bhi,
 Bđ pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bđ tava. ¹³ Bđ ajjhāvar-. ¹⁴ Bđ yācemu. ¹⁵ Bđ
 palāpesi. ¹⁶ Bđ adds avivaraṇ. ¹⁷ Ck pharisa. Bđ sa ¹⁸ Bđ -tisamvaraṇ.
¹⁹ Ck yevaraṇ.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojo alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapatī¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha nañ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamañ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanāñ rathīti⁴ samma rathikā⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiñ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamañ ramañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁹ khattiye
gahetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvisatiakkhobhinisainkkena¹² balakāyena saddhīm 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhasabhavitthataṃ maggañ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharivā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raññā saddhīm dhamma-
yuttakaṃ kathento sītunhādīparissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭṭha- 30
thassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Ck^s; B^d pariyattā, omitting antā. ³ Ck^s rathī, B^d rathaṃ saṇhaya-sārathī. ⁴ B^d rathaṃ saṇhaya sārathīti. ⁵ Ck^s rathikā, B^d sārathī. ⁶ B^d saṇhayittha. ⁷ Ck^s ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck^s aggamā, B^d āgamā. ⁹ B^d -te, Ck^s -ta. ¹⁰ B^d -giyā senāya. ¹¹ B^d āgamāti. ¹² B^d -sañ-khātena. ¹³ B^d -tassa. ¹⁴ Ck^s -te. ¹⁵ B^d sītun-. ¹⁶ B^d vārento. ¹⁷ Ck^s -sattamāsādhī-. ¹⁸ Ck^s satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ 'ti āvajjitvā „kahan nu kho so etarahīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvīsatiakkhohiṇiparivārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c' eva parisāhi“ ca
 5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-parāyaṇā bhaveyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
 10 so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃtaṃ ākāse kācaṃ ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharituṃ rañño avidūre ākāseṇa pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantaṃ disvā attānaṃ dassetuṃ avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Hima-vantaṃ pāvīsi. Manojarājā pana naṃ ramaṇiyena isivesena⁷ tathā āgacchantaṃ disvā:

- 15 10. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
 aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁸ ti kadambarukkhamaṃ, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃsaṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati, udahārassa 'ti udakaṃ āharituṃ gacchantaṃ esa¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

- 20 Evaṃ vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:
 17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
 bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.
 18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
 posemi mātāpitara pubbekataṃ anussaraṇa ti. 110.

- 25 Ta sahitaṃvato¹² ti sabitaṃvato¹³ silācārasaṃpanno, eko tāpaso ahaṃ ti vadati, bharāmi¹² posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekataṃ ti tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ viśāsaṃ kattukāmo anantaraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ C^s vambhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks sutaraṃ Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattatho ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadaṃpā-mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭam. ¹¹ Bā kassa eka. ¹² Bā sahappato. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadam.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibhañ
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jaṃghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasañchannañ kānaṃ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idañ vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
paṇṇasālāṃ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino, 15
assamā nikkhamitvāna nisīda trañ mahāise. 115.

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāraṃhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
teḷ vegena Anotattañ gantvā⁵ pañīyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pañīyaghaṭe pañīyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatī vana-
kusumehi⁷ vasetvā⁸ sammujjanañ⁹ ādāya assamapadam sammajjitvā paṇṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jñāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatāre¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pañīyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha naṃ
tathā āgacchantā B-ssa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāraṃhi. ³ Bā anotattato. ⁴ Bā -jjetvā.

⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C sammañj-, Bā
samajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejaśa
khattasamghaparibbūhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bherī mutiṅgā ca samkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabhaṃ. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
mukhaṃ cāru r-ivābbāti⁴, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoranamā
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 121.
30. Kassa amkaṃ pariggayha vālavijjanim uttamaṃ
carati varapaṇṇassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattaṇi ājāniyā ca vammittā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇī¹¹ apariyantā sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaraṃ eti assamaṃ brahmacāriṇaṃ. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇī¹³ apariyantā sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a. hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uhhāsapattena nalāṭante¹⁴ parikkhitto ti
pucchatī, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratupāhiro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭhaṃ vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ viya,
khadiraṅgārasannibhaṃ ti vitaccikkhadiraṅgāraṇaṃ¹⁵, ādiccaramsā-
varaṇaṃ ti ādiccaramsīnaṃ āvaraṇaṃ, amkaṃ pariggayhā 'ti amkaṃ pa-
riggaḥetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijjanimuttamaṃ¹⁷ ti vālavijjanim¹⁸

¹ Bā -tamriva. ² Bā -o. ³ Bā -am. ⁴ Cā vā-, Bā mukhāncaruclā-. ⁵ Cā
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Cā -assārathāpattī-, Cā
-assārathāpatthī-. ⁹ Cā -nīm, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cā -bbhaṇi, Bā
-bhaṇi. ¹² Cā -rājamānojo, Bā -rājamanujo. ¹³ Cā -bbhaṇim, Cā -bbhaṇi. ¹⁴
so Cā; Bā nalāṭante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adds passam, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijjanī.

uttamān¹, caratīti sañcarati, chattānti ajāniyapitthe nisinnānān dhārita-
chattādhichattāni, parikīrantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikīri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo vīya
apariyantā, rājābhirājā ti ekasatānān rājūnān pūjito⁶ tesān vā adhiko 5
rājābhirājā⁶, jayataṃ patīti jayappattānān tāvatimsānān jetthako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa paṭisabhāvān upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino

sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129.

10

Ta. isīnān ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patīttāpitañjalī hutvā
isīnān santikān upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ
karonto:

15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁷ bhoto anāmayān,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimāsapā¹⁰,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṃ ā.

20

Tatoparaṃ tesān vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalaṃ c' eva no rāja atho rāja anāmayān,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū. 132.

41. Atho ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimāsapā¹⁰,
vane vālamigākīṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.

25

42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammataṃ idha¹³,
nābhijānāmi uppannān ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.

43. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135.

30

¹ Ck^s -mā. ² Ck^s -kīrentīti. ³ B^d -kīranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d pū-
rato. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d kīnci. ⁸ Ck^s uñ-, B^d ucch-. ⁹ B^d omits ca. ¹⁰
B^d sarisapā. ¹¹ B^d saṃgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? C^e B^d vassa. ¹³ B^d
sappato mama. ¹⁴ B^d idhanti, Ck^s idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.
- Imā³ yebhuyyena pākāṭā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedaya 'ti yaṃ imasmiṃ thāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ ne kathehīni vadati, khuddakappāni⁶ etāni nānārukkhaphalāni⁷ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁸ madhurāni. varaṃvarena⁹ ti ito uttamuttamaṃ¹⁰ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayaṃ
āpucchitā taṃ amhehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnaṃ eva nāma ettāvataṃ
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti smhākaṃ
tāva sabbaṃ kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹¹ tāva¹² vacanaṃ sunotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayaṃ hi na aññena kammuna āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthōya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

- Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitāro ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹³ saddhiṃ sallapanto ā:
48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojo anumaññantu¹⁴ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro¹⁵ yakkhāni¹⁶ idha assame
araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isiṃ vakkhāmi subbatāṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁷ bāhu¹⁸ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettī¹⁹ ca bhattukāmassa me sato
vīra puññaṃ idaṃ thānaṃ²⁰, mā maṃ Kosiya vārāya. 143.

¹ Bḍ varāvaram. ² Bḍ omits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bḍ sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bḍ
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bḍ varāmvarena. ⁹ Bḍ uttamam u-. ¹⁰ Bḍ tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bḍ sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bḍ yevasantisamittāro. ¹⁵ Ck yakkharāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bḍ -ṇā,
Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ Cs babu, Bḍ bāhu. ¹⁸ Ck janentī, Cs janenettī,
Bḍ janettī. ¹⁹ Bḍ dhīramapuñña pidaṃ thānaṃ, Cks cara puññaṃidaṃ thānaṃ.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
 utthānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpītusū puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manuḍā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utthānapāricariyāya mātāpītusukkhāvahaṃ
 taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumāṇāntū⁴ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
 rentū 'ti a, samītarō⁵ ti samāgatā, araṇṇe bhūtabbhavyānīti asmīn
 Himavantaṇṇe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa- 10
 devatāni, tāni pi⁷ sabbāni mama vacanaṃ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti
 idaṃ so paṇisāya saṇṇaṃ datvā tasmīn vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
 katvā va ā., t. a.: aḍḍa bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
 āgatāhi bhavitabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayāṃ sahāyā hothā 'ti
 so devatānaṃ aṇḍalim paggaṇhitvā paṇisaṃ saṇjānāpetvā isiṃ vakkhāmīti ādīm 15
 ā., ta. isiṃ ti S-ānā sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṇḍasamā
 honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bāhū ti sammato tena⁹ khamitum arahathā
 'ti dipeti, virā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ tñānān
 'ti idaṃ mātāpītuṃ upaṇṇānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasamvattanīkākāraṇaṃ tam karou-
 taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetu ti etaṃ mātāpītuṃ upaṇṇānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagaṇtvā nātaṃ c' eva vaṇṇitaṃ ca, upanissajā
 'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vīssajehi dehi, utthānapāricariyāya¹⁰ 'ti utthānena
 c' eva pāricariyāya¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
 idāni ahaṃ mātāpītusū puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesāṃ
 vattaṃ upaṇṇānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohiti vadati, tathēvā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aṇḍe pi
 manuḍā imissā paṇisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jettḥpācāyibhā-
 vasaṃkhātāṃ dhammakopṭhāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
 sukhāvahaṃ ti utthānena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpītuṃ sukkhāvahaṃ,
 taṃ maṃ ti taṃ maṃ evaṃ samnāpātipannaṃ pi bhātā S-to tamhā puṇṇā 30
 ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadasanaṭṭāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvarano²⁰ nāma
 hotīti.

¹ Bā -sajju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck² amanuṇṇāntū. ⁵
 Bā sapītarō. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck² -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
 adda me. ⁹ Bā -ṇa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
 mama tvaṃ saggāṃ lokaṃ dādo. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
 Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adda ariya-
 maggassa āvaro ²⁰ Ck² -vārano. Bā -varanaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam sutam, idāni mama pi suṇāthā“ ¹ti sāverto ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur' ajjhāvarā mama:
kulavaṃsam mahārāja porāṇam parihāpayam
6 adhammacāri jeṭṭhesu' nirayam so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata². 149.
10 58. Ādiyitvā garum bhāram nāviko viya ussahe,
dhammañ ca' na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā ³ti. 150.

- Ta. bhāturajjhāvarā⁵ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam suṇantu, parihāpayan ti parihāpento.
15 dhammassā ⁷ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittena cā ⁸ti ācārasilena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vāhitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viya ⁹ti yathā nāvagarubhāram⁷
ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya subbabbhaṇḍam jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mām' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahañ c' ete ussahāmi paṭijjaggitum sakkomi, tañ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhhammañ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesañ nēva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijjaggitum yutto ti

- Tam sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā“ ti ajja amhehi nātan⁸ ti N-tam
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutim karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu :

59. Adhigat' amha ¹¹tame nāṇam jālam va jātavedato¹²
evam eva no bhavam dhammam Kosiyo pavidam'sayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhamkaro
30 pāṇinam pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evam eva no bhavam dhammam Kosiyo pavidam'sayīti. 152.

¹ Cks -tar ² Cks jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bđ dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read tāva? ⁷ Bđ nāvāya. ⁸ Bđ -o. ⁹ Bđ -ttam sannisitā. ¹⁰ Ck Bđ -o. ¹¹ so Ck; Bđ adhigamā. ¹² Bđ jātadevato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchāda ke tame vattamānā² aḷḷa jātavedato³ jālam va nāṇam⁴ adhigatā, eva-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidamsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a.

5

Iti M. ettakam kalam N-tassa paṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno nāṇabalena tasmim pasādam bhinditvā
attano katham gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha nam N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayham paṭisaraṇam n' atthi, imaṃ eva yācissā-
mīti⁹ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa aṇḷalim nāvabujjhasi⁹,
tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaru 15
aṇḷalim nāvabujjhatha na paṭigaṇḥatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha ahaṃ
paṇa tumhākam baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddham¹⁴ kathentassa paṇ' assa mānahāpanattham¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādam uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇam pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālham tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ suṇoṭha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayham kudācanaṃ. 155.

64. Tam maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitūsukhāvaham
Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ṇe. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jātam lam paṇṇāṇam. ⁵
C* vā-. ⁶ C* sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā raṇṇo. ⁹ Bā -bujjhatha. ¹⁰
Bā paṭṭhacaro. ¹¹ Bā adda paricārako. ¹² bhagini nātibandhanā v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C*. ¹³ Bā doso. ¹⁴ C* anitabham? ¹⁵ Bā -pahā-
nattham. ¹⁶ Bā adda vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ C* vā. ¹⁹ C* āhu. ²⁰ C* -caraṃ.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatīṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bāḷhaṇ ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. suṇoṭhā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 suṇoṭha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumhākaṃ paṭṭjaggaṇabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amaṇṇitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upaṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upaṭṭhātum maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pīlaraṃ vā upaṭṭbahā⁹ 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumhākaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹² Nandaṃ vo vadatha¹³ taṃ¹⁴ mama kaṇīṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹⁵
tumhesu kaṃ esa upatīṭṭhati¹⁶ ubho pi hi mayaṃ tumhākaṃ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaṇīṭṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayaṃ hi taṃ nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁸ la-
bheyyaṃ“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuṇṇātā Sona taṃ nissitā mayaṃ,
upaghātum labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁹ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajje yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapanti ā.:

- 25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.
68. Yadā suttāpi²¹ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.
69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakaṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -rīṇaṃ, Bā -rī. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātum. ¹⁵ Bā upasaṃghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmhī.

70. Sāhaṃ ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca² mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatṭhapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci-
rassam Nandaṃ disvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supinena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuca² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharaṃ
ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṃ pavasatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suttu piyo
tasmā puna imamaḥ gharā na vip̐paseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitarāṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu. 5 10

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampaticchitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atigunakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadaya, pubbe rasadadīti pathamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññanissitā
puññadāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikaṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayaṃ mātaraḥ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bd -uñca. ³ Ck sam. ⁴ Bd suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bd vip̐paseyya. ⁹ Bd ja no. ¹⁰
Bd vadate. ¹¹ Bds yaṃ. ¹² Bd vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitenā¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dārakaṃ
appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitū dhanam
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaññati,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaraṃ aparicaritvāna kiccaṃ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaraṃ aparicaritvāna kiccaṃ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṇ ca peyyavāsāṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ. 179.
88. Ete kho saṅgahā loka rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ²so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ?
so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅgahā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsaṃsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā',
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho³ pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ⁸ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātānaṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjati⁷ ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁷, pucchati⁸ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusamvacccharāni cā⁹ ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ⁸ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ⁸ utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusam-
vacccharāni ca pucchati, utusinātāya⁹ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁰ gabbhāvakkaman ti hoti kucchīyaṃ gabbho
patiṭṭhāti, tenā¹¹ ti tena gabbhena sā dohaṇīni hoti, tenā¹¹ ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹¹ sneho uppajjati¹² tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā¹¹ ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janeti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena¹³ cā¹¹ ti
thanantare¹⁴ nīpajjapetvā sarīrasamphassaṃ pharāpeti aṅgasamkhāten¹⁵ eva
pāpuraṇena¹³, toseti¹⁶ saṇḍāpeti hāseti, mamim¹⁵ katvā ti agaṇḍiputtassa
me¹⁶ upari vāto paharati ātapo¹⁷ pharati¹⁷ evaṃ mamaṃkāraṇaṃ¹⁸ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā¹⁹ ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sāragabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā²⁰ ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi¹⁹
aduñ c' aduñ ca²⁰ kammaṃ karohi²¹ sikkhāpeti²¹ iti mātā vihaṇṇati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttā²¹ nisīthe²¹ parādāresu pamattam
āyaṃ anāgacchantaṃ nātvā assuppuṇehi nettehi maggaṃ oloketi vihaṇṇati 30
kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
ti mātaraṃ apatiṭṭhagatvā, dhanā pīti²² dhanampi²², ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) - - - anukampakā wanting in Bd. ² Bd omits m. ³ Ck -na.

⁴ Cks -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bd -yam. ⁷ Bd āyati. ⁸ Cks katamaṃ. ⁹

Bd -sanbhātāya? ¹⁰ so Cks; Bd -tāya. ¹¹ Cks -ttamāpa-. ¹² Bd jāyati. ¹³ Bd -vu-.

¹⁴ Bd tadanantare. ¹⁵ Bd mapa. ¹⁶ Ck agaddhiputtasame, C agandiputtasame,

Bd adhituputtassa me. ¹⁷ Bd ātā-. ¹⁸ Bd dhammakā-. ¹⁹ Bd hoti. ²⁰ Ck

duduñcaduñca, Bd aduñ ca aduñ ca. ²¹ Cks nisītha, Bd nisīve. ²² Bd -nāsiti.

²³ Bd adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apatijaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kicchaṃ vā so ti iti dhanam vāssa nassati dukkhaṃ vā so¹ nigacchati,
labbhāmetan ti tam idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhum tādisenā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnānaṃ dānaṃ dātābbaṃ piyavacanaṃ bhaṇitabbaṃ uppannakicca-
sādhanaśasena attho caritabbo jeṭṭhāpariāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogātānaṃ vā abhivādānādīvasena samānattatā³ kātābbaṃ na raho abhivādānādīni
katvā parisatiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitābbaṃ, ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyum, samavekkhan-
10 tīti sammānāyena kāraṇena pekkhanti, mahattaṃ ti seṭṭhattam, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapattiggāhaka yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakīriyāya pariyośāne ito gantvā
sagge ca modatī pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sinerum pavattento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Tam sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdimsu. Atha
ne pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „dānādīsu appamattā hothā“
'ti ovaḍitvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyośāne devanagaraṃ pūrayimsu. S-to N-to pi yāvatā-
20 yukaṃ mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesum.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyośane mātīposakabhikkhu sotā-
pattīphale patṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, N-to
Ānando, Mañojarājā Sāriputto, ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca añña-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparīsā, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakaṃ. Sattatinipāta-
vannanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbhā. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Cks
-ti? ⁵ Ck na. ⁶ Cs -ja. ⁷ Bā -pātājātakaṃ niṭṭhitam-Kusajātakaṃ Sona ca
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veļuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā. k. Devadattena hi T-assa jīvitā voropetum payojitesu dhanuggahesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“ 5 Bhagavantam jīvitā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁴ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇam Gotamam jīvitā voropehi“⁵, aham eva s-am G-am jīvitā voropessāmiti“⁶ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silam pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvitā voropessāmiti“¹³ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharitvā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavattimsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apānetvā¹⁹ bhesajjam ālīmpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīhāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sarīram disvā koci manussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Ck^s jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam.

⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Ck^s -tassa. ⁸ Sdr pacchima-.

⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Ck^s; Bds Sdr sampaṭi-.

¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰

Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Ck^s purimasadisam, B^s puna

divasam, Sdr purisadiso. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr

-līhāya. ²⁶ Sdr nagarāṃ pāvīsi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpamsobhaga-.

²⁸ Bd Sdr mahāha-.

pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so naṃ jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā taṃ attāhaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatīcchitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgirim mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṃ
 5 vissajjehīti“ ā Devadatto pi naṃ⁵ „āñṇesu divasesu hatthi kittakaṃ suraṃ pivatīti“ pucchitvā „attha ghaṭe“⁶ ti vutte „sve⁷ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim⁸ abhimukhaṃ kareyyāsīti“ ā. So „sādhū“⁹ 'ti sampatīcchi. Rājā nagare bheriṇ carāpessi¹⁰: „sve Nālāgirim matakkaṃ katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
 10 sabbakiccāni katvā antaravīthim mā paṭipajjimsu“¹¹ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā¹² oruyha hatthisālaṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayāṃ bhāṇe uccaṭṭhānīyaṃ¹³ nīcaṭṭhāne¹⁴ kātuṃ samatthā¹⁵, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgirim tikhīṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi¹⁶ vijjhītvā¹⁷ kujjhāpetvā
 15 hatthisālaṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim abhimukhaṃ¹⁸ katvā s-aṃ G-aṃ jīvitakkhayaṃ pāpethā“¹⁹ 'ti ā. Te „sādhū“²⁰ 'ti sampatīcchimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārīkā²¹ ahoṣi. Buddha-Dhamma-Saṃgha-mānakā upāsakā taṃ sutvā S-raṃ upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhim ekato hutvā sve
 20 tumhehi paṭipannavīthiyaṃ Nālāgirim vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayāṃ vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²² bhikkhaṃ dassāmā“²³ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁴ pavississāmīti“ avatvā „ahaṃ sve Nālāgirim dametvā paṭihāriyaṃ katvā²⁵ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā²⁶ va bhikkhu-
 25 saṃghaparivuto nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi²⁷, Rājagahavāsino pi bahūni²⁸ bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamissanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti“ iminā kāraṇena tesāṃ adhiyāsesi. Te T-assa adhiyāsanam viditvā bhattabhājanāni āharitvā²⁹ „vihāre yeva dānam dassāmā“³⁰ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
 30 dh. desetvā majjhimayāme³¹ paṇhe³² vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³³ sīhaseyyaṃ kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sār add manussagahātaḥ ² Sār ajānanto, omitting so ³ C's na. ⁴ Bā Sār add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sār taṃ. ⁶ Bā Sār -iyaṃ. ⁷ Sār -petvā. ⁸ Sār -nato. ⁹ Bā Sār -nato. ¹⁰ Sār adds pi nīcaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nīcaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātuṃ samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sār tutthato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sār vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sār -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sār -itā. ¹⁶ Bā Sār bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sār add na. ¹⁸ Sār paṭihāriyaka. ¹⁹ Sār caritvā. ²⁰ Bā āgamissāmīti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² B's -rāpetvā. ²³ Sār adds devadattāya ²⁴ Bā Sār -aṃ ²⁵ Sār path-.

pattiyā vitināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattiṃ samāpajjivā
 bodhaneyyabandhave² olovento Nālāgiriḍamane³ caturāsītiyā pānasahassā-
 nam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggaṇo⁴
 āyasmantaṃ Anandaṃ āmantetvā „Ananda ajja Rājagahaparivattakesu⁵
 aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhiṃ Rāja- 5
 gahaṃ pavisitum ārochehi“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū
 Veluvane sannipatinisu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹
 pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusitṭhaṃ paṭipajjimsu¹¹, mahanto samā-
 gamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³
 tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati. anopamāya¹⁵ Buddhalīhāya 10
 Nālāgiriḍamanam passissāmā“¹⁶ ti pāsādammiyagehacchadanāni abhi-
 ruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādittbhikā¹⁶ „Nālāgiri caṇḍo
 pharuso¹⁷, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti¹⁸, so ajja s-assa G-assa
 suvaṇṇavannaṃ rūpaṃ¹⁹ viddhamsetvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²¹
 paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“²² ti pāsādādisu² aṭṭhaṃsu. Hatthi 15
 pi Bhagavantaṃ āgacchantaṃ disvā manusse tāsento gehāni viddham-
 sento sakaṭāni saṃcuṇṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahaṭṭhakannaṃvālo
 pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam disvā bhikkhū
 Bh-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-
 ghātako²³ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyāṃ Buddhādīnaṃ 20
 guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁴ ti.
 „Mā bhikkhave bhāyatha²⁴, paṭibalo²⁵ ahaṃ Nālāgirim dametuṃ“²⁶ ti.
 Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ²⁶
 nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etaṃ²⁷ damemi“²⁸. Atha naṃ S.
 „Sāriputta, Buddhabalaṃ nāma aṇṇaṃ, sāvakabalaṃ aṇṇaṃ, tiṭṭha 25
 tvaṃ“²⁹ ti paṭibāhi. Evaṃ³⁰ yebhuyyena asītimahātherā yācimsu. S.
 sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Anando S-ri balavasinehena addhi-
 vāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamam maṃ māretu“³¹ ti T-tass’
 atthāya jīvitam pariccajivā³² Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S.
 „apehi Ananda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo vitti-, Sdr -yo samāpajjivā. ² Bds -dhujane. ³ Bā Sdr -nena, B* damena. ⁴ Bā Sdr add hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr add pindāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggiṃ. ¹² Sdr -sammānā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr add saddhiṃ. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr add ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr add manussagghātako. ¹⁸ Cks -titi. ¹⁹ Bā Sdr sariraṃ. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bā Sdr -ṭako. ²⁴ Bā Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kicca, Sdr uppannakiccaṃ omittig pitu. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam māṃ
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatu² 'ti thero avaca,
 yāvattiyam vuccamāno pi ca tath' eva atthāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha nam Bh.⁵ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnam antare ṭha-
 5 pesi⁶. Tasmim khane ekā itthi Nālāgirim disvā maraṇabbhayabhītā
 palāyamānā⁷ amkena gahitadārakam hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi tam anubandhitvā⁸ dārakassa santikaṃ āgami⁹.
 dārako mahāravam ravi. S. Nālāgirim odissakamettāya¹⁰ pharivā
 sumadhuraṃ brahmassaraṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, tam soḷasa-
 10 surāghaṭe¹¹ pāyetvā mattam karontā¹² na aññam gaṇhissatīti ka-
 riṃsu, māṃ gaṇhissatīti¹³ kariṃsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamento¹⁴
 vicari. ito ehīti¹⁵ pakkosi. So Satthu vacanam sutvā akkhini ummī-
 letvā Bh-to rūpasirim oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejasa
 pacchinnasurāmado¹⁶ soḍam olambetvā¹⁷ kanne cāleno¹⁸ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha nam S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahatthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁹ pharuso mā ma-
 nussaghātako²⁰ bhava, mettacittam paṭilabbhā²¹ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hattham pasāretvā kumbham²² parāmasitvā²³

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁴ hi nāgahatassa²⁵ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²⁶.
 Mā ca mado mā ca pamādo²⁷,
 na hi pamattā sugatim vajanti,
 25 tena tvaṃ ūeva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatim gamissasīti²⁸ dh. d.

Tassa sakalasariraṃ pītiyā nīrantararaṃ phuṭam²⁹ ahosi, sace³⁰
 tiracchānagato na³¹ bhavissa sotāpannaphalam adhigamissa³². Manussā
 tam pāṭihāriyam disvā unnadimsu appoṭhesum³³, sañjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipimsu, tāni hatthissa sariraṃ paṭicchādayimsu, tato

¹ Bā Sdr -ṭako. ² Bā akāsi, Sdr thito. ³ Bā Sdr -mi. ⁴ Sdr satthā. ⁵ Bā Sdr tha-. ⁶ Cks -nam. ⁷ Bā Sdr add nivattitvā. ⁸ Bā Sdr agamāsi. ⁹ Bā udissatam me-, Sdr uddassa me-. ¹⁰ Cks -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks -ssati, Bā Sdr add pana. ¹³ Bā Sdr -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sdr olabanto. ¹⁶ Cks omit mā. ¹⁷ Bā Sdr -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sdr -bbambhe. ¹⁹ Sdr adds imam gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sdr ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²² Cks paramyato. ²³ read pamado. ²⁴ Sdr adds evam. ²⁵ Sdr phuṭham. ²⁶ Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sdr -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu, Sdr apphotayimsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsitipāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsuṇi
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanupacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāya 5
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipanuamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“⁶ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁷, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“⁸ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanaṃ eva gato. 10
Nagaravāsino bahuannaṇapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam divasaṃ sāyaṇbāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Anandena⁹ 'T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattum paṭibāhiyaṃāno pi nāpagato¹⁰, 15
aho dukkarakārako āvuso therō^{10a} 'ti. S. „Anandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“¹¹ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. u. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbato pi mam' atthāya jīvitam pariccajiti“¹² vatvā¹² a. ā. :

A.¹³ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulaṇagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakūṇe bandhitvā nagare
vikkinanto¹⁷ jīvikaṃ¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahosi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakūṇasaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭha haṃsarājā channavutihaṃsasahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguḥāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahosi. Ath' ekadivasam²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; B Sdr -iko, Bd patikuto. ³ B Sdr danta. ⁴ Bds Sdr
-dhesi. ⁵ Bds ūeva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bd sannisinnā, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adds tuṇhi ahosi tehi yācīto.
¹³ Sdr adds bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bds Sdr sāgala-.
¹⁶ Bd Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bd Sdr viki-. ¹⁸ Bd Sdr -tam. ¹⁹ Sdr -niko ²⁰
Bd Sdr -siyo. ²¹ Sdr otari, Bd -ā otarimsu. ²² Bds Sdr -si. ²³ Bd C
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bds Sdr ekadā.

payā suvaṇṇahaṃsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmiṃ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittākūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṃ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāmā“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṃko⁶, mā vo ruccīti“⁷ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṃ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāśa⁹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṃ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹³ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁴ tatiyavāre nahāruṃ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitaṃ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattiṃsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me uttara¹⁹ hutvā gocaraṃ agaṇhitvā chātajjhataṃ va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti“ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²¹ nātinaṃ yāvadatthaṃ caritvā²² haṃsakiḷaṃ²³ ki-
 ḷanakaḷe mahantena saddena²⁴ baddharāvaṃ²⁵ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaṭajjita²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 mimsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṃsasenaṇāpati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi naṃ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimahaṃsagaṇaṃ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissamsayaṃ tass' ev' etaṃ³² bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sā gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitrucitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sār cittakūṭaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussī-. ⁶ Sār sa-
 patibhayo. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bās Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 250 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-, Sār ghate-. ¹³ Cks chindi. ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṃ, Bās add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavare so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa ¹⁸ Bā bandharavaṃ. Sār bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsa, Sār cūttarāsā. ²⁰ Cks -ti. ²¹ Sār adds yāva. ²² Bā khāditvā,
 Sār gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṃsānaṃ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṃ, Sār bandharavaṃ. ²⁶ Bās Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandimsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sār -passa viciniṭvā. ³¹ Sār adds taṃ. ³²
 Sār tassevataṃ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitamakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja”,
aham mama jivitaṃ pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha
naṃ vīmaṃsento M. paṭhamam g. ā.: 5

1. Sumukha anupacinantā² pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹³ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutthihamasasahasā nātivihāgamā maṃ⁷ chaddetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te aham idāni kiñci sahāyakiṇṇaṃ kātuṃ sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakāreṇa papañcaṃ akatvā gacch evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukkhitaṃ taṃ upāsītva dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jivitaṃ vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā,
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5.
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tuyhaṃ ca pakkhima
nātīnaṃ vāvasiṭṭhānaṃ ubhinnaṃ jivitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ pāṇaṃ kaṃ atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjhasi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ pāṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavinantā, Cc anapavinantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavinantā, Cc napavin-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsanaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho
āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti
tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷
Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd
kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks
dassati, Bd dassetiṃ.

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno¹
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitaṃ
bhattiṃ ca tayi sampassaṃ² nāvakaṃkhāmi³ jīvitaṃ. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitaṃsāpi hetu dhammam anussaraṃ⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca veditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandhaṃ¹⁰ nātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutaṃ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturaṇaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā dija
tuṇhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratṭhe ca disvāna samuddante¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekaṇ ca baddhaṃ āsīnaṃ abaddhaṇ ca punāparaṃ
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnavaṃ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjabbhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ bali pakkhi na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV ⁴⁹⁶/₁₀)
ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijamitta²¹ sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck ave-, C² avakkhāto, B² apekkhanto. ² C² S² sampassaṃ. ³ Cks -khāva, B² -khāpi. ⁴ Cks -o. ⁵ S² -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ S² kāyaṃ. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C² khandhaṃ, B² S² khaṇḍaṃ. ¹¹ B² vuddhi-. ¹² B² -vaṃ. ¹³ Cks pabbadi-, B² S² paccudi-. ¹⁴ B² ābhisam-cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, B² sañcalesum, B² sañcesum, S² sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, S² -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, B² pañca-, B² pacchā-, S² mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C² pavattakāye, B² pavadhā-. ²⁰ S² -sīti sumukho āha. ²¹ B² dijamitto, Cks dijomitto, cfr. IV ⁴⁹⁶/₁₅. ²² S² -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaṅgo¹ nāddasa² pāsam oḍḍitaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadaṃ parābhavo hoti poso jīvitasaṃkhaye (IV ⁴²⁶/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsāṇ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuñña⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūḷham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāḷivasen' eva¹⁰ vedītabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va,
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsivā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyan ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhīm maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhīm maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyāṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccate ti yā va tava gati nipphatti¹⁷ sā va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tāva dāhena vālapāseṇa²⁰ baddhassa 15
parahattharātassa su gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paññā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā 'ti pakkhasampanna²³, ubbhinnan
ti amhākaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvain mama vā tava vā avasitṭhānāti-
naṃ²⁴ vā kam atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāṇe, kañ-
canaḍepiccha²⁶ 'ti kañcanaḍepiccha²⁷, ayam eva vā pāṭho kañcanaḍaḍisa- 20
ubhayapakkhā 'ti a., tamasaṃ ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā 'ti a., i v. h.:
tayaṃ paṇaṃ cajante pi²⁹ acajante pi³⁰ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava paṇa-
sañcajanam taṃ³¹ andhena tamasi katam viya kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune paṇasañcajane³² tvain paṇaṃ sañcajanto 25
kam atthaṃ joteyyāsīti³³, dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito
mānito³⁴ samāno, atthaṃ dasseti³⁵ vuddhiṃ³⁶ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthan³⁷ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samutṭhitān

¹ Bḍ Sḍr vihaṅgo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bḍs -hati. ⁵ Sḍr -danti s. ā.
⁶ Sḍr -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamaḥaṃ maññe, Cs apitthevamaḥaṃ maññe,
Bḍ apitvaṃ vaṃ mahāpuñña. ⁸ Ck tathā, Bḍ katā, Sḍr gatā? ⁹ Sḍr va-, Bḍ
bu- ¹⁰ Bḍs Sḍr -nayeveva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -na. ¹⁴
Sḍr ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sḍr omits tava gati. ¹⁸
Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bḍ omits mama. ²⁰ Sḍr vālamayapāsana. ²¹ Sḍr
metayānassa, Ck metanāyassa, Cs cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bḍs -aṃ.
²⁴ Bḍ Sḍr -tṭhānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depiccha. ²⁷ Cks -dopiccha
²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bḍs Sḍr sañcajanto, omitting
paṇa. ³² Bḍ kimatthaṃ jāneyyāsīti, Sḍr kimatthaṃ mahājoteyyoasīti. ³³ Bḍs Sḍr
add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bḍ buddhi, Sḍr vuddhi. ³⁶ Cks Bḍ vatthan.
³⁷ Ck va.

- passanto, bhattu ti sineham, satam dhammo ti paṇḍitānaṃ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittam na¹ caje, tassa acarijantassa² esa sabhāvo nāma addhā satam dhammo vidito³ pākato jāto, kāmaṃ karassū 'ti etaṃ kāmam mayā icchitam mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
- 5 gate kāle mayi imasmiṃ tṛāṇe pāseṇa baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-paripuṇṇam, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmi⁶ti evaṃ ka-the-tānaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā⁷ 'ti kāsāvāni vasetvā rattamāle⁸ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁹ va⁶ adissatha, āturaṇaṃ ti gilāṇaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
- 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti dīgharattam aññamaññassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesum, Sumukho pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ pathamaṃ¹¹ paharatū 'ti cintetvā M-aṃ paccato katvā nisīdi. dhataratṭhe ti hamse, samuddente¹² ti marana-bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā¹³ 'ti itare dve jane upagantvā,
- 15 paccakampitthā¹³ 'ti baddhā na baddhā ti cintento upadhārento akampittha, vegaṃ hāpetvā sapikaṃ agamāsi, āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ upagantvā nisinnaṃ Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinna kāranaṃ pucchissāmi¹⁴ti vimatijāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti hamse athavā pari-suddhe nimmale sampatṭhe kañcanavanne ti a., pavaddhakāye ti vaj-jhitakāye mahāsarīre, yannū¹⁵ 'ti yaṇ tava eso mahāpāse baddho pi na kurute disaṃ ti palāyanaṭṭhāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttaṃ ti adhippāyo, balīti balasampanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā¹⁶ 'ti cbaḍḍetvā, yantīti sesasakunā gacchanti, avahīyasīti ohīyyasi, dijāmittā¹⁷ 'ti dijānaṃ amittā
- 25 yāva kālassa pariyāyaṃ ti yāva maraṇassa varo āgacchati, kathaṃ paṇāyaṇaṃ ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito samāno kena kāranaṇa odḍitaṃ pāsaṃ na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ betan ti yasama-hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhuṃ arshanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
- 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā odḍitā, gūlhamāsa²⁰ 'ti tesu pāsesu yo²¹ gūlho²⁰ pattechaṇṇo pāso tam²² āsajja bajjhanti, athenaṃ ti aha evaṃ jīvitaḥkhaṇe bajjhant' eva²³ ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa jīvitaṃ yācanto:

¹ Sār a. ² Bds Sār add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihividito. ⁴ so C; Ck Bd Sār bandho. ⁵ Bd Sār -vaṃ. ⁶ Bs Sār -laṃ. ⁷ Sār āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhicīṇakakkhā, Bs Sār abhisāñceikkhā. ¹⁰ Cks nañcasañcopā, Bd nasaccelesu-, Bs naca sañcetuiṇ-, Sār nacalañcesunti. ¹¹ Sār omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-dente. ¹³ so Cks Bā; Sār mati-. ¹⁴ Bds Sār bhajati. ¹⁵ Bd Sār add pl. ¹⁶ Bd pāsanaṃ. Cks omit na. ¹⁷ Bd adassa, Sār addasaṃ. ¹⁸ so C; Ck ap-, Bd apadaṃ-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sār guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ, Bs pācā tam. ²³ Ck sañtānaṃ, Cs sanam so, Bd so, omitting tam.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitaṃ dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyaṃ ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasīti³ Cittakūtaṃ⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvi-
taṃ dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṃ,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abbāsi:
27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitaṃ, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.
29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijāhipaṃ. 29. 15
30. 'Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
mettī ca dhataratṭhehi yāvajīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etaṃ ti yaṃ aññatra etassa jīvitaṃ mama jīvitaṃ etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivattehi tvaṃ, tavāsmasū
ti tava ambesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tāvadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsamghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādīsā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pānasādhāraṇo sakhā. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimaṃjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr samvā-. ² Cks -esi, Bd Sdr -āsī. ³ Bd Sdr -āsīti. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jirattī, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bd Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks so.

Ta. no ti nipātamattaṃ, tayā muttan ti imaṃ hi tvaṃ nēva muñcasi
nāma tasmā imariṃ tayā muttan ito Citrakūṭapabbas-gataṃ¹ mahantā nātisaṃghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāpasādhāraṇo ti sādharāṇapāno avibhattajīvito⁴, yathā
5 tvaṃ etassa saḥkā etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tavā-
nugo ti etaṃ⁶ dukkhīṃ ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanam chinditvā ālīṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre taruṇadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsaṃ mudu-
10 cittena saṇikaṃ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehaṃ
paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṃ ādāya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² saṇjātachavi¹³ saṇjātalomo ahosi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānaṃ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvaṃ disvā¹⁵
jātasomanasso¹⁶ nesādassa thutim akāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

34. So paṭīto pamuttana bhaddunā bhaddugāraṇo
20 ajjhabhāsatha vakkāṅgo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇam: 34.
35. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham aja nandāmi muttan disvā dijādhīpan ti. 35.

Tattha vakkāṅgo ti vakkagīvo.

Evaṃ luddakā 'ti imaṃ¹⁷ thutim katvā Sumukho B-aṃ ā:
25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanaṃ akatvā kilāhaṃse no¹⁸ katvā issarānaṃ dento
bahum dhanam labheyya, māretvā¹⁹ maṃsaṃ vikkīṇanto pi
labhetha²⁰, attano pana jīvitam anoloketvā amhākaṃ vacanaṃ

¹ Bds -taṃ gamtvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -taṃ-. ⁴ Bd -vako, Sdr -viko. ⁵ Cks -ānaṃ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸ Bds -dabbatīnapiṭṭhe, Sdr -dabbatīṇa-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks, Bds -rehi, Sdr sirāsīrā. ¹¹ so Sdr; Bds -kaṃ, Ck sanikaṃ, Cs sanikaṃ. ¹² Bd sammārūho. ¹³ Bd Sdr suechavi. ¹⁴ Bd viditvā. ¹⁵ Bd Sdr saṇjāta-. ¹⁶ Bds Sdr omīti imaṃ, Rd has imaṃ pana. ¹⁷ Bds -so nā ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹ Ck labheta. Bd mūlaṃ pilaāheta, Sdr bahūdhanam labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajīvikāṃ karomā¹ 'ti. M. sampatīcchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² odḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaram pavisitvā raṇṇo 5 dassehi, bahuṃ⁴ te dhanam dāpessāmīti“⁵ ā.

36. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁷ lacchase lābham yathāyaṃ⁸ dhatarattho pāpam kiñci na dakkhati⁹. 36.

37. Khippam antepuram netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹⁰ ubhayato tthe 37. 10

38. Dhataratthā¹⁰ mahārāja hamsādhipatino ime, ayam hi rājā hamsānam, ayam senāpatitaro. 38.

39. Asamsayam imaṃ disvā hamsarājāṃ narādhipo patīto sumano vitto¹¹ bahuṃ dassati te dhanam ti. 39.

Ta. anusikkhāmīti anusāsami, pāpam ti lāmakam, raṇṇo dassehi 15 no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabbhāvassanattam¹² attano mittadhammassa āvibhāvanattam luddassa dhanalābhattham raṇṇo sile patitthāpanattam cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā., dhataratthā¹³ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyāsi¹⁴: mahārāja ime dhataratthakule jātā dve hamsādhipatino¹⁵, etesu ayam rājā itaro senāpatiti. iti nam sikkhāpesi. patīto ti ādini 20 tiṇi pi tuṭṭhākāravacanān' eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanam¹⁷ ruccatu¹⁸, rājāno nāma calacittā, keḷihamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyum mārapeyyum vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalam luddam lohita-pāṇim dhammakathāya mudukam katvā 25 mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puññavantā ca paññavantā ca subhāsita-dubbhāsitaññū²² ca, khippam amhe raṇṇo dassehīti“ vutte „tena hi mā mayham kujjhittha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sdr -sam. ² Bā Sdr omīti tuvaṃ. ³ Bā bahuṃam. ⁴ Bā pēssāmīti. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sdr tavāyam. ⁸ Sdr rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sdr kāje. ¹⁰ Cks Sdr -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sdr citto, Ck vinto. ¹² Bā paññābhāva-, Sdr paññānubhāva-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vehāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sdr raṇṇo evaṃ dassanam. ¹⁸ Bā -ti, Sdr rucci. ¹⁹ Bā kila- altered to kiḷa-, Sdr kila-. ²⁰ Cks omīti vo. ²¹ Sdr pādesi, Bā pātemi. ²² Sdr -tam dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sdr āvassam.

tumhākam ruciya¹ nemīti² ubho pi kācam³ āropetvā rājakulam
gantvā rañño dassetvā raññā puttḥo yathābhūtam ārocesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

40. Tassa tam vacanam sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuram gantvā rañño hamse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato tḥite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja hamsādhipatino ime,
ayam hi rājā hamsānam, ayam senāpatītaro⁴. 41.
42. Katham pan' ime vihagā⁶ tava hatthatham⁷ āgutā,
10 katham luddo mahantānam issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhīpa
yam yadā yatanam māñe dijānam pānarodhanam. 43.
44. Tādisam pāsam āsajja hamsarājā abajjhatha,
tam abaddho upāsīno mamāyam ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaram anariyehi dahate bhāvam uttamam
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyam cajitvāna jīvitam jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitam. 46.
47. Tassa tam vacanam sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagam,
20 tato tam pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukkham bhaṇam. 48.
49. Evam luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhipam. 49.
- 25 50. Ehi¹² tam anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābham yathāyam dhataratṭho pāpam kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuram gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato tḥite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja hamsādhipatino ime,
30 ayam hi rājā hamsānam, ayam senāpatītaro. 52.
53. Asamsayam imam disvā hamsarājā narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahum dassati te dhanam. 53.

¹ Bā rucayā. ² Bā Sār kājam. ³ Bā kaje, Sār kājam. ⁴ Bā -o, Sār -a.

⁵ Sār adds tam sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅga. ⁷ Sār hatthatṭham. ⁸ Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār hamsā. ¹⁰ Bā Sār atthe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kaje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā,
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yaṃ evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko,
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nānāṃ passāmi edisaṃ
sabbasākunīkagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

5

Ta. kammanā³ upapādayīti yaṃ so avaca tam karonto kāyakammena
sāmpādesi, gantvā ti haṃsarājena nisinna-kācakoṭṭim⁴ uccataraṃ senāpatinā⁵
nisiṇṇakoṭṭim⁴ thokaṃ nicaṃ katvā ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ haṃsarāja ca senā-
pati ca rājānaṃ passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janāṃ ussārento 10
evarūpā⁸ sobbhagappattā suvaṇṇavannahaṃsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ ma-
nussesu paṇasantesu¹¹ khippam antepuraṃ gantvā, adassayīti haṃsa-
rājāno tumhe dātṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭharittena āgacchantū¹²
'ti pakkosapite¹³ atiharitvā dassayi¹⁴, hatthatthan¹⁵ ti hatthe atthahin¹⁶
pattan ti vuttaṃ hoti, mahantānaṃ ti yasamahantaṃ pattānaṃ suvaṇṇa-
vannaṇaṃ dharaṭṭhaṃsānaṃ issare¹⁷ sāmino kathaṃ tvaṃ luddo hutvā 15
adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pātho, etesaṃ issariyaṃ
tvaṃ¹⁹ kathaṃ ajjhagā ti a, vihitā ti yojitā, yaṃ yadā yatanam maññe
ti mahārāja yaṃ yaṃ samosaraṇaṭṭhānaṃ diḍḍānaṃ pānarodhanaṃ jīvita-kka-
yakaraṃ maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisaṃ ti mānusiya²⁰ 20
sare tathāvidham pānarodhanaṃ mayā vihitam pāsā. taṃ ti tam etaṃ ta.
baddham, upāsīno ti attano jivitaṃ agantvā upagantvā nisinno, mamāyaṃ
ti maṃ ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhiṃ kathesi, sudukkarāṃ ti
tasmiṃ khane esa ambhōdisi anariyehi sudukkarāṃ akāsi, kiṃ²² taṃ ti dahate
bhāvamuttamaṃ ti attano uttamaṃ ajjhasayaṃ dahati vidahi pakāsayi²³, 25
attanāyaṃ ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu gūṇe vaṇṇento tassa
jivitaṃ²⁴ maṃ yūci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantaṃ, sukhena ca 'ti yathā-
sukhaṃ Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānīm, etthevā
'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anu-
matā abhesum, evaṃgato ti sattuhatthagato, janayeyyātha maddavaṃ ti 30
attani mettacittaṃ janesi, upāyanam²⁸ ti paṇṇākaram. sabbasākunika-

¹ B^d upāyanañca, S^dr upāyanañca, C^ks upāsanam hi. ² C^ks sabbe - - kagāme.

³ B^d S^dr -unā. ⁴ B^d -kajā-, S^dr -kāpaṇkoṭṭim. ⁵ B^d S^dr -ti. ⁶ B^d S^dr pi te.

⁷ S^dr pa-. ⁸ B^d S^dr add nāma. ⁹ S^dr -ṇāh-. ¹⁰ B^d S^dr add muduhadayaṇa.

¹¹ B^d S^dr hisampattesu. ¹² B^d S^dr -atū. ¹³ B^d S^dr -to. ¹⁴ C^k dassasi,

B^d S^dr dassesi. ¹⁵ C^ks hatthapattthan, B^d hatthattan, S^dr hatthattthan. ¹⁶

B^d S^dr hatthesu āgatā. ¹⁷ B^d S^dr -ra. ¹⁸ B^ds S^dr issara - - gā. ¹⁹ C^ks omit

tvaṃ. ²⁰ B^d mānuṣsiya, S^dr mānuṣsiya. ²¹ B^d S^dr ajjhabh-. ²² S^dr ka,

B^d omits kintanti. ²³ B^d -hati - - seti. ²⁴ B^ds S^dr add muñcā ti. ²⁵ C^ks

gassetassa yathā. ²⁶ B^d S^dr citta-. ²⁷ C^ks ete in the place of dve ettha. ²⁸

C^k upāyan, B^d S^dr upāyanam.

gāme ti sabbasmīm pi sākuṇikagāme ahaṃ aññāṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyanaṃ¹ na passāmi, taṃ passā 'ti taṃ mayā
ābhataṃ upāyanaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so t̥hitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni² dāpetvā tiṭṭhite pana³ bhojanakicce
añjalim paggayha M-aṃ dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ piṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkāṇo vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇam: 57.

58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.

15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.

60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.

61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.

62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.

63. Atho pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

25 Ta rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ¹⁰, vakkāṇo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yuddhādīsu atthesu, nāvakaṃkhanti¹³ uraṃ¹⁴ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vācanaṃ¹⁴ sampatīccikā, puttarūpayasu-

¹ Bā Sdr upāyanaṃ. ² Ck -pāṇiyādīni, C² -pāṇiyādīni, Bā -pāṇitādīni, Sdr -pāṇitādīni, B² -phāṇitā-. ³ Ck² pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsīsi, Sdr -ssāsīti, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sdr -ssīssahanti, adding m. āha. ⁷ Sdr jīviteti, adding rājā āha. ⁸ Sdr -tanti, adding m. āha. ⁹ Sdr -gātī rājāha. ¹⁰ Ck² sakuṇa-, Bā Sdr sāgalaṃ-. ¹¹ Ck² -sīti, Bā -ssāsīsi, Sdr -sāsāsīti. ¹² Ck² -sāsīssati, Bā -sāsati, wanting in Sdr. ¹³ Ck² udaraṃ, C² upadaraṃ. ¹⁴ Bā Sdr -na

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasaṃ anuvattati na attano cittavasena vattatīti² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathataṃ⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmim paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daḍḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatiṃ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi sāmsati⁸
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṃ c' ev' idam bhavataṃ patīto¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchīti¹⁶. 70.

Ta. mahāsattuhatthathataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat- 20
thathataṃ¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatiṃ ti pakatikaṃ,
ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evam pakatikaṃ
hoti sakūṇe daḍḍena pothetvā jīvitaṃ bhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhanti²¹,
kiñcīrasmaṃsū 'ti kiñci ambesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa aṃhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe 25
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmim kāle, etadatthāya
ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B° bhaga-
vantaṃ, Sār bhavanto-. ⁴ Ck° -kaṃ, Sār habhattha. ⁵ Ck° -ā. ⁶ Ck° -thayi.
⁷ read: pakati hoti -? Sār -evā ti hamsarājā āha. ⁸ so Ck°; Bā° evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāsati. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā° Sār idaṇca. ¹¹ Ck° vitt-. ¹²
Ck° -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck° panito, C° pinito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi. ¹⁵ B° Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār
hatthathagatā. ¹⁸ Bā hatthatha, B° hatthatham, Sār hatthatha. ¹⁹ Bā Sār
pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B° Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adds idam vuttam hoti ete saba. ²³ Bā bandhana, Sār bandhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Ck° vā pātho maṃ.

icchantena tena tava saṭṭikaṃ ambākaṃ āgamanam¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccam oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“³ ti vutte „imam nesādam kappitakesa-
massum nahātānulittaṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā aññatassa tassa samvacchare⁴
satasahassuttāhanakam⁵ gāmam dve vithiyo⁶ gahetvā tthitam⁷
geham rathavaram⁸ aññāñ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkāṇam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmīti“ setacchattam
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁹ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb'atth'issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c' aññam upakappati
etam dadāmi vo vittaṃ issaram vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu, yam caññam upakappatīti puññakammātāya¹³ dānattham vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññam tumhākam ruccati tam karotha,
etam¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhim setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

Atha M. raññā dinnam setacchattam puna¹⁵ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsaraññā tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana pana ayam Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevi-. ³ Bā repeats sam-. ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵

Bā itthiyo. ⁶ so Cks; Bā tamahantam, Sdr mahantam. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸

so C; Ck -dinam, Bā -dhinam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vaso?

¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kāmātāya.

¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr pana.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakatham sossāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaram g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me ayaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaram
pativattum na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva' yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesam ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaram pativattabbaṃ pessena manuṇādhīpā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivantaram ti selāyabbhantaram pavittḥo nāgarājā viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvinnam antare vattum na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhavēyya, amhākaṃ cevā 'ti⁶ channavuttiya⁷
hamasasahassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasamsārahā ca, pessena⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹, „aññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabban“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^s B^d S^dr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ B^d S^dr add amhākañceva. ⁷
B^d S^dr -ti. ⁸ B^d peyenā. ⁹ B^d veyyāvaccakarena, S^dr veyyāvaccakāraṇena,
Ck pessanavacanakarena. ¹⁰ Ck ṭhānetum, C^s ṭhātum. ¹¹ B^d S^dr -ti. ¹² Cks
te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ S^dr ī-.

Ta dhammena ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asampādita-
 attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā, aggapakatimā ti aggasabhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthi ti yavatā mayā diṭṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmiṃ mayā diṭṭhatthāne aññam evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā pathamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yaṃ kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 taṃ padakkhinato katvā nāti passem' arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanaṃ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu⁸ 'ti kataṃ⁹ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissamsayena tayā pattā yeva. bhattirasmāsu yā tava¹⁰ 'ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayāṃ tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 yuttā vipavutthāpi sahaवासिनो yeva nāma mayāṃ ti dipeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṃ ca ekaṃsen¹¹ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kaṃ ti amhākaṃ dvinnāṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passeramarindama¹² 'ti¹³ passeyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoṭo dassanena,
 eso cāpi¹⁴ mahā attho ti yā esā¹⁵ nātisaṃghassaṃkhātā¹⁶ nātivissāsanaṃ
 siyā eso cāpi¹⁷ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹⁸. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavaṃ sīle ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁹
 30 „imaṃ sīlaṃ rakkha²⁰, dhammena r. kārehi²¹, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ²² saṃgaṇhā“ ti ovaditvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.

⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nāti, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār kataṃ. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 pisāsani. ¹² Cks nātisaṃghasam-. ¹³ Sār -nāti. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār maharājanaṃ

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

95. Idam vatvā dhatarattho hamsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamuṃ. 85.

96. Te aroge anuppatte divāna parame dije
kekā ti-m-akarum² hamsā, puthusaddo ajāyatha. 86.

97. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇuggamanavelāyana eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṇehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṇehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhiṇaṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjalim paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamaṇa javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁶. parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akāmsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁸ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṃ samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapatitṭhā. 15

Evam parivāretvā pana te hamsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“⁹ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājaluḍḍaputtehi¹⁰ katakammaṇ ca kathesi. Tam sutvā
tuṭṭho⁹ hamsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luḍḍaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“¹⁰ ti thutim akāsi. 20

Tam atthaṃ pakāśento Satthā osānagātham ā. :

98. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nipphattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti hamsarājā¹¹ Sumukho raññā c' eva 25
luḍḍaputtana cā ti dvīhi evaṃ ubho⁹ pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamun nātisaṃghupagamanasamkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhino jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sār -mandāya, Bc -maṇvāya. ² Cks -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pāpitādini, Sār madhulājapāpitādini. ⁴ Bā -tālapaṇṇehi, Sār -pattehi. ⁵

Bā Sār nikkhantā ⁶ Sār upasaṅkhamimsu. ⁷ Bā Sār keke. ⁸ Ck sakulārājā-,
Bā sāgalarājā-, Sār sāgalarāñña ca luḍḍakena ca ⁹ Sār -ā. ¹⁰ Cks add pi.

¹¹ so Bā; Cks add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mami' atthāya jīvitam paricajjīti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo' ahoṣi, rājā² Sāriputto, Sumukho Ānando³, navutihaṃsasahasā⁴ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā“ 'ti. Culla haṃsajātakaṃ⁵.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyam Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamahesī ahoṣi. Tadā B. navutihaṃsasahasaparivuto
 Cittakūṭe vihaṣi. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakam⁹ addasa: suvaṇṇavannahaṃsā āgantvā rāja-
 pallamke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhu-kāram datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“ 'ti vatvā
 hattham pasārentī yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“ ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
 20 khaṇe supinakabhāvaṃ¹⁴ ūatvā cintesi: „aham abhūtam na
 passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukām' amhīti' rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānaṃ ca kathā nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyessati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti“ sā gilānālayam dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
 ca ānandatthero ahoṣi ca. ⁵ Bds Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātakan ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṇyamaṇassa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
 Ck -vīm, Cs -vīyam, Bd -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vibhāyi. ¹⁴ Bd supinabh-.
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bd yena ke-

paricārikānaṃ saññānaṃ [katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinnō
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „kahaṃ Khemā devitī“ puc-
chitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesē
nisiditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n' atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa“² 5
devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallamaṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhu-kāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitāṃ me n' atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī
‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīvissāmi,
alabhantiyā me jīvitāṃ n' atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n' eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyū“ ti. „Brāhmaṇā devā“
ti. Rājā brāhmaṇo pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahaṃsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
kakkāṭakā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavaṇṇā’ hontīti’ āgataṃ⁸, ‘ta. dhataratṭhakulahaṃsā’⁹ 20
nāma paṇḍitā nāpasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārājā“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹⁰ pucchi: „tātā¹¹ su- 25
vaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹² haṃsā nāma kahaṃ vasantīti“.
Ath' eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹³
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesāṃ gahaṇū-
pāya“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bd samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd -ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰ Ck āha-. ¹¹ Bd āgatā. ¹² Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹³ Bd -tāpetvā. ¹⁴ Bd -a.
¹⁵ Bd adds no.

- pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ ārocetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
- 5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khaṇāpetvā³ udakassa pūretvā nānādhāṇṇāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā manussānaṃ upagantuṃ adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakunā⁸ otarissanti, te pi
- 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āgacchissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti. Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ saraṃ kāretvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
- 15 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatāgatasakunē¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raṇṇā vuttanayen' eva
- 20 ta. paṭipajji¹², „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c' āssa Khemane-sādo tv-eva¹³ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā sakunā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparāghosena nānāhaṃsā āgamīmsu: paṭhamāṃ tāva tiṇahaṃsā āgamīmsu¹⁴, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. mano-silāhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁷, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁸.
- Tesu āgatesu Khemako raṇṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇahaṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃsānaṃ āgatattā idāni katipāheva suvaṇṇahaṃsā āgamiṃssanti,

¹ Iḍḍa avidūrena. ² C^k tigāvutamatte tigāvutappamāṇa-, B^d tigāvuttamattetiḡa-vuttappamāṇaṃ-. ³ B^d kārapetvā. ⁴ C^k -ā. ⁵ B^d -a. ⁶ C^k -hi. ⁷ C^k -o mit taṃ sutvā. ⁸ B^d adds dasadisā. ⁹ B^d -se. ¹⁰ Iḍḍa kārapetvā. ¹¹ Iḍḍa -tesa-. ¹² B^d paṭijajgi. ¹³ B^d tevassa. ¹⁴ B^d -amsu. ¹⁵ B^d adds āgamīmsu. ¹⁶ C^k -lā vaṇṇā, B^d adds āgamīmsu.

mā cintayittha devā“ 'ti. Tam sutvā rājā¹ „aññena ta. na gantabbam, yo gacchissati² hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguḥāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhim³ 5 tesam⁴ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsarañño pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahosi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anurūpā“ ti tassa pādapariṇāṇikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahosi manāpā, ten⁵ eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath⁶ ekadivasam B-assa parivāra- 10 haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁷ kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā“ 'ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha“, „asukaṃ nāmā“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saraṃ na gacchatha“, so hi saro ramaṇīyo nānāsakunaśamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno 15 nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito⁸ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghoṣano, koci naṃ⁹ upasamkamitum samattho nāma n' atthi pag eva aññaṃ upaddavaṃ kātum, evarūpo so saro“ ti khemaṃ saraṃ vaṇṇayimsu. Te tesam¹⁰ vacanaṃ sutvā „Bārāṇasīsamīpe kira evarūpo kemo 20 nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace¹¹ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāma“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su. rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā¹² npāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kalam esa¹³ saro 25 n' atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanaṃ ruccatu¹⁴, na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma¹⁵ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake¹⁶ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bd adds tattha ³ Cks tesam saddhim. ⁴ Bd -esu divasesu.

⁵ asukaṃ - - wanting in Cks ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bd omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace ¹⁰ Bd adds kharamanto, Bk kharamantā. ¹¹ Bd eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“ 'ti. Suvannaḥamsā „khemam saram gantukām'
 amhā“ 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ'¹
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“ 'ti navutisahas-
 5 ḥamsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā hamsakīlaṃ kīlītvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama“²,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti“ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ³
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā hamsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁴ sālim khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādantā vicariṃsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatiti“ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisinno taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare⁵ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olovento acchi. Tasmim khaṇe M. navuti-
 hamsasahasaparivuto⁶ biyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, neṣādo pañjarachiddena⁷ olo-
 20 kento tassa rūpaggappattaṃ⁸ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakatappamānasarīro⁹ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjhitvā¹⁰ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakañcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlaṃ kīlītvā hamsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹¹ g. gaṇhi.
 Sattame¹² divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ¹³ dāhaṃ mahā-
 rajjūṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṃ katvā „sve haṃsarājā imasmim

¹ Cks nātakānaṃ. ² Bds -atha. ³ Cks omitt taṃ. ⁴ Bd sampadānacārī. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Bds rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so Cks; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla
 dāhaṃ.

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ ñatvā anto udake yatthipāsāṃ
 oḍḍi. Punadivase hamsarājā otaranto pādaṃ pāse pavesento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegāṃ janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hīnaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi ñātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyantā samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhivāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sāliṃ caranto¹¹ viya hutvā tesāṃ yāvad-
 atthaṃ caritvā hamsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā hamsā purimanayen' eva pakka-
 mimsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tisu¹⁵
 koṭṭhāsesu M-am adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
 pariccajitvā tumhe mocessāmiti“ vadanto otaritvā M-am assā-
 sento paṃkapitṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹² hamsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹³ ayaṃ¹⁴ ekako va āgato, kin nu kho
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vimāṃsanavasena lohitamakkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁵
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete hamsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ¹²⁴/₁₀)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ ñātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyatā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ Cs B^d tatthato, B^e tattato. ² B^d kaḍḍhanto. ³ Cs peṭhesi, B^d pādesi, B^e pātesi. ⁴ Cks omīti pa-. ⁵ Cs chiddi. ⁶ B^d -vaṇṇaṃ-. ⁷ so Cks for chijjeyyūṃ? B^d pādo chijjeyya. ⁸ B^e hīnaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ Cks pāsāṃ-. ¹¹ B^d khād-. ¹² B^d -ti. ¹³ B^d palāyantesu. ¹⁴ B^d adda sumukho. ¹⁵ B^d -ento
¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ B^d --o.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālita¹, tatiyapade haritī pi hemaṇ ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṇ evaṇ ālapī, Sumukhā³ ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴ nātayo⁵ anolokentā⁶ nirālayā hutvā, patevā⁷ ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṇ mā hāpeṣi.

Taṇ sutvā Su. „ayaṇ haṃsarājā mama bhāvaṇ⁸ na jānāti, anuppiyabhānimitto⁹ ti maṇ sallakkheti, sassinehabhāvaṇ¹⁰ assa dassessāmīti¹¹“ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṇ dukkhapareto pi¹² dhataratṭha tavaṇ¹³ jahe,
10 jīvitaṇ maraṇaṇ vā me tayā saddhiṇ bhavissati. 92.
5. Nāhaṇ dukkhapareto pi¹⁴ dhataratṭha tavaṇ¹⁵ jahe.
na maṇ anariyaśaṇyutte¹⁶ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
ñāto senāpati ty-āhaṇ haṃsānaṇ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṇ ahaṇ vikattissaṇ¹⁷ nātimajje ito gato,
taṇ hitvā patataṇ seṭṭha kin te vakkhāṇ¹⁸ ito gato.
idha pāṇaṇ cajissāmi, na anariyaṇ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṇ mahārāja kāyikacetāsikena dukkhena puṭṭho pi taṇ na jahāmi, anariyaśaṇyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena śaṇyutte. kamme ti taṇ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti¹⁹ ekadivase yeva paṭisaṇdhiṇ gahetvā ekadivase andakosaṇ padāletvā ekato vadḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmiti ahaṇ te dakkhiṇakkhisamo²⁰ piyasa-
hāyo, sacitte ti tava saka citte ahaṇ ṭhito²¹ tava vase vattāmi tayi jīvante jivāmīti²² a., saṇcitte²³ ti pi pātho, tava citte ahaṇ saṇṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṃsānaṇ antare saññāto, vikattissaṇ²⁴ ti kubiṇ haṃsarājā ti pucchito ahaṇ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmi ti tava pavattin pucchante haṃsagane kin vakkhāmi.

Evāṇ Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṇ pakāsento M. ā.:

- 30 a. Eso hi dhammo Sumukha yaṇ tvaṇ ariyapathe ṭhito
yo bhattāraṇ sakhāraṇ maṇ na paricattum ussahe. 96.

¹ C^s B^d ca-. ² C^s tena. ³ B^d nātakāyo. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d sa mittabhāvaṇ. ⁶ C^s -e, B^d anukampiyabhāvaṇmitto. ⁷ B^d sineha-. ⁸ B^d adds clintento. ⁹ C^s ti. ¹⁰ B^d tavaṇ. ¹¹ all three MSS -yaṇsaṇ-. ¹² so C^s for vikatti-? B^d vikitti-. ¹³ B^d adds saṇānakumāro. ¹⁴ C^s -nakkhi-, B^d -naṇmīn-. ¹⁵ B^d hito. ¹⁶ B^d -mi na jīvante na jivāmīti. ¹⁷ C^s sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaññānaṃ sabhāvo, bhaddāraṃ sa-
kharāṃ² ti sāmikaṃ ca saḥayaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittutrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate haṃsaganamajjhe ṭhito viya homi, mayhaṃ ti mama 5
jīvitam maṃ labhāpessasi.

Evaṃ tesam kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante ṭhito
haṃse tīhi khaṇdehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
saṭṭhānaṃ olovento B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā 10
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadī⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibūhaya¹¹,
atṭhāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayam vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādīsā.
ahaṃ yogam payuñjissam yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippam pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaṃ, aparibūhayaṃ¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibūheṣi¹⁶ mahāsaddam nicchāresi, atṭhāsi sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissāmīti¹⁷ jīvitam pariccajītvā purato atṭhāsi,
vissāsayam ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā 25
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nāpaviriya-sampannā,
yogam ti viriyayogam¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānena²⁰ ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti mucchissasi.

Evaṃ Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā 30
madhuraṃ mānusiṃ vācam nicchārento „samma tvaṃ konāmo“

¹ Bā teva. ² Bā -raṃman. ³ Ck omit evam --. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-lam. ⁶ so Ck; Bā omits gantvā -- na. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpatī. ¹⁰ Ck -tu. ¹¹ Ck -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Ck -sīti. ¹⁴ Ck āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -si. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Ck hi-. ¹⁹ Ck -ga,
Bā nāpaviriya-. ²⁰ Bā vuttana.

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusin ti manussavācam, ariyan ti sundaram niddosaṃ, cājanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ diḷo samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhāsanto niddosaṃ bruvāno³ mānusiṃ girāṃ cājanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idaṃ accchariyaṃ mayā n' eva sutam na diṭṭhan ti, kiṇu tāyan 5 ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsaya kiṇu nu te ayaṃ hoti.

Evam dutṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvatthaṃ mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijāmita⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattuṃ n' ussahe vihaḅādhipaṃ⁷. 104.

17. Mahāgaṇāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato haṃsa-
gaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevake vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā, 15
tathā tan ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva taṃ, sammā 'ti vayassa, bhattā-
yaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayaṃ mama, ahaṃ assa ca abhito rame santike
ramāmi na ukkanthāmi

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-
manassappatto pahatṭhalomo „sac' āhaṃ etaṃ sīlādiguṇa- 20
yuttaṃ haṃsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñ-
cissāmi, rājā maṃ yad icchati taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-
assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

19. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi.
cājāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhan ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasamkhātena ācāraariyānaṃ
vattena samannāgato, piṇḍamapacāyasīti bhattu santikā laddhaṃ piṇḍam¹⁹
pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nātisaṅghe²⁰ sahāyamānā²¹
yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bds adds saddhim. ³ Bds brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵ so Cks; Bds ekaṃ tuṭṭhacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bds vihaṅgādhi-
paṃ. ⁸ Bds -yaṃ. ⁹ Bds -raṃ, Cks bhattāhaṃ. ¹⁰ Ck atihito, Cs ahito. ¹¹ Bds -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bds -to. ¹⁵ Cks bhattāhaṃ. ¹⁶ Bds
nesādo taṃ. ¹⁷ Bds -ttaṃsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks
nāti. ²¹ so Ck; Ck bhāyamānā, Bds sahāyamānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yatthim nāmetvā pamkapitthe nisidāpetvā pāsayatthim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatīnapitthe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsaṃ saṇikaṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
 5 paccupatthāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 sirāṃ⁴ māmsena māmsaṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pākatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
 bhāvena nisidi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitaḥbhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato. am'hehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
 mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesāṃ santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkīṇitvā dhanāṃ labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan⁹ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito hamsapakkhinaṃ
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhinaṃ. 107.

20. Noce attappayogena ohito hamsapakkhinaṃ
 anissaro muñcaṃ amhe theyyaṃ kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 hamsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso odḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yenāsi āpatto¹¹ tassa sātakaṃ gaṇhanto theyyaṃ kayirāsi

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhiti¹³“ vatvā deviyā
 25 diṭṭhasupinato¹⁴ patthāya yāva raññā¹⁵ tesāṃ āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhitum
 vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti¹⁶“ vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitaṃ agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks sirāṃ sirā. ⁵ Bā upakāraṃ, Bds upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ C² rājārāja-, C¹ rājārāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ C¹ na. ¹⁰ Bds ohito. ¹¹ C¹ ananto, C² ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ C¹ -tā, Bā diṭṭhasi-
 supinakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayāṃ ito va Cittakūṭaṃ gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paṇṇānubhāvo na¹ mayhaṃ mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ lacchati na rājā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhahissati² na deviyā manoratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante 5 amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no³ dassehi, so amhe yathārucim⁴ karissatīti⁵“.

Imam atthaṃ pakāseto:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁶ rājā yathābhiññoṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmiṃ nivesane, yathābhiññoṃ ti yathāhippāyaṃ yathārucim.

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante' rājadassanaṃ rucci⁸, rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ vā⁹ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, 15 ahaṃ tādissassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janessim, raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇū⁹, khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰ nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca karonto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama 20 khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭhaṃ¹¹ purato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippam netvā raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājānaṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti¹³ sañjātasomanasso mudūhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25 detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemaṇṇe harittace

ubhohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks paṭiṭṭhātī. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīdī.

⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhasitaṇṇū. ¹⁰ so Cks for -e; Bā bandhanaena. ¹¹ Cks add maṃ. ¹² so C' l'd; Ck to sū corr. to sū for sāto? ¹³ Bā labhāhi. ¹⁴ Bā -vaṃ. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavanne.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
haṃso pākarañjahaṃsadhītaraṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-aṃ
āmantetvā kilesavasena vilapi.

Ta. atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhatarattho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

- Ta. bhāyāmiti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
15 khaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadhamaṇṇāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇi⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jīviteuā 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhīta, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasadisasundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātaraṃ¹⁵ samuddam
otaritva mate patimhi koñcisakuṇikā¹⁶ kapaṇa rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Taṃ sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovadituṃ yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyaṃ“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkaṃ va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks tam. ³ Bā pākahaṃsarājā- ⁴ Cks suvomaṃ hemasuttavā. ⁵
Ck koci, Cs koci, Bā koñci. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā rucca-. ⁸ Ck -ā corr. to -am,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye. ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchiti, Bā rucca-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omīti āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ mañ, kiccākkiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyaṃ². 116.
29. Aḍḍhummatto udīresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo, bahū sādharāṇā h⁵ etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c⁶ esā marīci ca⁷ soko rogo c⁸ upaddavo. (II ³³⁰/₁₉) 5
kharā ca bandhanā c⁹ etā maccupāso¹⁰ guhāsayo¹¹,
tāsu¹² yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā⁸ ti haṃsalokaassa, appameyyo ti gūnehi metum⁹ asakkameyyo, mahāganāti mahantena gaṇena samannāgato ganasatthā, ekitthiṃ ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti maññāmi¹⁰ adhippāyen¹¹ eva ā., ādetīti gaṇhāti, chekapāpakaṃ ti sundarā-sundaraṃ, āmakapakaṃ ti āmakaṃ ca pakkaṃ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h : mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi samkāraṭṭhā-nādīni paharitvā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakaṃ gandham adiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ hetthā nisīno hattham pasāretvā patita-patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahetvā khādati yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimakkhikam pi āmisam adiyati evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi dugḍḍatam pi kulinaṃ pi akulinaṃ 20
pi abhirūpaṃ pi virūpaṃ pi gaṇhanti bhajanti¹², tādisānaṃ papadhammānaṃ 20
itthinaṃ kāraṇā¹³ vippalapati mahārājā¹⁴ ti, atthesū ti kāraṇakāraṇesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹⁵ mañ ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-
yaṃ¹⁶ ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto jīvasmim kāle idaṃ kattabbhaṃ idaṃ na kattabbhaṃ idaṃ vattabbhaṃ idaṃ na vattabbhaṃ ti na jānāsi devā¹⁷ ti, aḍ-
ḍhummatto ti aḍḍhamattako¹⁸ maññe hutvā, udīresīti yathā suraṃ pivitvānā¹⁹ ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapasīti a., seyyā²⁰ ti varā²¹ uttamā²², māyā esā ti ādisu deva itthiyo nāma²³ etā vañcanaṭṭhena mēyā agayhūpaḍḍhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo 25
ti rogādi²⁴ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi²⁵ nissāya andubandhanādīhi bandhanato²⁶ bandhanā cetā, itthiyo²⁷ nāma 30
sariraguḥāyaṃ puna vasaṇakamaccu²⁸ nāma etā devā ti²⁹ kāmahetu kāmāni-dānaṃ kāmādhikāraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahetvā ti suttena p³⁰ esa attho dīpetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayaṃ. ³ Bā -o. ⁴ Bā C⁶ va. ⁵ Bā -ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C⁶ mahantattā. ⁸ Bā pame. ⁹ C⁶ add kāsānaṃ vā. ¹⁰ C⁶ kiṃkāraṇā. ¹¹ Bā -ti. ¹² C⁶ -kiriyaṃ. ¹³ Bā aḍḍhuma-. ¹⁴ Bā -o. ¹⁵ Bā omīte cupaddavo --. ¹⁶ so Bā; C⁶ tā, C⁶ ti. ¹⁷ Bā bahānato. ¹⁸ C⁶ -i, C⁶ -ī. ¹⁹ C⁶ caṇaṇakam. ²⁰ C⁶ etadevāti.

Tato dhataratṭho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamasea guṇam na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etā² garahitabhā“ ti dīpento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaṇṇātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
6 mahābhūt' itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisun. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu paṭiṭṭhitā,
bijāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁴ poso paṇam āsajja paṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnam atthesu yuñjasi,
10 tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam patto bhayaṃ⁵ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁶ atthe yuñjanti duyuyje. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinam
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyam⁷. 123.
- 15 36. Mā no ajja vikantimsu⁸ rañño sūdā mahānase.
tathā hi vaṇṇo pattānam phalaṃ veḷum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ uddetum¹¹, sayam bandham¹² upāgami,
so p' ajja¹³ saṃsayam patto
attham gaṇhāhi mā mukhan ti. 125.

- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasamkhātān vatthum paṇṇāvuddhehi¹⁴ nātān
tesam eva pākātaṃ na bālānaṃ, mahābhūtā ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjisun¹⁵ 'ti pathamakappikakāle itthiliṅgassa pathamaṃ pātubhūtattā paṇa-
maṃ nibbattā ti a, tyāsū 'ti Su-a tāsu itthīsu kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
ohitā t̥hapitā kāmaganerati ca paṭiṭṭhitā, bijānīti Buddhapaccekaḥ Buddharīya-
25 sāvakaḥ cakavattīdibijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsaṃ yeva kucchimhi saṃvaddhā ti dīpeti, nibbide¹⁶ ti nib-
bindeyya, paṇam āsajja paṇibhīti attano paṇehi pi tāsaṃ paṇam āsādetvā
attano jīvitam cajanto pi tā labhitvā ko nibbindeyyā 'ti a., nañño¹⁷ ti na
añño, Su-a 'mayā Cittakūṭatale haṃsaganamajjhe nisinnena¹⁸ taṃ adisvā
30 khaṇi Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gahe tvā Kaṇṇanaguhāyaṃ uttamaratim¹⁹
„nubhoti vadanti, evaṃ tvam eva thīnam atthesu yuñjasi yuttapayutto aho si

¹ B^d eva. ² C^k netarū, B^d na hi tā, B^s na beā. ³ C^k saṃ vaddhehuṃ tva
paṇṇātaṃ, C^s saṃ vaddhehupaiṇṇātaṃ, B^d yaṃ bu-. ⁴ B^d nibbije. ⁵ B^d
sayam. ⁶ B^d camahātāno, C^k mahattāno. ⁷ B^d attha-. ⁸ C^k -katti-. ⁹
C^k si. ¹⁰ B^d icchasi. ¹¹ C^k oḍḍ-. ¹² C^k baddham. ¹³ C^k sajja. ¹⁴ C^s
-vudhehi. ¹⁵ B^d -je. ¹⁶ C^k nā-. ¹⁷ C^k -uno. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā matī jāyate ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhivāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³. ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te duiyūjje 5
atthe yuñjanti ghaṇanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro bohīti taṃ usāhento evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadam esa sūro paṭibāhati etadatthāya sūramantinam icchanti, attaparīyāyan ti attaparittāṇam pi ca kātum sakko-sīti⁸ pi adhippāyo, vikantīmsū'ti⁹ chindīmsu i. v. h.: Sum ukhatvā mayā attano anantare thāne thapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādīso hi ambhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhati tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā., muḍḍito pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtena mayā saddhīm mutto vissajjito samāno pi uddītuṃ¹³ na techi, sayan ti rājā- 15
nam daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ ambhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasaṃsayam patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni ambhākaṃ muccanakāraṇaṃ¹⁸ gaṇha yathā muccāma¹⁹ tathā vāyāma, vāto va¹⁹ gandhamādeti²⁰ ādini vadanto itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇhanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasāmhitaṃ, tava pariyāpadānena mama pāṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta. so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogan ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ payuñjissam yuttaṃ dhammūpasāmhitaṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, tava - - nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā²⁴ 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapariyosanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhito. ² Bd -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bd adds atthe yuñjanti duiyūje ti. ⁶ Bd -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bd -titi. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks katt-, Bds vikantīmsu. ¹¹ Bd omits mā. ¹² Cks sīti. ¹³ Cks oḍ-. ¹⁴ Bd dham, Ck baddham, Cs vaddham corr. to baddham or bamdham. ¹⁵ Bd kam. ¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bd muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bd -dehiti. ²¹ Bd -garahanat- ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran. ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bd santi-. ²⁶ Bd -yosanaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaḥhito, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

5. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
 ahaṃ yogaṃ payuṇṇissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ,
 mama pariyaṇapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhaṇasato.

Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi accha-
 10 riyabbhutaajātena pañjalina mahājanena anugammamāno⁵, so rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
 paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyam āgato ti. 128.
 15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
 taratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „khip-
 paṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
 tacchatte rājaṇaṃ ke nisinno Khemakaṃ haṃsakākakaṃ
 20 ādāya mahātalaṃ abhirūḍhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
 ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
 amacce añāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasamkāse ubho lakkhaṇāsammate⁸
 25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
 42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
 kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaṇāsammate⁸ ti
 seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimāpadena
 30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā., ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bđ adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bđ -gaṇchamāno. ⁶ Bđs nivedetha. ⁷ Bđ adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bds lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bđ sañyamāno. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yam assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiṛiyā² atthu, yāvanto ti yattakam
eva icchati tattakam hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alamkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassum nahātānu- 5
littam sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassetum. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme
ājaññayuttam⁴ ratham alamkatamahāgehañ cā 'ti mahantaṃ
yasaṃ dāpesi. So mahantaṃ yasaṃ labhitvā attano kammaṃ⁵
pakāsetum „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānīto, 10
ayaṃ pana navutihamsasatasahassānam rājā dhataratṭho nāma,
ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „katham
te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

43. Divā luddam pasannattam⁷ Kāsirājā tadābravi⁸: 15
yad' āyam⁹ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
44. Katham ruciṇi majjhagataṃ pāsahattho upāgami,
okīṇṇaṃ nātisaṃghehi nimajjhimaṃ¹⁰ katham gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvaṃ somanassappattam, yadāyan¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayam ambhakaṃ pokkharanī navutihamsasahashehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, katham ruciṇi majjhagatan ti evam sante tvaṃ tesam ruciṇaṃ
piyadassanānam hamsānam majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃghena okīṇṇaṃ, ni-
majjhimaṃ ti n' eva majjhimaṃ n' eva¹⁴ kaniṭṭham uttamaṃ haṃsarājānaṃ
katham pāsahattho upāgami katham gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesaṃ appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhiṃ carato ādanesanaṃ¹⁷,
tatthāham odahiṃ pāsaṃ, ev' etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā pīti-, Cks pisom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho ⁷ Cks -antaṃ. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nimm-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bā yadvāyan? Bā yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bā samma. ¹³ Bā evam. ¹⁴ Cks omīti neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā ādānesaram.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇatthānānīti a., ayam eva vā pātho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabūmiyaṃ akkantapadam, bhavassito² ti cātipaññānissito³, athassā⁴ ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādānesanam⁶ carantassa padam addakkhīm, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhi.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre thatvā paṭivedento pi dhataratthassa⁷ evāgamanam paṭivedesi, idāni pi ‘etaṃ ekam eva gaṇhin’ ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁸ sakunā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁹ ādu kin nu jigimsasīti¹⁰. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kim itaram gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittam vipallattham nāpi aham itaram aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram samhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturam
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atthāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta. lohitakā ti rattavannā. tālā ti rājīyo, uramsamhacca¹⁸ ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass’ etā rattasuvannasappaṭibhāgā tisso lohitakā rājīyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbhāsampanno, āturam ti gilānam dukkhitam atthāseṭhi.

25 „Dhataratthassa baddhabhāvāṃ natvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāram katvā manussabhāsāya dhataratthassa guṇe kathento atthāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Cks upāhato, Bđ upāgato. ² Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bđ cāti-.

⁴ Bđ adda etassa. ⁵ Bđ ādānesaram, Cks -nesam. ⁶ Cks me. ⁷ Bđ -yattan, Ck -yatham, C -yatan.

⁸ Ck jihissiti, Cg chigimsa-, Bđ jigisa-. ⁹ Cks -yatan. Bđ -yattan. ¹⁰ Ck jihim-, Cg chig-, Bđ jigis-.

¹¹ Bđ api ca. ¹² Cks kalam.

¹³ Bds -nīyā. ¹⁴ Ck urasammā, Cg urasamvācca, Bđ uramsamhañca, Bg urasamhañca.

¹⁵ Cks baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bđ brahmano. ¹⁷ Bds vadanto. ¹⁸ Ck urasamhaddā, Cg urasam-.

¹⁹ Cks mam. ²⁰ Bđ upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atṭhāsi, athāhaṃ deva.
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahoṣi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā¹ rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmiṃ khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā. : 10

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃbhacca tiṭṭhasi
 adu² me parisaṃ patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃbhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
 pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā: 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisaṃ tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsisāṃ vākyaṃ atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyaṃ bhā-
 sisāmi⁴ti vacanokāsaṃ oloken⁵to nisinno 'mbhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vaddhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
 karonto ā. :

52. Na te abhisaraṃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammīna ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraṇṇaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ dāhaṃ atṭālakotṭhakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta. abhisaraṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā ṭhitaṃ āvudhabhatthaṃ
 parisaṃ te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṃ ti sara-
 parittānacammaṃ¹⁰, kīṭaṃ ti kīṭakaṃ cātipālaṃ vuccati, cātipālahatthāpi te
 santike¹¹ n' atthīti dīpeti, vammīna ti vammāsannaddhe, na hiraṇṇaṃ ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹² taṃ hiraṇṇaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṃ. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -ṇa-. ¹⁰ Cs -ṇa-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyāsīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ kathento ā.:

1. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayaṃ. 142.
5 55. Sūtā ca paṇḍitā ty-ambhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatīm vācaṃ sacce² c' assa patitṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadiṣṣa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti āraḍḍhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ u'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁵ ti, paṇḍitā tyambhā ti tayā sut' ambhā, 'ten' eva kāraṇena
ambhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, sacceccassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patitṭhito assa atthavatīm kāraṇaṇissitaṃ vācaṃ bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacisaccarahitassa tava subhāsitaṃ muṇḍassa dantasucī⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁷ brāhmaṇānaṃ vācanā⁸ imaṃ Khemim' akārayi,
90 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharapaṇim vippasaunodakaṃ sucim
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idam sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakaṃ
ubho sandhim atikkamma asātaṃ upapajjati. 148.

Ta. tan ti tvaṃ, Khemin¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharapaṇim, ghuṭṭhan
ti catūsu kappesu ṭhatvā ghoṣāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppasāllādikam adanam¹⁷, idam

¹ Ck atta-, Bā catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds patham. ⁵ Cks
vayan. ⁶ Ck sacce, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -naṃ. ⁹ Bā -am.
¹⁰ Ck modanam, Bā khā-. ¹¹ Bā -tambhā. ¹² Bā bandhanasamā. ¹³ Bā ekan.
¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-
danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharaniṃ ogahitvā āgatānaṃ santikā idam abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharaniṃ āgat' ambā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāseṇa baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsamkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayam
 devaloke ca manussaloke ca paṭisandhīm, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhīm atikkamitvā, asātan ti nīrayam upapajjati.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti“ pakāseṇto ā. : 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahim,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.
 62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvaṃaggahim ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahim, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 ṭicchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kārāṇāṇissitaṃ, tathā ti tena
 kārāṇeṇa, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“ 'ti
 vatvā ā. :

63. N' eva bhītā¹² Kāsiṇḍipati upanītasmiṃ jīvite,
 bhāseṃ' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālāpariyāyaṃ¹³. 151.
 64. Yo¹⁴ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁵ ki anariyātaram tato. 152.
 65. Yo ca ariyarudam bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dhamśate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
 66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁶ pattasaṃsayam,
 vāyameth' eva kiccesu, saṃvare vivarāṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bā imeva dhamme. ² C, Bā maṃsaṃ-. ³ Cks nāva-. ⁴ Bā tyattha-
⁵ so Cks; Bā byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bā avirajjhati, B² avirujjhati. ⁷ C² -vā.
 B² -va. ⁸ Bā nāhaṃ. ⁹ Bā sutā attham. ¹⁰ Bā deseturā. ¹¹ Bā add subhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bā bhū-. ¹³ read -pariyayam. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bā kilyā, B²
 kiṇyā. ¹⁶ Bā byādhe.

87. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidiyaṃ gatā. 155.
88. Idam sutvā Kāshipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

- 5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikam³ upanīte, kālapariyāyan ti
maraṇakālavāram pattā samānā⁴ bhāsiyāma⁵ na hi dhammakathikam bandhitvā
maraṇabbhayaena tajjetvā dhammaṃ supanti, ayuttan te kataṃ, migena⁶ 'ti
eṭṭhusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutena⁷ 'ti khemaṃ nibbhayan ti visautena dīpakamigapakkhisadisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikam, kiṇe⁸
ti dhammaṃ sossāmīti⁹ pāsabandhanena vā yo¹⁰ kiṇeyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttarim aññam anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanaṃ suṇḍaravacanaṃ bhāsatī, dhammavassito ti kammena¹¹
anariyadhammaṃ¹² avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā 'ti ubha-
15 yambhā, idha cevā 'ti idha upapanno¹³ pi parattha upapanno¹⁴ pi evarūpo
dvihi sugatilokehi dhammitvā nirayaṃ eva upajjati, pattasamāyan ti jīvi-
tasamāsayapamāṇam¹⁵ pi dukkham patvā na kilameyya, samvare - - cā 'ti attano
chiddāni randhāni¹⁶ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti gunavaddhā paṇḍitā,
abbatikkantā ti imam manussalokam¹⁷ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idan ti idam mayā vuttam attha-
nissitam vacanaṃ, dhamman ti pavēnidhammam¹⁸ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

89. Āharant' udakam pajjam¹⁹ āsanaṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhami dhataratṭhaṇ yasassinam 157.
- 25 90. Taṇ ca senāpatim dhiram nipunaṃ atthacintakam
yo sukhe sukhito²⁰ rañño dukkhite hoti dukkhito. 158.
91. Etādiso²¹ kho arahati²² piṇḍam asnātu²³ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho rañño paṇasādhāraṇo sakhā ti. 159.

- Ta. udakan ti pādadhovanaṃ, pajjam ti pādabbhañjanaṃ, sukhe ti
30 sukhambhi sati.

Rañño vacanaṃ sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -paryayam. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamidhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omī abba - -. ¹⁵ Bds -niya-. ¹⁶ Bds majjam. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Ck asanātu, Bds bhasmātu, Cs asmātu.

Satthā tam attham pakāsento āha :

72. Piṭṭhañ ca sabbasovannaṃ aṭṭhapādaṃ manoramaṃ
matṭhañ¹ kāsikavatthinaṃ² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovannaṃ veyyagghaparisibbitaṃ³
Sumukko ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesam kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānaṃ abhihāreyyuṃ aggarañño pavāsitaṃ ti. 162.

Ta. matṭhan ti karaṇaparinīṭṭhitaṃ, kāsikavatthinaṃ⁵ ti kāsika-
vatthena atthataṃ, kocchan ti majjhe saṃkhattavyagghacammāparisibbitaṃ⁶
maṅgaladivase aggamahesiyaṃ nisīdanapīṭhakaṃ, kañcanapattehi⁷ suvaṇṇa- 10
bhājaṇehi, puthū ti bahujanā. Kāsiyo ti Kāsiraṭṭhavāsino, abhihāreyyuṃ
ti upanāmesuṃ, aggarañño pavāsitaṃ ti aṭṭhasatasuvannaṇapātinaṃ⁸ pakkhittaṃ
hamsarañño paṇṇākārattāya Kāsirañño pesitaṃ nānagarasabhojanam.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesam saṅghattham
sayam suvaṇṇapātinaṃ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khādītva madhurodakaṃ⁹ pivimsu, atha M. rañño abhihāraṃ ca
pasādaṃ ca¹⁰ disvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha :

75. Disvā abhihaṭaṃ aggaṃ Kāsirājena pesitaṃ
kusalo khattadhammānaṃ tato pucchi anantarā : 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalaṃ kacci¹⁰ bhoto anāmayaṃ, (IV $\frac{427}{264}$ V $\frac{348}{18}$)
kacci ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalaṃ c' eva me hamsa aṭṭha hamsa anāmayaṃ,
aṭṭha ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amaccesu doso koci na vijjati, 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 166.
79. Aṭṭha pi me amaccesu doso koci na vijjati,
aṭṭha pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 167.
80. Kacci te sāsīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Aṭṭha me sāsīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169.

¹ Cks matṭha, Bd patha, Bs mattham. ² Bd -vattinam, Bs -vatthinnam Cks
patthinnam for patṭinam? ³ Bd -parisuppitaṃ, Cks -sibbitā. ⁴ Bd -mattehi.
⁵ Ck -pattinam, C -patthinnam, Bd vattinam. ⁶ Ck -ta. ⁷ Bd -satapalasu-,
Bs -vaṇṇapalapātinaṃ. ⁸ Cks madhukam. ⁹ Cks abhihārapasā. ¹⁰ Bd kiñci
throughout. ¹¹ Bd -sāsati, Bs -sāsasi. ¹² Bd -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānurvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhaṃhi khattiya,
10 kacci matto madaniye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ
akkodhaṃ avihimsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanaṃ 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani,
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusaṃ girāṃ
bhāvadosaṃ anaṇṇāya asmāk' āyāṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusaṃ vācaṃ nicchāresi ayoniso
yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² pañṇavatāṃ ivā 'ti. 179.
- 20

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesītan ti āharāpetvā
upasaṇṇitaṃ, khattadhammānaṃ ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānaṃ,
tato pucchi anantarā ti tasmiṃ kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlan¹³ ti kacci raṭṭhāvāsīno
25 yante uccuṃ viya na pīḷesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samena mananusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsīyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaḍḍetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jivita pavattim kacci
dīghaṃ ti na samavekkhaṃhi āyusaṃkharānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati,
30 nadaniye ti madāvahe¹⁸ rūpādīraṃmaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰,
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavattukācetanādānaṃ pañcasīladasasīladīsilāṃ deyya-

¹ B^d anupī-. ² B^d -sāsati. ³ B^d -sāsāmi. ⁴ B^d -ti. ⁵ C^k mevā-, B^d dham-
menevamanu-. ⁶ B^d nunā. ⁷ B^d -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ C^k nāgaṃ,
B^d ahaṃ. ¹⁰ B^d -mā. ¹¹ B^d santasi, C^k naccintase. ¹² B^d yidam. ¹³ all
three MSS. anupī-. ¹⁴ B^d -sasatīti. ¹⁵ B^d tava. ¹⁶ B^d -sāsasi. ¹⁷ C^k nāga-
tam, B^d anāgataṃ. ¹⁸ B^d madāra-. ¹⁹ C^k -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
B^d omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubbhāvo ajjavaṃ mudubbhāvo maddavaṃ uposatha-kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-vāsanaṃ khaṇṭi avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imaṃ guṇasampattiṃ² acintetvā, bhāvadosaṃ ti cittadosaṃ, anaññāyā³ 'ti ajānītvā, asmākaṃ pi cittadoso nāma n' atthi, yaṃ esa jāneyya taṃ ajānītvā pharusāṃ kakkhalāṃ⁴ 5 gīraṃ vissajjesi, ayoṇiso ti anupāyena, yānasmāsu⁵ 'ti yāni vajjāni amhesu na santi⁶ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁷ idaṃ vacanaṃ paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upatthāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁸ rājā apa-sādito, so me⁹ kuddho, khamāpessāmi naṃ“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manuḍadhipa

dhataratṭhe ca baddhasmiṃ dukkham me vipulaṃ ahu. 180.

93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharapī-r-iva⁸

asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegena¹⁰ 'ti ahaṃ etaṃ kathaṃ kathento 15 vegena sahasā kathesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhaṃ mama vipulaṃ ahoṃ, tasmā kodhavasena yaṃ¹¹ mayā vuttaṃ taṃ me khamā¹² mahārājā 'ti, puttānaṃ ti tvaṃ ambhākaṃ puttānaṃ pitā viya, dharapīriva¹³ 'ti pāṇabhūtānaṃ paṭhavi viya ca tvaṃ ambhākaṃ avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādheṇa ajjhot-thaṭṭānaṃ, khamassu¹⁴ 'ti idaṃ so āsanaṃ oruḃha pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹⁵ nisīdāpetvā accayena¹⁶ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Etaṃ te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,

khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma¹⁷ 'ti etaṃ te dosam khamāma, yaṃ ti yasmā tvaṃ attano 25 cittaṃ paṭicchannabbhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥkhaṇukaṃ.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa ca ujubbhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“ ti ubhinnaṃ pi tesāṃ attano rajjasiriṃ niyyādentō ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājanivesane

rajataṃ jātarūpaṇ ca muttā veluriyā bahū 183.

¹ Bds akodho, Cks adbhikkodho. ² Cks guṇaṃ-. ³ Bds vijjanti. ⁴ Bds tasmā mama.

⁵ Cks himayā. ⁶ Ck semeke, Cs seme. ⁷ Cks va. ⁸ Bds -ṇiviya. ⁹ Bds adda kathaṃ. ¹⁰ Cks taṃ. ¹¹ Bds khamatha, Cks tasmā khamā. ¹² Ck puttapiṭhe. ¹³ Cs puṇṇapīṭhe. ¹⁴ Bds -ya.

96. Maṇayo¹ saṁkhamuttañ ca vatthakaṁ² haricandanam
ajinaṁ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṁ kālāyasaṁ⁴ bahum⁵,
etaṁ dadāmi vo vittaṁ, issaraṁ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthhīti nidahitaṁ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁶ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṁkhamuttañcā 'ti dakkhiṇavaṭṭasaṁkharatanaṁ⁷ ca
āmalavaṭṭamuttaratanāṇ⁸ ca, vatthakaṁ⁹ ti sukhumakāsiyavattahāni, ajinaṁ ti
ajinamigacammaṁ, lohaṁ kālāyasaṁ¹⁰ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṁ
ti kaṭṭhanamālena setacchattena saddhīm dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjāṁ.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhīm sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṁ¹⁰ tvaṁ no ācariyo bhava. 185.
98. Ācariya samanūñātā tayā anumatā mayam,
taṁ padakkhiṇato katvā ñāti passem' Arindamā¹¹ 'ti. 186.

15 Ta. dhammesū 'ti kusalakammaphadhammesu, ācariyo ti tvaṁ amhehi
vyattataro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasannaṁ rājadhammānaṁ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosaṁ dassetvā accayapaṭiggahaṇassa¹⁴ katattāpi tvaṁ
amhākaṁ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā 'ti a.,
passemarindamā¹¹ 'ti passemu Arindama.

20 So tesam saṁgamaṇaṁ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇaṁ utthahi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāsirajā anuññāsi hamsānaṁ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṁ kiñci attham¹⁸ tehi saddhīm cintetabbaṁ ca
mantetabbaṁ ca sabbaṁ taṁ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi
gacchathā 'ti anuññāsi.

Evaṁ tena anuññāto B. rājānaṁ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu patitthāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo ² Cks -ikaṁ ³ Ck apitaṁ, Bā ajinnaṁ ⁴ Cks kālāṁ-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattāṇ-. ⁸ Bā āmalakavattāṇ-. ⁹ Cks
-iyan Bā ikaṁ. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyan. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -muriṇ-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, C
periggahaṇassa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ²⁰ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā² niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-caṇḍoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukhaṃ ukkhipi, atha ne sīhapañjaraṃ ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gacchatha sāmīno“ ti vissajjesuṃ. 5

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
pekkhato Kāsīrājassa bhavanā te⁴ vigāhisuṃ ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisuṃ ti ākāsaṃ pakkhandiṃsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṇḍoṭakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
cintayi mahārāja, appamatto amhākaṃ ovāde vatteyyāsīti“
rājānaṃ samassāsetvā Sumukhaṃ ādāya Cittakūṭam eva gato,
tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā
pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
vāresuṃ, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṃ pavisiṃsu. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

101. Te āroge anuppatte disvāna parame dije
keke ti-m-akarūṃ⁷ haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
102. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarīṃsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akarūṃ ti mahāsaddaṃ nicchāresuṃ, keke ti
attano sabhāvena keke ti saddam akaṃsu, bhattugāravā parikarīṃsū 'ti
bhattuno pamuttabhāvena gantvā attānaṃ (bhattāraṃ?) samantā parivārayiṃsu,
laddhapaccayā ti laddhapattitṭhā

Evam parivāretvā ca pana te haṃsā „kathaṃ mutto si 25
mahārājā“ 'ti pucchiṃsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Saṃyamarājaputtehi katakammaṃ ca kathesi, taṃ sutvā tuṭṭhā
haṃsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ 'ti āhaṃsu.

¹ Ck^s madhudakañ. ² B^s -nāmetvā. ³ B^d ukkhipetvā. ⁴ B^d bhavanato.
B^d -kato. ⁵ B^d -nnā, B^s nīpaṇā. ⁶ Ck^s -ti samakarūṃ. ⁷ Ck^s -kiṇesūṃ.

Tam attham pakāsento Satthā āha¹:

103. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti paḍakkhiṇā
hamsā yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.
Tam Cullahamsajātaka vitthāritam³ eva.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho
Anando, dhataratṭho aham evā“⁴ ti. Mahāhamsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānājḥāsayaṃ bhik-
10 khū ā. k. So kira Sāvattiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
kathaṃ sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrākārī⁶ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghupaṭṭhāne appamatto ācārasampanno dānāj-
jhāsayo ahosi, sārāṇiyadhammapūrako attanā laddham paṭiggāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānājḥāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghe pākato ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājḥāsayo dānābhirato attanā
laddham pasatamattam⁸ pāṇiyam pi lobham chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa ajḥāsayo“ ti. S. taṃ kathaṃ dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha taṃ aham dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalaṃ vaṇṇetvā dāne patitṭhāpesiṃ, so
pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmīti' mama sātike
25 varam aggahesi, tassa phalena dānājḥāsayo dānābhirato“ ti vatvā⁹ a. ā. :

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahosi asītikoṭivibhavo.
Ath' assa rājā setṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So rājavūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atitabhaven' eva¹⁰ niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹⁰ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bd neva nīṇami o: neva kiṇāmi, B² na guttame girivare. ⁵ Bd paripūri-, Cks paripūra-. ⁶ Bd tasmā ⁷ Bd pasaṭa-. ⁸ Bds add tuṇhi ahosi tehi yācito. ⁹ Ck atibhāveneva, Bd atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama paṭiṭṭham kātuṃ
vattatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
koṭidhanam atthi, tam gaṇhā“³ 'ti vatvā „na mayham tava
dhanena attho, bahum me dhanam, tato⁴ pi yad icchasi gaṇhā“
'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁵ dātuṃ labhā- 5
mīti“ ā. Atha raññā „yathārucim karohīti“ vutte catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
sālā⁶ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgam karonto
mahādānam pavattesi. So yāvajīvam dānam datvā „imam
mama dānavamsam mā ucchinditthā“⁷ 'ti putte anusāsivā⁸ 10
jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁹
tassa putto Mātali hutvā¹⁰ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi¹¹ Maccharikosiyo nāma
ahosi asītikoti vibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā ñālā 15
ahesum, dukkheṇa sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, aham pana
dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti“ cintetvā
dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsam nāsayi, 20
dānam dehīti“ mahāsaddena paridevimsu. Tam sutvā mahā-
jano „Maccharikosiyeṇa attano vamsa¹² ucchinno“ ti nam
garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānam¹³ thānam nivāre-
tum ārakkham thapesi, te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
dvāram na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
gharati¹⁴, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
kañjikadutiyam¹⁵ sakundakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
tantāni¹⁶ thullavatthāni nivāseti, pañnachattaṃ matthake kāretvā
jaragaṇāyuttajajjararathakena¹⁷ yāti, iti tassa asappurissassa

¹ Cks -ā. ² Bđ ito. ³ Bđ omits dā-. ⁴ Bđ -āyo. ⁵ Bđ -dathā. ⁶ Cks
-sāritvā. ⁷ Bđ adds nibbatti. ⁸ Bđ laddho seṭṭhiṭṭham in the place of
seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bđ dānavamsa. ¹⁰ Bđ add āgatānam. ¹¹ Bđ sambari. ¹²
Bđ kiñciyam bilaṅgadutiyam. ¹³ so Cks; Bđ dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bđ jaraggena
yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanālikeraṃ viya ahosi. So ekadivasam rājupatṭhānam gacchanto „anuseṭṭhim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmiṃ ca khaṇe anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunṇehi
 5 saṃkhataṃ pāyasaṃ bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosiyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmiṃ pallamke nisīda² pāyasaṃ bhuñjissāmā“ ‘ti³ ā. So⁴ tassa pāyasaṃ disvā va mukhe kheḷo uppajji, bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac’ āham bhuñjissāmi seṭṭhino⁵ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro kātabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁷ bhuñjante pana⁸ olokeno mukhe sañjāyamānena⁹ kheḷena nīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājanivesanaṃ
 15 gantvā¹⁰ puna¹² attano geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac’ āham ‘pāyasaṃ bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissantī, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivaṃ pāyasaṃ eva cintento vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci aka-
 20 thetvā va pipāsaṃ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetum asak-konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹² upagūhitvā nipajji. Atha naṃ bhariyā upasaṃkamitvā¹³ hatthena
 25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav’ eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n’ atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁴ puttehi avamāno kato, atha vāpi kāci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁵ tanhā¹⁶ uppanā“ ti, „kathehi sāmi¹⁷, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti. ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājanivesanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punapuna pñijamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasaṃ anu-
 setthim sappimadhusakkharacunñehi saṃkhatam pāyāsaṃ bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsaṃ bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi-
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsaṃ pacissāmīti.“ Ath' assa sīse
 daḍḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhivā „jānam'
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ'
 atthi pāyāsaṃ pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vithivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi", 10
 attano santakaṃ khādantū“ 'ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehīti". „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariḷhanassa“ 'ti. „Kin te tenā“ 'ti.
 „Tena hi bandhujanassa' eva⁷ pacāmīti“. „Kin te etenā“ 'ti.
 „Tena hi tuyhaṇ ca mayhaṇ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakassa' eva⁸ te pacāmi sāmīti“
 „Mayhaṇ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsiṃsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanaṃ¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ 'ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḅuṇṭhikaṃ katvā aññātakavesena¹⁷ tattha gantvā naditīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā kañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“
 taṃ pesetvā aggim katvā pāyāsaṃ paci. Tasmiṃ khāṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkatadevanagaraṃ²⁰ saṭṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵ Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹² Bā add sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks panabhā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhīti. ¹⁷ Cks aññātara-. ¹⁸ so all three MSS for etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṇḍeva-

yojanaṃ Suvannavithiṃ¹ yojanasahasussitaṃ² Vejayantaṃ
 pañcayojanasatikaṃ Sudhammaṃ³ saṭṭhiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsaṇaṃ pañcayojanāvattaṃ⁴ Kañcanaṃālasatthacchattaṃ adḍha-
 teyyakoṭisaṃkhādevaccharālaṃkatapaṭiyattaṃ⁵ attabhāvaṃ ti
 5 imaṃ attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṃ seṭṭhibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesaṃ nibbattiṃ disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, ath’ assa etad ahoṣi: „ayaṃ asappuriso macchari hutvā
 n’ ev’ attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālaṃ katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁸ amhākaṃ
 vaṃso ucchinno: dānasālā jhāpitā n’ ev’ attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyāsaṃ paribhuñjitukāmo⁹ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹⁰ dātabbo bhavissatīti araññaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamissāma, api¹¹ kho pana amhehi sabbehi¹² ekato yāciya-
 māno tatth’ eva mareyya¹³, mama paṭhamaṃ gantvā pāyāsaṃ
 yācivā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayāṃ tāva brāhmaṇavesena¹⁴ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosiyo „kiṃ ummatto si¹⁵, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁶ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁷
 asuṇanto viya „kiṃ kathesi“ taṃ upagacchat’ eva. So pi

¹ Ck -vithiṃ, C -vithi, Bā vittinṇaṃ. ² Bā -ssubbedhaṃ. ³ Bā -asabhaṃ. ⁴ Bā -ttaṃ. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātali tassa putto pañcasikhō ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Ck omits pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck sarehi, Bā omits sabbehi. ¹⁴ so Ck; Bā pareyya, read: vareyya? ¹⁵ Bā -vaṇṇena. ¹⁶ Ck ti. Bā omits si. ¹⁷ Bā ti. ¹⁸ Bā adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bhavitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhissāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāhmaṇanimantanānaṃ, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi, tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so „aham te ekasittham⁶ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁷ mama yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁸ yācitvā va laddhakaṃ⁹, tvaṃ aññato¹⁰ tavābhāraṃ pariyesā“¹¹ 'ti¹² bhariyaṃ¹³ yācitvā¹⁴ laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
na cāpi me sannicayo ca atthi,
sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹⁵ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ silokaṃ kathessāmi¹⁴. suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca¹⁴
ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
n' ekāsi¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakan ti appakam pi majjhe chetvā dve koṭṭhāse karitvā ekakoṭṭhāsaṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe chetvā eko koṭṭhāso dītabbo yeva, adānaṃ na - ti appaṃ vā bahum vā dīnaṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalaṃ evā 'ti.

¹ Bā -pānaṃ-. ² Bā -anti. ³ Bā -miti. ⁴ Bā niccharāyasīti. ⁵ Bā pū-. ⁶ Bā -sithaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddhaṃ kiṃ. ¹⁰ Bā aññāni. ¹¹ Bā adda vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bā for duvindaṃ? Cks vidunnaṃ. ¹⁴ Bā adda taṃ. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā, C -ya. ¹⁸ Bā -yha. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpaṇ te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“¹ ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim̐ nisinne Cando ten' eva nayena² upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutam̐ hoti moghañ cāpi samīhitam̐ atithismim̐ yo nisinnasmim̐³ eko bhuñjati bhojanam̐. 195.
 5. Tam̐ tam̐ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca⁴, ariyamaggaṃ samārūha⁵,
 10 n' ekāsi⁶ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppādanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁷ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“⁸ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva

- 15 kathaṃ pavattetvā⁹ tassa¹⁰ vārentassa vārentass' eva
 6. Saccaṃ tassa hutam̐ hoti saccañ cāpi samīhitam̐ atithismim̐ yo nisinnasmim̐ n' eko bhuñjati bhojanam̐. 197.
 7. Tam̐ tam̐ vadāmi etc. gāthadvayam¹¹ āha. 198.
 20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“¹² ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva
 8. Sarasañ ca yo juhati¹³ bahukāya Gayāya ca
 25 Doṇe Timbarutitthasmim̐ sīghasote mahāvahe 199.
 9-10. Atra c' assa hutam̐ hoti atra c' assa samīhitam̐ atithismim̐ yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam̐ attho: yo puriso nāgayakkhādīnam̐ ballim̐¹⁴ karomīti samuddaloṇi-pokkharāṇiādisu¹⁵ yaṃ kiñci saraṃ upagantvā juhati¹⁶ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi. ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūya. ⁵ Cks -si, B -pi. ⁶ Bds add tatheva katham̐ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omīti tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikkammaṃ. ¹² Bā -ṇādisu. ¹³ Bā -tīti.

karotī tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Tīm-
barūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vārivahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa butān c' eva samihitān ca hoti saphalaṃ sukhu-
drayaṃ⁴ sampajjati, atthiṣimim yo nisinnasimim neko bhuñjati bhojanaṃ ettha
vattabbam eva n' atthi, tena taṃ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayān ca⁵
bhuñja ariyānaṃ dānābhiraṭānaṃ Buddhādīnaṃ maggaṃ abhirūha na hi⁶
ekāsi⁷ eko va bhuñjamāno sukhaṃ nāma⁸ labhatī⁹

So tassāpi¹⁰ vacanaṃ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹¹ viya
kicchena¹² „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹³
nayena upasaṃkamitvā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisaṃ hi so niggilati¹⁴ dīghasuttaṃ sabandhanaṃ
atthiṣimim yo nisinnasimim eko¹⁵ - - sukhaṃ ti 202-3.
gāthadvayam āha.

15

Maccharikosiyo taṃ sutvā dukkhayogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātaliṣṣa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁶ pāyāso pacci¹⁷. Atha naṃ Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumhākaṃ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁸
yathānisinnā¹⁹ va hatthe²⁰ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharimṣu. Kosiyo tāni disvā „tumhākaṃ etesu pattesu
dātābbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṃ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimṣu, ekekapattaṃ yodhaphalakappamānaṃ²¹ ahoṣi.
So sabbesam dabbīyā pāyāsaṃ adāsi, sabbantimassa dānakāle²²
pi ukkhalīyā ūnaṃ²³ na paññāyi²⁴. Pañcannam pi datvā
sayān ukkhalīm gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho
utthāya attabhāvaṃ jahitvā sunakho hutvā tesam purato pas-
sāvaṃ karonto āgamāsi²⁵, brāhmaṇā attano pāyāsaṃ pattena
pidahimṣu, Kosiyaṣṣa hatthapiṭṭhe passāvabindu²⁶ pati, brāh- 30

¹ Bā gatāya. ² Cks nājīvahe, B² vārasahe ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyaṃ.

⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bā

tassa. ¹⁰ C² ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tṭeyeva. ¹⁵ Bā paṭi. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā

yāvapha-. ¹⁹ Bā talaṃ. ²⁰ Bā paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayhaṃ pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayhaṃ thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamissāmīti“ nadim otari. Tasmiṃ
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍaṃ ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājāniyamatto hutvā taṃ anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahoṣi,
 kāḷo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabbhayabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 ṭhitā. So tesāṃ taṃ iddhiṃ disvā:

- 15 13. Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacāṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.
 Taṃ sutvā Sakko devarājā:
 20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:

- 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambārāni ca
 suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
 So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
 30 sento:

¹ B^d vassa. ² C^k ambandhato. ³ C^k so. ⁴ C^k va. ⁵ B^d add sakka. ⁶
 B^d adda sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva¹ nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ s
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggatim āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyame saṃvibhāge
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatim vajantīti g. ā. 208. 10

'Ta. āsasānā³ ti āsīnsantā, ye keci sugatim āsīnsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhātē dassasiladhamme saṃvibhāgasamkhātē dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātānaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugatim
vajantīti a

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, kārūṇiṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si' nātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁴ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nātī pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattham āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ niraya
uddharitvā sagge patiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbam vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Ck^s add te. ² Ck^s assānā, Bds^s āsiyamānā. ³ Ck^s assānā, C^s āssānā, Bd^s āsisā-
mānā, B^s āsiṃsamānā. ⁴ Ck^s omit si. ⁵ Bd^s kosiyo. ⁶ Ck^s te. ⁷ Bds^s samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck^s utto, C^s vutto. ⁹ Bd^s eso-. ¹⁰ Bd^s upa-. ¹¹ Bds^s cāpā-. ¹²
Bds^s -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakam p' aham piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālam²
bhogā ime Vāsava khīyissanti³,
5 tato aham pabbajissāmi Sakka
hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yañ man ti yena mañ samanūsasatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmiti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito paṭṭhāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyam nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cāham labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissantīti vikhīyissanti⁷, yatho-
dhikānīti vatthukāmakilesakāmasasena yathāhitakopṭṭhāsāni yeve.

Sakko Maccharikosiyam dametvā nibbisevanam katvā
dānaphalam jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhim tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram pavisitvā rājānam anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānam dhanam datvā
tasmiñ khaṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañṇasālam katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciram vihāsi jaram pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālam¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dham gantvā tattha kilītvā Manosilātale nisīdimsu. Tasmiñ
khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanam
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāram katvā pāricchattakapuppham chattam viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natṭhānam¹³ Kañcanaguham gacchati. Atha tā tassa hatthe
tam puppham disvā yācimsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahamp'ye, Cs pahampipe. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmattā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi. ⁸ Bds -vattato. ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūta. ¹² Bd -kena. ¹³ Cks omit thānam.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Sucim sugandham tidasehi sakkatam
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitam
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idam. 214.
24. Tato catasso kanakattacūpamā 10
uṭṭhāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munim
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravum⁷ Nārada devabrāhmaṇam⁸ : 215.
25. Sace anuddiṭṭham tuyā mahāmuni
pupphaṃ imaṃ pāricchattassa brahme 15
dadāhi no, sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216.
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi:
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ. 20
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217.

Ta. girivare ti purimassa vevacanam, devavarābhipālita¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samatto, dumavarasākhamādiyā 'ti sākāya jātattā dumavarassa Sākhan ti
laddhanāmapupphaṃ¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṃ, amaravarehīti 25
Sakkaṃ sandhāya vuttaṃ, aṇṇatra devehīti thapetvā deve ca iddhimante ca
aṇṇehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdham, tadārahaṃ hidan ti tesam
yeva hidam¹⁵ arahaṃ anucchavikaṃ, kanakattacūpamā ti kanakūpamataccā,
uṭṭhāya 'ti ayyo mūlāgandhavilepanādīpaṭivirato¹⁶ pupphaṃ na piḷandhissati
ekasmiṃ padese chaḍḍessati, etaṃ yācitvā pupphaṃ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva uṭṭhahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pama-
dānam uttamā, munin ti isiṃ, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassāmīti an-
uddiṭṭham¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck hirivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bā nā-.

⁶ Bā pamudādhipā, Bā pamadāyipā, Cks -paṃ. ⁷ Ck -vaṃ, Bā -vu. ⁸ Bds
-daṃde-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bds hoti, C soti. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā
piḷaddheyathā, Bā yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitam.

¹⁶ Ck -panābhavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C. ¹⁸ Bds pamu-.

¹⁹ Bā -ā.

patthitassa lābhi hohitī¹ assa² maṅgalaṃ vadaṇṭi, yatheva vāsavo ti yathā
ambhākaṃ pitā Vāsavo icchīticchitaṃ deti tath' eva so tvaṃ pi hohitī, taṃ ti
taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti diavā, saṃkalahaṃ ti nānāgāhaṃ kalaha-
vaddhanaṃ kathaṃ udīresi, imehiti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attbo n'
5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādhāraṇato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākaṃ
antare jetthikkā, sā pi layhathā³ 'ti sā etaṃ pi landhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhamasu⁴:

17. Tvaṃ no 'ttamo vābbisamekkha⁵ Nārada
yass' icchasi tassam anuppavecchasu,
10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
sā yeva no hohiti seṭṭhasammatā ti⁶. 218

Ta. tvaṃ nottamo⁷ ti uttamamahāmuni tvaṃ eva no upadhārehi

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallaṃ etaṃ vacanaṃ sugatte,
15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. a. 219.

T. a : bhaddhe⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttam vacanaṃ mama ayuttam,
evaṃ hi satī mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vaḍ-
30 dhitto bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vaḍḍheyya,
evaṃ rūpassa hi kalahavaḍḍhanaṃ nāma ayuttam, tasmā ito gantvā attano pitarāṃ
bhūtādhipam Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

25 19. Tā Nāradena paramappakopitā
udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
30 butvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa - - ti Sakkassa
santikaṃ gantvā, kā nū 'ti ambhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks alabhi hohi. ² Bds tassa thuti ³ Bd piladdheyyatā, Bs pilandeyyathā. ⁴
Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā-. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bd hīnāti, Bs bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
Bd uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Rd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ñhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado
icc-abravī devavaro katañjali:
sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,
ko n' eva⁴ bhadde kalahaṃ udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā⁵ vyāṭacittā, katañjalitī namassamānāhi devatāhi pagghitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'tī ko nu eva kalahaṃ udīrayīti imaṃ nānāgāhaṃ viggahaṃ kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni
dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹
so no bravī girivare Gandhamādane:
gantvāna bhūtādhipaṃ eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. āhaṃsu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo

Tam sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṃ dhītaro, sac' āhaṃ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhisanti, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinituṃ, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchī- 20 nissatīti“ cintetvā „ahaṃ tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchīnāmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāhaṃ attano sudhābhojanaṃ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantaṇaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraññacarō mahāmuni
nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati,
viceyya dānāni dadāti Kosiyo,
yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bds ca vo. ³ Cks -eṇa. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamanā, Cs ussukkamanā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for -tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraṇṇacarō ti mahāraṇṇavāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaram g. ā.:

53. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammatī ti vasatī, dakkhiṇaṃ ti Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

- 10 Tato Satthā āha:

54. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanaṃ
sa khippaṃ eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudhaṃ adā⁶ ti. 225.

- 15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanaṃ sampañc-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudhaṃ adā, dadamāno
ca rattiṃ padhānaṃ anuyūñjitvā paccūsasamaye aggiṃ paricaritvā vibhātāya rattiya
udentaṃ suriyaṃ namassamānassa tītassa tassa hatthe sudhābhojanaṃ patitthāpesī.

Kosiko taṃ gahetvā tītako va gāthadvayam ā.:

- 20 55. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhaṃkaraṃ lokatamonud' uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁸ Vāsavo,
ko n' eva me paṇisu kiṃsudh' odahi. 226.
56. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucim sugandhaṃ piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapubbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā paṇisu kiṃsudh' odahīti. 227.

- Ta. udaggihuttan ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre tthavā pabhaṃkaraṃ lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiecāṃ
30 upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ[mama paṇisu kiṃsudhaṃ¹⁰ kiṃ nāṃ' etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādīhi tītako sudhaṃ vanṇeti.

¹ Bds so. ² Bds -tupasmini, Bs -tapasmini. ³ Bds so. ⁴ Bds sukhaṃ, Cks sudhaṃ.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bds upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

27. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhīhāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhuttattamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
28. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁵
kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītunhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhīhāsin¹ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhunjamī ti. ukkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bbhāvaṃ hanti⁹ dutiyaṃ pañīyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ¹⁰ kilantabbhāvaṃ chaṭṭhaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
nāhaṃ aṭṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹¹ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
dasamaṃ taudim ālasiyabbhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Tam sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

29. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgi ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
30. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, B° darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habbhivārayitī.
⁷ Bds -ri. ⁸ Bā hanati. ⁹ Bds omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bds nasmī.

41. So' 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavaṇṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammata ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamam adavā², athavā iti me pubbe vatuttamam, idam
pubbe va mayā vataṃ³ samādinnaṃ ti dasseti, na cāpi ekāsaṇaṃ ti ekakassa
āsaṇam na ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dībbamānusaṇasukham na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye ime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, tasmāti yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhammabhāvaḥayena⁸ adavā udakam
pi nāsmiye⁹ na paribhuñjissāmi ti imaṃ vataṃ samādiyāmi¹⁰, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusampavaṇṇitaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vaṇṇitaṃ, sucisaccasammata ti ete okappanīyasaddhāya samannāgata
15 vadaññū vigatamaccherā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammata ca hontīti a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya,
Hiri uttaradisāya.

- 20 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
42. Ato mutā¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
taṃ assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā¹³ sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv' aggino
kaññā catasso cāturo¹⁴ catuddisa
icc-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravarā va osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks cataṃ. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came. ⁶ Ck suvaṇ-, Cs saṇaṇ-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -maṃ adhammi-,
Bā pañcamaadhamma-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā cāturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manjesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham icchāmi sukham mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Siriti maṁ jānāhi⁴ jūhat' uttama,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbō - to ti anavasseso⁶ hutvā atipamudito, sāman ti pi pāṭho, 10
tā devatā sāman disvā ti a., caturo⁷ ti¹ caturā⁷, ayam eva vā pāṭho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāravara ti tāraṇaṁ varā, kañcana - - gahe ti kañcanarū-
pakasaddisasarīre, Sirāhan ti Siri āham, tavantimāgatā ti tava santikaṁ
āgatā, bhājaya 'ti yathā maṁ sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudham me dehi⁹
a., jānāhi¹⁰ jāna⁹, jūhatuttamā 'ti agglm jūhantānaṁ uttama. 15

Taṁ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
tayā vihinā na labhanti kiñcanaṁ,
tay-idaṁ na sādhu yadidaṁ tayā kataṁ. 238. 20
48. Passāmi posaṁ alasaṁ mahagghasaṁ
sudukkulināṁ pi arūpimaṁ naraṁ,
tayānugutto Siri jātimāṁ api
peseti¹¹ dāsaṁ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan taṁ asaccaṁ avibhajjasevinim 25
jānāmi mūlham vidurānupātinim¹²,
na tādisī arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassaraṭṭharusippādīnā¹³ vijjācaraṇaṇa 'ti vedattaya-
saṁkhātāya vijjāya c' eva silena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākāreṇa 30
padhānagaṇasamannāgatā, kiñcanaṁ ti kiñci appamattakam pi yasaṁ vā sukham
vā na labhanti, yadidaṁ ti yam etaṁ issariyattāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, C bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nīpā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggahī-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ kataṃ taṃ¹ te na sādhu, arūpimaṃ ti virūpaṃ, tayānugutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannaṃ pi sippavijjācaraṇa-buddhikammehi sampannaṃ pi², pesetīti pesanākāraṃ³ karoti, taṃ taṃ ti tasmā taṃ, asaccan ti sabhāvasamikkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṃ uttama-
 5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajtvā yuttāyuttam ajānītvā sippādisampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātīnin ti paṇḍitānupātīnin paṇḍite⁵ pāteṭvā⁶ pothetvā⁷ vithetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādisāya niggunāya kuto sudhābhōjanaṃ, na me ruccasi gaccha mā idha tittā⁸ 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṃ salla-
 10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakunḍalā
 cittaṅgadā⁹ kambuvimaṭṭhadhārinī,
 osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
 kusaggirattaṃ apiḷayha mañjarim. 241.

15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhārinā¹¹
 virādhitaṃ mandam iva udikkhasi.
 ko te dutiyo idha mandalocane,
 na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta. cittaṅgadā¹² ti citrehi aṅgadehi samanāṅgatā, kambu--nīti karaṇa-
 20 parinīṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvaṇṇālaṃkāradhārinī, osittavaṇṇaṃ ti avasitta-
 udakadhāraṇaṃ dibbadukūlaṃ, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
 kusaggirattaṃ ti kusatiṇaggiṣikkhāvaṇṇaṃ, apiḷayha mañjarin ti sapallavaṃ
 asokakapnikem kaṇṇe piḷandhitvā ti vuttaṃ hoti, saracāpadhārinā¹⁴ ti luddhena,
 virādhitaṃ ti virāddhapahārā, maṇḍamivā 'ti yathāsā migī bhītā¹⁵ vanante¹⁶
 25 ṭhatvā taṃ mandam oloketi evaṃ olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
 Masakkasārappabhav' amhi devatā,
 Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
 30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta. Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatiṃsabhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṃ. ² Bā omits sippa - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakaṃ. ⁴ Cks avat-tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰ Ck hantā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -nīṭṭhena. ¹⁴ Cks -no. ¹⁵ Cks hitā, Bā bhī-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Taṃ sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsaṃ¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināśakārīti³“ dipento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvaṃ samāruhya parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāḍhanā enti vinaṭṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itīnipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsaṃ purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁴ dhaññaṃ ca dhanāṃ ca ñātaṃ
āsāya saggādhimanā sukhesino
tapanti lūkkham pi tapam cīrantaram,
kummaggam āruhya parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisaṃvādikasammatā ime, 20
Āse sudhāya⁵ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnāḍhanā ti jinadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti taṃ taṃ kiccaṃ upāyena karonti, itīnipātenā 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapāṇakasetatṭhikarogādīnam sassupaddavānam aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakakammam tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsaṃ purakkhatvā ti issariyāsaṃ⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaan ti kiñci issariyam

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsaṃ, B² -ya tāsaṃ. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva kerosīti vadati, saggādhimanā
ti saggam adhigantumā¹, lūkhan ti nirojam pañcatapādikaṃ kāyakkila-
matham, cirantaran ti cirakālam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvam āsā nāma visamvādikasammata³
⁵ visamvādikā ti samkham gatā, āse ti tam ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

ss. Daddallamānā yasaṣā yasassinī
dighaññanāmavhayanam⁴ disam pati,
¹⁰ pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvam katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evam dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

¹⁵ Tato sā gātham āha:
so. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

²⁰ Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattḥāya devatāy' etam nāman.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
²⁵ saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vaṭvā evam āha¹³:

so. Dānam damañ cāgam atho pi samyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tummanā. ² lds -sāya. ³ Cks dighaññā-; Bḍ disaññā-.

⁴ C^s jighaññā-, Bḍ dighaññā-. ⁵ Bḍ -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷

Ck^s -sayanā, C^s -sāyanā. Bḍ vacanumattiyāyanā. ⁸ Bḍ omits sā. ⁹ Bḍ -jjākoṭ-

ṭhāsa-, Cks^s -sevasena. ¹⁰ lds -ddhā. ¹¹ Bḍ yassa kassaci in the place of

tassa tassa. ¹² Bḍ -to. ¹³ in Bḍ imesatta - - evam āha come after v. 62 and

before tattha dānanti

theyyaṃ musākūṭam atho pi pesuṇaṃ¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
sillūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252.

62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisi arahasi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukaṃ puññacetanaṃ, dāmaṃ ti indriyadamaṃ⁸,
cāgaṃ ti deyyapariccegaṃ⁹, saṃyamaṃ ti silaṃ, ādāya saddhāyā¹⁰ 'ti etāni
dānādini¹⁰ mahānisaṃsāni kātabbānti vadantaṃ vacanaṃ saddhāya ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭaṃ ti tulākūṭādikāṃ katvā¹¹ gāmakūṭādikāṃ¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādini¹³ 15
kātabbānti kesañci vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākāṃ¹⁴ etāni na kātabbānti vadantaṃ vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹⁵ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁶
sadisīsu¹⁷ 'ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā¹⁸ ti pekhā vuccati taṇhā, sataṇho¹⁹
ti a., chandaṃ ti chandarāgaṃ, saddhaṃ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā²⁰ ahaṃ tumbhakaṃ imaṃ nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā²¹
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti²² asukā nāma tumbesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca²³ paradāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁴ paradārasevinīti yasmā taṃ taṃ pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalaṃ jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpaṃ karosi kusalaṃ riñcasi²⁵, n' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²⁶.

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tthitāya
Hiriya saddhim sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaṇṇarattiṃ aruṇasmi²⁷ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī 30

¹ Ck -naṃ. ² Cks sā- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni rīccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damaṇaṃ. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādānā-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kammaṃ. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omīti sataṇho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā nirīccasi. ²² Ck -titi. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

44. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitapattamālīnī
5 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va' giram na muñcasīti. 255.

Ta. diḥhaññarattin ti pacchimarattim, rattipariyosāne ti a., ūhate ti' aruṇe uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvannaṭāya uttamarūpadharā hutvā
10 dissati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijāti va⁴ 'ti
aggijā⁵ iva sāpī navajjhāmakkhette⁶ pathamajātā viyā 'ti a., lohitapattamā-
linīti lohitavaṇṇehi patteni parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī
vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāse-
samānā vā⁷ 'ti mayā saddhim bhāsītukamā viya hosi⁸ na ca giram muñcasi.

Tato sā gātham āha:

- 15 45. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjītā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācituṃ,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ, sudhampīti sā ahaṃ sudhābhojanam taṃ
yācituṃ pi na sakkomi, kimkāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴
yaṃ¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaraṇasadiṣā¹⁶ hoti,
nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

- 25 46. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bā aggijālāriva, B^o -jāriva. Cks -jānica? ² Bā igā-. ³ Bā bhāsesamānāriva, Cks bhāseṣimātāva. ⁴ Cks agga-, Bā aggijālāriva, B^o -jāriva. ⁵ Cks agga-, Bā aggijālā, B^o -jāte. ⁶ Bā nījhāma-. ⁷ Ck bhāsesīmanācā, C^o bhāsesīmanāvā, Bā bhāsesamānāriva. ⁸ Bā ahosi. ⁹ C^o Bā -haṃ. ¹⁰ Bā haṃ. ¹¹ Bā -nitthiyā, Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ṇan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bā taṃ. ¹⁶ Bā rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bā -jja-. ¹⁸ Bā nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjīyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta dhammenā² 'ti sabhāvena, nāyenā³ 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁴ 5
sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhati, ten⁵ eva kāraṇena itarā tisso na
labbhissu, taṃ tan ti tasmā taṃ, yamicchasi⁶ ti na kevaṃ nimantemi⁷ yeva
yaṇi ca sudham icchasi taṃ pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañca-
narāsissasirīkassarīre⁸, pūjīyā ti na kevaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁹ va, asmiya¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhavissati aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalam ariyapūjitam
apāpasattūpanisevitam sadā. 259. 15
69. Rukkhaggaḥāṇā¹⁰ bahuk¹ ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kiṃsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk¹ ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā paṭali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261. 25
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk¹ ettha sāliyo
pavīhaya ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tasse ca uttare passe jātā pokkharāṇi sivā
akakkasā apabbharā sādu appaṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bd -esi. ³ Bds -sadiśe. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvam. ⁶ Cks omit
su-. ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bd pāvīsiyas-; read: pāvīsi
ramma assamaṃ? ⁹ Hd udakamvantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cs -ggahanā, Bd
rukkhaggaḥāṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasa. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bd sādumapp-. ¹⁵ Bd siṅgupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāthīnā, Bd pāthīnā.

74. Tattha pakkhī sanniratā kheminō bahubhojanā
bamsā koṇḍā mayūrā ca cakkavāḱā ca kukkuhā
kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍijīvajīvakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
5 sihā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nikaṣūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgiri⁴ pupphavicitrāsanthatā
10 dijābhigghuṭṭhā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta. jutimatā ti ānubhāvasampannena, pāvisiyassaman ti pāvisi assa-
mam, yakāro vyaññanasandhikaro, udaññavantan⁴ 'ti tesu tesu ṭhānesu uda-
kasampannam, phalan ti anekaphalasampannam, ariya -- ti nīvaranadosa-
rahitehi jhānalābhihi ariyehi pūjitaṃ pasattham, rukkhaggahanā⁵ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhaggahanā⁶, sobhaññanā⁷ 'ti siggurukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhaṇḱā cā 'ti
evanñamakā rukkhā eva, kareṇīti¹⁰ kareṇirukkhā, uddālakā ti vātthagatakā.
mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
raṇṇajā ti, velukā ti vamsacorakā, veṇū¹¹ ti araṇṇamāsā timbarurukkhā, ci-
20 nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti aṭṭhikadali, sāliyo ti nānappakāra-
jātassaram upanissāya jātā nānāsāliyo, pavīhaya ti nānappakārā vihayo,
ābhujino ti bhūjapattā, taṇḍulā ti nikkūṇḍakathusā sayāñ jātataṇḍulasīsāni,
tassa cā 'ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharaṇīti
pañcavidhapaḍumasañchannajātassaraṇipokkharaṇī, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikkakassarahitā, apabbharā ti acchinnaṭṭā¹² samatitthā¹³, appaṭigan-
dhiyā ti appaṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā 'ti
tassā pokkharaṇiyā, kheminō ti¹⁴ abhayā siṅgū ti ādīni tesam macchānam
nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍīti utṭhitasikhā
morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti ti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁵ ti
kaṇṇikamigā¹⁶, chamāgiriti¹⁷ bhūmīyam patthatā piṭṭhīpāsāṇā, puppha --
ti ti vicītrapupphasanthatā, dijābhigghuṭṭhā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghuṭṭhā, evarūpā yattha bhūmīpabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiyaṃ assamaṇi vaṇṇesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
35 ta. pavisanādīni dassetuṃ āha:

¹ C^s palāsājā, B^d palasādā, B^s pallasadā. ² so C^s; C^k nika-, B^d niṅga-. ³ C^s -akā. ⁴ B^d udakavantan. ⁵ C^s -nā. ⁶ C^k pupphāpagarukkhaggahanā ti, C^s -gahanā ti. ⁷ C^s -a, B^d siṅgarukkhā. ⁸ B^d -padukā. ⁹ B^d paduru. ¹⁰ C^s kareṇīti. ¹¹ B^d keṇu. ¹² B^d -taṭṭā. ¹³ B^s supatitthā. ¹⁴ C^s add kheminō. ¹⁵ C^s -akā. ¹⁶ C^s -aka-. ¹⁷ C^s ja-. ¹⁸ B^d tattha. ¹⁹ C^s imāni.

79. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayāṃ
sucim sugandhaṃ ajinūpasevitaṃ
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi: 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanaṃ. 269.
80. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājjinaṃdharo²
navehi pattehi sayāṃ sahūdakaṃ
sudh³ ābhihāsi turito mahāmuni. 270. 10
81. Sā taṃ patiggayha ubhoḥi pāpihi
icc-abravi attamanā jaṭādharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya⁴ brahme tidivaṃ⁵ jitāvinī. 271.
82. Sā Kosiyeṇānumatā jutīmātā 15
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna sahasasacakkhuno:
ayaṃ sudhā Vāsava, dehi me jayaṃ. 272.
83. Tam ena⁶ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ 20
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nilesu dumesu abhi-
lambitā htvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhaṃ parāmasaṇṭṭi-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nimanṭitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṇi pāvisi, tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṇ ti susambandhasiraṇ⁷, kusāmayā
ti usīrādimissakakusatiṇamayāṃ, sugandhaṇ ti usīrena c' eva aññena ca
sugandhatiṇena missakattā sugandhaṃ, ajinūpasevitaṇ ti upari atthaṇena
ajinena upasevitaṃ, atricchakocchaṇ ti evarūpaṃ kocchāsanāṇi paṇṇasāla-
dvāre attharitvā, sukhayidaṃ āsanaṇ ti sukhaṃ nisīda idam āsanaṃ, yaṇ ti 30
yāvadatthaṇi, icchamānāyā 'ti sudhaṃ icchantiyā, navehi pattehi taṃ
khaṇaṃ űeva pokkharanito ābhatehi allapaduminiṇipattehi, sayāṇ⁸ ti sahatthēna.

¹ so all three MSS., read sukhedaṃ. ² Bds -jutiṇdharo. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suṭṭhusampannasiraṇ. ⁸ Cks sayāṇ.

sahūḍakan ti dakkhinodakasahitaṃ, sudhābhībhāsīti sudham abhīhari,
turito ti somanassavegena turito, handā 'ti 'vavassaggaṭṭhe' nīpāto, jītāvi-
nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathāruccim gacchā 'ti anuññatā, udī-
ritā ti tīdasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññān ti devadhītaram, uttaman ti pavaram. sāpañj - - tā ti pañjalihi²
devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte kocche sā upāvisi tadā tam ta, nisinnam Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayiisu.

Evaṃ Sakko tam pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānam adatvā imissā va sudham adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātaliṃ³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva saṃsī punar⁴ eva Mātaliṃ
sahassanetto tīdasānam indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Asāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṃsīti abbāsi⁶, vākyam mama 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Āsāya Saddhā-Siriya ca 'ti Āsāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampaticchitvā Vajayantaratham āruya
agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

94. Tam suplavattham⁷ udatārayī ratham
25 daddallamānam upakiriyasādisam
jambouadīsam tapaneyyasannibham
alamkataṃ kañcanacittasantikam⁸. 275.
95. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikivagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā lamghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha velūriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
96. Tatth' assarājaharayo ayojayum
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bḍ upasagg-. ² Cks añj-. ³ Cs -li, Ck Bḍ -li. ⁴ Bḍ -nad. ⁵ Bḍ aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bḍ sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bḍ -sannibham. ⁹ Bḍs kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

alamkate kañcanajāluracchade
āveḷine saddagame¹ asaṃgite. 277.

97. Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
dasa diṣā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatini ca
sasāgarāṃ pavyathayittha mediniṃ. 278.

98. Sa khippam eva upagamma assamañ
pāvāramekaṃsakato katañjali
bahussutaṃ vaddhaṃ vinītavantaṃ
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṃ: 279.

99. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṃ, pucchati taṃ puriṇḍado:
Asāya Saddhā- Sīriyā ca Kosiya
Hiriṃ sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṃ suplavatthan² ti taṃ Vejayanantaratham sukheṇa plavanatthaṃ, 15
udatārayīti uttāresi, ukkhiptvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādīsaṃ
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadīsaṃ, yathā tassa aggisikhāsamanānavanṇāni³ jalanti tattha
eva jalitaṃ ti a., jambunadīsaṃ ti jambunadasaṃkhātaraṭṭasuvanṇamayāṃ
īsaṃ, kañcanacittasantikaṇ⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena attha-
maṅgalena samannāgataṃ, suvanṇacandettā⁵ 'ti suvanṇamayā caudakā 20
ettha rathe, batthīti suvanṇarajataṃamāyā batthi⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṃghimāyettā pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṃghamayā nānūratanamāyā
pakkhiyo⁸ paṭipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁹ saddhiraṃ
yuttā hutvā dassitā, assarājāharayo¹⁰ ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādise¹¹ ti balasampattiyā tarunanāgasādise¹², kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālamkāreṇa samannāgate. āveḷine ti āveḷasaṃ-
khātehi¹³ kaṇṇālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṃ vinā sadda-
matten' eva gamanasīle. asaṃgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesaṃ ti a., abhinādayitthā¹⁴ ti yānasaddena ekaninnādaṃ akāsi,
vanaspatini ca¹⁵ 'ti vanaspatini ca vanasaṇḍe ca¹⁶ 'ti a., pavyathayitthā¹⁷ ti 30
kampayittha, ta. akāsaṭṭhaviṃṇakampanena nabhakampanaṃ veditabbhaṃ, pā-
vāramekaṃsakato ti ekaṃsakatapavaradibbavattho, vaddhaṃ ti guṇavuddhaṃ,
vinītavantaṃ ti vinītena ācāravattena samannāgataṃ, iccābravīti rathaṃ
ākāse ṭhapetvā otarivā evaṃ abravī, devabrāhmaṇaṃ ti devasamaṃ¹⁸
brāhmaṇaṃ.

35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bd adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhaṇ. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bd -īno. ⁷ Bd pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -li-. ¹² Bd seṭṭha.

So tassa vacanaṃ sutvā :

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammātā hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajānato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana taṃ taṃ¹ [vatthum pahāya aññasmiṃ aññasmiṃ² uppajjamānato³ hutvā abhāvākarena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam- - matā ti Āsā pana yasmā dhanatthikā nāvāya samuddaṃ pakkhanditrā
10 vinatṭhapābhata⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōttappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyaguṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha :

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinnā ca yā yā ca sabhattuitthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitam

20 te sampatiṇṇanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī.

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinnā ti vidhavā, sabhattū¹ ti sassāmikā tarunittthiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etaṃ amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jīvitaṃ ti ye hirīmanā [honti attano jīvitaṃ cajitvā hiriyaṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampatiṇṇanti amīttahatthato mocetvā gaṇhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāraṇī, āyaṃ eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -ṭṭhā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā-. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks: Bd omits hi; read -ya hi? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pāṭho, taṇ ti taṇ Hiriṇi, ariyapūjitaṇ ti ariyehi Buddhādhihi pūjitaṇ.
Indassa taṇ vedayā 'ti yasmā evaṇ mahāguṇā ariyapūjita c' esā tasmā taṇ
evaṇ uttamā nāṃ' esā ti Indassa kathehi.

Taṇ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṇ Kosiya diṭṭhim odahi

5

Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.

Hir' āyaṇ devesu hi seṭṭhasammatā

dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṇ,¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjita ti laddhiṇi, odahi ti hadaya-
pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato paṭṭhāya 10
Indassa santike kañcanāsanaṇi labhivā sabbadevatāhi pūjijamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṇ tasmim kathente yeva Kosiyaassa taṇ khaṇaṇ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṇ Mātali „Kosiya āyu-
samkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṇ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṇ samakkama⁶

rathaṇ samāruyha mamāyitaṇ imaṇ⁷.

Indo ca taṇ Inda-sagotta kaṇkhati,

ajj' eva tvaṇ Indasahavyataṇ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṇ ti piyaṇ maṇapaṇ, Indasagottaṇ ti purimabhava
Indena sagottaṇ⁸, kaṇkhati ti tavāgamaṇaṇi icchanto kaṇkhati.

Iti tasmim Kosiyaena saddhim kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruyha dibbarathe atṭhāsi.
Atha naṇ Mātali Sakkassa santikaṇ nesi. Sakko taṇ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaṇ Hirideviṇ tassa aggamahesiṇ
katvā adāsi, aparimāṇaṇ assa issariyaṇ ahoṣi.

Taṇ atthaṇ viditvā „anomasattānaṇ kammaṇ nāna evaṇ vi-
sujjhatī“ S. osānagāthaṇ āha:

96. Evaṇ samijjhanti apāpakammīno,

30

atho suciṇṇassa phalaṇ na nassati,

¹ so all three MSS. ² B^d nassanadham-. ³ C^k no? B^d omits te. ⁴ B^d ca-
vanadham-. ⁵ B^d sampatto. ⁶ B^d apakkama. ⁷ B^d idaṇ. ⁸ B^d samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammīno ti apāpakammā¹ sattā evaṃ visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīṃ Himavanta-padese tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānāṃ sudhābhojanam addasamsu, sabbeva te ti sabbe pi taṃ dānam anumoditvā cittaṃ pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etam adānābhiratam
thaddhamacchariyaṃ² samānaṃ ahaṃ damesim evā³“ 'ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko ahaṃ evā⁴“ 'ti. Sudhābho-
jana-jātakaṃ⁵.

4. Kuṇāla-jātaka.

Evama-kk-hāya-ti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīlīte
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyaṃ anupubbikathā: Sākiya-Koliyā^{*}
kira Kapilavattunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇīm
nāma nadīm eken' eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni karenti. Atha
Jetṭhamūlanāse sassesu milāyantesu ubhayaganagaravāsīnaṃ⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsīno vadimsu: „idam udakam ubhato⁶
20 nīhariyamānaṃ⁷ n' eva tumhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ
pana sassaṃ ekaudaken' eva nippajjissati, idam udakam amhākaṃ
dethā⁹“ 'ti. Ka-vāsīno vadimsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvannaṇīlamanīkālakahāpāne gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādi-hatthā tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃ pi
25 sassaṃ eken' eva udakena nippajjissati, idam udakam amhākaṃ dethā¹⁰
'ti. „Na mayam dassānā¹¹“ 'ti. „Mayam pi na dassāma¹²“ ti. Evaṃ
katham¹³ vadḍhetvā eko utthāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aṇṇassā
'ti evaṃ aṇṇamaṇṇāṃ paharitvā rājakulānaṃ jātīm ghaṭetvā¹⁰ kalahaṃ
vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bā -a   ² Bās -ti   ³ Bā -kaṃ, asīti nipātavaṇṇanā nīhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno   Ka = Kapilavattu. Ko. = Koliyanagara   Bhl. = bhikkhave. P. = Punnamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 336. ⁴ Bā -vāsīkānaṃ. ⁵ Bā kasikamma-. ⁶ Bā -yato. ⁷ Ck niha-, C tiha-, Bā har-. ⁸ Bā pahoti. ⁹ Bās kalahaṃ. ¹⁰ Bā ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bā pavatte-. ¹² Bā -vāsīno sūkiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhiṃ vasimsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākāṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasimsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākāṃ kiṃ
 karissantiti. Te gantvā tasmim kamme niyuttaamaccānaṃ kathesum,
 amaccā rājakulānaṃ kathesum, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhiṃ saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṇ ca balaṇ ca dassessāmā⁴ ‘ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkhavāsānaṃ⁵ thāmaṇ ca balaṇ ca dasses-
 sāmā⁶ ‘ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakathāya nadiṃ gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ⁸ ‘ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakarā⁹ c’ eva
 sevakabhojakāmaccapārājāno¹⁰ cā ‘ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ‘ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu atthakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ‘ti sv-eva¹¹ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹² yuddha-
 sajjā nikkhamiṃsantiti. Tasmim samaye Bh. Sāvattiyaṃ¹³ viharanto
 paccūsasamaye lokam volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹⁴
 addasa, disvā¹⁵ „mayi gate esa kalaho vūpaniṃsati nu kho no¹⁶ ‘ti
 upadhārento „aham ettha gantvā kalahavūpasamattham tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamiṃsati, atha sāmaggridīpanathāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dessessāmi¹⁷. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁸. ahan te pabbajessāmi, mahanto samāgamo bhavissatitī¹⁹ san-
 niṭṭhānaṃ katvā²⁰ sarirapaṭijagganaṃ katvā Sāvattiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocevā²¹ sayam eva pattacivaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkam ābhujitvā²² tesam samvegajananattham disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesam samvigga-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannaṃ buddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsino Bh-taṃ disvā „amhākāṃ nātisettho S. āgato, diṭṭho nu
 kho amhākāṃ kalahakaraṇabhāro²³ ‘ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-ri āgate amhehi parassa sarīre sattham pātetum, Ko-vāsino amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Cks vasiṭakānaṃ. ³ Bā kolyarukkhanaḥṭasīnaṃ

⁴ Ck sukhātāya ⁵ Bā sevakaḥṭamabho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthim. ⁹ Bā nikkhamante. ¹⁰ Bā adda ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dasse-.

¹² Cks dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bā ābhujj-. ¹⁶ Cks -ham-.

- hanantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesum. Ko-vāsino pi tath² eva akaṃsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇiye padese vālikāpūline paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo, te pi rājāno³ Bh-taṃ vanditvā nisīdīmsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
- 5 āgat⁴ attha mahārājā⁵“ ti pucchitvā „n⁶ eva bhante nadidassanattāya na⁷ kīlanattāya⁸ imasmiṃ pana ṭhāne saṃgāmaṃ paccupatthāpetvā āgat⁹ amhā¹⁰“ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā¹¹“ ti. „Udakaṃ nissāya¹² bhante“ ti. „Udakaṃ kiṃ agghati mahārājā¹³“ ti. „Appaṃ¹⁴ bhante“ ti. „Paṭhavi nāma kiṃ agghati m.¹⁵“ ti. „Anagghā bh.¹⁶“ ti.
- 10 „Khattiyā kiṃ agghantīti¹⁷“. „Khattiyā nāma anagghā bh.¹⁸“ ti. „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagge khattiye nāsetha m.¹⁹“ ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma n²⁰ atthi, kalahavasena hi mahārāja ekāya rukkhadevatāya kālasīhena saddhiṃ buddhāghāto²¹ sakalam pi imaṃ kappam anuppatto yevā²²“ ti vatvā Phandanaajātakam kathesi.
- 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā²³ hutvāpi ekassa sasassa²⁴ kathāya tiyojanasahassavittthate Himavante catuppadaṇa²⁵ mahāsamuddaṃ pakkhandino ahesum, tasmā parapattiyena na bhavitabbaṃ“ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe²⁶ passati, kadāci mahabbalo
- 20 pi dubbalassa²⁷, laṭukikāpi sakunīkā hatthināgaṃ ghātesīti²⁸“ vatvā Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tiṇi jātakāni kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „sammaggānaṃ hi mahārāja koci otāraṃ²⁹ nāma passitum na sakkotīti³⁰“ vatvā Rukkha-dhammaj. kathesi, tathā „sammaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ³¹ passi-
- 25 tum nāsakkhi, yadā pana aññamaññaṃ vivādam akaṃsu atha ne eko³² nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma n³³ atthīti³⁴“ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni kathetvā avasāne Attadaṇḍasuttaṃ kathesi. Rājāno pasannā „sace S. nāgamiṣṣa mayaṃ aññamaññaṃ vadhitvā lohitanadīm pavattayissāma,
- 30 S-ran nissāya no jīvitam laddhaṃ, sace pana S. āgāraṃ ajjhāvasissa dvīpasahassadvayaparivāraṃ³⁵ catumahādīparajjaṃ³⁶ hatthagataṃ abhaviṣṣa atirekasahassa³⁷ kho pan³⁸ assa puttā abhaviṣṣamsu³⁹ tato khattiyaparivāro abhaviṣṣa⁴⁰, taṃ kho pan⁴¹ esa sampattiṃ pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana ⁴ Cks omit ni. ⁵ Bds appaggham. ⁶ Bds bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇādayo. ¹⁰ Bds anattthu. ¹¹ Bds adds anattam passati. ¹² Bds okāraṃ. ¹³ Bds vivādam. ¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bds dipaparivāraṃ, Bds dvīpasahassadvīpa parivāraṃ. ¹⁶ Bds adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhaviṣṣa. ¹⁹ Bds -ro ca ācāriṣṣa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni² kumārasatāni adāmsu, Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nagaresu piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāram karimsu. Tesam⁴ garugāravena na attano ruciya pabbajitānam anabhirati uppajji, purāṇadutiyikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya tam tam vatvā sāsanaṃ pesesi⁵, te atirekataram ukkaṇṭhimsu. Bh. āvajjanto tesam anabhiratibhāvam natvā „ime bhikkhū mādīsena Buddhena saddhiṃ ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma-¹⁰ kathā⁶ sappāyā⁷“ ti upadhārento Kuṇḍaladhammadesanaṃ passi. Ath' assa etad ahoṣi: „ahaṃ⁸ ime bhikkhū Himavantam netvā Kuṇḍala-kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā unabhiraṭim haritvā⁹ sotā-pattimaggaṃ dassāmi¹⁰“ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaram ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhataṃ piṇḍapāta-paṭi-¹⁵ kanto bhattakiccavēlayam eva te¹¹ pañcasate bhikkhū āmantetvā „ditṭhapubbo vo phi. ramaṇīyo Himavantapadeso¹²“ ti pucchi. „No h' idam¹³ bhante¹⁴“ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikam¹⁵“ ti¹⁶. „Bhaute aniddhimantā¹⁷ mayam, katham gamissāma¹⁸“ ti. „Sace pana vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā¹⁹“ ti. „Ama bhante²⁰“ ti. S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantam gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantapadeso Kañcanapabbata-²⁵ tam²¹ Mañip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe pabbate pañca mahānadiyo²² Kaṇṇamuṇḍakam Rathakāram Sihappa-pātam Chaddantam Tiyaḅgalam²³ Anotattam Kuṇḍaladahan ti sattadahe²⁴ dassesi, Himavanto nāma mahā²⁵ pañcaṣojanasatubbedho tiyojanasa-hassavithato, tassa imam ramaṇīyam ekadesam²⁶ attano ānubhāvena dassesi, ta. katanivāsāni²⁷ sihavyagghahatthikulādini catuppādāni pi ekadesato dassesi²⁸, ta. āramāraṇeyyakādini pupphaphalūpage ruk-³⁰ khe nānāvidhe sakuṇasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantassa pu-ratthimapasse suvaṇṇatalam pacchimapasse hīṅgulatalam dassesi, inesam rāmaṇeyyakādinaṃ²⁹ ditṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnam purāṇadutiyikāsu chandarāgo pahīno³⁰. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one ad-. ² Bd -lavatthupure. ³ Cks -sumi. ⁴ Bds dhammi-. ⁵ Cks omit aham. ⁶ Bds vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bd hetam. ⁹ Bd adds vutte. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Bd adds ratanap. ¹² Bd adds satta mahāsārā. ¹³ Bd kiyaṅgalam. ¹⁴ Bds add pathavito. ¹⁵ Bd ekam-. ¹⁶ Bd -vāsānāni. ¹⁷ Bd -ti. ¹⁸ Bd -ṇiyakānāni. ¹⁹ Bd bahino.

- ākāsato otarivā Himavantassa pacchimappaṣse saṭṭhiyojanike silātale¹ sattayojanikassa kappatthikasālarukkhassa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjento aṇṇavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
- 5 ram nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmiṃ Himavante tum-behi aditṭhapubbaṃ pucchathā“ ti. Tasmiṃ khaṇe dve citrakokilā ubhosu koṭṭisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majjhe attano sāmikam nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyāṃ katvā evaṃ taṃ
- 10 citrakokilam parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū taṃ sakuṇa-saṃgham disvā S-ram pucchimsu: „ke nāṃ⁶ ete bhante sakuṇā“ ti. „Bhi, mama esa⁷ porāṇako vaṃso, mayā ṭhapitapaṇeṇ⁸ maṃ pubbe evaṃ parivāriṃsu⁹. tadā paṇ¹⁰ esa sakuṇagaṇo mahā ahoṣi. addhuddhāni dijakāṇṇāsahassāni maṃ¹¹ parivāriṃsu, anupubbena¹² parihāyitvā
- 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe¹³ pana bhante vanasaṇḍe etā dijakāṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesaṃ S. „tena hi bhi, su-nāthā“ ti satim upaṭṭhapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

- Evam akkhāyati evam anusūyati: sabbosadhadharanidhare nekapupphamalyavitare¹⁴ gajagavajamahisarurucamarapasada-
- 20 khaggagokanṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹⁵ ākinṇanelamaṇḍalamahāvarāhanāgakuḷakaṇerusaṃghādhivutthe¹⁶ issammigasākhammigasa-rabhammigaṇimigavātammigapasadammiḡapurisallukimpurisa-yakkharakkhasanisevite¹⁷ amajjamañjarīdharabrahmaṭṭhapup-
- 25 phapuphitaggane kapādapagaṇavitare¹⁸ kuraracakoravārana-mayūraparabhuta jīvajīvakaḷāvakabhimkāra karavīka mattavihaṇ-gasatasampaghuṭṭhe¹⁹ añjanamanosilaharitālahiṇḡgulakahemara-jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadesa²⁰ — evarūpe khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuṇo paṭivasati

¹ Bḍ mano. ² Bḍs -nikāya. ³ Bḍ -silatalāya. ⁴ Bḍs gaḥetvā. ⁵ Bḍ heṭṭhā. ⁶ Ck eka, Bḍ esa mama. ⁷ Cks pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Cks mama. ¹⁰ Bḍ adds pana. ¹¹ Bḍ katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bḍ -malla-. ¹³ Bḍ -cāma-ri-taracchayo-udārikadali-, Cks kaṇṇakā-. ¹⁴ Bḍ -nāṇakuḷakareṇu-vuṭṭhe. ¹⁵ Bḍs -pūrisālū-. ¹⁶ Bḍ -pahatṭhapupphapussitaggā-vitāte. ¹⁷ Bḍ -kurura-, Cks -cakura-, Bḍs -sarabhūta-, Cks -karavīra-, Bḍ satatamsam-. ¹⁸ Bḍ -kanakāne-kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā
 taṃ K-aṃ s-aṃ majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā naṃ K-aṃ
 s-aṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² heṭṭhato heṭṭhato ḍenti³, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti⁶.
 Pañcasatā dījakaññāyo uparūpari⁷ ḍenti, „mā naṃ K-aṃ s-aṃ
 ātapo paritāpīti“⁸. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti⁹
 „mā naṃ K-aṃ s-aṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“¹⁰. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato ḍenti¹¹. „mā naṃ K-aṃ s-aṃ gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daḍḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹³ vā pahāraṃ adamsu¹⁴, māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā¹⁵ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti“¹⁶. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato ḍenti¹⁷ saṃhāhi sakhiḷāhi mañjūhi¹⁸ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ¹⁹ K. s. āsane pariyukkanthīti“²⁰.
 Pañcasatā dijakaññāyo²¹ disodisaṃ ḍenti²² nekarukkhavividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamitthā“²³
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṃ K-aṃ s-aṃ ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītithen' eva n-aṃ
 pabbatasikharen' eva p-aṃ ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen'
 eva j-aṃ labujavanen' eva l-aṃ nāḷikerasañjādiyen' eva²⁴ 25
 n-iṃ²⁵ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁶. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁷ paribbūḷho²⁸ evam apa-

¹ Bds -ethā. ² Bd adds mukhe. ³ Ck uaccenti, Bd heṭhako ḍenti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bd -mī, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bd
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bd naḍenti. ⁹ Ck naccenti ¹⁰ Bd kathalāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bd adds sākhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 naccenti. ¹⁶ Bd maññāhi. ¹⁷ Cks mā saṃ, Bd yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcāri. ²¹ Bd rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, virassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatīkārīkāyo anilo viya yenakāmamgamāyo“ ti.

Tatrāyam atthavannanā bhī yo vannasando evam akkhayati evaṇ ca
 5 anusuyati kin ti kathiyati sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, tā sabbosa-
 dhadharanidhare ti sabbosadhadharanīmhi mulatacapattapupphadisabbosa-
 dhadharaya¹ dharanīva samannagato ti a, sabbosadhayutto vā dharanidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evam akkhāyati evaṇ ca anusūyati,
 tasmim vānasande ti vuttam hoti, sesapadaḍḍajanaya [i es eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pīlandhanatthaya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 pīlandhanamalyehi ca vitate ruru ti suvaṇṇavanna miga, uddara ti upadra-
 miga⁵, bīlara ti mahābīlara nelamandalam vuccati taruna bhīmīkacchacamaṇḍa-
 lam⁶, mahavarahā ti mahahatthino, akinnanelamandalamahāvarahena gocarī-
 kadibhedena dasavidhena nagakulena c' eva kanerusaṃghena⁷ ca adhivuttho⁸ ti
 15 a, issamīga⁹ ti kalasīha, vatammīga ti pasatammīga¹⁰ ti citramīga,
 purisallu¹¹ ti valavamukhayakkhīmiyo, kimpurisa ti devakinnaracandakinnara-
 dumakim aradandamanavakontasakunakannapapuradibheda kinnara, amajja-
 māñjaridharabrahattapupphaḥ upphitaggane kapadapaganavitate
 ti makuladharehi c' eva māñjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphēhi¹²
 20 c' anekehi padapaganehi ca vitate, varana nana hatthilingasakuna, celapaka
 ti¹³ pī eke¹⁴ sakuna yeva hemaṇ c' kañcanaṇ ca ti dve suvaṇṇajātīyo,
 etehi añjanadīhi nekadhatusatehi anekehi vannadhaturajīhi¹⁵ vinaddhapatimandi-
 tappadesa, bho ti dhammālanamattam etam, citto ti mukhatundake¹⁶ hettha-
 udarabhage pī¹⁷ citro¹⁸ va, addhuddhanīti¹⁹ tīmī sahasaṇi pañcasatanīti a,
 25 addhanapariyāyapathe ti addhanasamīkate gamanamagge, ubbahettha²⁰ ti
 badhayittha²¹, upapphusīti upagantva phusī, paharam adamsu 'ti ettha ma-
 nan ti padassa samivasen' attho veditabbo, saṃgasesīti saṃgami, saṇha-
 bhīti matthabhi²², sakkhilāhīti²³ piyāhi, māñjuhīti sakkhilāhi²⁴, madhura-
 hīti madhurassarahī, samudacarantiyo ti gandhakaranavasena paricarantiyo
 30 nekarukkhavividhaviḍḍakatiṭṭhalan ti nekehi rukkhēhi vidhaviḍḍakatiṭṭhalan,
 arameneva araman ti pupphamadisū añnatarena aramen' eva añṇam ara-
 mam nentīti a uyyanadisū pī es eva nayo, nālikīrasañjādīyena²⁵ ti nāli-
 kīraṇanen eva annam nālikīraṇanam abhisambhotīti evam netva tattha nam

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so C; Ck upadrāñ-
 chā? Bā uddā. ⁶ so C; Ck bhīmījakacchāca-, Bā taruṇabhigacchāpa-, Bā
 bhīmīgacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuṭṭhe. ⁹ Bā issamīga etc. ¹⁰ Bā
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 ete. ¹⁵ Bā -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adda
 aḍḍhacattutthāni. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhūttha. ²² Cks mayāhi, Bā matthāhi.
²³ Cks saddhīmīlābhīti. ²⁴ Cks salīlāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippaṃ nēva ratattāyā¹ pāpuṇanti, divasaṃ² paribbūḷho ti sakalādivasaṃ
vūḷho³, apasādetīti tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nivāsarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanāṃ
labheyyamā⁴ ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇatthānaṃ gami-
sāmā⁵ ti vasaṇti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ ti ādi vacanehi
apasādeti, ta.⁷ vinassathā⁸ ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya⁹ asatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhitāya appatīkāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthīnaṃ akataññūtaṃ bahumāyataṃ anācāratam¹¹ dussilataṃ ca jānāmi.
tadā p' ahaṃ¹² tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemīti“
imāya kathāya¹³ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmīṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikāṃ daṇḍakena ukkhipitvā hetthā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchīṃsu. S. „pubbe bhi. mama sahāyo Puṇṇamukho¹⁴
nāma phussakokilo¹⁵ ahoṣi, tassāyaṃ vāṃso“ ti vatvā purimanāyen¹⁶
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva¹⁷ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipunaḡirippabhavā¹⁸ haritupayantiyo¹⁹ ti.

Ta. suttusukhumasanaḡasakhilatāya²⁰ susukhumasunipunaḡ²¹ giri²² etā-
saṃ pabhavā²³ ti girippabhavā²⁴ Himavantato sandamānā, haritatinamissa-
oghatāya harita-Kuṇāladahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipuna-
girippabhavā²⁵ haritupayantiyo²⁶ evarūpā nadiyo yasmīṃ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇāladahaṃ tā upayanti ta.²⁷ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanaḡinasatapattasogandhikamandālaka-
sampattivirūḷhasucigandhamanuññapāvākappadese²⁸ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṇ, naḡinaṇ ti setapadumaṇ, satapattanaṇ ti
paripuṇṇasatapattapadumaṇ, sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayaabandhanasamattatāya pāvakena²⁹ ca
padeseṇa samannāgato ti a. Idāni tasmīṃ dāhe rukkhādāyo vaṇṇento āha:

¹ Bā rati. ² Ck -sa. ³ I'd paribbūḷho. ⁴ Bā adda nassathā ti gacchatha. ⁵
Ck -ra. ⁶ Bā pāhaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ C's Bā pu-. ⁹ Ck's evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāvā, I'd -patava. ¹¹ Ck bhari-, C's bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipunaḡ in the place of tattha. ¹² I'd -salilatāya. ¹³ Ck -ṇo. ¹⁴ Ck's giri.
Bā giri. ¹⁵ Ck's pabhavo, I'd pabhavo. ¹⁶ Ck -bhāvā. ¹⁷ Ck -bhāvā. ¹⁸ Ck
haritālayantiyo, C's haritūlayantiyo. ¹⁹ I'd -yantiyo tāni. ²⁰ Ck -dālava-.
²¹ I'd māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajjapunnāgavakulatilakapiyakahasanasālasalācampakāsokanāgarukkhathirīṭṭibhūjapattaloddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacocagahane¹ kakudhakuṭajaamkolakaccikārakannikārakanaṇaverako-
 5 raṇḍakoviḷārakimsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajjabhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugandhikadhanukārikatālīsatagarauśirakoṭṭhakacchavitate atimuttakasamkusumitalatāvitatapativamāṇḍitappadese haṃsapilavakādambakāraṇḍavābhinadite vijjādharaśiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakiṇṇaramahoragānu-
 ciṇṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma phussakokilo pativasati ativiya madhuragiro vilasitanayanamattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuḍḍhāni
 15 itthisatāni paricārīkā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dijakaṇṇāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ majjhe nisidāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ P-aṃ ph-laṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“³ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo hetṭhato ḍenti,⁴ „sac' āyaṃ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggaheṣṣāma⁷“ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo uparūpari ḍenti,⁸ „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ ātāpo paritāpīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti,⁹ „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ sitaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo purato¹⁰ ḍenti,¹¹ „mā naṃ P-aṃ
 25 ph-aṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pabhāraṃ adamsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā thambhehi vā pāsāṇehi vā halavantehi vā pakkhihi¹³ sam-
 30 gāmesīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo pacchato¹⁴ ḍenti saṇḍhāhi sa-

¹ Bḍ kurā-ketakavidisamaṇṇulapunnāgababūla-piyaṇkāhasanasaralācampakāsokakālagulupaduka-dāruṇatecagahane. ² Bḍ tatthevayakkha-. ³ Bḍ -ethā. ⁴ Cks naccenti. ⁵ Bḍ adds sakūṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti. ⁹ Ck kalena, Bḍ kathalāya. ¹⁰ Cks -ohi, Bḍs -ihi. ¹¹ Cks repeat pa-.

khlāhi mañjūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
 P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
 disaṃ ḍenti nekarukkhavividhaviakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
 yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
 kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁴
 uyyānaṃ nadittitthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
 ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen' eva j-aṃ lambujavanen'
 eva l-aṃ nālikerasañjādiyen' eva⁵ n-iṃ⁶ khippam eva abhi-
 sambhonti⁷ ratatthāya⁸. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
 kaññāhi divasaṃ paribbūho⁹ evaṃ pasaṃsati: „sādhū sādhū¹⁰
 bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
 dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹³“ 'ti. Atha
 khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
 kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
 dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkamimsu¹⁵,
 upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ samma
 P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
 nāma tavaṃ¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyānā¹⁷“ 'ti. „App-
 eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
 upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-
 mantaṃ nisinno kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
 „kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
 sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁸, amanāpabhāṇīnaṃ pi
 kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇinā bhavitabbaṃ ki-
 maṅga pana manāpabhāṇinan¹⁹“ ti. Evaṃ vutte²⁰ K. s. taṃ²¹
 P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
 vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
 jāyāyācitenā²²“ 'ti, evaṃ apasādito va²³ pana P. ph. tato h'

¹ Bā maññūhi. ² Ck pari-. ³ Ck -jātadiyeneva, C -jādiy-, Bā -sañcāri-
 keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bā -sañcāraṃ. ⁵ Bā -bhenti. ⁶ Bā rati. ⁷ Ck
 divasapari-, Bā divasampi-. ⁸ Ck -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Ck
 addassu, C addasāsu, Bā addasāsum. ¹² Bā omits upa-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā
 adda sl. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ so Ck; Bā jāyājīnenā. ¹⁷ Bā ca.

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādhō uppajji lohitapakkhandikā pabālāhā vedanā vattanti³ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokiḷassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamahā ābādhā⁴ vuṭṭhaheyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā⁵ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁷ vuṭṭhaheyyā“ 'ti⁸, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo labhucittiyo⁹ katassa appatikārikāyo auilo viya yena kāmāṃgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādhō paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikero, asanāyavā¹², tiriṭṭi ekarukkhaḥāti, candanā ti rattasurabbhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārurukacocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalihi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti, kaṇṭhikārā ti mahāpupphā, kaṇṭhikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghāṭakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānaṅganamanavaḥḥa-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālaṃ/alyadhare ti mallikānaṃ ca anaṅgaṇānaṃ anavaḥḥānaṃ ca bhaṇḍīnaṃ surucirānaṃ ca bhaginīnaṃ pupphehi malyadhāraya-
 māne, dhanukārīti dhanupātālī, tālīsa ti tālīsapattarukkha, kacchavitate¹⁷ ti etehi sumanādihi vitatanadikacchapabbatakacce¹⁸, saṃkusumitalatā¹⁹ ti
 30 tesu tesu thānesu suṭṭhukusumitaatimuttakehi²⁰ c' eva nānāvidhalatāhi ca²¹
 vitatapatimaṇḍitappadese, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-
 dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²² mukhaparipuṇṇatāya P-kho²³,

¹ B^s yeva. ² B^d adds accayena. ³ B^d pav-. ⁴ B^d adds naṃ, B^s na ⁵ B^d -sa. ⁶ B^d tumhaṃ. ⁷ B^s add na. ⁸ B^d si. ⁹ B^d -āyo. ¹⁰ C^k haṃ. ¹¹ C^k yāyā-. ¹² so C^k for asano yeva? B^d asanāyeva. ¹³ B^s satatagha-. ¹⁴ C^k -cova-. ¹⁵ B^d vātaghaṭakā. ¹⁶ C^k yutikā, C^s suyūthikā. ¹⁷ B^d gaccha-. ¹⁸ C^k -late. ¹⁹ B^d adhi-. ²⁰ C^k -latā omitting ca. ²¹ C^k omits p-mukho ti. ²² C^k -khā.

parehi puṭṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāṇayuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² 'ti sakaladivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathāṃ kathetvā uyyojeti³, kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāma⁴ 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanaṃ labheyyāma, appevanāma⁵ 'ti
apī nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajātikānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu⁶ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁷ 'ti jāyājitenā⁸, ayam vā pāṭho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya⁹
apasādeti, tato heva⁷ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivattī, so
nivattitvā saparivāro attano vasanatṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāma¹⁰ 'ti
saṃsayaparivitakko imamhā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamiṃsu, tumhaṃ¹¹ ti tumhakaṃ, app-eva nāma¹² 'ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayāṃ hi idāṃ¹³ esa
marissatīti natvā tumhākaṃ pādaparicārikā bhavituṃ āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamīti imā itthiyo samikassa matakāle āgatā¹⁴ paṭikkulā bhavissāmā¹⁵ 'ti taṃ pahāya
āgatā⁹ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gamā¹⁰ karissāmīti cintetvā nāgabalā M. ākāse¹¹ uppatitvā yena so ten' upa- 20
saṃkamī, haṃ ti nipāto, jīvāsi sammā¹² 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jīvāmīti vadanto haṃ sammā¹³ 'ti āha, pāyāpesīti pāyesi, paṭippassambhīti
vūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmīṃ aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹² khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁰, attano paricārikāhi saddhiṃ vasa,
aham pi attano vasanatṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹³ maṃ bālāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁴, na me etāhi dhut-
tīhi¹⁵ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhiṣāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁶ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosauācari¹⁷: „ajja K. sakunārājā Himavati¹⁸ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāhāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājītenā. ⁵ Ck Bā jāyā-. ⁶
Ck āhanatthāya, C^o ābhanat-, Bā abhanat-, B^o abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, C^o tuihan. ⁹ Bā adds ti ahaṃ, B^o ahaṃ. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bds -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bds palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lātale. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā nātvā¹ yebhuyyena² sannipatimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 hamaṃ sutvā „dh. suṇissāmīti“⁵ saparivāro āgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhinnānāpaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthīnaṃ agunaṃ kathessati“⁶, mayāpi taṃ desanaṃ sotum vaṭṭatīti⁷ tāpasasahassena⁸ saddhim iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahosi. Atha M. jātissaraññāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-aṃ⁹ kāya-
 sakkhim katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaṇṇā⁹ etad avoca : „diṭṭhā mayā samma P-kha Kaṇhā¹⁰
 dveṇṇikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe pīṭhasappimhīti¹⁴“. Bhavati ca paṇ’ uttar’
 ettha¹⁵ vākyam :

20 1. Ath’ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpaṇ ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatapaṇvī nāma samaṇī su-
 25 sāmamaṃjhe vasantī¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpaṇ akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasantī bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpaṇ
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṇṅavī²⁵ lomasundarī²⁶ Eḷa-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -nnāvijjādharādīnaṃ pi, Bā -vijjhātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks sūssāmīti. ⁶ Bā adds mahāsamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaṇṇāṇāṃ, Cks gelaṇṇāṇāṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bā raṇ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pīṭha-, Cks pīṭṭha-. ¹⁵ Cā pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā sīha-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akāri. ¹⁹ all three MSS. -ī. ²⁰ Cks omit sā. ²¹ so Cks;
 Ck tulāputtaṇkena, Bā sūravuttakena, Bā surādhū-. ²² Bā kākavanti; so III
 p. 90. ²³ Bā nevat-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kurūṇṅadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmayaṃānā Chalaṅgakumāra - dhanantevāsina² pāpam akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmadattassa mātaraṃ ohāya Kosalarājā⁴ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akāmsu pāpam, tasmāhaṃ itthīnaṃ na vissase na-ppasaṃse, mahī yathā jagati-samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁵ aphananā⁶ 5 akuppā tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano
vālāmigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho
pasayhakhādī parahimsane rato
tath' itthiyo¹⁰, tāyo na vissase naro. 289. 10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāñijā¹⁵ viya vācāsanthutiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttosā¹⁷ Yamo 15 v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī¹⁹ anilo viya yenakāmaṃcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-phalitāyo²² ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāñijo va²⁴ vikatthanī²⁵
issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290. 20
4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.
5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹
visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsayinganti ghare bhogaṃ
ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292. 25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam paccāvutṭhitaṃ³², diṭṭhā mayā ti atite kira Brahmadatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalarajjam gahetvā Kosalarājānam māretvā tassa aggamaheṣiṃ sannisiṇṇagabbhaṃ gahetvā

¹ Cks elamārakaṃ, Bđ elakakumāraṃ. ² Cđ Bđ -raṃdha-. ³ Bđ evañhi-. ⁴ so Cks; Bđ -jam ⁵ Cđ sabbāsaha, Ck sabbāsahā. ⁶ Ck athanānā. ⁷ Ck tali-, tathi-, Bđ dati-. ⁸ Cđ valā-. ⁹ Bđ pañcāvuddho, Bđ -vudho, Ck pañcahatthe. ¹⁰ Ck ratthitthiyo, Cđ tthitthiyo, Bđ tattitthiyo. ¹¹ Bđ adda kho. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so Cđ; Ck madirā viya visagiddhā, Bđ madirā varitṭhā. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ Ck vācāyasatthutiyo. ¹⁷ Ck dutto, Cđ dhutto. ¹⁸ all three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ Bđ -ā. ²² Cks -liniyo. ²³ Bđ riṭho. ²⁴ Bđ ti. ²⁵ Ck vitatthati, Bđ vikattani. ²⁶ Bđ isiṅgamiva parivattā. ²⁷ Bđ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - - wanting in Cđ. ²⁹ so Cđ; Ck -samāpakā ti, Bđ -samāgatā. ³⁰ so Cđ; Ck pañcadā, Bds niccaphalo. ³¹ Ck ratanattakaritthiyo, Bđ ratanānantaritthiyo. ³² Ck pañcā-, Bđ paccānuva-.

- Bārāṇasīm gantvā tam attano aggamahesiṃ akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaraṃ vijāyi, rañño pana² pakatīyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varāṃ gaṇhā³ 'ti ā, sā gaṇitakaṃ katvā tḥapesi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā ti nāmaṃ karīmsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pītārā te varo dinno,
- 5 tam ahaṃ gaṇetvā tḥapesiṃ, tava ruccanakāṃ varāṃ gaṇhā 'ti ā.⁵ sā: mayhaṃ⁶ avijjamānaṃ⁷ n' atthi, paṭiṃ gahaṇatthāya⁸ me sayāṃvarāṃ kārehīti kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaraṃ ā, sā rañño ārocesi, rājā: yathā-rucciṃ⁹ paṭigaṇhātū 'ti vatvā sayāṃvarāṃ ghoṣāpesi. rajaṅgaṇe sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā bahupurisā sannipatiṃsu. Kaṇhā pupphaśamuggaṃ ādāya uttara-
- 10 sihaṇḍajare tḥitā olokenū ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjuno Nakulo Bhūnaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹² Takkaśilāya disāpāṃmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gaṇetvā¹³ desacārittaṃ jānissāmā 'ti vicarantū Bārāṇasīm pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā tam atthaṃ nātvā mayam pi gaṇissāmā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵
- 15 pi ta. gantvā paṭipāṭīyā aṭṭhaṃsu, Kaṇhā te disva pañcasu tḥitesu paṭibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sisesu mālācumbatākāni khipitvā: amma ime pañca jane vāreṃtū¹⁶ ā, sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁷ avatvā anattamano va kiṃjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ¹⁸ nātvā tesāṃ sakkāraṃ katvā tam pādapaṇḍarīkaṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde
- 20 te¹⁹ kilesavasena saṅgaṇhi, eko paṇ' assā paṇḍarīko khujjo piṭhasappi atthi, sā pañca rājaputte kilesavasena saṅgaṇhitvā tesāṃ bahinikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena anuḍḍayhamānā khujjena saddhiṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-dhiṃ kathaṇṭi: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesāṃ galalohitena tava pāde makkhāpessāmīti²⁰ vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena
- 25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitaṃ pi tav' atthāya pariccattāṃ mama pitu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmīti²¹ va-dati, itarehi saddhiṃ missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²² anhe piyāyati issariyaṃ ca no etaṃ nissāya jātaṃ ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasāṃ ābādhikā ahoṣi, atha naṃ te parivāretvā eko sīsaṃ sambāhanto nisīdi sesā
- 30 ekekaṃ hatthaṃ ca pādaṃ ca, khujjo pana pādamaṇḍe nisīdi, sā sīsaṃ sambāha-mānassa jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīvissāmi pitu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmīti sīsena saññaṃ dadamānā tam saṅgaṇhi, itaresaṃ pi hatthapādehi tath' eva saññaṃ adāsi, khujjassa pana: tvaiṃ nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīvissāmīti jivhāya
- 35 saññaṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṃ jāniṃsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²³ jāniṃsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Cks omīti sā. ² Cks omīti pana. ³ Bā -hāhi. ⁴ Bā adds taṃ āha. ⁵ Bā omīte āha. ⁶ Bā adds aññaṃ. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā gaṇhana-. ⁹ Bā -itaṃ. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Cs paṇḍarāja bho. ¹¹ Bā siha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehīti. ¹⁷ Cks -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-mīti. ²¹ Cks te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapāḍajivhāvikāro disvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhīm etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gahe tvā bhi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāraṃ dassentīti, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idam
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumhākaṃ hatthapāḍehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³ 5
 ambhākam pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjaasa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, aha nesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhīm
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhabantesu khujjaṃ pakkosītva pucchi,
 so sabbam pavattim khesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussilo, ambhādisse nāma jāṭisampanne sobhaggappatte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapaṭikkūlena khujjena saddhīm pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthihi saddhīm ramessatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alam no gharāvāsenā 'ti pañca janā
 Himavantaṃ pavisitvā kaṣāṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. saṇḍarājā Ajjunakumāro aho, tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādiṃ ā.

Ta. dve pitikā⁶ ti Kosalarāñño⁷ Kāsirañño ca vasaṇ' etan vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitva¹³ uram
 allinā tasmā chinnaśīso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena¹⁵, aparāni pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādiṃ āha, ta. paṭhamavattusmim tāva ayaṃ vibhāvanā:
 atīte kira Bārāpasim nissāya Saccatapāvī¹⁶ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālam karetvā ta. vasaṇānā cattāri¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalanā-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākāṭa aho, B-sīvasīno khipitvāpi¹⁸ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāvīyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle paṭhamadivase
 tāva suvaṇṇakārā gaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 mamsasurāgandhamālādini netvā²² surāpānaṃ śrabhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhittako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāvīyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasavattanikaṃ kammaṃ²⁵ karoti ā, aha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hohi²⁶ sahasena abbhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvīm²⁹ ito sattame
 divase alamkatapaṭiyattam imasmiṃ thāne nisinnā suravittam³⁰ gāhāpetvā suram

¹ so Bā; Ck. -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bā add āma jānāmā ti. ⁴ Bā add
 vatvā. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā add ca. ⁷ Bā dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Ck paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ Ck paṭibaddhamanā, Bā -bandhamanā. ¹⁰ Ck
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Ck pi. ¹² Bā givā. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Ck pañcapatima-
 ticcā, Ck pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bā add idam vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Ck -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā add divasāni. ¹⁸ Ck omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā ²⁰ Bā gaṇābandhena. ²¹ Bā katvā. ²² Bā āharetvā. ²³
 Ck -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Ck omit kā-. ²⁶
 Bā add ti. ²⁷ Bā karoti. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Ck for -vittakarū?
 Bā -dhittakam.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasilo n' atthīti ā., so¹ na sakkhissasīti vatvā tena saddhīm sahasseṇa abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārānaṃ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā tassā vasaṇaṭṭhānassa avīdūre suriyaṃ namassanto aṭṭhāsi, sā bhikkhāya gacchamānā taṃ dīvā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahan tāva susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavittabham ass' antarena² santadhammena vandissāmi nan ti upasaṃkamitvā vandī, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiya-
- divase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti paṭisaṇthāraṃ akāsi, sā paṭisaṇthāro me laddho ti
- 10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaraṃ paṭisaṇthāraṃ labhītvā thoḃaṃ nissīditvā gatā, chaṭṭhadivase pana taṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ: bhagini kin nu kho ajja Bārānasiyaṃ mahāgītavāditaśaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kilantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāma⁴ esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchi, cattārī ayya⁴
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁵, devasikaṃ h' esa⁶ rattim bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādasassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idaṃ¹⁰ chaṭṭhaṃ vassan ti ā., aha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n'
- 20 atthīti vatvā: bhagini mayam n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ kiṃ amhākaṃ yeva upho nirayo mahājanassa kiriyaṃ karoma ahaṃ gihī¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanāni na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanāni sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmim paṭibaddhacittā hutvā: ayya aham pi ukkanthitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ aham pi gihinī bhavissā-
- 25 mīti ā., aha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti taṃ nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpānamandaṇapaṃ gantvā tāya surāvitthakaṃ¹⁸ gāhāpetvā surāni pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā taṃ paṭceṇa puttadhītāhi vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahoṣi, so taṃ kārānaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusmīni²¹ atitakathāya catukkanipāte Kākāti jātakavaṇṇana²² vitthārītā, tadā pana K. Garuḷo ahoṣi, tasmā attanā diṭṭhaṃ pakāseṇto diṭṭhā mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmīni²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gaheṭvā tassa aggamaheṣin gabbhinim²⁴ ādāya Bārānasiṃ paccāgantvā tassā gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣin akāsi, sā paṭipakkagabbhā²⁵ su-
- 35 vaṇṇarūpakasādisaṃ puttāni vijāyitvā: vuddhippattāni pi naṃ Bārānāsirājā esa

¹ Bā adds taṃ. ² C -tare, Bā -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.

⁵ Ck bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ Ck omit te. ⁹ Bā kati vassāni ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ Ck omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ Ck -i, Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ Ck -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C -cittakam, Bā -dhiṭhakam. ¹⁹ C -mīto, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā surādhuttako.

²¹ Bā tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā catukka-. ²⁴ Bā sag-. ²⁵ Bā paṭipunnā-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharitvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehi ti ā., dhāti³ tathā katva nahātvā⁴ paccāgamī, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elapālassa
tasmiṃ padese elakā varentassa⁵ ekā elikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ no'iminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabbhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsā-
cuṇṇena mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
hetthātithhe rājanivesane jīṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttasineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi. taṃ sattaṭṭhavassakālato paṭṭhāya
mātūpitaro rūjakulaṃ gacchanta adāya gacchanta, soḷasavassakālato paṭṭhāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇapaṭisaṃkhāranaṃ¹¹ karoti, raṇṇo, ca aggamahesiya
Kuraṅgavī¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharū, sā tassa diṭṭhakālato paṭ-
ṭhāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇaṭṭhā- 20
naṃ eva āgacchati, tesāṃ abhinhadassanena¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo¹⁴ raṇṇo ārocesuṃ, rājā kuljhitvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā., amaccā: mahā-
parādho esa nānāvidhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ karetvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadimsu, tasmiṃ khaṇe kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātū sarīre adhimucci, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: maharāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbatto Kosalarāṇṇo putto ahaṃ
putto me mato ti tumbhakaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumbhakaṃ paccāmittassa
putto ti dhātiyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko elapālako 30
paṭijaggi so attano elikāsu marantiṣu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
ambhakaṃ²⁰ gehe jīṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā posesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosūpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattim sutvā jūṭisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alanikārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^o B^d omit mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^k cēti? C^o dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā.

⁵ B^d -ke carentassa. ⁶ C^k tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d vili-. ⁸

B^d makaci. ⁹ B^d tasmā. ¹⁰ B^d sveda. ¹¹ B^d gehajīṇapaṭisaṃkhā. ¹² B^d

kuruṅgadevī. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds sutvā, B^o natvā. ¹⁵ B^d idam.

¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇam. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^d tum-. ²¹ C^k

dhāti, B^d -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karīṃsu², ath' assa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṇ⁴ ādaya gantvā rajje patitthāsi, ath' assa Bārāpasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattam Chalaṅgakumāram nāma ācariyam⁵ katvā pesesi, so tassa

5 ācariyo me ti senāpatitthānam adāsi, aparabhāge Kuraṅgavi⁶ tena saddhim anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁷. Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyā⁷ vatthālāmkarādini pesesi, sā tenāpi saddhim paṇam akāsi, K. tam kārāṇam āharitvā dassento ditthā mayā ti adim āha.

Ta. Iomasundarīti romarājīyā maṇḍitandurā⁸, Chalaṅgakumāra-

10 dhanantevāsīnā ti Elakamārakam⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārasenāpatinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsīnā ca saddhim pāpam akāsi, evam anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāham tā¹³ na-ppasamsamīti, idam M. atitam āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā attanā ditthakārāṇam āhari.

15 Pañcamavatthusmim pi atite Kosalarājā Bārāpasirajjam gahetvā B-sirañño aggamahesiṃ gabbhinim pi aggamhesiṃ katvā sakanagaram eva gato, sā aparabhāge puttam vijjāyi. rājā aputtakattā tam puttasiṇehena positvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā veyappattam attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. karesi, ath' assa mātā puttam passitukam¹⁵ amhīti Kosalarājānam

20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāpasim gacchanti¹⁶ dvinnam ratthānam antare ekasmiṃ nigame nivāsam gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇḍakāram uṇanesi¹⁶, sā tam disvā va paṭibaddha-cittā tena saddhim pāpakammam¹⁷ katvā katipāham tath' eva vitināmetvā B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigame nivāsam gahetvā katipāham tena saddhim anācāram caritvā Kosalanagaram gatā, sā tato patthāya nacirass' eva tam tam kārāṇam vatvā puttassa santikam gac-

25 chissamīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigame addhamāsamattam tena saddhim anācāram caritvā sampuṇṇamukhahitthiyo nāma¹⁹ dussilā musavādīniyo ti, idam pi atitam dassento²⁰ evam h' etan ti²¹

30 adim āha.

Ta. Brahmadattassa mātaram ti Bārāpasirajjam karentassa Brahmadattassa kumārassa mātaram, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tam attanā nātam kārāṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā ca pañca itthiyo pāpam akāṃsu, na aññā ti saññam mā kari, atha kho etā ca

35 aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmiṃ thāne thatvā loke aticārīṇīnam vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahā samānaratā ti paṭigbhābhāvena sabbesu samarattā²² hutvā sā vasundharā itaritarāpatitthā

¹ Bds elakakumāro. ² Bd akāṃsu. ³ (ks omīti tam. ⁴ Bds kuraṅgadevi. ⁵ Ck ācā. ⁶ Ck Ed -iko. ⁷ Ed kuraṅgadeviyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārāṇse-. ¹¹ Bd -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati. ¹⁶ Ed -auto. ¹⁷ Bd -nāmesī. ¹⁸ Bd pāpam. ¹⁹ Bds gacchamīti. ²⁰ Bds nāmetā. ²¹ Bds add mahāsatto. ²² Ck hetanattāhi, Cs hetananti. ²³ Fds samāna-.

ti¹ uttamānaṃ ca adhamānaṃ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamaṇaṃ paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsaṃ labhamāna³ ke-
 naci⁴ saddhiṃ pāpaṃ⁵ karonti nāma, sabbasaḥā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 davasena¹⁰ saḥanti, sace tasmaṃ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanatthaṃ na phandanti¹² na kolābalaṃ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretuṃ, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcahattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnaṃ ca caraṇānaṃ vasaṇ' etaṃ vuttaṃ, suruddho ti suluddo su-
 pharuso, tath' itthiyo ti yathā sīhassa mukhaṃ c' eva¹⁵ cattāro hatthapādā 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthīnaṃ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhaṃ gaṇhanto tehi pañcahi ji gaṇhāti tathāji¹⁶ kilesa-
 bhakkhaṃ gaṇhamāna rūpādīhi āvudhehi pahaṇitvā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādati evaṃ etāpi kakkhaḷā pasayha khādikā¹⁷, tathā h' etā thirasīle
 pi purise attano balena pasayhakāraṃ katvā silavināsaṃ pāpeti, yathā so 15
 parahimsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahimsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 evaṃ agūṇasamannāgatā, tāsū²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthīnaṃ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tasmaṃ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhiḷkāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhiḷkāyo ti²⁸ sāmikaghātikāyo,
 sv-āyam attho Mahābhāsaajātakena dipetabbo, vuttāni h' eto ti:

Māyā c' eṣā mariciva soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)

kharū ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo³⁰

tāsū yo vissase poso so naresu narādhamo ti, 25

veṇikatā ti kataveniyo, yathā hi molinā bandhītā aṭaviyaṃ thītacoro janāni
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasāni³⁰ netvā dhanāni³¹ vilumpanti, madiriva
 dīdḍhā³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikāraṇi dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sūratā kiccrākiecraṇi ajānantiyo aññasmiṇi kattabbe aññaṃ eva
 karonti vayovikāraṇi³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāñjo attano 30
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano agūṇaṃ paṭicebādetvā gūṇam
 eva pakāsetti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmīgassa³⁷ siṅgaṃ parivattitvā
 thītaṃ evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bđ katham. ³ Cks -nam. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bđ omits ph-. ⁸ Bđ adds na calati. ⁹ Bđ sabbesu purisesu. ¹⁰ Cks nalo-. ¹¹ Bđ tassā, Ck omits tassa. ¹² Bds -ati.

¹³ Bđ -oti. ¹⁴ Bds pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bđ tathā tāpi. ¹⁷

Bđ -itā. ¹⁸ Bđ -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bđ omits tā-. ²¹ so Bđ; Ck gamaṇi,

Cs gamatiyo. ²² Bđ sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bđ ba-. ²⁵ Bđ vadhiṭtāyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antiti. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bđ -ā. ³⁰ Bđ -vanam. ³¹

Bđ janam. ³² Bds -rāvaritthā. ³³ Bđ yathassā. ³⁴ Cs yovi-, Bds viparitākāraṃ.

³⁵ Cks -satthu-, Bđ -saṇha-. ³⁶ Bds vipa-. ³⁷ Bđ isimi-. ³⁸ Bđ vi.

- viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā¹ 'ti yathā paṭicchanno¹ gūthakūpo evaṃ vatthālāmākārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhān janeti evaṃ etāpi vissāseṇa upasevīyamānū, pātālamivā³ 'ti yathā mahāsamudde pātālān duppūrān evaṃ etāpi methunena vijāyānena alāmkārenā⁴ 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tiṇṇaṃ bhī. dhammānān atitto mātugāmo ti ādi, rakkhāsī viyā⁵ 'ti yathā rakkhāsī nāma māmsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetum bahum pi dhanam paṭikkhipitvā māmsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na tussanti dhanān agapetvā methunam eva patthenti, Yamo vā⁶ 'ti yathā Yamo ekantaharo⁷ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādīsū na kiñci pariharanti sabbān kilesavasena silavināsaṃ pūpetvā dutiyacittavāre nīrayān upanenti, sikkhivā⁸ 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabbān bhakkhayati tath' eva tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yena kāmāmaṃcarā ti bhummattā karanavacanān, yattha etāsān kāmo hoti tatth' eva dhāvanti,
- 15 Nerū⁹ 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tam upagatā¹⁰ kākāpi suvaṇṇavāṇṇāpi¹¹ honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakārā¹² attānaṃ upagatān ekasadiśān katvā passanti, visarukkho ti ambasadiśo kimpakkarukkho, so niccam eva phalati vaṇṇādisampanno ca¹³ hoti, tena tam nīrasāmkā paribhuñjitvā maranti, evaṃ etāpi¹⁴ rūpādivasena¹⁵ niccaphalitā¹⁶ ramanīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
- 20 mādān uppādetvā¹⁷ apāyesu pātentī, tena vuttān:
 Āyatīm¹⁸ dosān nāññāya¹⁹ yo kāme paṭisevati
 vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitan ti
 yathā vā visarukkho niccaphalito²⁰ sadā anattā vā²¹ hoti evaṃ etāpi silādivi-
- 25 nūsavasena²² yathā visarukkhaṃ mūlam pi²³ teco pi pattam pi puppham pi phalam pi viṣam evā²⁴ 'ti niccaphalo tath' etāsān²⁵ rūpam pi -pe- poṭṭhabbān pi viṣam evā²⁶ 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaranā²⁷ ti gāthābandhanena tam atthān pākātaram²⁸ kātum evaṃ āha, ta. ratanā nta-
- karitthiyo²⁹ ti sāmikehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyākārā itthiyo tāni paresān datvā anācāraṃ caranti.

- 30 Itoparam nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṃ dassento āha, cattār' imāni sammā P-kha yāni kicce jāte anattaharāni³¹ bhavanti tāni³² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ cattārī etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsāye³³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kārā. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anantā va, Cs anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd tatthevātasu. ¹⁸ Bds puuamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattaharāni. ²² Cks omit kicce jāte anattaharāni tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

- α. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
 bhariyaṃ nātikule na vāsaye,
 bhajanti² rathaṃ ajānakā³,
 ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.
 ∴ Dohena hananti vacchakaṃ,
 bhariyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anattacarāni bhavanti:
 agūṇaṃ dhanum nātikule⁵ ca bhariyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṃ
 ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anattacarāni¹⁰
 bhavanti. Atthahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
 jānāti¹¹: daliddatā āturaṭṭaṃ jinṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā¹² pa-
 mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādena¹⁴,
 imehi khalu s. P-kha atthahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
 vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

- α. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jinṇakaṃ surasoṇḍakaṃ 15
 pamattaṃ muddhapattaṃ ca¹⁶ rattaṃ¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ
 sabbakāmapadāneha¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: āramaga-
 manasilā ca hoti uyyānasilā²¹ ca hoti naditthagamanasilā ca hoti
 nātikulagamanasilā ca hoti parakulagamanasilā ca hoti adāsadussa- 20
 maṇḍanānuyogaṃ²² anuyuttasilā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasilā
 ca hoti padvārathāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
 itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyam:

- α. Arāmasilā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātīparakulam²⁶
 dussamaṇḍanam²⁷ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁸ 296. 25
 10. yā ca nillokanasilā yā ca padvārathāyini²⁹
 navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³¹ vijam-
 bhati vinamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena
 pādaṃ akkamati³¹ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakaṃ ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ
 ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūni. ⁵ Ck -lā. ⁶ so Ck for cāra? Bḍ vāraṃ, Cḥ pāraṃ.
⁷ Ck nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikha bhaṅgaṃ. ⁹ Cḥ pāpasahāyako. ¹⁰ Bḍ -karāni.
¹¹ Bḍ add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² Bḍ muṭhatā, Bḥ muddatā ¹³
 Bḍ sabbadhane. ¹⁴ so Bḍ; Ck anuppādena, Cḥ anuppapāna. ¹⁵ Ck panu-
¹⁶ Bḍ -ttaraṇa. ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Ck; Bḍ paṇidhāneha.
²⁰ Bḍ -anti. ²¹ Bḍ -gamanasilā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cḥ pañcadvā-, Bḍ padvārāyini.
²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bḥ adā-
 sadu-. ²⁸ Bḍ -na- ²⁹ Ck -ṭṭhū-, ³⁰ Bḍ -rant- ³¹ Bḍ ajjhāreti. ³² Bḍ -mi.

- olaṃgheti¹ kilāti kilāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyācati⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati viviccam bhāsati naccena gītena vāditenā roditenā vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam sañ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīm dasseti akkhiṃ nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcaviśāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmīkassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹⁴ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avañṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹¹ tassa na bhaṇati anattam tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ digham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhiṇham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ niḥatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmīke agāravā paduṭṭhamanasamkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcaviśāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānūsocati,
 disvā patim āgataṃ nābhinandati,
 bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.

12. Anattam tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthaṃ ca hāpeti akiccakārīnī,
 paridahitvā sayati²³ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ B^d ulaṃghāpesu. ² C^k bhojā-, C^s bhujā-. ³ C^k dadati. ⁴ B^d yā-. ⁵ C^k -ṇati, B^d nikkhaṇati. ⁶ B^d upalikkhati. ⁷ B^d omits jivham pa-. ⁸ B^d nille-
 lati. ⁹ B^d paṭib-. ¹⁰ C^k sirasam. ¹¹ B^d -sehi. ¹² B^d aghācarati. ¹³ B^d
 -ṭṭham, C^s pavussam, C^k pavuccasam. ¹⁴ C^k omitt tassa bh. v. ¹⁵ C^k parā-
¹⁶ B^d kukupiya-, B^s kukammiya-. ¹⁷ C^k omitt tita. ¹⁸ B^d adds abhiṇham
 dvāre tiṭṭhati kacchāni aṅgāni ṭhānāni dasseti disoddisam gamtvā pekkhati. ¹⁹
 B^d -vīsati. ²⁰ B^d -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so C^k for anattamassa,
 B^d anattam tasseva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhuvati² kumkumī,
dīghañ ca assasati dukkha vediti³,
uccārapassāvaṃ abhiṇṇa⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵.
saddam nisāmeti parassa bhāsato.
nihatabhogā ca karoti santhavam, etc etc. 301. 5
15. Kicchena laddham kasirābhatam dhanam
vittam vināseti dukkhena sambhatam,
paṭivissakehi ca karoti santhavam, etc etc. 302.
16. Nikkhamtapādā visikhānucārinī
niccam sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agārava⁶. etc etc. 303. 10
17. Abhikkhaṇam tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti.
disodisam pekkhati bhantacittā, etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vāṃkagati⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpam labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇam vā raho vā
nivātakam¹⁰ vāpi labhetha tādisam
sabbā ca itthi kareyyum no¹¹ pāpam
aṇṇam aladdhā¹² piṭhasappināpi [saddhim]. 306. 20
20. Narānam āramakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ pītikarāpi vesiyā¹⁴,
na vissase, titthasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇam dhenun ti lūṅgavipallāsena vuttam, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhaya hutvā taruṇakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhim anā-
cāram carati, nātakā nātavāpi niggaham na karonti attano akittim pariharamānā
ajānantā viya honti, anattacārinīti¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti¹⁷ a.,
aguṇan ti jiyārahitam, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alamkāradīnam abhāvato kilesena
saṃgaṇhitum na sakkotīti tam avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakillesakāme²⁰
saṃgaṇhitum na sakkotīti. jarājīṇno kāyikavācasikkhidḍāratīsamatto na hoti,

¹ Ck parivattaka-, C parivattakā-, B parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.

⁴ read: -ha. ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetagā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bds -nāti.

⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so Bds; Cks omit no. ¹² Cks alattā. ¹³ Bds

-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārinī-? ¹⁶ so Cks

for -attānī?; Ck -attāni. Bds anācaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.

for -karānīti? ¹⁸ Bds -nāti. ¹⁹ Bds ti, Cks piya. ²⁰ Bds adds hi

- surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharāṃ āeva paveseti, muddho² andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāseisoṇḍo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhiṃ samvasati, bhariyaṃ pana akkosati paribhāsati tena taṃ⁶ avajānāti⁷ sabbakicceṣu anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti taṃ akkosati paribhāsati, yo pana⁸
- 5 sabbadhamā anuppādeti kuṭumbaṃ paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-sāraṃ hatthe katvā taṃ dāsaṃ viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti gharato pi taṃ nikkadḍhissati⁹, muddhapattanti muddhabbhāvappattaṃ, rattanti pamattaṃ, padosaṃ āharatīti sāmike padosaṃ āharatī dussati pāpakammaṃ karotīti a., ārāmagamanasīlā ti sāmikaṃ¹⁰ anāpucchā va abhiṇhaṃ puppha-
- 10 rāmādīsu aññatarāṃ gantvā ta. anācāraṃ caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-tāya¹¹ balikammaṃ katan ti ādīni vatvā bālasāmikaṃ saññāpeti, paṇḍito pana addhā esā ta. anācāraṃ caratīti puna tassā gantum na deti, evaṃ sabbattha attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnaṃ gehaṃ, taṃ sā¹² asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikaṃ dinnam¹³ atthi taṃ sodhe-mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasīlā ti vāṭapānantarādīhi olokanasīlā¹⁴, padvāṭaṭṭhāyiniṭṭi attano aṅgapaccāṅgaṇi dassenti padvāre ṭiṭṭhati, accāvva-
- 15 datīti¹⁵ atikkamma caratī atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷ aññassa nimittaṃ dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ ahaṃ taṃ diavā vijambhissāmī¹⁹ tāya saññāya okāsassa atthitaṃ vā natthitaṃ vā¹⁹ jāneyyāsīti paṭhamam eva
- 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evaṃ esa mayi bājhiṃssatīti sāmikassa passe ṭhitā vā vijambhatī²⁰ vijambhanaṃ²⁰ dasseti, vinamatīti kiñcid eva bhūmiyaṃ pādetvā taṃ ukkhipanti viya onamitvā piṭṭhiṃ dasseti, vilasatīti gamanādīhi iriyāpathehi alamkāreṇa vilāsaṃ dasseti, vilajjatiṭṭi vilajjanti viya vatthena sariraṃ chādeti kavātaṃ vā bhittaṃ vā alliyati, nakhenā²¹ ti pādana-
- 25 khena pādanakhaṃ hatthanakhaṃ hatthanakhaṃ²¹ ghaṭṭeti, kaṭṭhenā²¹ ti daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttaṃ aññassa vā puttaṃ gahetvā ukkhi-pati vā ukkhipāpeti vā, kilāṭīti sayam kilāṭi dārakaṃ kilāpeti, cumbanādīsu pi es²² eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalaṃ vā pupphaṃ vā deti, yāca-tīti taṃ eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena kataṃ anukaroti, uccanti ti
- 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²³ vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³ vā amanāpavacanena vā²⁴ paribhavavacanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti bahujanamajjhe apāṭicchanno²⁶, viviccan ti raho paṭicchannoṃ, naccenā²⁷ ti eteḥi naccādīhi nimittaṃ karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattim deve vas-sante vāṭapānena hatthiṃ āropetvā setṭhiputtana nīṭāya purohitabrāhmaṇiṇyā
- 35 vatthuṃ kathetabbāṃ, jagghatīti mahāhasitaṃ hasatī²⁸, evaṃ pi nimittaṃ

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks ahi-. ⁶ Bā nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadḍhati. ¹⁰ Bā adde āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamb-. ¹⁹ Bā atthi-bhāvam vā in the place of atthitaṃ -. ²⁰ Ck vijamb-. ²¹ Bā omits hattha -. ²² Ck thomasavanena. ²³ Ck mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵ Cks -bhavanavasena, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -karaṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakaṃ, palikkhatīti¹ dantehi likhati sīrasaṃ ti kesavaṭṭim eva, kesānaṃ mocanabandhane pi² parapuriśānaṃ nimittam karoti³ aniyāmetvā⁴ vā⁵ kocid eva sārājjiessatīti pi karoti⁶ yeva⁷, veditabbā bhavattīti⁸ ayaṃ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhītvā pana micchā carattīti paṇḍitena veditabbā bhavati⁹, pavāsaṃ ti asukagāme payuttadhaṇaṃ nassati gaccha taṃ sādhehi¹⁰ vyavahāraṃ¹¹ karohīti ādīni vatvā tasmiṃ gate anācāraṃ caritukāmā pavāsaṃ vaṇṇeti, anattān ti avadḍhiṃ, akiccaṃ ti akattabbayuttakaṃ, paridāhītvā ti gāhaṃ nivāsetvā, parivattakajātā¹² ti ito c' ito ca parivattamānā, kum-kuriyājātā ti kolāhalajātā pādamaḷe nīpanne upaṭṭhāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappakāraṃ kolāhalaṃ karoti tassa kilesaratīti nāseti dukkhaṃ vedayattīti sīsaṃ¹³ me rujjatīti ādīni vadati, vilomamācarattīti āhāraṃ sītaṃ icchantassa uṇhaṃ detīti ādīnaṃ vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmīkena dukkhaṃ¹⁴ sambhatānaṃ bhogaṇaṃ surāolatādīhi vināsikā, santhavaṃ¹⁵ ti kilesavasena santhavaṃ¹⁶ karoti, nikkhanta-pādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhanta-pādā, sāmīke patimhi agāraṇa¹⁷ eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārīni hoti,¹⁸ sabbitthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpaṃ kareyyuṃ, labhamāne ti¹⁹ labhamāne saṃvijjamāne ti a, nivātake ti raho nantaṇake paribhedake khaṇaṃ²⁰ vā raho vā ti pāpakaṇaṇatthāya okāsaṃ vā paṭicchannaṇatthānaṃ vā kareyya²¹, no ti ettha no ti nipātamattaṃ, alattā²² ti aladdhā ayaṃ eva vā pāṭho, aññaṃ sampannapurisaṃ²³ alabbhītvā pīṭhasappi-²⁴ nāpi tato patikkhātarena²⁵ pi²⁶ pāpakaṃ kareyy' eva, āramakārāsū ti²⁷ abhiratikārīkāsu²⁸, aniggahāsū²⁹ ti niggahena vinetuṃ asakkuṇeyyaṃ, tītthasamā ti yathā tīttham uttamādhamesu na kiñci³⁰ nahāyantaṃ vāretī tathā etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā satī na kiñci³¹ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasiyaṃ Kaṇḍari¹ nāma rājā uttama-² rūpadharo, tassa devasikaṃ amaccā³ gandhakaraṇḍakasahassaṃ āharanti, ten' assa nivesane paribhaṇḍaṃ katvā gandhakaraṇḍake phāletvā gandhadārūni katvā āhāraṃ pacanti⁴, bhariyā paṇ' assa⁵ abhirūpā ahoṣi nāmena Kinnarā⁶ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcālacaṇḍo nāma buddhisampanno⁷ ahoṣi, rañño pana pāsādaṃ nissāya⁸ antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākā pākāramatthake olambanti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath' ekadivasaṃ Kinnarā devī vātapānena oloketi taṃ disvā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omīti niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā add paduṭṭhā. ⁶ Bā -antīti. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ C Bā -a. ¹¹ Bā saṇṭha-. ¹² Ck -no pi, C -no ti. ¹³ Ck mattanakkhataṃ, C man-tanakkhaṇa. ¹⁴ Bā -yyuṃ. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ C Bā -nnaṃ. ¹⁷ Bā paṭik-kūlata-. ¹⁸ Ck add āramakārāsu, C -karāsu. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three MSS. for kañci? ²¹ Bā kinnaro. ²² Bā -ccasahassaṃ. ²³ Bā puccati. ²⁴ Bā pissa. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānaṃ ratiyā saṃgaṇḥitvā tasmim niddaṃ okkante saṇikaṃ utthāya nānaggarasabhojanaṃ suvaṇṇasarake pakkipitvā ucchaṅge,¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otarivā jambuṃ āruyha sākkhāya oruyha pīṭhasappiṃ bhojetvā pāpaṃ katvā āgataṃ maggen' eva pāsādaṃ āruyha gandheli sarīraṃ ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhiṃ nipajji, eten' upāyena nibaddhaṃ ten' eva saddhiṃ pāpaṃ karoti, rājāpi na jānāti. So ekadivasaṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ pavisaṃto jambucchāyāya sayitaṃ paramakāruṇṇāpattāṃ pīṭhasappiṃ disvā purohitaṃ āha: „pass' etaṃ² manussapetaṃ“ ti. „Āma devā“
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭikkūlaṃ kāci itthi chandara-gavasena upagaccheyyā“ 'ti. Taṃ kathaṃ sutvā pīṭhasappi mānaṃ janetvā „ayaṃ rājā kiṃ kathesi, attano deviyā mama santikaṃ āgamaṇaṃ na jānāti maṇṇe“ ti jamburukkhasa añjalim paggaḥetvā „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā taṃ⁴ añño etaṃ
 15 kāraṇaṃ na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyāṃ disvā cintesi: „addhā raṇṇo aggamaḥesi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhiṃ pāpaṃ karotīti“ so rājānaṃ pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-phasso kīdiso hotīti“. „Samma aññaṃ na passāmi, majjhimayāme pan' assā sarīraṃ sītaṃ hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu añña
 20 itthi, aggamaḥesi te Kinnarā devī iminā saddhiṃ pāpaṃ karotīti“. „Samma kiṃ vadesi, evarūpā paramavilāsappattā⁶ kiṃ iminā parama-jegucchena saddhiṃ abhiramissatīti“. „Tena hi naṃ deva parigaṇḥāhīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhiṃ nipajjitvā „parigaṇḥissāmi tan“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato
 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadaṃ yeva gantvā jambucchāyaṃ nissāya atthāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā „tvāṃ⁷ aticirāyitvā āgatā“ ti⁸ hatthena kaṇṇasakkhaliyaṃ⁹ pahari, atha naṃ „mā¹⁰ kujjhi sāmi, raṇṇo niddūpagamaṇaṃ olokesiṃ“ ti vatvā tassa gehe pādapariṇāṇikā viya ahosi, tena¹¹ pan' assā pahā-
 30 rena sīhanukhaṇḍalaṃ kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamaṇḍale pati, rājā „vaṭṭissati¹² ettakaṃ“ ti taṃ gaḥetvā gato, sāpi tena saddhiṃ aticaritvā purimaṇiyāmeṇ' eva gantvā raṇṇā saddhiṃ nipajjituṃ ārabhi. Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnāṃ¹³ sabbālaṃkāraṃ alaṃkaritvā etū“ 'ti āṇāpesi, sā „sīhakuṇḍalaṃ me suvaṇṇa-
 35 kāraṇaṃ santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā adds maṇ. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvanṇakārassa san-
 tike“ ti suvanṇakāraṃ pakkositvā¹ „kimkāraṇā imassā² kuṇḍalaṃ na
 desīti“³ ā, „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍālī⁴
 mādisena te suvanṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipitvā purohitaṃ ā: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā⁵ kujjhi“⁶, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthīnaṃ dussilabbhavaṃ passitukāmo⁷
 dassessāni te etāsaṃ pāpakaṃ c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aññā-
 takavesena janapadaṃ carāma“⁸ 'ti. Rājā „sādhū“ 'ti mātaraṃ r. 10
 paṭicchāpetvā tena saddhīṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭimbiko puttass' atthāya maṅ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisidāpetvā mahantena
 parivārena gacchati, taṃ disvā purohito⁹ ā: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhīṃ pāpaṃ karetuṃ sakkā“¹⁰ ti, „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“ 'ti, purohito „tena hi passa devā“
 'ti purato gantvā¹¹ maggato avidūre sāniṃ¹² parikkhipitvā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā sayāṃ maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭimbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssa itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta. gantuṃ na sakkā, na jānāmi kim bhavissatīti“, „ekaṃ itthiṃ
 ladhuṃ vattatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayaṃ eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṅgalaṃ bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva iminā nimittena, sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹³, sā ta. pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssa aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kim
 vijātā“ ti, „suvanṇavannaṃ puttan“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹⁴ te deva kumārikāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aññāpi, api pana te kiñci dinnan“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmīti“ vegena gantvā yānakaṃ
 gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayaṃ me“¹⁵ brāhmaṇiyā ussisake
 ṭhapitamuddikaṃ gaṇetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikan“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkonī. ¹⁰ Bā gaṇitvā, Cks omit
 gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakkena vijjhivā „gaṇha corā“² 'ti
adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aṇṇā bahū aticāriniyo
raṇṇo dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aṇṇattha gamissāma devā“
'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bha-
vissanti: kin no etāhi, nivattāmā“⁴ 'ti⁵ Bārāṇasim eva paccāgantvā
„evaṃ⁶ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ.
khāma⁷ deva Kinnarādeviyā“⁸ ti purohitena yācito khamitvā rājanive-
sanato naṃ⁹ nikkadḍhāpesi, tñānato pana taṃ¹⁰ apanetvā aṇṇaṃ
aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ¹¹
chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, iti attanā dīṭṭhakāraṇaṃ eva¹²
āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹¹

sabbitthiyo na ramantī agāre

taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹²

15 aṇṇaṃ disvā purisaṃ pīṭhasappin ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṃ ve Kaṇḍarissa¹³ raṇṇo Kinnarāya ca deviyā ti imesaṃ
Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahoṣi taṃ disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo
attano sāmikānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aṇṇaṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā
taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā
Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma
dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe
bhittim limpiti, ath' eko paccekabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmīti“ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ
laddhuṃ sakkā“¹⁵ ti¹⁶ pārupitvā pattahatto nagaraṃ pavisitvā tassā
avidūre atthāsi, sā kujjhivā olokenti¹⁶ „samaṇa mattikaṃ pi na
labhasīti“¹⁷ vatvā¹⁷ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte tñāpesi, so
tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi¹⁸, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - pahattham. ² Bā hotu. ³ Cks nivattitvā, ⁴ C^s imā, Bā omits evaṃ. ⁵ Bā - atha. ⁶ Cks omit naṃ. ⁷ Cks omit taṃ. ⁸ Cks add agge. ⁹ C^s - katheva, C^s - kameva, B^s - karaṇameva. ¹⁰ Bā yaṇca. ¹¹ Bā kinnari-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bā yaṇca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā adds cī-
varam. ¹⁶ Bā add padutthena manasā mattikampi bhikkhatīti avoca pacceka-
buddho niccālo va ahoṣi atha sā paccekabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna cittaṃ
pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bā adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bā add sā nacirasseva tato
cavitvā tasmim yeva nagare bahidvāragāme duggatitthiyā kucchimhi paṭisandhiṃ
gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchiṭo nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi, kujjhitvā olokitattā paṇa
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva' sañjānimsu. Ath' ekadivasam Bārāṇasirājā rattim
 aññatakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhim kilānti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum' nāsakkhi, dibbaphassena
 puṭṭho viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpaṃ¹ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“ sace tādisaṃ pi icchati, sādhu
 'ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññatabhāvaṃ ārocesi, so 'tasmim yeva
 gehe tāya saddhim vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññatakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthim olo-
 ketum na icchati. Ath' ekadivasam tassā pitu lohitaṃ pakkhandikā
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkharayutto pāyāso tassa² bhe-
 sajjam, taṃ te daliddatāya uppādetum na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetum
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā
 gamanavelāya dummanā³ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhādde idaṃ atīssara-
 bhesajjam kuto labhissāmīti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ caritum, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 paṇa etaṃ antepuraṃ nessāmi etissā phassasampadaṃ ajānantā 'am-
 hākaṃ rājā yakkhinim gahetvā āgato' ti kelim karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmīti“,
 atha naṃ ā.: „bhādde mā cintayi, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhim abhiramitvā rājanivesanaṃ gantvā punadvase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggaḥetvā⁴ dve puṭe katvā ekas-
 miṃ⁵ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmiṃ cūlāmaṇim ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhādde mayam daliddā, kicchena sampāditam,
 tava pitaraṃ 'ajja imambā puṭā pāyāsaṃ bhuñja⁶ sve imambā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam

¹ Bḍ tveva-. ² Bḍ sandhāretum. ³ Bḍ -samphassena. ⁴ Bḍ tathāvirū-. ⁵ Bḍ
 -tīti. ⁶ Bḍ va etassa. ⁷ C^{ks} -no. ⁸ Bḍ āharāpetvā. ⁹ C^{ks} omit ek-. ¹⁰
 Bḍ -atu.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana' sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu, sā ekadivasaṃ dvinnam³ aggamahesibhāvassa
 supine nimittaṃ disvā rañño ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarupe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ 5
 itthinaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittaṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājanaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ katabban“ ti vutte
 „deva imaṃ māretuṃ na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā 10
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadimsu, rājā āhāravatthālāmkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyarañño abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā, rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhan“ ti vatvā āga- 15
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa rañño aggamahesibhāvaṃ kathetvā taṃ⁸ sabbāṃ
 pavattin tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭṭā⁹, atha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇeṇ⁷ eva
 phassarāgaratto aññasu itthiṃsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga- 20
 mahesitthāne ṭhapesi, sā tassa pāṇasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattin
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamahesiṃ¹¹ kātuṃ dassāmiti“ senaṃ saṃ-
 kadḍhitvā¹² tassa paṭitithe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā 25
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattasattadivasaṇi hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno sañña-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā titthapaṭitithe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnam pi tesāṃ mahesittā¹⁷ kāresi, dve pi tassā saṃ-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya 30
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -khathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -dḍhi. ¹³
 Bds tassa pana naditithe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds titthapaṭitithena. ¹⁷ Bd aggamahesitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakunārājā Bako ahosi, tasmā idam attanā dīṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa rañño

accantakāmānugatassa bhariyā

5 avācarī³ baddhavasānugassa⁴.

kaṃ vā itthī⁴ nāticare tadanān ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantaṃ kāmam anugatassa, avācarī⁵ anācārī carī, baddhavasānugassā⁶ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karanatthe vā⁷ sāmīvacanaṃ. tena
10 saddhim pāpam akāsīti vuttaṃ hoti, tadanān ti kataram⁸ aññaṃ purisaṃ nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atūte Brahmāḍattassa bhariyā Pīṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sīhapañjaram vivaritvā olokeṇti māṅgalassagopakam disvā rañño nidokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhim aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā rañña saddhim nipajji, ath' ekadivasam rājā „kin nu kho deviyā aḍḍharattasamaye niccam sarīram sītalam hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddupagato viya hutvā tam utthāya gacchantim anugantvā assabandhena saddhim aticarantim disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji, punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccam āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahaṃ dosaṃ¹⁵ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññaṃ aggamaheṣim akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmāḍatto ahosi, tena tam attanā dīṭṭhakam āharitvā dassento pi:

23. Pīṅgiyānī¹⁶ sabbalokissarassa

rañño piyā Brahmāḍattassa bhariyā

avācarī baddhavasānugassa¹⁷,

taṃ vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evaṃ aticaranti tam va assabandham tam vā¹⁸ aggamaheṣe sīṭhānaṃ ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹. ubhayato bhaṭṭhā ahosi, kāmakāminīti kāme patthayamānā, evaṃ pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bḍ dīṭṭham. ² Bḍ anācārī. ³ Bḍ paṭhavasānugata-. ⁴ so C^s; C^k kaṃ vāsi itthi, Bḍ kaṃ vāpi itthi, read: kaṃ vāpi thī? ⁵ Bḍ anācārīti. ⁶ Bḍ paṭhassa. ⁷ Bḍ tam. ⁸ Bḍ adda tam. ⁹ Bḍ -rā. ¹⁰ C^s pīṅgiyāti, C^k pigiyāti, Bḍ piyaṅgiyāni. ¹¹ Bḍ adda aggamaheṣi. ¹² so C^s; Bḍ niddupagamana-. ¹³ Bḍ -rūyhi. ¹⁴ C^k tulla-, Bḍ cūlasayanake. ¹⁵ C^k -bandhanajje bhejjārahaṃnosaṃ, Bḍ -bandhachajjabhajjā-, C^s -raharam-. ¹⁶ Bḍ piyaṅgiyāni. ¹⁷ Bḍ anācārī paṭha vasānugatassa. ¹⁸ C^k omit assa --. ¹⁹ Bḍ nājjhagamā.

Atītavatthumhi itthinaṃ dosam kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsam dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ 5
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sass³ eva³ cittassa vasaṃ vajanti. 312.
26. Cirānuvuttham⁴ pi piyaṃ maṇāpaṃ
anukampakam⁵ pāṇasaman pi santam⁶ 10
āvāsu⁷ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmāham itthinaṃ na vissasāmi. 313.
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹ 15
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjyanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpamā sikhī-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā 25
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ sīghasotā
sevanti h²⁰ etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317.
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādha²³. 318. 30

¹ Bđ -naṃ mittadubbhinā. ² Ck^s tañ. ³ Ck^s sassāva. ⁴ Ck^s -nnuttam,
Bđ -vuttham. ⁵ Bđ -kammaṃ. ⁶ Bđ bhattam, Ck^s santa, C^s santim. ⁷ C^s Bđ
avāsu. ⁸ Bđ bārāssa, B^s vāra-. ⁹ Bđ itthinaṃ. ¹⁰ Ck^s omit ca-. ¹¹ so
Bđ; Ck^s nevivara, C^s nemiva. ¹² Bds sapekkha-. ¹³ Ck^s a-. ¹⁴ Ck^s ci-. ¹⁵
C^s Bđ enam. ¹⁶ C^s a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck^s; C^s tikkhāmayā, Bđ
tikkhāmānā. ¹⁹ C^s Bđ nadīriva; read: nadīva? ²⁰ so. C^s; Ck^s yamampiyaṇa,
Bds yamappiyanti. ²¹ Bds etā. ²² Ck^s so. ²³ Bds bandhaye.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma. velā tāsam na vijjati¹. 319.
38. Ghatāsanasaṃhā h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitipassēva² omasanti varaṃ varaṃ. 320
- 5 31. Ghatāsanam kuṇjaram kaṇhasappam
muddhābhisittam pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesam bhava⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
36. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kantā
16 na dakkhiṇā pamadā sevitaḥḥā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitaḥḥā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ ti khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātake⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttam, lahuḥcittānaṃ ti taṃ muhuttam eva pari-
15 vattanacittānaṃ, Culladhaṇuggabajātaken' etaṃ kathetabbam⁸, akatuññutā pana
etāsam Ekanipāte Takkāriyajātakeṇa dipetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhugahitako abhūtāvattito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano kataṃ upakāraṃ, kiccan ti attanā kātabbakieram, na mātaran¹⁵ ti
20 sabbe pi nātake chaḍḍetvā yasmim patibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
nato ete mātādayo na jānanti¹⁵ nēma mahūpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
nillajjā, sassā¹⁷ ti sakassa, avāsū¹⁸ ti āpadāsu¹⁷, kiccesū¹⁷ ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannan ti otinnotinnaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsam pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamam vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatitthitaṃ, nemiti
sakaṭassa gacchato cakkaneṃ viya. ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ,
vittan ti dhanam, nayanānti attano vasaṃ nenti, jalajenā²⁰ ti jalajāta-
sevālena, kāmbojakaraṭṭha-vāsino kira yadā aṭavito asse gaṇhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādim katvā yāva
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāniyam pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavasanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in līd the second hemistich comes before the first. ² Cks bahu-. ³ Cks Bā
ro, Bā yo. ⁴ Bds have. ⁵ Ck bahunā, Bā bahuuna. ⁶ Bds luddā-. ⁷
Cks -ru-, Bā kajavedā-. ⁸ Bā dipetabbam. ⁹ so Cks; Bds na devasattoti na
devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Cks; Ck abhūtāvattito, Bā abhūtapavattito. ¹¹
Bds -vantatavādāni. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, Bā
bhūta vitto. ¹⁵ Bds -āti. ¹⁶ Cks -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck Bā apa-. ¹⁸
Bds -rūyhati. ¹⁹ Cks a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, Ck -saṃvaddhāni, Bā sambandhāni,
Bā -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bds khādantā. ²³ Ck se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasaṃ² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahanatthāya
 saṇḍhī vācchi purisaṃ vasaṃ nentitī a., kullaṇaṃ ti taraṇatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittabandhanena silesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhāmāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi tesam yeva upakāro 5
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādha⁵ ti yo vātaṃ pi jālena
 bādheyya⁶, velā tūsaṃ na vijjatitī yathā etāsaṃ nadīnaṃ asukavelāyā ev'
 ettha gantabbā ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchitīcchitakkhaṇe upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikattikkena upagantabbā n' eva
 (- ?) tathā etāpiti a., ghatāsaṇasamā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi 10
 killesaratīyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbbhitāya 'ti pañcahi kāraṇehi kanhasappasirasadisā, tattha bahulārāgatāya
 ghoravisatā pisunatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbbhitā veditabbā, gāvo
 bahitipassa⁹ 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṃ chaḍḍetvā bahimanāpassa¹⁰
 tipassa varaṃ varaṃ omasanti khādanti evam etāpi niddhanam chaḍḍetvā 15
 aññaṃ sadhanam eva gacchantitī¹¹ a., muddhābhisittan ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jāne, niccayatto¹³
 ti niccam saṃnāto upaṭṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dūjjāno,
 sabbabhaṇḍo ti ajjhāsāyo, cirapariciṇṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuñjaro ghāteti ciraparicito pi sappo dasati ciravissāsiko pi rājā anatthakāro¹⁴ 20
 hoti, evam cirapariciṇṇāpi itthiyo vikāraṃ dassentitī, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavatī, na bahūna¹⁵ kantā ti adḍhakāsigaṇikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā hontī
 tasmā na sevittabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggaḥāpi na sevittabbā, sū hi dhanam alabhamānā kujjhati. 25

Evam vutte mahājano M-assa „aho sukathitan“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ agunaṃ kathetvā
 tuṇhi ahosi.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano nānabalena itthīnaṃ agunaṃ kathessāmīti“ vatvā 30
 agunakatham ārabhi.

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakuṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bđ -am. ² Bđ -e. ³ all three MSS. tikkhāmāyā ti tikkhiṇa-
 māmāyā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bđ Cs add evam sīghamāyā. ⁵ Bds bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bds bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bds bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccam yatto, Bđ
 -yato. ¹⁴ Cs Bđ -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bđ bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bđ add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bds satthā. ¹⁸ Bđ -gāthā pari-.

36. Puṇṇam pi ce 'maṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṃ pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Utthāhakaṇ ce pi alīnavuttim
komārabhattāraṃ piyaṃ manāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchatī man ti poso,
10 na vissase rodatī me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhapurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ,
15 na vissase rājā sakha² mamaṃ ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugat' assa bhariyā
20 na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpaṃāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varaṃ varaṃ. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivatthena mañjunaṃ bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bd rājā sukhā. ³ Cks -uṃ, Bds -umpi. ⁴ Bds chindā-peyyumpi. ⁵ Bds -e. ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bds piveyyuṃ. ⁸ Bds dīnna-. ⁹ Bds yāthā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bd mitena, read: smitena or mihitena. ¹² Bc capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālaṃ¹
chavaḍḍhakaṃ [pupphachaḍḍakaṃ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

5

Ta, ādimajjhakathūpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchatī man ti maṃ esā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṃ
nikkhiṭṭheyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanatthāne ʾhitam coraṃ
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ saṃjānanti te yeva mārenti,
sakkā manāṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakkā me ti na 15
vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissati attā-
naṃ rakkhissati¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kinkāraṇā: titthasamā hi nāriyo
ti sambandho, titthaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā 20
aṇṇapurisasārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyum, mā dīna-
kāmaśū¹³ 'ti bhīṇajjhāsayaśū¹⁴ kilīṭṭhaśayaśū, bhāvaṃ ti evarūpāsu sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātītthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇatthēna Gaṅgātītthasadisāsu,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasadisō va, gatenā 'ti ādisu pekkhitena palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivattthēna Naṇinijātakaṃ mañjunā bhaṇitena 25
'tuvaṭṭam kho ayyaputta ḍgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthum kathetabbam,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭṭhinā ti thaddhabadaya, vāḷā
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlū, lapasakkharā¹⁸ ti nīratthakalapānena
sakkharā viya madhurā, aśā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikkhi sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti ti parissajanti upagūhanti veṭṭenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṣṣitā rukkhāṃ veṭṭeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍḍhakaṃ ti chavānaṃ ḍhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaḍḍakaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanam ti etesu pi sadhanam anu- 35

¹ so all three MSS. ² so B^s; B^d chavakasama, C^ks caṭaka. ³ read: abhi? ⁴ add va? ⁵ B^ds -gāthāpari-. ⁶ B^ds gāthāya. ⁷ B^d sakkā in the place of paṇṇa.
⁸ so C^ks; B^d -ṭetvā. ⁹ B^ds add taṃ. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, B^s yeye? ¹² C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dīna-. ¹⁴ C^k lita-, C^s lina-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶ C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapanasa-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d omits pari -. ²¹ B^ds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanam, chavakasaman¹ ti sunakhamam-
sakhādakacandālena samam sadisam tena nibbisejam pi purisam bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evaṃ attano nāne thatvā Ānando gijjharājā itthinaṃ
5 agunam kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanam sutvā Nārado
pi attano nāne thatvā tasmā agunam kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānam⁴ veditvā tāyam
velāyam imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro 'me na pūrenti, te me sunātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
51. Saritā sāgaram yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddam na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūراتي. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānam vedam akkhānapāñcamam⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūراتي. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddam sapabbatam
ajjhāvase vijinitvā anantaratanocitam,
pāram samuddam pattheti, ūnattā hi na pūراتي. 340.
54. Ekamekāya itthiyā aṭṭhaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandam, ūnattā hi na pūراتي. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānam¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātam jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaram eka-pāṇinā
sukena tālena¹⁴ haneyya ghosanam
yo sabbabhāvam pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham⁽⁹⁴⁾
thīnam bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck caṭakasan, Cs vaṭakasasidan, Bā chavakasama sadisan. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Cks tasamā. ⁴ Bā gāthāpariyosāne. ⁵ Bā sunātha mama. ⁶ Bā -vāsītā. ⁷ Cks ūnantā. ⁸ Bā -ānam-, Cks -kkhāma-. ⁹ Bā -to. ¹⁰ Cs kaṇṭa-
¹¹ Bā jū-; read: jaleneva? ¹² Bā paro. ¹³ Bā -ceyya, Cks -ciyasa. ¹⁴ Bā batthena. ¹⁵ Cks bbassajeyya. Bā uyujje; read ossaje.

59. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{18}$, IV $\frac{471}{21}$)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
60. Avaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{320}{10}$, IV $\frac{471}{19}$)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
61. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va saṇ ṭhānam khippam anuḍahanti nau ti. 347.

Ta. dijampatīti dijaseṭṭhakam¹ Kuṇḍalam ālepati, saritā ti ādi ṭha-
pitamāṭikāya bhājanattam vuttam, ūnattā ti udakapattīṭṭhānassa hi mahantattā
ūnā yeva, adhiyāhan ti sajjhāyivā, vedamakkhānapaṇḍaman² ti
itihāsapaṇḍaman vedacatukkam, ūnattā ti so hi ajjhāsāyamahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūrati, ratanocitan ti nānāratanehi citam paripunnam, ūnattā
ti so hi taṇhāmahanatāya na pūrati, siyā ti siyūm, ayam eva vā pāṭho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesam kāmarasānam āharapakā, navame ti aṭṭhahi
atittibhāvadassanattam vuttam, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandan
karot' eva, ūnattā ti sā hi kāmataṇhāmahanatāya na pūrati, kaṇṭakānam 15
pāsākhā ti sambādhamagge⁴ kaṇṭakasākhāsaddisā, yathā hi sākhā laggitvā ākaḍ-
ḍhati evam etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākhā hatthādīsū vijjhitvā dukkham
uppādeti evam etāpi putṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhitvā mahāvīnāsam pā-
pentī, vajantīti parapurisam vajanti, parāmase ti gapheyya, osiñciyā ti
nahāyitum otiṇṇo ekena pāṇinā sakalasamudde⁵ udakam osiñceyya⁶ gahetvā chaḍ- 20
ḍeyya, sakenā 'ti ekena attano hatthena tam eva hattham hanitvā⁷ ghesam
uppādeyya, sabbabhāvan ti tvam me⁸ iṭṭho kanto piyo manāpo ti vucca-
māno yo⁹ puriso evam ev¹⁰ etan ti saddahanto attano ajjhāsāyam pamadāsu
ossajjeyya¹⁰ so jālādīhi vātagaṇḍādīni kareyyā 'ti a., gatan ti gamanani,
analā ti tīhi dhammehi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadi 25
udakena evam kilesaratiyā duppūrā, sīdanti nam -- nā ti tattha¹¹ nan ti
nīpātammattam, itthiyo allinā catūsū apāyesu sīdantīti viditvā, āvaṭṭanīti yathā
āvaṭṭanī mahājanassa hadayaṁ mohetvā attano vase vatteti evam etāpīti¹² a..
vikopanā ti nāsanattāthena ca garahanattāthena ca brahmacariyassa kopikā,
chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā. 30
saṇṭhānan ti yathā jātavedo attano ṭhānam yam yam padesaṁ allīyati tam
tam¹⁴ ḍahati tathā etāpi yam yam purisaṁ kilesavasena allīyanti tam tam
anuḍahanti mahāvīnāsam pāpentī.

Evam Nāradena itthīnam aguṇe pakāsīte puna M. vise-
setvā tāsam aguṇam pakāsesi. 35

¹ Bā -jeṭṭhakam. ² Bā bedamakkhāna-, Ck devakkhūmanap-. ³ Bā add vīsa-
time pi. ⁴ Ck sakhādha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck -eyyā, Bā -eyyūm. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvam eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā uss-. ¹¹ Bā ettha. ¹² Ck
-pi attho. ¹³ Ck chandavāsāva. ¹⁴ Ck only one tam.

Tam dassetuṃ Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāradaṣṣa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abbhāsi:

81. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā.
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadam² hi nālape³. 348.
82. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītābhaṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupatthitāsati
dīpe rakkhasigaṇo va⁵ vāṇije. 349.
83. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhataṃ
sāgare va makaraṇaṃ timiṅgilo. 350.
84. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādināṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
85. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ ḍahanti naṃ. 352.
86. Addham¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanam
osaranti sadhamaṃ saḥ¹¹ attanā,
rattacittam ativeṭṭhayanti naṃ¹²
sāla¹³ māluvalatā kāṇane. 353.
87. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā.
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹⁴ māyakovidā. 354.
88. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ Bđ -aṃ ura-. ² Cks ekam-, Bds ekāya-. ³ Cks pamadā hi-, Bđ ekāya pamudāya nālape, Bs ekāya pamadā hi-. ⁴ so C for -tamhi- or -tasmi-, Ck -haṇitami-hita udhā, Bđ -tapita-. ⁵ Ck gaṇeva? Bđ gaṇāva. ⁶ Bđ āpagaṇi, Bs āpagā. ⁷ Bđ upalāpentī. ⁸ Bds vā. ⁹ Bđ -vadhīyo. ¹⁰ Bđ uddham, read: addha ṇatva? ¹¹ Cks nā. ¹² Bđ -aṃ. ¹³ so Ck; C e satī? Bđ va samtatani.

rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayanantarassitā¹. 355.

69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujanassa pūjito
nārinam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.

70. Yam kareyya kupito diso disam
duṭṭhacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyasanam nigacchati
nārinam vasagato apekkhavā. 357. 10

71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālitā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.

72. Tā kulesu visikhantaresu vā 15
rājadhāninigamesu vā puna
oḍḍitam Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhaththiyo⁴. 359.

73. Ossajitva⁵ kusalam tapogunaṃ
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayam nimissati
chedagāmimaniyam va vāṇijo. 360.

74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakammunā
gacchati aniyato gaḷāgaḷam 25
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.

75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbaliṇaṇ ca-m-āyasam⁹
āvasitvā[na] tiracchānayoniyaṃ¹⁰
petarājavisaṃyam na muṇcati¹¹. 362. 30

76. Dibbakhidḍaratiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṇ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṇ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣṣitā. ² all three MSS. -kaṣā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C^s -jje sukhanayo. ⁵ all three MSS. ossajjitvā. ⁶ Cks omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bd dummedho. ⁹ Bd āyasam, B^s
āyasam, C^k mānasayam, C^s māsayam. ¹⁰ Cks -yo. ¹¹ Cks muccati. ¹² Cks va

77. Dibbakhidḍaratiyo na dullabhā
cakkuvatticaritañ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā.
ye caranti pamadāh' anattikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anattikā. 365.
79. Sabbadukkkhasamatikkamañ sivañ
accantañ acalitañ asaṃkhatañ
nibbutehi sucihi³ na dullabhañ⁴
ye caranti pamadāh' anattikā ti. 366.

- Ta sallape ti sace maya saddhiñ sallapessasi sīsañ te pāṭessāmīti⁵
vatvā khaggañ ādāya thītenāpi⁶ sallapītamatte yeva tañ khādītva jīvitavināsañ
15 pāṭessāmīti dosiñ hutvā thītena piṣācenāpi saddhiñ sallape, upagatañ dāsi-
tvā⁷ nāṭessāmīti thītañ⁸ uggatejañ uragañ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadūya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dipe rakkhāsigañ¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhāsigañ¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāñje palobhetvā¹⁷ attano vasagata katvā khādanti evaṃ imāpi kama-
20 guñehi attano vase katvā satte mahāvināsañ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṃvaro ti mariyādā, pābhatañ ti dukkhasambhatañ dhaññañ gilanti nāṣenti,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyañ ti loṇatoyavantañ samuddaṇ¹⁷
ti a., āpakā¹⁸ ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṇ nadiyo osa-
ranti evaṃ pamādināñ pamadā ti a., chandasā ti pemeña, ratiya ti pañca-
25 kāmagaṇaratiya, dhañña vā ti dhaññetu vā, jātavedasādīsañ ti guṇa-
sāmpattiya aggim iva jalantañ¹⁹ pi, rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhikā.
rāgadosagatiyo²⁰ ti pi pāṭho, osarantīti madhuravacanena tañ bandhantiyo
upagacchanti, sadhānañ²¹ ti sadhānā²², ayam eva vā pāṭho, vatthālamkāratthāya
kiñci attano dhaññañ datvāpi otaṇantīti a., sahattaṇā²³ 'ti attabhāvena sad-
30 dhiñ attano²⁴ bhāvañ pi tass' eva paricajantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yanti ti dhanagabhaṭṭhāya ativiya veṭṭenti piṇenti, vividhena chandasā ti
nānāvīdhena ākāreña, citrabimbamukhiyo ti alāmkāraṇavasena citrasarirā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitañ hasanti, paḥasantīti
mandahasitañ hasanti, Saṃvaro vā²⁴ 'ti māyākārapurīso viya asurinda viya

¹ Ck -vyamhi-, Bḍ suvaṇṇavyamhi-. ² Bḍ ca ³ Cks -jhi, Bḍ -ibbi, Bḍ -īhi. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bḍ phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bḍ adda sallape. ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bḍ tañ. ⁹ Cks omīti uragañ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālape. ¹² Bḍ lokacittassā-ghāṭakā. ¹³ Bḍ -ā. ¹⁴ Cks manumñeña. ¹⁵ Bḍ veseva, Cks omīti vesena. ¹⁶ Bḍ upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bḍ āpagā, Cks -kan. ¹⁹ Bḍ jalitañ. ²⁰ Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nañ. ²³ Bḍ Cḍ attā. ²⁴ Cks cā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
 janā ti Karandakajāṭake³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
 evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsati ti na virocati Hārīta-
 Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ ti tato⁶ amittena katavyasanā atirekatara-
 vyanan ti a., apekkhāvā ti satanho, kesa -- tajjitā ti ākaḍḍhivā lūna- 5
 kesā⁷ nakhehi chinuagattā⁸ tajjitā pādādihi ca tālitā va hutvā yo⁹ kelivasena¹⁰
 ete pi vippekāre karoti¹¹ tādīsam hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
 vippekāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kimkāraṇā: ramanti kuṇape va
 makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādīmhi makkhikā viya tā hīne yeva
 ramantīti a., odḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu thānesu Na- 10
 mucino Kilesamārassa migapakkhigahaṇattham luddakehi odḍitam pāsā ca vā-
 karaṇā cā¹⁴ ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dibbamānusakena¹⁷
 sukkena atthiko parivajjeyya, ossajjivā ti devamanussesu mahāsampattidā-
 yakaṁ tapogunam chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
 kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayam nimissati²⁰ so sadevalokena 15
 parivattetvā²¹ nirayam gaṇhissati, chedagāmimaṇiyam va vāṇijo ti yathā
 bālavāṇijo mahagghabhaṇḍam datvā chedagāmīlāmakaṁ maṇikaṁ gaṇhati tathā-
 rūpo ayam hotti a., so ti so itthīnam vasaṁ gato, aniyato ti ettakaṁ kālam
 apāyesu paccissati, gaḷagaḷan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
 yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṁ: duṭṭha -- uppathe ti yathā kūtagadra- 20
 bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
 vanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttam āyasaśimbali vanam, petarājavisayan
 ti petavisayaṁ ca kālakaṇṭhakaasuravisayaṁ ca²⁴, pamādinan ti pamattānam.
 te hi pamadāsu pamattā tāsā sampattīnam mūlabhūtam kusalam na karonti,
 iti tesā pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nan ti tathā- 25
 vidham purisaṁ tā pamādavasena²⁵ eva akusalam kāretvā duggatiṁ paṭipādentī
 nāma, sovaṇṇavyamhanīlayā ti suvaṇṇamayavimānavāsīniyo, pamadā-
 hanatthikā ti ye²⁶ purisā pamadāhi anattikā hutvā brahmacariyam caranti, sa-
 matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
 yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhāto rūpadhātusambhavo²⁶ tesā na dullabho, 30
 vitarāgavisayūpapattiya²⁷ ti yā²⁷ vitarāgavisaye suddhāvāsalo ke uppatti
 āpi tesā na dullabhā ti a., accantan ti anatītaṁ²⁸ avināśadhammakam²⁹,
 acalitan ti kilesehi akampitaṁ, nibbutehi nibbutakilesehi, sucīhīti
 parisuddhehi evarūpaṁ nibbanam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bā² -yantaniissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bā⁵ -itā. ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinna-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bā kilesa-.

¹¹ Cks -ontī. ¹² so Cks; Bā nam. ¹³ Bā¹³ add ti. ¹⁴ Cks vākarajjañcāti, Bā

vākūñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññā-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dibba

¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bā¹⁹ add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bā²¹ niva-. ²² Bā

vā. ²³ Bā²³ -issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bā²⁶ -tuyā bhāvo.

²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītaṁ. ²⁹ Bā -taṁ.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ṭhitadevatā ca
„aho Buddhalīlāhāya kathitan“ ti sādhu-kāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
6 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakatṭhānam eva gato. Itare pana antarantarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde ṭhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

- 10 80. Kuṇālo 'ham tadā āsim, Udāyi phussakokilo,
Ānando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo ahoṣi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttam kathesi. Kuṇāla-
jātakam. Asītinipātam⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
90 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nāyena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṃ mūlhaḡabbhāya
itthiyā sotthibhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḡo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam
abbhantaro⁶ ahoṣi. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
95 tathārūpaṃ luddam lohita-pāṇim mahācoraṃ Aṅgulimālaṃ adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaraṃ kataṃ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭiyam nisinnō⁷ va
dibbāsotena katham sutvā „ajja mama gamanam bahūpakāraṃ bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“ nātvā anopamāya Buddha-
90 līlāya dhammasabham⁸ gantvā paññattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Ck^s omīti asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁵ Bā add upasampadā ca. ⁶ Bā -re yeva. ⁷ Bā ṭhito. ⁸ Bā -bhāyam.

bedhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayanam, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ ca-
ranto padesañāṇe t̥hito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā
dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiyā kucchismim
nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, ⁵
tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike
sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ
ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño
putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nik-
khamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ ¹⁰
gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi.
Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi.
Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-
kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte
„kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti¹⁰ „Brah- ¹⁵
maḍattakumāro nāma“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi.
So „sippagahaṇāya“¹¹ ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten'
eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi
„mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“¹²
gacchāma¹² ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavi- ²⁰
sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ
āvikatvā sippagahaṇāya¹³ āgatabhāvaṃ kathesuṃ. So „sādhū“
ti sampatīcchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-
pesuṃ, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe eka-
satamattā rājaṇṇa tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹⁴. Suta- ²⁵
somo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass'
eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākaṃ. ³ Bds add
dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds
add disvā nikkhasabhaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds aṭṭha Su-. ⁸ Bds
sīdi. ⁹ Cks -assa, omitting ti. Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma,
omitting ti. ¹¹ Cks -ayā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya.
¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me¹ ti vatvā Brahmāḍattakumāraṃ eva gantvā² tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippaṃ sikkhāpesi, itaresaṃ pi kaṃena³
 sippaṃ niṭṭhitaṃ. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhaṃiṃsu, atha ne Sutasoma mag-
 5 gadhure⁴ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṃ sip-
 paṃ dassetvā rajjesu patitṭhaḥessatha⁵, patitṭhitaṃ pana maṃ⁶
 ovādaṃ kareyyāthā⁷“ ‘ti ā. „Kiṃ ācariyā⁸“ ‘ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁹ kareyyāthā¹⁰“ ‘ti. Te
 „sādhū¹¹“ ti sampatiṇṇiṃsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā¹² „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāraṃ¹³ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti¹⁴
 ṇatvā ca te evaṃ¹⁵ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnaṃ sippaṃ dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvaṃ c’ eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetuṃ paṇṇākārena saddhiṃ paṇṇāni paṇiṃsu. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hoṭhā¹⁶“ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsaṃ vinā bhattaṃ na bhuṇjati, uposatha-
 divasatthāya pi ‘ssa maṃsaṃ gaḥetvā ṭhapenti¹⁷, ath’ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamāsaṃ bhattakāraḥassaṃ paṃādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇaṃuṭṭhiṃ ādāya caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asaḥ-
 kanto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n’
 atthi, kiṃ nu kho karissāmi¹⁸“ cintetvā „atth’ eso upāyo¹⁹“ ti
 vikāle²⁰ āmakasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa²¹ purisassa
 ūramaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 raṇṇo maṃsakhaṇḍaṃ jivhaḡe ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 saḥassāni phari, sakalasaṃsāraṃ khobhetvā atṭhāsi, kiṃkāraṇā:
 pubbe²² sevitaṭāya²³, so kira atitānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ manussamaṃsaṃ khādi²⁴, ten’ assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmāḍattassa kumārasseva santikaṃ gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bd patitṭhaḥessanti. ⁵ Bd ghātaṃ. ⁶
 Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā ⁷ Bds -ṇasiyaṃ brahmāḍattakumāraṃ. ⁸
 so Cks; Bds tesāṃ in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹
 Bd kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bd sevana-
 tāya. ¹⁵ Bd khāditapubbo.

ahosi, so „sac’ āhaṃ tuṇhi yeva paribhuñjissāmi na me ayaṃ
 imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha khelena bhūmiyaṃ
 pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsam eva devā“ ti 5
 „nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
 devā“ ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“, atha naṃ tuṇhi-
 bhūtaṃ ūatvā „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitaṃ vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ katesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamāsaṃ tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa- 10
 maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ti, „mā bhāyi.
 na dukkaran“ ti, „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussa“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparā-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīnesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge sahasabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati⁵ 15
 taṃ ‘coro’ ti gaṇetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 sahasabhaṇḍikaṃ oloketam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāma bherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
 maṃsaṃ gaṇhā“ ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya 20
 gacchati, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānaṃ paridevanasaddo suyati, nāgarā bhītatasiṭā hutvā
 „ime manusse sīho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti oloketā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā- 25
 dati maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ti, „aham kathaṃ jānissāmi,
 kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bās add no ce katesi. ³ Cks taṃ. ⁴ Ck khaṇḍam, Bā uibandham. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bās akāsi. ⁷ Bās paṭhamapacchimayāme yadā majhimayāme-. ⁸ Bās add vīthiyaṃ vā. ⁹ Bās -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadimsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 5 janam uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaram
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karimsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhitvā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pāliyaṇe¹⁰ eva vedittabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyaññātinam,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gamtvā. ² Ck poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Ck vadi-, Bā bandhi.

⁵ Bā add tani. ⁶ Bā -siti. ⁷ Bā add sutasomajūtake. ⁸ Ck hanāti, Bā hanasi. ⁹ Ck ā-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹² Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bā -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ'. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²

yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā

vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sacce tuvaṃ ti saccaṃ nu kho
bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhe⁵ musā ti⁶ vīmaṃsanto evaṃ ā, ta. su-
dāruṇānīti manussagātakammāni, sam mukhetan ti sammukhe thatvā evaṃ
vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-
vādesu⁷ jātesu sabbaṭṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ ban-
dhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttaṭātarāso sāyamāsaṃ pi alabhitvā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim viti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olokento taṃ tathā-
rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhitim¹¹ upaṭṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

a. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati

Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami,

upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.

25

a. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā

hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

¹ Bds tanti aha naṃ rasako āha. ² Bds bhatt-. ³ Ck yameva, Cs yame. ⁴
Ck bhaṇeti, Cs bhati, Bds bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bds musā bhaṇasīti. ⁷
Bds -chandesu. ⁸ Bds vivari. ⁹ Bds hiyo, Cs bhiyo. ¹⁰ Bds -viti. ¹¹ Bds sati.
¹² Ck rattā-. ¹³ Bds -viti tattha bhikkhave tato tadā kālo ratyāvivassāne suriyugga-
manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanam abravi
avoca. ¹⁴ Bds hanati. ¹⁵ Bds -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito
saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni
khādasi saccaṃ kira tato rājā āha.

7. Evam evaṃ¹ tathā Kāla rassako pesito mayā.
mama atthaṃ karontassa kim etaṃ paribhāsaṣi. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevaṃ ti tejavanitena senāpatinū anuyutto²
musā vattum asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanāṃ,
5 mamatthaṃ ti mama vadḍhim, karontassa 'ti karontaṃ, kimetaṃ ti kasmā
evaṃ paribhāsaṣi aho dukkaraṃ karosi tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā mama
pesanākārakaṃ³ gaṇhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

- Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti,
aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālaṃ manussā⁴ etena khādītā⁵,
10 vāressāmi nan⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari,
mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kim kathesi,
nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na vira-
missasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessaṣi¹¹“. „Evaṃ nassante¹²
pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa
15 saññāpanāya¹³ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁴: atītasmiṃ hi mahā-
samudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁵
Ajjhohāro¹⁶ ti ime tayo janā¹⁷ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁸
Mīṅgalo Timirapiṅgalo¹⁹ ti ime²⁰ saḥassayojanikā²¹, te sabbe
pi pāsāṇasevālabhakkhā²² ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa
20 ekapasse vasati, taṃ²³ bahū macchā dassanāya upasaṃ-
kamanti, ekadivasam „sabbesam dipadacatuppadānaṃ rājā
paññāyati, amhākaṃ rājā²⁴ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁵ rājā-
naṃ karissāmā²⁶ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ
rājānaṃ karimso. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātaṃ²⁶
25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pab-
bate pāsāṇasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁷ ti saññāya eka-

¹ Bā eva. ² Cs -ē. ³ Cs -ṇa-. ⁴ Bā tattha bho kālahatthi evameva tathā
rassako me mayā pesito mama atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ
kim paribhāsaṣi in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bā -ssamaṃsaṃ. ⁶ Bā
-taṃ. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bā khādasīti. ⁹ Cks -mi. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹
Cks -tīti, Bā nassissaṣi. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja
¹⁵ Bā panando. ¹⁶ C ajjhoro, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Ck timīti. ¹⁹
Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā adds tayo macchā ²¹
Bā add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks
pekaṃ. ²⁶ Bā sāyapato. ²⁷ Bā -lani.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho idam ativiya madhuran“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ disvā „ettakaṃ kālaṃ ajānitvā na khādin“,“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṃ upatṭhānaṃ katvā⁴ gamanakālē ekadve⁵ macche khādissāmi, pākaṭaṃ katvā khādiyamānesu⁶ hi⁷ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“⁸ paṭicchanno hutvā pacchā⁹ osakkito sakkitāṃ paharitvā¹⁰ khādi, macchā parikkhayaṃ gacchantā¹¹ cintayīṃsu: „kuto nu kho nātināṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath¹² eko paṇḍitamaccho¹³ „mayhaṃ Ānandassa kiriyāṃ¹⁴ na rūceti, parigaṇhissāmi¹⁵ 10 nan“ ti macchesu upatṭhānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹⁶ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhītā¹⁷ palāyīṃsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasa-lobhena¹⁸ anñāṃ gocaṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁹ kila- 15 manto²⁰ „kahaṃ nu kho gatā“ ti²¹ te macche pariyesanto ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya vasanti maññe²², pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmi“ naṅguṭṭhena sīsena ca ubho passāni²³ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti²⁴ palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ²⁵ 20 attano naṅguṭṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsajojanamattaṃ naṅguṭṭhaṃ gaṇhi²⁶, aññāṃ macchan ti²⁷ saññāya²⁸ gahetvā murumurāyanto²⁹ khādi, dukkhā³⁰ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā³¹ khādantā³² yāvasīsam āgamīṃsu, 25

¹ Bds ekam-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi. ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekam-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds add khādissāmi tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kāraṇaṃ, Bds karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bhītasitā. ¹⁵ Bds -rassa-giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya piḷito. ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴ Bds adds dāhaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. l. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmiti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹

jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5

12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkhaṃ rasuttamaṃ

aladdhā mānusaṃ: maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jivitaṃ ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭimbiko loṇambilasevanatthāya Himavanta⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi⁷, gbare niccapaṇṇāta⁸ va bhikkhā abosi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesī pi āharitvā khādanti, tesam jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantaṇaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguḷiya¹⁰ gāhāpetvā tesam bhattakiccakāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakam¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesim khādati, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchī, mahājambupesim āvuso ti, tam sutvā kumāro pipāsaṃ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so tam khādītva vararase bajjhītva: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammaṃ supanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādisattīti¹⁶ naṃ vañcetvā imaṃ nissāya bhadantā ukkaṇṭhēyyuṃ ti tam samassāsento 20 tam isigaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakalato paṭṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārame isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādinam pesiyo sakkharācunṇasamuyuttā²¹ adāmsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavisassa- disā honti, so sattāhaṃ niraḥāro hutvā²² jivitaṃ bhayaṃ pāpuṇi; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vigacchatu vīramatu, mā bhakkhayitī mahā- rāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādī, mā tvam imaṃ kevalanti mahā- samuddaṃ suññaṃ karonto vārījo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhipa- dādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvam kevalaṃ saccato imaṃ tvam kāsikaraṭhaṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāsitī attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bds bhuttaṃ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bds tattha kālahatthi ku- ṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesī aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyā saṃkhayo so kutumpikaputto mato yathā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aññarasānañca uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jivitaṃ hissāmiti maññe maññāmi. ⁶ Bds -tato. ⁷ Bds upaṭṭhāsi. ⁸ Bds niccapañcasatamattā. ⁹ Bds adds kadāci. ¹⁰ Bds -yaṃ. ¹¹ Bds -nakāle u-. ¹² Bds saṃghana-. ¹³ Bds adds tāpaso. ¹⁴ Bds adds putta. ¹⁵ Bds vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bds anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Cks vutthāya, Oks vatthumhā, Bds vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Oks omīti hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evam āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupesiya khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādanīyaṃ, rasuttaman ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi”
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā”² ‘ti ā.,
 „na sakkomīti”³, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rajjasirito ca parihāyissasi”; — atītasim pi⁴ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁵ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādanti suraṃ pi
 na pivati, te cintayimṣu⁸: „ayaṃ surāya apivanato ambhakaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā”⁹ ‘ti’ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā”¹⁰ ‘ti āhaṃsu, „tumhe”¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ. na pivāmi, tumhe va gacchathā”¹¹ ‘ti,
 „samma tava pānatthāya”¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā”¹² ‘ti, so
 „sādhū”¹² ‘ti sampatīcchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 pañnesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayimṣu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayimṣu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā”¹⁴ ‘ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivimṣu, māṇavo „kim etan”¹⁶ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi”¹⁶, evam assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā”¹⁷ ti vadimṣu, so
 „ettakaṃ kālaṃ”¹⁷ madhurarasaṃ na jānim¹⁸, āharatha bho
 suraṃ”¹⁸ ti ā., āharitvā¹⁹ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ C^k jahessumi, C^s jahessāmi, tassa saṃkhaye -- pāṭho wanting in B^d. ² B^d add piṣsa. ³ B^d -māhi. ⁴ B^d adds so maṇussamaṃsaṃ viramitumina. ⁵ B^d -m hi. ⁶ C^k soṭṭi-. ⁷ B^d adds byatto. ⁸ B^d mantayisu. ⁹ B^d adds vatvā.
¹⁰ samma tu-. ¹¹ B^d pivana-. ¹² C^k -pesahī, C^s -pehī, B^s -pemā. ¹³ B^d add atha. ¹⁴ so C^k; B^d -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ B^d adds aṅguli, B^s aggaiṃ?
¹⁶ B^d -dati. ¹⁷ B^d add evaṃ. ¹⁸ B^d jānāmi. ¹⁹ C^k omit ā-.

ath' assa puna yācentassa' „khīṇā“ ti vadimsu, so „handā
 taṃ bho' āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato' sakala-
 divasaṃ tehi saddhiṃ pivtvā matto rattakkho kampanto'
 vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
 pītabhāvaṃ⁵ nātvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ 5
 sotthiyakule jātena suraṃ pivantena', mā puna evaṃ akāsi'ti“
 ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁷, „tāta kiṃ
 kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasāṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-
 pubbaṃ“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „nā sakkā'
 viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula- 10
 vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
 na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ -- ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi 15
 ahaṃ vā“¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbā-
 janiyakammaṃ karissāmi'ti“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
 suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
 so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
 15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
 yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittakaṭukakhārikamadhurakasāvaṇaṃ¹⁴ sattana-
 naṃ¹⁵ aññataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjaṇa nāma, so vāhaṃ ti so
 ahaṃ eva, nippatissāmi'ti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
 te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tayaṃ amhe
 pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāma“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bds so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bds matto. ⁷ Bds add na vaṭṭati. ⁸ Bds pivitabhāvenāti. ⁹ C Bā -o. ¹⁰
 Bds -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṇ ca. ¹³ Bds kasmā. ¹⁴ Bds -kasāva-
 saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bds add rasānaṃ.

16. Addhā aññe¹ pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattañ na [tañ] suṇomā² ti g. ā. 383.

Ta, yattha pattan ti yattha gatañ tañ³ asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
5 suṇāma tattha gacchā⁴ ti a.

- Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikañ⁵ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññatarañ kuḍḍañ nissāya
kālam akāsi. — Idañ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ ambhākāñ vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakammañ te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvañ rāja⁶ dipadinda suṇohi me:

pabbājessanti tañ raṭṭhā soṇḍamāṇavakañ yathā ti. 384.

- Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituñ
15 asakkonto aparañ pi udāharaṇañ dassetuñ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako

accharaṃ kāmayañto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakañ⁷ ādāya samudde udakañ mine
evañ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20. 20. Evam eva ahañ Kāla bhutvā bhakkhañ rasuttamañ
aladdhā mānusañ maṃsañ maññe hessāmi jivitañ ti. 387.
Vatthun heṭṭhāvuttanayen⁸ eva.

- Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitacittānañ tesañ pañcannañ isisatānañ,
accharaṃ kāmayañto ti, so kira⁹ isiñāñ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manañ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jāñissāmi
noce atha nesañ santike dhammañ suñissāmiti uyyānañ gantvā¹⁰ gaṇajettha-
kassa santikā dhammañ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojyamāno pi ajja idh⁸
eva vasissāmiti vatvā isiṇaṇañ vanditvā paṇṇasālañ pavisitvā nīpajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhīm attano paricārīkāhi isiṇaṇañ van-
30 dituñ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahośi, Sujāto kin nu kho etañ ti utṭhāya
paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkañ isiṇaṇañ vandituñ āgatañ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits tañ. ³ Bds jīṇṇapi-. ⁴ Bds mahārāja, Cks tuvañ rāja.

⁵ so Cks for dakañ, Bds kusaggenudakañ. ⁶ Bds add tesañ. ⁷ Cs -sīm-, Bā -siyā-. ⁸ Bā diāvā. ⁹ Bds kinnu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bds add isayo vanditvā. ¹¹ Bds add nīsiṇno va.

parivutaṃ dīsvā accharāṇaṃ sahadassanena' eva rāgaratto ahoṣi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakaṭṭhānam eva gato, kuṭṭimbiko punadvase isigaṇaṃ vanditvā pucchi: bhante ko nāma' esa rattibhāge tumhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāma' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālo paṭṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me² dethā ti vilapi, tātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho³ nu kho ti accharaṃ paharimsu, so nāhaṃ etaṃ⁴ accharaṃ kathaṃ devaccharaṃ kathamiti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānīṃsaṃ bhariyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁵ nāyaṃ accharā yakkhīnī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanā nīrahāro⁶ jīvitaṃ khaṇḍiyaṃ pāpūṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayanto va na so bhuñji na so pivīti, samudde⁷ udakaṃ mine ti samma Kālahatthi yo kusaggena udakaṃ gahetvā ettakaṃ siyā⁸ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyya' eva kusagge⁹ udakaṃ pana jātiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānussa kā kāmā dibbakāmānaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva patthento mato, evameva¹⁰ 'ti yathā so dibbakāmānaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi¹¹ evaṃ ahaṃ pi uttamarasaṃ manussamaṇesaṃ alabhanto jīvitaṃ¹² jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakaṇḍimāṃsaṃ¹³ khāditvā ākāśacara-suvannaṃ haṃsāpi tāva natṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayaṃgamā¹⁴

avuttiparibhogena¹⁵ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evam eva tuvaṃ rāja dipadinda suṇohi me:

abbakkhaṃ rāja bhakkhesi tasmā pabbajayanti taṃ ti. 389.

Ta. avuttiparibhogenā¹⁶ 'ti attano anājivabhūtena¹⁷ paribhogena, 25 abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutthaṃsaṃsaṃsaṃ vasaṃti, te vassiko cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyūṃ udakapūṇehi pakkhehi¹⁸ āhiṇḍetuṃ¹⁹ asakkontā samudde yeva pateyyūṃ²⁰, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassaro sayañjātasālīṃ āharitvā guhaṃ²¹ pūretvā sālīṃ khādatā vasaṃti, tesāṃ pana²² guhaṃ pavitṭhakāle gubhāvāre eko rathacakkapaṃṇo uppanābhimakkaṭṭako²³ ekekaṃ mase ekekaṃ jālaṃ²⁴ bandhati²⁵, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-māṇaṃ²⁶, haṃsā naṃ²⁷ jālaṃ chindissatīti²⁸ ekassa taruṇaṃsaṃsaṃ dve

¹ Cks nisinnā, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck bhūtavatṭho, Bds -āvatṭho. ³ Bds evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bds -ena. ⁸ Cks omīti jī-. ⁹ Bds -jātikanāṃ mānasaṃ. ¹⁰ Bds vehāsayaṃgamā-. ¹¹ Ck ā-, Bds atutta-, Bds abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Cks sapattēhi. ¹⁵ Bds uppatitūṃ. ¹⁶ Cks pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds uppa-. ¹⁹ Bds add na. ²⁰ Cks vinatī for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bds taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 seṣā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahoṣi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kiṃ nu kho kattabban ti mantetvā³ jīvaṇṭa añḍāni labhiṣṣamā 'ti paṭha-
 maṃ añḍāni khādīṃsu tato potake tato jīṇṇamaṃse, pañcamāśaccayena vassaṃ
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā sakaṇṭhikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthamā jāta, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇamaṃso⁵ jālaṃ⁶ paharitvā
 cattāri bhindi⁷, pañcamam bhinditum nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṃ
 chinditvā⁸ makkaṭo lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pivi, tadā dhataṛaṭṭha-
 10 kulaṃ ucchinna ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, eva m-
 evaṃ¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ saṇṭatimaṃsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādaṣi sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti taṃ ti yasmā abhakkaṃ saṇṭatimaṃsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsīno taṃ raṭṭhā pabbājenti.

15 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahoṣi, nāgarā pana
 utṭhāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khāḍakacoram gahetvā carasi¹³, sace na viramati raṭṭhato
 naṃ pabbājehi¹⁴“ nāssa kathetum adamsu, rājā ba-
 hunnaṃ katham sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbaṃ¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamhā nagarā ca raṭṭhā ca nikkhamatha“ 'ti
 vutte²¹ „Kāḷaḥatthi, na me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²³ khaggaṃ ca rasakaṇṭhaṃ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṇṭhaṃ ca datvā raṭṭhā pabbājaniyakammaṃ karīṃsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² B -vuttho, Bd -vuṭho. ³ Bds add mayam. ⁴ B vinandhati, Ck vini. ⁵ Bd -naṃkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhitvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Ck -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ C Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇa. ¹⁸ so Ck; Bd -te, B -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nagarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇa.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 mim nigrodhamule vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṁsam pacitvā² upanāmeti, evaṁ ubbo pi jīvanti³, „aḥam
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṁ patanti, tesu
 yaṁ icchati taṁ uddhapādam vā⁶ adhopādam⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasaṁ araṇṇe kañci manussaṁ alabhitvā
 āgato rasakena „kiṁ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṁsam kahaṁ devā“ 'ti, „labhissām' ahaṁ maṁ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṁ porisādo asinā pa-
 haritvā māretvā maṁsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṁ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākataṁ¹¹ ahosi. Tada eko sam- 15
 pannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi vohāraṁ karonto
 pubbantato aparantaṁ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhanam datvā¹³ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṁ manussānam¹⁴ „maṁ
 aṭavim¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahassaṁ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṁ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṁ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṁkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkhāṁ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṁ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālato²² paṭṭhāya taṁ khāditukāmatāya
 upaḷitakhelo²³ ahosi, so tasmim attano santikaṁ āgate²⁴

¹ Bds -añña. ² Bds add rājānam. ³ Bds add manussagahaṇakāle. ⁴ Ck māre, Bā araṇṇa, Bā araṇṇam. ⁵ Bā sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bā adhosisaṁ, Bā -siraṁ. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bā reads magge maggaṭipippanne, Bā maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bā adds taṁ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bā -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bā -sakaṭam. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bā ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukcato oruya.

- „aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhini pūrento viya pakkhandi, eko pi utthātum³ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnam brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
- 5 piṭṭhiyaṃ adhosīsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayam brāhmaṇassa hatthato sahassam⁶ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā⁸”
- 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pāpuṇi, so taṃ disvā ekaṃ vatim laṃghento⁹ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānum piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohiteṇa gaḷantena¹¹ laṃghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalam tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan“
- 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ nātvā taṃ anubandhimsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ nātvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kim amhākaṃ coreṇā“ ti tato nivattimsu, porisādo pi attano nigrodhamulāṃ gantvā pārohanataram¹³ pavisitvā nipanno „ayyo
- 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁴ antehi parikkhipitvā¹⁵ pañcamadhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁶, tassa pana annapānaṃ alabhanatassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
- 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁸ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khāditvā bale¹⁹ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanā²⁰ muccissāmīti²¹“ so khaggaṃ ādāya rukkhamaḷato

¹ Ck aham māre, C² āmare, B² aham hare. ² B² add tikkhāttum. ³ B² utthātum. ⁴ B² add tadā. ⁵ so B²; C² bho tissa pussa. ⁶ B² kahāpaṇa-
⁷ so C²; B² asappurisaṅkaro. ⁸ B² add vatvā. ⁹ B² -anto. ¹⁰ C² omīti so.
¹¹ B² paggharantena. ¹² B² -kapurisa. ¹³ so C²; Ck pa-, B² po-. ¹⁴ B² dhovissāmi. ¹⁵ B² -pāpetvā. ¹⁶ B² karī. ¹⁷ B² sussetva. ¹⁸ B² so deva-
¹⁹ B² -am. ²⁰ B² -namassā. ²¹ B² muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atitabhavē sahāyo“ ti
fiatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
āssa purimabhavē katakārāṇaṃ¹ kathesi, so² sañjānitvā paṭi-
santhāram akāsi, „kuhiṃ³ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
ca raṭṭhato⁴ pabbājita-kārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁵
khānuviddhakārāṇaṃ ca⁶ devatāya āyācanamocanattamaṃ⁷ ga-
manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁸ „tayaṃ pi 'mama taṃ⁹ kiccaṃ
nittharita-bbaṃ, ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma“¹⁰
gaccheyyāma¹¹, ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
agghapadalakkhaṇaṃ¹² nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
javaṃ ca tejussattaṃ ca¹³ karoti¹⁴, taṃ mantaṃ gaṇhā¹⁵ 'ti ā.,
so „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo¹⁶
atisūro ahosi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁷ nāmaṃ sāveta-
vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁸
katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
chiddāni katvā rajjuyā¹⁹ nigrodharukkhe olambesi, aggapādaṃ-
gullhi bhūmiyaṃ phusamānāhi²⁰ vāte paharante milātaka-raṇḍa-
kadāmāni²¹ viya parivattanta²² olambiṃsu, Sutasomaṃ pana
„piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣīti“ pi nāṇesi,
so²³ „balikammaṃ karissāmīti“ aggim katvā sūlaṃ tacchento²⁴
nisīdi, rukkhadevatā²⁵ disvā „mayhaṃ kir' esa balikammaṃ²⁶
karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁷ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, Bc mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bā add taṃ. ⁴ Bā ka-

⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck adds devatānaṃ. ⁷ Bā khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add
samma. ¹⁰ Bā mametaṃ. ¹¹ Bā add na. ¹² Bā -mahaṃ. ¹³ Bā Cc anag-
ghaṃ-. ¹⁴ so Ck; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bā add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānuṇetvā, Bc ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bā -nehi; Bā add
te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Ck -antā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo

hoti sace gaṇhiṣṣāmi sakala-jambudīpe tuccho bhaviṣṣatīti taṃ nāṇesīti so imehi.
²³ Bā sūle tacchanto. ²⁴ Bā add taṃ kiriyam. ²⁵ Bā add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aḥam
 etam vāretum na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānam santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi³ „na mayam⁴
 sakkhissāmā“ ti vutte⁵ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tum, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“ ti
 vutte „sadevake loke⁶ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitam dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁷ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ⁸ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ⁹ jīvitam dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātum vadehīti¹⁰, so „sādhū“ ti¹¹ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹² olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imam gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹³ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpūnitum nāsakkhi, gattehi¹⁴ sedā muccimsu¹⁵,
 so cintesi: „aḥam pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imam pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁶ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā¹⁷ nāma va-
 canakārakā hontīti¹⁸ tiṭṭhā“ ti nam¹⁹ vatvā „ṭhitam gabhessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ti ā., „aḥam tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyama²⁰ ti ā.²¹, atha nam „bho pabbajitā²² nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²³, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kammaṃ nivāretum.

⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.

⁶ Cks -sam. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti āha. ¹⁰ Bds add sampaññehitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatīyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸ Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvītum vāyamamakāsaṃ. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho',
 aṭṭhito ṭhito 'mhīti' lapasi
 brahmacāri' idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṃ ca me maññasi kaṃkapattan ti'. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ'. 391. 10
25. Sace pi sahasi' rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottaṃ
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaḍatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kammāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitaṃ
 coraṃ aṭṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye
 nibbattamānaṃ, so hi niraye patauto na paṭiṭṭhānaṃ laḥhati nāma, sutan ti¹⁴
 bho porisādo musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmiṃti paṭissutaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jeṭṭhakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanan te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā., „imaṃsīm rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomaṃ kārāṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammū-. ² so Cks; Bds aṭṭhito tvaṃ ṭhito sūti. ³ so Cks; Bds -rini. ⁴ Cks asiṃca
 me vaññaṃsi-, Bds kaṇkha-. ⁵ Itd tattha samaṇa tīṭṭhāhīti tīṭṭhāhi idaṃ vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pamukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarinī aṭṭhito
 tvaṃ ṭhito aṃhi iti lapasi me asiṃca kaṇkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bds -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 daharakāle. ¹⁰ Bds adds pitari kālaṇkate bārāṇasīrajaṃ labhitvā bārāṇasīrājā
 jāto. ¹¹ Cks omīti khattiya. ¹² Bds adds pi. ¹³ Bds manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

- khaṃ pavisā“ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṃ pāvisi, tasmim̐ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacārāṃ jānāti, so nabhaṃ oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum̐ uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho pana' mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhama-yāme yeva Migāciruyyānaṃ² gantvā maṅgalapokkharāṇim̐ otarivā ṭhassāmīti³“ cintetvā⁴ gantvā pokkharāṇim̐ oruyha
- 10 paduminipattena⁵ sīsaṃ paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicarimsu, „kuto pan' assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
- 15 sītavinodanatthaṃ aggiṇ ca dārūni ca dāruccchedanavāsīpharasuṇ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmim̐ antouyyānaṃ⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇhimsu, rājāpi pāto va bhuttaṭpātarāso alaṃkatahatthikkhandhagato caturaṅginīyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim̐ khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya vīsaṃyojanasataṃ¹² maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvārena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,

atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ-. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adda tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhapesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add pari-vuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds vīsati-, Bds vīsamīti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgaṃ. ¹⁵ Bds pucchi, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasī demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasamhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya sutṭhu te 10
kataṃ⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsaṃ nahāyituvivo¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam saṃvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ atṭhārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhitaṃ ahosi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattūti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharaniyā¹⁵ rājavibhavena nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasāṭake¹⁶ nivāsetvā atṭhāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁷ upaharimsu¹⁸, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gaṇhissāmīti“

¹ B^d adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena
tvaṃ payojanena hetubbhūtena idha imasmim nagare anuppatto bho brahmaṇa
mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etam payojanam me mayham akkhāhi,
kathēhi tayā paṭhitaṃ vatthum te tuyham dadāmi kim vatthum icchasīti taṃ
bhagavantaṃ pucchāmi. ² B^d adds gātham. ³ B^d C^s mahi-. ⁴ C^s tameva ⁵
B^d add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catassatā-
rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīratthavarā saagarūpamā tava eva atthāya
idha thāṇe anuppatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā para-
matthasamhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ B^d adds ca pana. ⁷
B^d -āyo. ⁸ B^d āgataṃ. ⁹ B^d sakkomi. ¹⁰ B^d nhāyitum āgatombhīti ahaṃ
punadvāso. ¹¹ B^d saṃghaṭṭantā samantā. ¹² B^d saṃkh-. ¹³ B^d unnā-
detvā ba-. ¹⁴ B^d om-. ¹⁵ B^d add auto. ¹⁶ B^d -ena. ¹⁷ B^d upanayimsu.

- so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aḥam are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvettvā aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisi-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen¹² eva¹³ atthārasaḥatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹⁴ okkamitvā¹⁵ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁶ assaratanāni¹⁷ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁸ rathasīse¹⁹ akkamitvā bhamarikam bha-
 manto viya nīlaphalakāni²⁰ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen²¹ eva²² tiyojanamattaṃ²³ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass²⁴ atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²⁵ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²⁶ disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n²⁷ atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe²⁸“
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₉₁₃)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā sokaṇudā bhavanti. 395.

29. Attānaṃ ñāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁶ dhanam rajataṃ jātārūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitaḡahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bā -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dhure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekaṃ-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure patitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna ñāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu¹ tvaṃ Sutasomaṇutappe,
Koravyasetṭha vacanaṃ suṇoma te² ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā
bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo
viya patitṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantitī a., kimo nu
tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabhayaena rodante aññe andhabālā kiṃ
karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādīsu kimo nu tvaṃ Sutasomaṇu-
tappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesi ti a.³ 5

Sutasoma āha:

30. Na⁴ vāhaṃ attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhaṇaṃ na raṭṭhaṃ,
sataṇ ca dhaṇaṃ carito purāṇo,
taṃ saṃgaram⁶ brāhmaṇassaṇutappe. 397.

31. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhitena, 15
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24, 15.)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ
attāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-
dhammo atthi, saṃgaram katvā saddhānuppattaṃ nāma¹⁰ etaṃ saṃgaram brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmi ti a., saccānurakkhīti saccānaṃ anurakkhanto¹⁰, so
brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāhaṃ āgantukavattaṃ karetvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamāgamaṇā
āgamehīti saṃgaram katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adavā va maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāhaṃ¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹³, 30
Koravyasetṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bā -metan. ³ so Ck; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bā anuttarāmi. ⁶ Bā saṃkaram. ⁷ Bā -ṇaṃ sampadāya. ⁸ C tā va. ⁹ C ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bā -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 27.)
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jīvitam laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsaṃ ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttātāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmiti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Tam sutvā Mahāsatto siho viya asambhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvitam garahito pāpadhammo,
na hi tam naraṃ tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV $\frac{462}{16}$)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyum
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇam iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a, na
20 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā icchatu,
jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitam nāma, yassa⁸ 'ti yassa attādīno
atthāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na tam purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁹ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhīna
ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayam¹⁰ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹¹, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya tam saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹².

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹³ Bodhisatto
„ayam mayham na saddahati¹⁴, sapathena¹⁵ pi nam saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā tam saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁶
otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapito sapatham karonto āha:

¹ Ck^o upesiti. ² The comment in B^d very different. ³ Ck^o -yyam. ⁴ Ck^o add hi. ⁵ B^d -tibhi. ⁶ Ck^o icchetu. ⁷ C^o -ti-. ⁸ Ck^o nānārayate, C^o natārayate. ⁹ B^d ahaṃ. ¹⁰ B^d emīti. ¹¹ The comment quite different in B^d. ¹² B^d add kho. ¹³ B^d -hi. ¹⁴ Ck^o -the. ¹⁵ B^d adds tam.

86. Asin̄ ca sattin̄ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahaṃ karomi,
 tayā pamutto anaṇo¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susanivihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asin̄ vā sattin̄ vā parāmasāmi aññam vā yaṃ
 icchasi taṃ sapatham pi te samma ahaṃ karomi yathā ahaṃ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaṇo hutvā saccam anurakkhanto punāgamiṣan² ti.

Tato porisādo „ayaṃ Sutasomo khattiyehi akattabbaṃ
 sapatham karoti, kim me iminā, etamhā³ ahaṃ pi khattiya- 10
 rājā, mam' eva bāhulohitaṃ⁴ gahetvā devatāya balikaṃmam
 karissāmi, ayaṃ ativiya kilamatīti“ cintetvā āha:

87. Yo⁵ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 taṃ saṅgaram⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsī.

Atha naṃ Mahāsatto „samna mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjaṃ katvā pāto vāga-
 missan⁸“ ti vatvā g. ā.: 20

88. Yo⁹ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 taṃ saṅgaram⁶ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha naṃ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 baṃ sapatham karittha, taṃ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvaṃ maṃ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbaṃ, sv-āhaṃ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammaṃ jānanto kiṃ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² Bđ -ssāmi. ³ so Cks; Bđ esa etu gāmā, B⁹ esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Cks; Bđ bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ Bđ saṅka-. ⁷ Bđ -naṃ sap-.
⁸ Cs so. ⁹ Cks tvaṃ. ¹⁰ Cks -ritvā tvaṃ. ¹¹ Ck Bđ ja-. ¹² Bđ⁹ hāsena.
¹³ Ck suvāhaṃ, Bđ sohaṃ. ¹⁴ Bđ⁹ pati-.

- mayhaṃ, ahaṃ te balikammaṃ pāpuṇissāmi¹“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu aṇāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampatiṇṇhatī, mā me
 balikammassa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekkathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sihamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamissa-
 tīti“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva niviṭṭhā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayhaṃ mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmi“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ nahātānulittaṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjāṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayhaṃ ābhatā gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad'āvoca¹⁶:

¹ B² -pattani vā-. ² B² ime. ³ B² mahājano. ⁴ B² yeva khandhavāraṃ
 katvā aṭṭhāsi. ⁵ B² taṃ. ⁶ so C²; B² kiñci. ⁷ B² -ito. ⁸ B² omīti pari-
 9 B² pavīsi. ¹⁰ B² nesaṃ. ¹¹ B² nisīditvā. ¹² so C²; C² assita-, B²
 desita-. ¹³ B² -gurutā. ¹⁴ B² nivesane. ¹⁵ B² suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et'āvoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo

yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṁ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramam potthakam niharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā' ālayasamugghātavattupacchedatanhak-
khayatthāya' virāgaṇirodhaamatamahānibbānasampāpikā' ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti'“ vatvā potthakam olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10

sā nam⁷ saṅgati pāleti nāsabbhi bahusamāgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavam, (Samyutta-N. I p. 17.)

sataṁ saddhammam aṇṇāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

12. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Samyutta-N. I. p. 71.) 15

atho sarīram pi jaram upeti,

sataṁ ca dhammo na jaram upeti,

santo have sabbhi pavedayanti. 409.

13. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,

pāram samuddassa tad āhu dūre,

tato have dūrataram vadanti

sataṁ ca dhammam⁹ asataṁ ca rājā 'ti. 410. 20

Ta. sakideva⁵ 'ti ekavāram eva, sabbhīti sappurisehi, sā nan ti sā
sabbhi saṅgati samāgamo ekavāram¹⁰ pavatto¹¹ pi taṁ puggalam pāleti rak-
khatl, nāsabbhīti asappurisehi pana bahum¹² suciram pi kato samāgamo 25
-kattāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhim
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhim pavatteyyā 'ti a., san-
thavan ti mittasanthavam, sataṁ saddhamman ti paṇḍitānaṁ Buddhā-
-līnaṁ sattatīmasabodhapakkhiyadhammasaikkhātāṁ saddhammam seyyo hoti¹⁴,
etaṁ dhammaṁ natvā vadāhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, Rd -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya -
nirodha wanting in B^s. ⁴ Rd -no-. ⁵ B^s sakim deva. ⁶ B^s -ti. ⁷ Ck sa
taṁ. ⁸ B^s -aṇ. ⁹ B^s -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B^s pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B^s
-e. ¹⁴ B^s ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkham gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānasaṃkhāto saṇḍadhammo³ jaraṃ na upeti na
jīrati, nabha⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavi hi sappatitṭhā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatitṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogaṭṭhena anupalittat-
ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na ikavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmaloḷkā sattaratanapunnāṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātuṃ pahomi, atthi¹² khv. assa rajjam karetuṃ bhāgyaṃ“ ti
aṅgavijjānubhāvena olovento nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādini¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olovento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpanasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aṇṇe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ ti pucchi,
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,
cattāri tvaṃ saḥassāni hippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti²³. 411.
Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Ck^s omit ti. ² B^d adds thomentī. ³ B^ds sataṃdh-. ⁴ B^ds -an. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so B^ds; Ck^s yagaganam, C^s yagahaṇam. ⁷ B^d bandh-. ⁸ Ck^s vi. ⁹ B^d taṃ. ¹⁰ B^d na kenaci bhāsītā. ¹¹ B^d agghanti, Ck^s agghatīti. ¹² B^ds add nu. ¹³ Ck^s -dinaṃ. ¹⁴ B^ds olovento. ¹⁵ B^d -bhojanassāpi. ¹⁶ B^d kitta-
kaṃ dhanam. ¹⁷ B^d adds gāthāya. ¹⁸ B^d add tā. ¹⁹ so Ck^s; B^d -no dhanam
²⁰ so Ck^s; B^d vikiṇṭabha-. ²¹ so Ck^s; B^d aggham. ²² B^d ekekā gāthā. ²³
B^ds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹ ‘ti purise āṇāpetvā taṃ uyyojesi, tasmim̐
 khaṇe Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārahā katvā
 pūjitā², sādḥū sādḥū ‘ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
 mātāpitāro taṃ saddaṃ sutvā „kimsaddo nāma³ eso“ ti puc-
 chitvā yathābhūtaṃ sutvā⁴ dhanalolatāya⁵ Mahāsattassa⁶ kuj-
 jhimsu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesāṃ santikaṃ gantvā
 vanditvā aṭṭhāsi, atha⁷ assa pitā⁸ „tāta evarūpassa sāhasika-
 corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
 dhanalolatāya⁹ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
 cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte 10

45. Asītiyā¹ navutiya² ca gāthā,
 satārahā cāpi bhavēyyu³ gāthā,
 paccattam eva Suttasoma jānāhi
 saḥassīyo nāma kutha⁴ atthi⁵ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ‘ti attanā jānāhi, kudh[atth]īri kuhim̐ atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhim̐
 icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ‘haṃ sutavuddhim̐ attano,
 santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
 ahaṃ savantīhi mahodadhiva 20
 na hi tāta tappāmi subhāsitenā. 413.

47. Aggi yathā tinakatṭhaṃ dahanto
 na tappatī sāgaro vā nadihi¹¹
 evaṃ pi te paṇḍitā rājasetṭha
 sutvā na tappanti subhāsitenā 414. 25

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
 gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ B^d sampādetthā, C^s sampāpethā. ² B^d add ti nagaravāsino. ³ B^d adds attano.

⁴ B^d -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ B^d adds katham̐. ⁷ C^k add vā.

⁸ C^k -um̐, B^d -yya. ⁹ C^k kuthāthi, B^d kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; B^d tattha

tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
 sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārahā nāma gāthā kā kassa
 puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadihi, B^d nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattāṃ, santo ti ete ca mañ bhajeyyū ti icchāmi,
savantīhīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahañ attano
8 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „inā mañ tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahañ 'dhammam sutvā āgamiśśāmiti' sapatham katvā
āgato, idān' ahañ porisādassa santikaṃ gamiśśāmi⁵. idaṃ vo
rajjam gaṇhathā⁶“ 'ti niyyādentō

- 10 40. Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ ($\frac{28}{16}$)
sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ.
kiṃ kāmahetu paribhāsase mañ,
gacchāṃ' ahañ porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

- 15 Tasmiñ samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etaṃ kathesi, caturaṅginiyā senāya
coraṃ gaheśśāmiti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
20 assārohā yeva dhanuggahāse,
senāṃ payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evaṃ payojitā⁷ senā taṃ gaheṭṭuṃ na sakkonti
atha nañ sakalaratthavāsino gaheṭvā gantvā hanāma sattun māreṇa⁸ tañ.
attano⁹ paccāmittan ti a

- 25 Atha nañ mātāpitaro assupunṇamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tuṃ¹¹ labbhā“ ti yāciṃsu, soḷasasahassā nāṭakitthiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā“ 'ti
parideviṃsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātuṃ¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññāṃ datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bđ
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nātte? cfr. p. 26.6; Bđ unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kañ, Cs -kā. ⁸ Bđ hanema. ⁹ Bds amhākañ. ¹⁰ Bđ adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretuṃ. ¹³ Bđ pana kira ahañ.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto
dubbe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccaṃ ti purīmaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca
anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca
saccavādī saccānurakkhamāno⁷
agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinā nivesane yeva sayitvā⁹ punadvase arunuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assamukhena nānappakāraṃ paridevanta itthā-
gārādijanena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daḍḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasnehā¹¹ mā¹²
atikkamiṃsū“ 'ti āha, mahājano tejavato silavantassa ānaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviijambhītena gacchantaṃ olokeno¹³
thaṭvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekaṛāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgataṃ maggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārahā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānuru-. ⁴ Bā anusāsetvā. ⁵

Bā -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?

⁸ Bā yattha. ⁹ Bā vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck

maṃ. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Cks gacchantaṃ pana in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
 balikammaṃ karissāmīti“ citakaṃ kaṭvā aggim jāletvā „am-
 gāraṃ tāva hotū“ 'ti tassa sūlaṃ tacchantassa nisinnakāle¹
 āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
 5 kattabbakiccaṃ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
 Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
 sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
 dassetuṃ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
 10 raṭṭhe sake issariye ṭhitenā,
 taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
 yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁵
 khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassu 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
 me khādāhi a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
 raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
 cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
 20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
 aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā soṇṇāmi, evaṃ aham pi
 nibbhayo bhavissāmīti“ sannīṭṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khādituṃ⁷ mayhaṃ pacchā,
 citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va⁸,
 25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkāṃ,
 suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādituṃ¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
 pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditabbo va, pacitan ti
 niddhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṃsaṃ sādhu pakkāṃ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bd sutvā. ⁴ Bd -ṇasampadāya. ⁵ so Bds;
 Cks omīti hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?

⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bd -tan. ⁸ Bd ca. ⁹ Bd -ṇo. ¹⁰ Bd -tan.

¹¹ Bd tāva khādeyyam. ¹² Ck paccāya pl.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi

ratthāto bhaṭṭho udarassa hetu,

dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,

5

dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino

n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā navalokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sameti²ti kattha samāgacchati³, dhammo hi sugatīṃ vā agatīṃ⁴ vā 10 pāpeti adhammo duggatīṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsaccaṃ⁵ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁶ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhā-janaṃ viya sihavaśāya abhijanaṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha nañ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya

yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu

ubho pi te pecca samā bhavanti,

kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424.

20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapaṭṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkiṇehi sarehi mige vijjhītvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dipeti.

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānanta pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiya-dhammaṃ jānanta pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Cks -si. ³ Bds nibbānaṃ. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bds mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bds add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavaseṇa. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bds sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkharū purisamaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5   59. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā
           gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
           amittahatthaṃ punar āgato si,
           nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10   Ta. nakkhattadhamme ti tvaṃ nakkhattadhammasamkhāte nīti-
           satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇen' eva te loke
           paṇḍito ti kitti patthaṭṭa³, ahaṃ pana te paṇḍitabhūvaṃ na passāmi⁴, atibālo
           sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
           nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
 15   tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“⁶ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
           pāyena⁷ te nerayikā bhavanti,
           tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
           saccānurakkhī punar āgato 'smi,
 20   yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁸ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁷ ti yebhuyyena nera-
           yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁹
 25   kāmītthiyo kāsikacandanaṃ ca
           sabbam tahiṃ labbhati sāmītāya¹⁰,
           saccena kiṃ passasi ānisaṃsaṃ ti. 428.

30   Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
           dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
           ca assā ca bahū, kāmītthiyo ti kāmavattubhūta itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bḍ natti-. ² Bḍs yo. ³ Cks -patthavā, Bḍ patthaṭṭo. ⁴ Bḍ adds na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda passāsi yajassu yaññaṃ?

⁸ Bḍs -ā. ⁹ Bḍ labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bḍ -ssā.

cā 'ti kāsikavattḥaṇ ca lohitacandanaṇ ca. sabbaṇ taḥiṇ ti etaṇ¹ ca aññaṇ
ca upabhogaparibhogaṇ sabbaṇ taḥiṇ² attano nagare sāmītāya labhasi. sāmī
huvā yathā icchasi tathā paribhuñjitum labhasi, so tvaṇ sabbaṇ etaṇ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsaṇ³ passasi.

Bodhisatto āha:

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccaṇ tesāṇ sādhutaraṇ rasānaṇ,
sacce tḥitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pāraṇ ti. 429.

Ta. sādhutaraṇ ti yasmā sabbe pi rasā sattānaṇ saccakāle yeva paṇītā 10
honti tasmā saccaṇ tesāṇ sādhutaraṇ⁴, yasmā vā viratisaccavacīsacce tḥitā
jātimaṇassaṇkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pāraṇ amatamahānibbānaṇ taranti
pāpupanti tasmā taṇ sādhutaraṇ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsaṇ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumapupṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khaṇ oloketvā „ayaṇ Sutasomo⁵ aṇṇāracitakaṇ maṇ sasūlaṇ⁶
tacchantaṇ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārāhānaṇ gāthānaṇ ānubhāvo udāhu saccassa
aññaṇ⁸ eva vā kassacīti⁹ cintetvā „pucchissāmi tāva naṇ“
ti pucchanto gātham āha: 20

63. Mutto tvaṇ porisādassa hatthā
gantvā sakaṇ mandiraṇ kāmakāmi
amittahatthaṇ punar āgato si,
na ha¹⁰ nūna te maraṇabhayaṇ janinda,
alīnacitto c' asi¹¹ saccavādīti. 430. 25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā¹² ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme tḥito ko maraṇassa bhāye. 431. 30

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s taṇhi, Bđ hi. ³ Ck^s -anusāsaṇ. ⁴ Bds add rasānaṇ. ⁵
Ck^s omit oloketvā ayaṇ sutasomo. ⁶ Bđ māṇsasulaṇ. ⁷ Bđ assa. ⁸ Bđ hi.
⁹ Bđ asi. ¹⁰ Bđ dīṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viṣodhito paralokassa maggo,
dhamme ṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Nāṭīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Nāṭīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
viṣodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
20 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādīvasena³ neka-
vidhā, yaññaṃ ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitṭhā pavattitā, dhamme ṭhito ti evaṃ dhamme paṭiṭṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappan ti ananutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhamme⁴ eva mayā
rajjam pasamsitam⁴, kārā⁵ ti nāṭīsu nāṭikicāni mittesu ca mittakicāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi sahasassa pi⁶, dinnaṃ eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bd annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C^s karo. ⁶ C^s sahasam pi, Bd adds satasahasassa pi. ⁷ Bd santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ' etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhittasito „samma na tvaṃ mayā khāditaḥḥayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

71. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
 āsīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
 muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
 yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva māraṇasamattham² halāhalavisaṃ, jalitaṃ ti 10
 attano visatejen' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
 āsīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasadiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācitvā tena dhammagāravajananattham „evarūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“ 15
 gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe
 iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-
 citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā
 nalāṭeṇa maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādthurūpā gāthā
 bhavissantīti“ suṭṭhutamaṃ saṅjātasavanādaro hutvā yācanto 20
 gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ³ vijānanti narā kalyāṇapāpakam,
 api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi
 pāpam pi jānanti, app-eva⁴ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁵ mano 25
 rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhuḥkaṃ suṇāhiti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇeṇa kathitaniyāmen' eva gāthānaṃ thutiṃ katvā chakāmāvacaradevesu⁶ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add medhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bd ma-. ⁴ Bd omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bd kusalakammāpatha. ⁸ Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhu-kārām dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammāṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavi ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammāṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīram pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittāṃ
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaram viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa“⁶ dātabbahiraññasuvanne⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassamīti“ cintetvā
gātham āha:
78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvaṃ varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bā - deve. ² Bāṣ hoti. ³ Bāṣ - aṃ. ⁴ C^s bhavē. ⁵ C^s pūri, Bāṣ pari-
pūri. ⁶ C^s sutasomo massa. ⁷ Bāṣ dātabbaṃ kiñci hivaṇṇaṃ. ⁸ Bā pana.
⁹ C^s -kā. ¹⁰ Bā ānautivitto, C^s ānandacitto. ¹¹ C^s -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujjhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātāṇ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivittṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma'. 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvañ cāpi datvāna avākareyya,
sandittṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānam upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi² na bujjhasi⁴ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātāṇaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi⁸ na da-deyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi¹⁵
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
paṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448. 20

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi⁹, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁰, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditaṃ' ti paṭhamam eva varaṃ varissaṃ¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aṇṇe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ²⁵
gaṇhissāmiti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññāṇavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449. 30

¹ Bā tati. ² Bā -o, B^s -e. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā^s add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -miti. ¹¹ Bā^s vārayissaṃ. ¹² Bā sakkhi. ¹³ Ck^s -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāsaariyassa, sakkhīti¹ sakkhīdhammo ti² mitta-
dhammo, paññāṇavatā³ ti ṇāpasampanne⁴, sametīti Gaṇḍodakam viya
Yamunodakena saṃsaudati dhātuso⁵ hi sattā saṃsundanti, passeyya tan ti
porisādaṃ ciraṃ jīvitam icchanto⁶ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
5 tassa hi pana⁷ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁸
ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁹ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhammetvā⁹ idāni mam-
sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
mayham eva jīvitam icchati, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvam ajānitvā va tam
varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
paññassa paññāṇavatā sameti,
passe pi¹² mam vassasatam arogam¹³,
15 etam varānam paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta. varānam ti catunnaṃ varānam paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
20 na tādise bhūmipatī adesi,
etam varānam dutiyam varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā
katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānam khattiyānam
25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
etam varānam dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bā omīti ti. ³ Bā ṇāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adda viya. ⁶ Ck
pi, Bā omīti pana. ⁷ Bā adda esa. ⁸ Ck -sīti. ⁹ Bā -yam ṭhapetvā. ¹⁰
Ck omīti tam. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
Ck -ttatā. ¹⁶ Bā se. ¹⁷ Ck adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na¹ suṇantīti na²
 sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-
 bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca
 antare nisiditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sab-
 bam asutva upadḍhupaḍḍham suṇimso, te „idāni Sutasomo 5
 porisādam damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññaṃ samassā-
 sesum, tasmim khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

36. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453. 10

Ta, parosataṃ ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā
 ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so 15
 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva
 vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 neyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi
 'ssa⁹ dadamāno imam¹⁰ gātham āha:

37. Parosataṃ khattiyā me gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454. 20

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisatto imam gātham āha:

38. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi,
 puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
 manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
 etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455. 25

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck taṃ. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bđ -ya. ⁶ Bđ -e.
⁷ Bđ veri-. ⁸ Bđ vāseyya. ⁹ Cks omit ssa. ¹⁰ Cks idaṃ. ¹¹ C vya-, Bđ
 byādhikāya. ¹² Ck Bđ -jā.

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsān², tattha gāmādinān uṭṭhitattā savivaraṃ, vyādhitaṃ³ bhayāhīti porisādo idāni āgamissatīti tava bhayena kampamānā⁴, lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gaheva ṭṭṭagabanādinilīyanatṭhānaṃ⁵ paviṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapaṭikkūlaṃ manussamaṃsaṃ⁶ 5 pajaba nissakkatthe⁶ vā upayogaṃ, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pānīm paharivā hasanto „samma Sutasoma, kin nām' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ' etaṃ varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā⁹ 'ti vatvā⁹ gātham āha:

- 10   99. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṃ paviṭṭho,
so 'haṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ,
aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṃ ti rajjaṃ pahāya imāni vanaṃ paviṭṭho.

- 15   Atha naṃ Mahāsatto „tvaṃ manussamaṃsassa piyattā¹¹
'tato viramitaṃ na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṃ nissāya
pāpaṃ karoti ayaṃ bālo¹² ti vatvā gātham āha:

- 20   99. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III ²⁸⁰/₃)
attaṃ¹³ niraṃkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

- Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idāni nāma me
piyaṃ ti piyavatthūh' ālago¹⁴ attānaṃ niraṃkatvā sabbasugatīhi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññena ca ocitatthena vadḍhitatthena diṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṃ patvā sakkā laddhum.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Suta-
somena gaṇhitavaram vissajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omīti na. ² Bds gharā-. ³ Bds byādhitā, Cks vyādhitaṃ. ⁴ Bds kampitā.

⁵ all three MSS. gahaṇā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bds tumhākaṃ. ⁸ Bds dassāmi.

⁹ Ck pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²

Ck navepiyaṃ. ¹³ Bds attānaṃ. ¹⁴ C- ūhi lago, Bds -vatthulo tena tattha. ¹⁵

Bds cavetvā. ¹⁶ Bds omīti pa-. ¹⁷ Bds add. kiṃkāraṇā. ¹⁸ Cks visayāvasena.

¹⁹ C- Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti⁶ assapunnehi
nettehi gātham āha:

91. Piyam me mānusaṃ maṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretum
aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458. 5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi³

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyam me ti piyānukaṃkhī⁴
attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁵ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459. 10
93. Yo c' īdha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁶ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460. 15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyan ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammaṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāya 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā. 20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pitaraṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmagaṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavīṭṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmi. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dasseti¹⁰, kintimahan ti kiṃ katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demī.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,
saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ B^d -nāhi. ² C^k tuvaṃ. ³ C^k jānāsi. ⁴ B^d -nurakkhī. ⁵ B^d visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ C^k pītvā, B^e pīvitvā. ⁸ B^d hitvāti. ⁹ B^d kalunaṃ. ¹⁰
C^k dassa, B^d manussamaṃsassa. ¹¹ B^d kintī vatvā. ¹² B^d dvi-. ¹³ C^k -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekam vattvā puna tañ
visamvādentu dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tañmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāñi na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:
96. Apuññalābhañ ayasañ akittim
pāpañ bahuñ duccharitañ kilesañ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tan te varañ kin ti-m-ahañ dadeyyan ti. 463.

Ta. pāpañ ti kammapathañ apattañ⁶, duccharitañ ti kammapathap-
pattañ, kilesañ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mbi, tan te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demi, mā mañ mārayi, anukampañ kāruññañ mayi karohi, aññañ varañ
gañhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:
97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāṇañ jahitvāna⁷ pi dassam evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭhamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāṇañ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Caje dhanam yo para aṇḍahetu¹²
aṇḍam caje jīvitam rakkhamāno,

¹ Bḍ dvi-. ² Bḍ kathenti. ³ Bḍ abhāsi, Bḍ abhāsasi. ⁴ Bḍ kasmā. ⁵ Bḍ
bhavo. ⁶ so Cks; Bḍ appattañ. ⁷ Cks jahe-, Bḍ cājivāna. ⁸ Bḍ ussāhento.
⁹ Cks sata nesa dhammo. ¹⁰ Bḍ va. ¹¹ Bḍ khippamevāk-. ¹² Bḍ dhanam
aṇḍavarassa hotu, Cḍ omits yo pana.

aṅgadhaṇaṃ¹ jīvitāṃ cāpi sabbaṃ
caje nara dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇaṃ ti jīvitāṃ, santo taṃ ca² api jīvitāṃ cajanti, na dhammaṃ
khippamavākarohīti idha khippaṃ mayhaṃ dehīti attho, etena³ 'ti etena
dhammena c' eva sacceṇa ca sampañña sampanno upapanno hohi, surāja-
seṭṭhā⁴ 'ti taṃ saṃgaṇhanto⁵ ālapati, caje dhaṇaṃ ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādimhi aṅge chejjaṃāne⁶ tassa rakkhanatthāya⁷ bahum
pi dhaṇaṃ cajeyya, dhammam anussaranto ti aṅgadhaṇajīvitāṃ pariccajanto
pi satam dhammaṃ na vitikkamissāmi⁸ evaṃ dhammaṃ anussaranto.

Evaṃ Mahāsatto imehi kāraṇehi taṃ sacce patitṭhāpento
idāni attano garubhāvaṃ dassetum 10

100. Yassāpi⁹ dhammaṃ puriso vijaññā
ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo
taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca
na tena mittiṃ jarayetha¹⁰ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yambā purisā, dhammaṃ ti kusalākusalaḥotakaṃ kāraṇaṃ, 15
vijaññā ti jāneyya¹¹, taṃ hiṣṣā 'ti taṃ ācariyakulaṃ etassa puggalassa
patitṭhānatthēna¹² dīpaṃ uppaṇne bhaye gantabbatthānatthēna¹³ parāyanaṃ ca,
na tena mittiṃ ti tena ācariyapuggaleṇa saha¹⁴ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettiṃ na jarayetha¹⁵ na vināseyya.

Evaṃ ca pana vatvā „samma porisāda gūṇavantaṃ 20
ācariyassa vacanaṃ nāma bhinditum na vaṭṭati, ahaṃ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹⁶ sikkhāpesim,
idāni Buddhaliḥhāya satārahā gāthā kathesiṃ, tena me va-
canaṃ kātum arahasīti“ āha, taṃ sutvā porisādo¹⁷ „Sutasomo
mayhaṃ ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁸, varo c' assa mayā dinno, 25
kiṃ sakkā kātum, ekasmiṃ attabhāve maraṇaṃ nāma dhuvaṃ,
manussamaṃsaṃ na khādissāmi, dassāmi 'ssa varaṃ“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varaṃ dadamāno imaṃ gātham āha:

¹ Ck ahaṃ dhaṇaṃ. ² Bds nāma in the place of taṃca. ³ Bd paggaṇhanto.
⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -ṇatthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-ṭṭhatthēna. ¹⁰ Cks gantabbatthēna, Bd gaudhappatthāna-. ¹¹ Ck saḥāsaha, Bds
saḥaso. ¹² Bd jīyaretha, Bs jīyetha. ¹³ Bd adda sikkhā, Bs sikkhaṃ. ¹⁴
Bd adda ayaṃ. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi vanaṃ pavittṭho,
sace va' maṃ yācasi etam atthaṃ
etam pi te samma varaṃ dadāmi. 468.

- 5 Atha naṃ Mahāsatto „evam atthu' samma, sīle patiṭṭhi-
tassa maraṇam pi nāma varaṃ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
naṃ varaṃ, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patiṭṭhito 'si, evaṃ
sante pi taṃ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattaṃ pañcapatiṭṭhitena van-
ditvā ekamantaṃ nisīdi, Mahāsatto pi taṃ sīle⁵ patiṭṭhāpesi,
tasmiṃ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiṃ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādaṃ ma-
nussamaṃsato nivāretuṃ samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkaraṃ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādentō sādhu-kāraṃ adāmsu, tesāṃ saddaṃ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmālokā ekakolāhalaṃ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi taṃ devatānaṃ sādhu-kārasaddaṃ suṇiṃsu,
rukkhadevatāpi vimāne⁸ ṭhitā va sādhu-kāraṃ adāsi, iti deva-
20 tānaṃ saddo sūyati rūpaṃ na dissati, devatānaṃ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayiṃsu: „Sutasomaṃ nissāya⁹ jīvi-
taṃ laddhaṃ, dukkaraṃ kataṃ Sutasomena porisādaṃ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiṃ karīṃsu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, atha naṃ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahaṃ etesaṃ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
maṃ himseyyum pi, mayā jīvitaṃ cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gaṇitaṃ sīlaṃ bhindituṃ, iminā saddhiṃ
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayaṃ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattaṃ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cā ca. ² Bā āha. ³ Bā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā naṃ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bā -ratarāṃ. ⁸ Bā sakavi-. ⁹ Bā add no. ¹⁰ Bā add vatvā.

103. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahaṃ akāsiṃ,
tuvam¹ pi me samma karohi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā² 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, taruṇakālato paṭṭhāya 5
sakhā³ ca.

Atha naṃ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā⁴ 'ti⁵ vatvā 470.

te upasaṃkamtivā āha:

104. Kammāsapādena viheṭṭhitattā⁶
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññāṃ me paṭissuṇāthā⁷ 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idaṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yūmā ti sampatichchitvā khattiyā nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
viheṭṭhit⁸ amhā 'ti porisādaṃ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiññāṃ tāva nesaṃ gaṇhāmiti cintetvā 20
tattha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggaṇḍakāle nāgādantesu⁹ olambitakaraṇḍakadu-
māni¹⁰ viya samparivattante addasa, te pi taṃ disvā idāni 'mha arogā ti ekappa-
hāren¹¹ eva mahāraṇḍaṃ ravimāsu, aha te Mahāsatto mā bhāyathā¹² ti assaṇḍetvā
mayā porisādato¹³ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanam karothā 25
'ti vatvā evam āha, tattha na¹⁴ jātū 'ti ekamāsen¹⁵ eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

105. Kammāsapādena viheṭṭhit¹⁶ amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññāṃ te paṭissuṇāmā¹⁷ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvaṃ. ² Cks -āya. ³ Bds add evaṃ. ⁴ so Cks for viheṭṭhit⁸
attha? Bds viheṭṭhitambhā, B viheṭṭhayittambhā. ⁵ Bds -hiṃ. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Cks pana. ¹³ Bds paṭissuṇomā.

Ta. paṭissuṇāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhiṇṇesā sampaticchāma api ca kho pana mayā kilantā kathetuṃ na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ saraṇaṃ tumhe va kathetha mayā vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma² 'ti.

Atha naṃ³ Bodhisatto „tena hi me⁴ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁵

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁶ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁷ ti. 473.

10 Te pi sampaticchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi heṣṣāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi⁸, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁹
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇāṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāne ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ¹⁰ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bḍ paṭissuṇomā. ² Bḍ ne. ³ Bḍ omits me. ⁴ Bḍ adds gāthamāha. ⁵ Bḍ no.

⁶ Bḍ mayam pi heṣṣāma yatheyatva puttā in the place of tumhe - -. ⁷ Bḍs add samma. ⁸ Bḍs -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bḍs -lanā.

ṇaṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
 ca majjhantike ca sāyaṇ ca vāraṇaṃ⁴ eva pāyevā tātīyādivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ arogā⁶ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁷ 'ti pucchitvā „gacchāmā“⁸ 5
 'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“⁹ 'ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇiyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjāṃ karohīti“¹⁰, „samma kiṃ kathesi, na sakkā 10
 mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi¹¹ me verikā¹², te
 'mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
 sissanti, 'gaṇhath' imaṃ coraṇ' ti ekaleḍḍunā¹³ va¹⁴ maṃ jīvita
 voropessanti, ahaṃ ca tumbhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretūṃ, nāhaṃ gacchāmi, 15
 ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁵ kittakaṃ jivissāmi, idāni
 mama tumbhākaṃ dassanaṃ n' atthīti“ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹⁶
 „samma¹⁷ Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹⁸ vi-
 nūto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁹ atthi, ahaṃ taṃ tattha 20
 patiṭṭhāpessāmi²⁰, attano rajjāṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
 „tumbhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ 'ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten' upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

25

108. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi mānsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitaṃ
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna²¹
 hitvā kath' eko ramaṇi araṇṇe. 475.

¹ Ck^o taraṇaṃ. ² so Ck^o; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvatā. ⁴ Ck^o -ā. ⁵ Ck^o kare-, Bā kare-. ⁶ Bā hī. ⁷ Bā verino. ⁸ Bā ekeka-. ⁹ C^o Bā vā. ¹⁰ Bā -maṃ-
 sassa viramitattā. ¹¹ Ck^o -mauditvā, C^o -madditvā. ¹² Bā add porisāda mā
 cintayī. ¹³ Bā add pharusō. ¹⁴ Ck^o omīti vattabbaṃ. ¹⁵ Bā add sace. ¹⁶
 Ck^o -sāna, B^o -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indaṃ va deveṣu pamodayiṃsu
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 477.
- 10 111. Pāṇissaraṃ kumbhathūnaṃ nisīthe
atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṃ
bahuṃ sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 478.
- 15 112. Uyyānasampannaṃ⁶ pahūtamalyaṃ⁷
migācirūpetapuraṃ⁸ surammaṃ
hayehi nāgehi ratheh' upetaṃ
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi suṭṭhukataṃ, suniṭṭhitaṃ ti sambhāra-
yojanena⁹ taṃ¹⁰ suṭṭhuyojitāṃ, katheko ti kathaṃ eko, ramaṣīti mūla-
phalāni khādanto kathaṃ ramassasi, ehi mahārāja gamissāmā¹¹ 'ti, vellivilāka-
majjhā¹² ti ettha vellīti¹³ rāsi¹⁴ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvanṇarāsippabhā¹⁵ c' eva¹⁶ tanudīghamajjhā ca¹⁷ 'ti dasseti, deveṣu¹⁸ 'ti
devaloke accharā Indaṃ va ramaṣīye Bārāṇasīnagare pubbe taṃ pamodayiṃsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāmā¹⁹ 'ti, tambupadhāne²⁰
ti rattupadhāne sabbasayanamhi²¹ sabbattharaṇatthate sayane, saṇṇate²²
25 ti anekabhūmike²³ dassetvā attharatālamkayatutte²⁴ tuvaṃ²⁵ pubbe sayīti atho,
sukhaṃ ti tādīsassa sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā idāni kathaṃ araṇṇe
ramassasi, ehi gacchāma sammā²⁶ 'ti, nisīthe ti rattibhāge²⁷, hitvā ti eva-
rūpaṃ sampattīṃ chaḍḍetvā, uyyānasampannaṃ pahūtamalyaṃ²⁸ ti
mahārāja tava uyyānasampannaṃ nānāvidhapupphaṃ²⁹, migācirūpetapuraṃ³⁰

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṅgo. ⁵ Bā atho
nisīve, B° nīsiṭe. ⁶ Ck° -nna. ⁷ Ck° pahuta-, C° bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājīnūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omīti taṃ. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Ck° ramaṣi. ¹³ Ck° -bhāvova, Bā -suvanṇarāsīvanṇarāsīpabhā ceva. ¹⁴
Ck° vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṅgo. ¹⁷ Ck° -kā. ¹⁸ so B°; C° atthathattā-
amkayatutte, Ck° attharanāamkayatutte, Bā addharatālaṅkata-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṃ.
²⁰ Bā add nīsiṭe ti pi pāṭho. ²¹ Bā bahuta-, B° uyyānaṃ-. ²² Ck° nānā-
vidhehi pupphaṃ.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṇ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
suṭṭhu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasaṃ² saritvā gantukāmo bhaveyyā“ ‘ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyaṃ kilesena³ tatiyaṃ sayanena catutthaṃ 5
naccagītavāditena pañcamaṃ uyyānena c’ eva nagarena cā ‘ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṃ taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasiyaṃ patiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭhaṃ gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjaṃ na labhissāma⁵ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇavāsena, mama vacanaṃ karohīti“ āha, 10
so tassa kathaṃ⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma’ mayhaṃ
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe patiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁷ patiṭṭhāpessāmiti’ vadati, sakkhissati c’ esa
patiṭṭhāpetum, iminā saddhiṃ yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā⁸“ ‘ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṃsaggato sādhu-
taram pāpamittasaṃsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāhaṃ rasakam āgamma¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsim pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāhaṃ tavam āgamma Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalaṃ kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹⁴
anaddhaneyyaṃ aciraṭṭhitikaṃ¹⁵

¹ Bds migājīnaṃ. ² Bd -paribhoga-. ³ Bd -savaṣena. ⁴ Bds gamissāmi. ⁵
Bd labhissasi. ⁶ Bd vacanaṃ. ⁷ Ck -ma. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds -avāsena. ¹⁰
Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. ¹¹ Bd suddhaṃkā. ¹² Ck
purisāda-. ¹³ Bd pajānāhi. ¹⁴ Bds vuṭṭhaṃ. ¹⁵ Ck Bd -itikaṃ, Cs -itikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale, va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaśeṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti naaddhānakkamaṇi,
sare ti samudde, naraviriyaśeṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ vīya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālaṃ tath' eva
15 hoti, na jīraṭi sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṇ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhiṃsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahosi, tena saddhiṃ Bārāṇasim sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā raṇṇo ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaram assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti siḅhaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
aṭṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṇ ca
parosataṇ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhiṃ āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā raṇṇo ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuṭṭhaṃ. ² Ck Bd -ikaṃ ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ C^s -miṃsu, B^d gacchiṃsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayimsu, so rājāsane nisi-
 ditvā porisādassa aggamaheśiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahaṭṭhim āha: „Kālahaṭṭhi kasmā rañño nagaram pavisitum
 na dethā“ ‘ti, „so rajjam karonto imasmim nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabham kari, sakala-Jambudīpaṁ chiddam 5
 ‘akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā ‘ti, idāni so eva-
 rūpaṁ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṁ tam dametvā sīlesu
 patitṭhāpesim, jīvitahetu pi kañci¹ na vihetṭhessati, n’ atthi
 vo tato bhayaṁ, evaṁ mā karittha, puttehi nāma mātāpitāro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā’ hi saggaṁ gacchanti, itare 10
 nirayaṁ“, evaṁ so nīcāsane nisinnassa puttārājassa ovādaṁ
 datvā „Kālahaṭṭhi tvaṁ rañño sahāyo c’ eva sevako ca, rañ-
 ñāsi’ mahante issariye patitṭhāpito, tayāpi rañño atthaṁ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṁ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā’ mahesiṭṭhānaṁ’ patvā puttadhītāhi 15
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṁ caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādaṁ datvā tam eva vatthum matthakaṁ pāpetum dham-
 maṁ desento āha:

190. Na so rājā¹ yo ajeyyaṁ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṁ² jināti, 20
 na sā bhariyā³ yā patino vibhetti⁴,
 na te puttā¹⁰ ye na bharanti jīṇaṁ. 487.
191. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹¹ ye na bhaṇanti dhammaṁ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṁ 25
 dhammaṁ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
192. Nābhāsamānaṁ¹² jānanti missaṁ bālehi paṇḍitaṁ,
 bhāsamānaṁ ca jānanti desentaṁ amataṁ padaṁ. 489.
193. Bhāsaye jotaye dhammaṁ, paggaṇhe isinaṁ dhajaṁ,
 subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinaṁ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā kīñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā raññāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā aggama-.
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Ck
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Ck nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakaṃ rajjaṃ labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakhāraṃ² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālahatthi rañña saddhīm mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na
 5 vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhammo⁵ tīhita nāma na hosi⁶, jīṇaṇa ti mahallakaṃ, tasmīm kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhammaṃ ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete rāgādayo pabāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānaṃ⁸ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padan ti amatamabā-nibbānaṃ desentaṃ paṇḍitaṃ ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ űatvā pasanno⁹ cattāro vare datvā pañcasu silesu paṭiṭṭhito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya¹⁰, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesari dhaḷo subhāsitaḷhajā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹¹, bālā pana subhāsitaṃ gaṇhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹² ānessāmā¹³“ ti¹⁴ nagare bheriṇ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁵, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁶ naṃ ānemā¹⁷“ ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁸ rañño santikaṃ gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasā-dhitaṃ¹⁹ rājānaṃ ratanarāsimaḷi paṭiṭṭhāpetvā abhisinācitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosātānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo²⁰ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito²¹“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū²²“ ti dūtaṃ paḷiṇimsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma mayaṃ, tvaṃ appamatto hohi²³, nagara-dvāre²⁴ ca nivesanadvāre²⁵ cā“ ti pañca dānasālā²⁶ kārehi²⁷,
 30 daṣarājadhamme²⁸ akopetvā agatigamaṇaṃ pariharā²⁹“ ti porisādam ovadi, parosatāhi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhāsatī. ⁵ Cks bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arahantā, Ck aharantā. ⁸ Bds -acitto. ⁹ Bā kathyeyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bds -ja, omitting naṃ. ¹² Bds ānemā. ¹³ Bā adda vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānūlittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bds -atū. ²⁰ Bā bohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami, porisādo pi nikkhamitvā upaḍḍhapathā nivatti, Mahāsatto avāhanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ⁵ patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitaro vanditvā paṭisanthāraṃ⁴ katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ kārento⁶ cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā-¹⁰ kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamaḷaṃ sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa damitattḥāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ ¹⁵ nāma jāto, sabbe¹⁰ pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān¹¹ eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p¹² esa mayā damito yevā“ ’ti vatvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kāḷaḥatthi ²⁰ Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Ānando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisā, mātāpitaro mahārājakulāni, Sutasomaraājā kira aham evā“ ’ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asītinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ Bḍ adds rājāno. ² Bḍs mahāsattaṃ. ³ Bḍs -de. ⁴ Bḍs madhurapa-. ⁵ Bḍ -rūhi. ⁶ Bḍ karonto. ⁷ Ck¹ assa. ⁸ Bḍs abhippasidati. ⁹ Ck¹ -dhamma-. ¹⁰ Bḍ saggapūraṃ. ¹¹ Bḍ omits mahā and adds niṭṭhitaṃ. ¹² C¹ adds paṭi-sandhimānusiho bhogavāsanaṭṭakattaye dānasilamayaṃ puññā mama hotu bhavū-bhave, iminā puññakammena yāva Buddho bhavāmahaṃ mahosadho va ṇāpeṇa jotissetthiva bhoginā vassantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhava. Bḍ adds an index of all the Jātakas contained in Visatīnipāta — Asītinipāta.

